A. L. IVELA
PROFESOR DE MUZÎCĂ. — BUCUREŞTÌ

DICȚIONAR MUZICAL ILUSTRAT

„Odihneşte-te de muncă prin muncă"
G. Enescu

EDITURA
LIBRĂRIEI «UNIVERSALA» ALCALAY & Co.
BUCUREŞTI. — CALEA VICTORIEI NO. 27. — BUCUREŞTI

Inchinat Majestății Sale Regina Maria
Prima Suverană a României întregite
Augusta Protectoare a Artelor române

A. L. IVELA

Decedat la 19 fevruarie 1927

Prefaţă

Am publicat până acum, pe ogorul învăţământului muzical, lucrări adresate şcolărimii de toate gradele, dela grădiniţa şi cursul primar până la cursul superior de liceu, toate cu aprobarea înaltei autorităţi şcolare.

Doritor de a putea fi de folos şi celor cari, în afară de şcoală, ar voi să afle câte ceva dintr'ale muzicii, am alcătuit prezenta lucrare.

„Dicţionarul muzical ilustrat" *cuprinde explicarea termenilor privitori la:*

a) *voci, instrumente, muzica clasică, bisericească, populară;*

b) *teoria muzicii, notaţiune, principii, armonie, fugă, compoziţie;*

c) *legătura dintre muzică şi poezie, literatură, artă dramatică, mitologie şi istorie.*

Am mai introdus şi biografiile celor mai de samă maeştri ai muzicii universale, precum şi, ca articol separat, operele cele mai cunoscute.

Am căutat a da o deosebită grije muzicii româneşti şi de aceea, pe lângă articolele ce interesează direct această chestiune, am introdus şi biografiile maeştrilor români, precum şi un tablou de virtuoşi români, critici, profesori de conservatoare.

Redactarea definiţiunilor, comentariile şi întregul spirit instructiv al lucrării constitue partea personală; ceea ce am luat textual dela alţii, am pus între ghilimele şi, unde răspunderea înţelesului e mai mare, am arătat şi numele autorului, cum e, de pildă, la frază, motiv, melodie, *etc.*

Se cuvine să aduc aci mulțumirile mele D-lui S. Feder, directorul editurii „Universala", pentru solicitudinea manifestată întru tipărirea acestei cărți; opinând că prin aceasta s'ar aduce o contribuție la mijloacele de cultivare a cunoștințelor despre muzică, a înlăturat în serviciul cauzei, îndoelile riscului de editare.

Mulțumesc de asemenea tuturor prietenilor, în special colegului profesor J. Byck, precum și fostelor eleve și elevi, în deosebi M. Grindea, pentru ajutorul ce mi-au dat la manuscripte și corecturi.

O mențiune deosebită se cuvine actualului meu elev Alexandru Lupu, care a lucrat cel mai mult, cu un devotament vrednic de a fi dat ca exemplu.

Și acum, ca încheiere: în cadrul restrâns al unui dicționar, nu se pot da amănuntele ce intră în atribuția manualelor speciale.

Și totuși, nu e de mirare ca, fiind chiar așa, prezenta carte să aibă lacune și poate încă destule; calea aceasta e prea puțin bătătorită la noi. De aceea voi primi cu recunoștință părerile și observările celor cari asupra cuvintelor „critic" și „critică" vor fi de acord cu înțelesul formulat în acest dicționar la litera C.

Ce mângâiere pentru mine, să știu că cel puțin cei fără prejudecăți ar putea găsi aci câte ceva de folos! Ar însemna că n'au rămas zadarnice nici străduința de a duce lucrarea până la capăt, nici tenacitatea de a învinge nespusele neajunsuri ale unei grele infirmități.

A. L. Ivela

Profesor de muzică .:. București

10 Fevruarie, 1927.

Către cetitori

Când ne-a vorbit întâiaşi dată IVELA *despre opera sa* DICŢIONAR MUZICAL, *o lucrare de memorie strânsă, de cunoştinţe întinse, de erudiţie, de notări culese o întreagă vieaţă de om, cei care ne găsiam în biroul editurii ne-am uitat unul la altul şi apoi ne-am mutat privirea pe omul care nu ne vedea, deşi era între noi. Ivela, orb cu desăvârşire, de 30 de ani orb, vorbia mai departe, îşi depăna glasul moale şi insinuant. Apoi a tăcut şi el, simţindu-ne atenţia îndreptată asupră-i. I s'a părut, poate, că şovăiam.*

Mişcaţi, i-am cerut manuscrisul şi l-am trimes îndată la tipar. Inţelesesem că este opera de care se mândria el mai mult. Dar nu bănuiam că va fi cea din urmă şi că autorul, după ultima corectură, va muri, înainte de apariţia operei sale de căpetenie în public.

Judece cetitorii, răsfoind cartea de faţă, câtă strădanie, câtă iubire de oameni, — între care se silea să fie cineva, — câtă patimă pentru muzică, şi câtă suferinţă poate fi cuprinsă în alcătuirea aceasta, agonisită de un orb, fără nici o altă colaborare.

Noi, editura, vom căuta să-i perpetuăm numele, tipărind ori de câte ori va fi nevoie „Dicţionarul Muzical" şi răspândindu-l cu stăruinţă. Prin opera aceasta numele lui Ivela va dăinui pentru noi, şi marea sa râvnă şi dragostea sa de muzică, şi voinţa sa de nimic descurajată, nu se vor pierde. E tot ce poate dori un autor.

1 Martie, 1927 *EDITURA.*

—fff—

Bibliografie

Dicționare de muzică:

Titus Cerne, *Dicționar de muzică* (Vol. I, A-E; vol. II, E-L; Iași, Vieața Românească).
Timotei Popovici, *Dicționar de muzică* (Editura autorului, Sibiu 1905).
Charles Soullier, *Dictionnaire de musique* (Paris, Alphonse Leduc).
Hugo Riemann, *Dictionnaire de musique* (trad. franceză de Georges Humbert; Lausanne, Librairie Payot & C-ie).

Enciclopedii:

Dr. C. Diaconovich, *Enciclopedia Română* (Sibiu, „Astra”, 1904).
Lazăr Șăineanu, *Dicționar universal al limbei române*, ed. IV, (Craiova, Scrisul Românesc, 1922).
Nouveau petit Larousse illustré, (Paris, Larousse, 1925).

Istoria muzicii:

N. E. Idieru, *Istoria artelor frumoase* (București, Tip. „Gutenberg, 1898).
Combarieu, *Histoire de la musique*, 3 vol. (Paris, Librairie Armand Colin, 1919).
Fétis, *Histoire générale de la musique* (1869—1876, 5 vol).
Lavignac, *La musique et les musiciens* (1895).

Lucrări speciale:

Nifon N. Ploeșteanu, Vicarul Sf. Mitropolii, *Carte de muzică bisericească pe psaltichie și note lineare* (București, „Gutenberg” și Tip. cărților bis., 1902).
I. Popescu-Pasărea, *Principii de muzică bisericească-orientală* (București, Tip. cărților bis., 1923).
T. T. Burada, *Istoria teatrului în Moldova* (Iași, vol. I, 1915; vol. II, 1922).
D. C. Ollănescu, *Istoria teatrului la Români*, (Analele Acad. Rom., Secț. lit., Partea I, Tom. XVIII., Partea II, Tom. XX).
Maximilian Costin, *Vioara* (București, „Vieața Românească”, 1920).
Revista *„Muzica”*, publicată de Maximilian Costin și Georgescu-Breazu (București-Timișoara).
Gh. Adamescu și M. Dragomirescu, *Literatura română*.
Petre V. Haneș, *Manual de limba română*.

Prescurtări

Orice cuvânt explicat, de câte ori se repetă, nu se mai scrie întreg, ci numai inițiala.

ex., exemplu.
fig., figurat.
fr., francez sau de origine franceză.
germ., german.
gr., grec.
it., italieneşte.
lit., literatură.
mit., mitologie.
Mold., Moldova.
p., pentru.
presc., prescurtat.
slav., slavon (vechi).
v., vezi.
v. ac., vezi acest cuvânt (aceste cuvinte).

Semnul ∽ indică repetarea cuvântului.

DICTIONAR MUZICAL

DE

A. L. IVELA

A

A = Sunetul din notațiunea germană, corespunzător cu sunetul LA (v. AC.) din notațiunea muzicală modernă (v. GAMA). In antichitate și mai ales în vechea muzică greco-orientală, treptele gamei erau notate cu literele alfabetului grec. (v. PSALTICHIE).

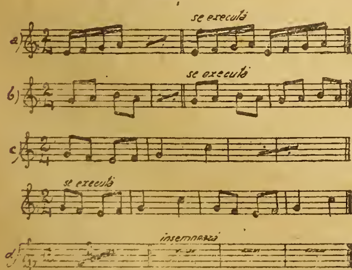
A ballata (it.)= In forma baladei.

Abbellimento-Abelitura (it.)= Ornament.

Abc (muzical) = O carte servind a învăța metodic primele elemente de muzică: notațiune, valori, măsuri, etc.

Abilitate = Indemânare, înlesnire, dibăcie, în tehnica execuției, dobândite prin stăruitoare exerciții și experiență în decursul anilor.

Abreviațiuni = 1.- *a)* Semne de prescurtare întrebuințate mai ales în

muzica instrumentală, fiind o înlesnire și pentru scris și pentru cetit. (v. LENEȘ); *a)* pentru repetarea unei părți de măsură; *b)* a unei măsuri întregi; *c)* a două măsuri; *d)* a unui număr de măsuri întregi de pauză. 2.- Cuvinte de abreviație (v. PRESCURTARI).

Intrebuințarea abreviațiunilor se referă numai la notațiune, ele nu schimbă nimic din melodie.

Absolut = Muzica considerată ca gândire proprie, independent de relațiunile cu arta dramatică, cu poezia sau cu vreun efect onomatopeic.

Abt Frantz (1819—1885) = Compozitor german popularizat datorită liedurilor și cvartetelor pentru voci bărbătești. Melodiile sale figurează în mai toate colecțiunile reuniunilor corale.

Abud = Un fel de instrument de suflare al vechilor Evrei, înrudit cu trompeta.

Academie = 1.- Școala creată de filosoful antic Platon, în grădina lui Academ. 2.- Inaltă instituție de învățați, cari se ocupă cu studii și cercetări literare, științifice, istorice: *A. română*, *A. franceză*, etc. 3.- Școală pentru specialități: *A. de sporturi, de comerț, de muzică* și *artă dramatică*. In București *Academia de muzică* și *Artă Dramatică* a fost întemeiată în 1900 de Theodor Stoenescu, la început cu intenția de a crea elemente artistice pentru un teatru popular. Printre primii profesori au fost: Th. Stoenescu, dramă ; D. G. Kiriac, armonie, contrapunct și clasă de cor ; G. M. Cordoneanu, principii și flaut; Gr. Ventura, istoria muzicii; M. Cohen-Linaru, canto și compoziție;

D. D. Vorias și I. Lubicz, piano; etc. Certificatul de absolvire nr. 1 (armonie și piano) posedă Ivela, autorul acestui dicționar. Camarazi la aceeași clasă au fost pe atunci: Gr. Teodosiu, Radu Gradea, Ionel G. Brătianu, Gr. Havrilez, Ing. Schifflers, Petre Ciorogaru, etc. Mai toți s'au afirmat în urmă pe ogorul muzical.

A capella (it.) v. CAPELLA.

A capriccio (it.) v. CAPRICCIO.

Acatalectic = Vers antic care are ultimul metru cu numărul complet de silabe, spre deosebire de CATALECTIC (v. AÇ.).

Acatist = Imn religios ce se cântă stând în picioare, în cinstea Maicii Domnului.

Acatistier=Carte bisericească conținând acatiste (v. AC.).

Acbabe = Specie de monocord persan, a cărui coardă unică e pusă în vibrațiune de un cilindru de lemn, servind de arcuș.

Accelerando = Din ce în ce mai grăbit, termen de mișcare.

Accent = 1.- Apăsarea vocii; nu poate lipsi dela începutul unei măsuri. 2.- *A.* peste o notă, în special o apăsare a execuției vocale sau instrumentale, ca o expresie deosebită. 3.- *A. periodic,* cel ce se repetă regulat din două în două bătăi, din trei în trei, etc.; a) *A. principal,* totdeauna pe timpul întâi al unei măsuri, fie simplă, fie compusă (v. MĂSURĂ); b) *A. secundar,* pe timpul 2 în măsura $^4/_4$, pe timpul 4, 7 și 10 în măsurile: $^6/_8$, $^9/_8$ și $^{12}/_8$, adică la fiecare început de măsură simplă ce intră în alcătuirea unei măsuri compuse sau mixte. A. periodic este ceea ce face să se recunoască după auz în ce măsură e scrisă o bucată de muzică și în special de dans. 4.- *A. silabic* sau *tonic* trebue să aibă orice cuvânt; a) pe ultima silabă: *sol*dat (oxiton); b) pe penultima silabă: car*te* (paroxiton); c) pe antepenultima silabă: su*liță* (proparoxiton). 5.- *A. ritmic* sau *metric,* cel mus pe prima silabă a unui metru din poezie. In orice vers accentul silabic trebue să corespundă cu accentul metric; orice cuvânt monosilabic poate fi luat, după nevoie, ca accentuat sau neaccentuat. De asemenea un cuvânt mai lung primește încă un accent pe lângă cel silabic, cu condiția ca silaba să nu fie vecină cu aceea a accentului silabic. Ex. 1: *Sub cer de plumb întunecos*... răs*pândind în*fi*orare;* ex. 2: accente greșite prin necorespunderea accentului silabic cu cel metric: *Hai să dăm mână cu mână* (Alecsandri). *Românașul o iubește ca sufletul său* (Sion). 6.- *A. de tristeță, de bucurie,* etc. anumite expresiuni de sentiment ce se dau unei bucăți de muzică. 7.- Accentul pe un anumit cuvânt din propozițiune determină un anumit înțeles. Ex.: *Pisica* blândă *sgârie rău.*

Accentuat=1.- Pasaj, fragment pus în evidență, fie printr'o expresiune sau execuție mai pronunțată, fie printr'un rol deosebit ce-l dă unui instrument sau unei voci într'un ansamblu. 2.- Timpul întâi dintr'o măsură, numit *forte* sau *tare.*

Accentus = Pasaj din rugăciunile cultului catolic, cântat de preot singur, spre deosebire de CONCENTUS (v. AC.). Are șapte formule numite *cadențe.*

Accesorii = Cele necesare pentru folosința unui instrument muzical. Pentru vioară: arcușul, coardele, cuiele, limba, călușul, cordarul, nasturele, surdina, sacâzul (v. AC.). Pentru instrumentele de suflare: ancia, muștiucul, culisele, etc. (v. AC.).

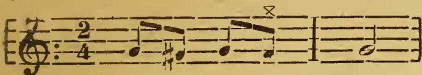
Acciatura sau **Acciacatura** = Apogiatură (v. AC.), mai ales când nota mică e scurtă.

Accident (pl. *accidenți)* = 1.- Semn de alterație pus înaintea unei note pentru a-i schimba intonația.

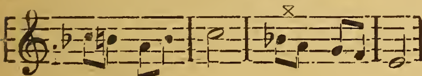
Accidenții muzicali sunt: diezul ♯, bemolul ♭ și becarul ♮; dublul diez ×, dublul bemol ♭♭ și dublul becar ♮♮ (v. AC.). 2.- Accidentul se scrie imediat la stânga notei pe același loc în portativ; se cetește însă întâi nota și apoi accidentul; 3. Dacă accidentul e scris la cheie, efectul său se aplică la toate notele cu același nume, din întreaga bucată (v. ARMURĂ), independent de

înălțime. Dacă accidentul e scris în cursul cântării, atunci el influențează notele cu același nume numai

din acea măsură. 4.- *A. de siguranță* sau *precauțiune*, cel pus fără a fi fost neapărată nevoie, ci numai ca prevedere, ca să nu se facă vreo confuziune. De obicei în măsura următoare, sau în reluarea primei tonalități după o modulație.

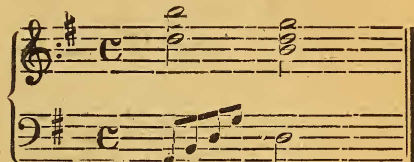
Accidental = 1.- Un accident în cursul cântării fără a cauza vreo modulațiune (v. AC.). 2.- Liniuță suplimentară (v. AC.).

Acefal = 1.- Măsură cu fortact (v. AC.) 2.- Metru care începe pe o silabă neaccentuată: *iamb, amfibrah, anapest* (v. AC.).

Acetabulum (lat.) = Instrument foarte sgomotos, la cei vechi, și pe care Italienii îl numesc astăzi Crepitacolo. Era de bronz sau de argint, lovit ca și sistrul, cu o baghetă de metal. Se numia astfel din cauza formei sale de vas.

Acoladă=1.- Trei lovituri cu latul sabiei, aplicate de episcop cavalerului medieval când depunea jurământul. 2.- Arcul care unește cele două portative ale notelor de piano, orgă, harpă și toate portativele pentru o partițiune completă de cor sau orchestră (v. BARĂ).

Acolada
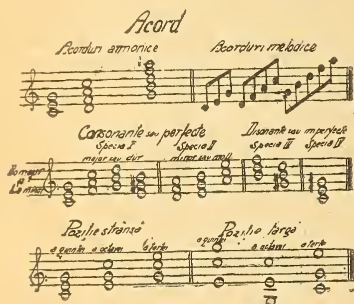

Acompaniament (fr., însoțire) = Partea muzicală ce sprijinește sau completează efectul unei bucăți de voce sau instrument, solo, duete, terțete și chiar cor complet, 2.- Se zice: solo de voce cu *A.* de cor (tot voce); solo de vioară cu *A.* de orchestră; cor cu *A.* de orchestră; voce sau instrument cu *A.* de piano sau orgă, foarte frecvent, întrucât aceste două instrumente pot rezuma efectele de armonie ale unui întreg ansamblu. Intr'un trio de ex. pentru vioară, celo și piano, acesta din urmă nu are numai rolul de *A.*, ci și un rol important ca și celelalte două.

Intre acompaniatori și soliști trebue să fie o unificare de simț ca ritm și frazare. Mai adesea acompaniatorul neîndemânatec compromite execuția celor mai buni soliști. (v. DISCRETO)

Acord = 1.- Un grup de 3, 4 sau 5 note suprapuse la interval de terță și făcând parte din aceeași gamă (v. ARMONIE). 2.- *A. armonic,* dacă sunetele se aud în același timp; *A. melodic (arpegiu),* dacă sunetele se execută pe rând. 3.- Fiecare sunet din *A.* are un nume, socotind pe rând, de jos în sus: fundamentala, terța, cvinta, septima, nona, după cum e intervalul față de fundamentală. 4.- Pe fiecare treaptă cu gama majoră sau minoră model, se poate așeza câte un *A.* de 3 note. Distanțele între aceste 3 sunt diferite, de aceea și acordurile se grupează în specii: *a) A.* specia I = terța mare, cvinta

perfectă; se mai zice şi *A. perfect, major* sau *dur*. Ex.: do-mi-sol se găseşte la modul major pe treptele: 1, 4, 5 şi în minor pe treptele 5 şi 6; *b)* specia a II-a=terța mică, cvinta perfectă, se mai zice şi *A. perfect minor* sau *moll*. Ex.: re-fa-la se găseşte pe treptele 2, 3, 6, în modul major şi în minor pe treptele 1, 4; c) specia a III-a=terța mică, cvinta micşorată. Ex.: si-re-fa. Se găseşte pe treapta 7 în modul major şi pe treptele 2, 7 în minor; *d)* specia a VI-a =terța majoră, cvinta mărită. Ex.: do-mi-sol diez se găseşte numai pe treapta 3 a gamei minore armonice. **5.-** *a) A. perfect major,* specia I; *b) A. perfect minor,* specia a II-a. **6.-** *A consonant* sau *de repaos* (specia I şi a II-a) alcătuit din intervale consonante. Sunt de sine stătătoare şi nu cer deslegare. **7.-** *A. disonant* sau *imperfect* nu pentru că sună urît, ci pentru că cere deslegare într'un alt *A.* **8.-** *A. în stare directă*

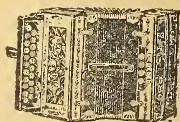

a) poziția cvintei: do-mi-sol; *b)* poziția terței; *c)* poziția octavei, după cum fiecare din acestea e la partea superioară; *d)* poziția strânsă pianistică şi *e)* poziția largă, spațioasă, corală sau orchestrală. **9.-** Inlănțuirea acordurilor (v. AC.).

Acorda (a) **1.-** Vocile într'un ansamblu coral = a unifica părțile ca tonalitate. **2.-** Un instrument = a fixa fiecare coardă la sunetul ei precis; în genere după LA al diapazonului sau după LA luat după piano. **3.-** Orchestra = toate instrumentele după LA al instrumentelor de suflare, clarinet sau oboe, când nu ia parte şi piano. **4.-** Un piano = a aduce cele două sau trei coarde corespunzătoare fiecărei note, la tonul desăvârşit (v. COR).

Acordaj = Meşteşugul de a acorda un piano sau o orgă.

Acordeon (armonică) = Instrument muzical purtător, cu ancie liberă, având la dreapta un rând, două şi chiar trei rânduri de clape, pentru partea melodică şi la stânga alte clape pentru notele principale ale

acordului, ca acompaniament. Fiecare clapă dela mâna dreaptă şi dela mâna stângă produce sunete deosebite la închiderea şi deschiderea burdufului care uneşte cele două laturi purtătoare ale clapelor.

Acordor = **1.** Profesionistul care acordează şi repară un piano sau o orgă. **2.-** Unealta numită şi *cheie de acordat,* în formă de T, pentru piano, sau în formă conică pentru o orgă mare.

Act = O parte determinată dintr'o operă sau piesă dramatică, cu anumite puncte principale din desfăşurarea acțiunii. Unele lucrări dramatice rezumă întreaga desfăşurare într'un singur *A.*

Acțiune=**1.-** Vieața, mişcarea ce se pune în desfăşurarea unei lucrări dramatice. **2.-** Intâmplarea însăşi arătată prin subiectul unei piese: *acțiunea se petrece la țară.*

Actor = **1.-** Un artist care întrupează un personaj în acțiunea dramatică. Talentul, cultura, şcoala specială şi experiența fac pe *A.* să

se transforme perfect în personajul reprezentat. La aceasta contribue studierea rolului, spiritul de observație, apoi jocul de scenă, costumul, deghizarea, etc.

Acuitate=1.- Gradul de înălțime ce poate atinge o voce sau un instrument. 2.- Inălțime, adică una din cele trei însușiri ale unui sunet muzical (v. SUNET).

Acusmat = Cel care are aparatul auditiv bine desvoltat sau numai care nu e lipsit de auz.

Acusmatic = Care are simțul auzului fără cel al vederii.

Acustică = 1.- Partea din studiul fizicii, care se ocupă cu legile de producere și răspândire ale sunetelor: calculează vibrațiunile fiecărui sunet, stabilește raporturi numerice între sunete, ca interval, acorduri, etc. 2.- Felul de rezonanță a sunetelor într'o sală, teatru, templu: *A. bună, A. defectuoasă;* e mai mult o nimereală decât rezultatul celor mai știutori arhitecți (v. INTERFERENȚĂ).

Acute = Note înalte, executate de obicei de vocile prime: soprano, tenor sau de instrumente cu roluri prime: vioară, flaut, flagiolet, etc. Vocile dramatice, din cauza volumului mare, nu pot lua *A.* In schimb, acutele fac succesele vocilor lirice și lejere. Se zice: *A. frumoase, ample, susținute, sigure,* sau contrariu: *aspre, stridente, slabe, nesigure.*

Adagio=1.- (termen de mișcare sau tempo) Rar (~~) 2.- Prin extindere, titlul unei părți dintr'o lucrare muzicală: *A. din Sonata Patetică* de Beethoven.

Adam Adolf (1803 — 1856) Autor de opere comice gustate pe atunci. Cele mai însemnate sunt: *De-aș fi rege* și *Casa elvețiană*

Adam de La Halle zis și **Cocoșatul din Arras** (1240—1287) „Trouvère", Cantor al unei pastorale, *Jocul lui Robin și al lui Marion,* reprezentată la curtea din Neapole și considerată ca primul tip de operă comică.

Adaptare= 1.- Aranjament (v. AC). 2.- Potrivirea unei melodii cunoscute, pe alte cuvinte noi, cum se întâmplă de obicei cu cuplete din vodeviluri, reviste, etc. 3.- Prefacerea unei arii cunoscute într'o bucată cu un caracter nou, de ex.: *Aida-Marș.* 4.- Potrivirea unei părți de instrument, la un altul cu care are în construcție elemente comune sau asemănătoare: la un piano se adaptează mecanismul de harmonium sau un mecanism pentru execuție automată (prin manivelă sau electricitate).

Adiafon (gr. adiaphonon = nedesacordabil). Instrument analog acordeonului, constând dintr'un fel de piano, în care coardele sunt înlocuite prin diapazonuri acordate. Inrudit cu *A.* este CELESTA (v. AC).

Ad libitum (lat. = după plac) 1.- Executarea unui fragment muzical după voie, ca mișcare și nuanță. 2.- Executarea după voie a unui întreg pasaj scris cu note mărunte de ornament, peste melodia principală (v. RUBATO).

Adonidie = **Adonion** (v. AC.).

Adonion sau **Adonidie**= Un fel de poemă, pe care vechii Greci o cântau în onoarea lui Adonis, cel luat ca model de frumusețe.

Adufe (la Spanioli) = Un fel de tambur cu clopoței.

Aed = Cântărețul legendelor eroice din timpul lui Omer.

Aeolină = **Aeolodicon** (v. AC.).

Aeolodicon sau **Aeolină**= Instrument de suflare cu lame de oțel, puse în joc prin acțiunea aerului, ca la harmonium. Este considerat ca predecesorul harmonium-ului de astăzi.

Aer = **Arie** (v. AC.).

Aero-Clavicord = Specie de clavecin cu foale, pe care aerul singur

il face să răsune, făcând să vibreze coardele.

Aerofon = Instrument cu claviatura, fără coarde, ca fisarmonica de Hakel, compus din lame metalice pe care o foală le face să răsune.

Affeto sau **Affetuoso** (it.)=Adânc simțit. Termen de expresiune.

Affetuoso = Affeto (V. AC.).

Afflito (it.) = Grăbit.

Affretando (it.) = Grăbind (termen de mișcare).

Afiș = Hârtie, de obicei tipărită spre a anunța un concert, un spectacol de operă, de teatru, etc.: *o operă se menține pe afiș,* are succes; *a căzut depe afiș,* n'a reușit.

Afonie (gr., fără sunet) = Stingegerea completă a vocii, spre deosebire de răgușeală, unde vocea există, dar este redusă. La *A.* coardele vocale nu mai pot vibra din diferite cauze: a) paralizia mușchilor glotei, datorită unei leziuni inflamatorii - sau tumori (sifilis, cancer, tuberculoză, crup-anghină); b) deranjarea curentului de aer, printr'o indispoziție a traheii sau diafragmei.

Africana= Vestită operă în 5 acte de Meyerbeer, libretul de Scribe (1855).

Agada = 1.- Flaut cu ancie, întrebuințat de Egipteni și Abisinieni. 2.- Hagada (V. AC.)..

Agalicman = Instrument turcesc cu arcuș, care se așează pe un picior și pe care se cântă aproape ca la violoncel.

Agănău = Un fel de horă țărănească ce aduce cu bătuta.

Agem = Ftora enarmonică din muzica bisericească, care se pune pe treapta 4 a gamei glasului al III-lea cu tonica în FA. El face bemol pe SI. Ex.: fa-sol-la-si bemol-do-re-mi-fa. Când se aplică și pe treapta 7 a aceluiași glas, se cântă tot timpul ca un IFES (V. AC.) rolul lui fiind de a scoborî tonul cu un semiton (V. FTORA).

Agevole (it.) = Ușor mișcat. Termen de expresie.

Aghios = Imn liturgic cu tripla invocatiune: Sfânt, sfânt, sfânt Domnul Savaot. *I-a cântat popa aghiosul* = a murit, l-au înmormântat. *A trage aghioase* = a cânta pe nas din psaltichie, de unde a horcăi în somn.

Agiatamente (it.) = Pe îndelete.

Agilmente (it.) = Cu îndemânare, mișcat.

Agitato (it.) = Mișcat, turburat.

Agnus dei (lat., mielul lui Dumnezeu, Mântuitorul) = Partea dintr'o messă exprimând o rugăciune cu caracter duios, al cărei text e luat din prima pagină a Evangheliei Sfântului Ioan.

Agogica = Termen ce rezumă la un loc diferitele gradațiuni de mișcare și de nuanță, necesitate de o anumită expresie de interpretare a unor pasaje dintr'un cântec; aci joacă un mare rol simțul personal al executantului, în special în interpretarea cântecelor populare (V. RUBATO, AD LIBITUM).

Agon (muzical) = 1.- La vechii Greci, un fel de școală de muzică. 2.- Concurs public între muzicanți, cântăreți sau instrumentiști, pentru obținerea unor premii de merit.

Agréments (fr.) = Ornamente; podoabe de expresie și de execuție.

Aida = Mare operă dramatică în 4 acte, libretul de Ghislanzoni, muzica de Verdi, compusă la 1871, după cerința Kedivului din Egipt, pentru inaugurarea teatrului din Cairo. Subiectul a fost inspirat din legendele culese de Camille du Locle, la fața locului, după inscripțiile monumentelor dela Memphis și Theba. Totuși, din diferite împrejurări nu s'a reprezentat în seara inaugurării.

Alamă (tinichea galbenă) = Aliaj din care se fac instrumente de suflare zise de metal: trompeta, trombonul, etc.

Alămâie = Numele unui vechi joc țărănesc.

Album = 1.- Culegere, reunire de bucăți muzicale care reprezintă un anumit gust în vederea unei anumite forțe de execuție. *A.* de coruri, *A.* pentru bas (bucăți alese pentru vocea de bas), *A.* de marșuri pentru piano. etc.; 2.- A.-Blatt (foaie de A..) improvizație muzicală scurtă pentru voce sau instrument, ce ar fi comparabilă cu o poezioară scrisă ca amintire pe o foaie de album.

Alcaic = Vers greco-latin, endecasilabic iambic și strofa în care figurează (v. ALCEU).

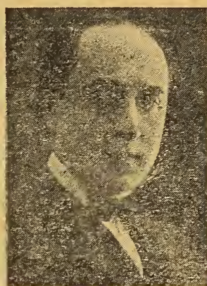
Alcesta = 1.- Operă în 3 acte, cuvinte de Quinault, muzica de Lulli (1674).

Alceu (1604 î. d. Hr.) = Poet liric grec, inventatorul metrului sau versului alcaic (v. AC.).

Alegorie=1.- In literatură: o poezie într'un continuu stil figurat de metaforă; ex.: *Miorița* lui V. Alecsandri. 2.- O bucată dramatică, cu sau fără muzică, reprezentând ființe abstracte, mitice, sau simbolice. 3.- In muzică: o lucrare ce dă impresia că urmărește desfășurarea unei povestiri imaginare; ex.: *Moarte și Transfigurație* de R. Strauss.

Aleluia (în limba ebraică = lăudați pe Domnul). 1.- Titlul unei lucrări muzicale pe cuvintele unui psalm sau vreunui text religios începând cu acest cuvânt, ex.: celebrul *A.* de Haendel, pentru cor și orchestră. 2.- Cântare religioasă care constă numai din acest cuvânt dar cu multe vocalize. 3.- Locuțiune proverbială: *l-a cântat aleluia* = l-au înmormântat.

Alessandrescu Alfred = Pianist, compozitor și dirijor la Opera Română. Născut în București, la 1893. Elev al lui Castaldi și al lui Vincent d'Indy la Schola Cantorum din Paris. A luat premiul George Enescu în 1916. A scris pentru orchestră, uvertura dramatică „Didona" (1911), poemul simfonic „Acteon", cântat de orchestra Colonne la Paris în 1920; cântece pentru voce și piano, etc.

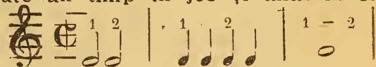

Alicot = Sunet secundar (lăturalnic) ce se aude odată cu sunetul principal emis de un corp sonor, în felul numit ARMONIE (v. AC.).

Aliluia = **Aleluia** (v. AC.).

Alivenci = Un fel de horă foarte răspândită și aria după care se joacă.

Alla breve (pe scurt) ₵ = Măsură simplă de doi timpi, fiecare timp cât o doime. Timpul 1 e forte sau accentuat, timpul 2, slab sau neaccentuat. Ca și $^2/_4$, măsura A, B, se bate un timp în jos și unul în sus.

Alla camera = In genul muzicii de cameră.

Alla marcia = Mișcare de marș.

Alla Polacca (polacca sau polonesa) = Dansul național al Polonezilor. *A. P.* e scrisă în forma acestui dans, al cărui ritm caracteristic în $^3/_4$ se obține prin sincoparea celor două bătăi dintâi ale măsurii.

Allargando = Rărind mișcarea, ca și LARGANDO (v. AC.).

Alla Turca = O compoziție ce amintește gama și ritmul caracteristic muzicii turcești. Ex.: Cunoscutul *A. T.* de Mozart.

Alla Zingana = In stil țigănesc.

Alla zopa = Comic.

Allegramente (it.) = Vesel, cu bu-

curie, de o execuție vioaie și însuflețită.

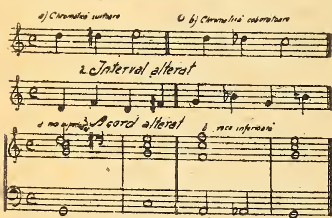
Allegretto (termen de mișcare sau tempo) = Mai puțin grăbit decât ALLEGRO (V. AC.).

Allegri Gregorio (1590—1652) = Compozitor în felul lui Palestrina, rămas celebru pentru „Miserere", compus special pentru Capela Sixtină (Roma), ce fusese interzisă a se cânta în alte părți. Totuși, Mozart, la 1770, l-a scris din memorie, după o singură audiție. De atunci, Papa Clement XIV a permis să se cânte pretutindeni. Și astăzi încă e în uz în Săptămâna Mare, în toate bisericile catolice.

Allemande (fr.) = Vechi dans german de un caracter vesel, introdus în balet precum și în prima frază a suitei (v. AC.).

Allentando = Rărind mișcarea.

Altera (a)=A schimba: 1.- Un sunet (V. ACCIDENT). 2.- Un acord; *a)* superioară, prin diezarea sopranului într'un acord de cvintă; *b)* inferioară; un bas în răsturnarea a II-a bemolizat, în genere cerând deslegări excepționale. 3.- Un interval: a-l

trece dela o specie la alta, prin ajutorul accidenților; ex.: re-fa, re-fa diez. Terța mică trece la terța mare sau viceversa.

Alterațiune = Schimbare cu ajutorul accidenților. 1.- *Cromatică,* urcarea sau coborîrea unui sunet cu un semiton, amintind mersul sunetelor în gama cromatică (V. AC.) 2.- *A. melodică;* a) pasajeră=un sunet alterat în sus sau în jos, care cere urmarea treptei următoare din gamă, fără a schimba tonalitatea. Superioară cu diez, inferioară cu bemol; *b)* modulantă, superioară sau inferioară, cu intenția anume de a trece în altă tonalitate. 3.- *A. armonică* (V. A ALTERA un acord). 4.- *A. ritmică*= schimbarea unui tempo cu alte indicațiuni de mișcare; (accelerando, ritardando, etc.) sau prin coroană, prin sincopă, etc.

Allegro (it., vesel, mișcat) = 1.- Grăbit ca mișcare sau tempo. 2.- Titlul unui capitol dintr'o lucrare clasică ce trebue executată în această mișcare. 3.- Con brio (cu strălucire), ex.: la *Sonata patetică* de Beethoven.

Altist = **Alto** (V. AC.).

Alto sau **Altist**=1.- Voce mai puțin înaltă și mai plină ca a sopranului; în cor constitue vocea a II-a. Ca întindere, la băieți, dela sol de sub portativ, în cheia de sol, până la maximum do din spațiul al III-lea: fetele, ceva mai sus (V. CONTRAALTO). 2.- Instrument: viola (V. AC.); are rolul de tenor în muzica de cameră, iar notele sunt scrise în cheia specială de *A.* (V. CHEIE). 3.- *Altposaune* (V. TROMBON).

Amabile (it.) = De o execuție dulce și plăcută, între ANDANTE și ADAGIO (V. AC.).

Amarevole = **Amarezza** (V. AC.).

Amareza, con ∾ (it.) = Dureros.

Amati = Renumită familie italiană de lutieri (V. AC.) din care face parte și *Nicolae din Cremona* (sec. XVI), profesorul lui Stradivarius (V. AC.)

Amator = Diletant (V. AC.).

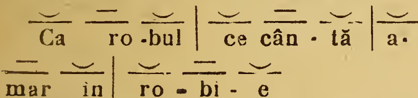
Ambitus = Intinderea ca spațiu de interval ce parcurge o melodie dela grav la acut. Ex.: *Deșteaptă-te Române!* are un *A.* de o octavă, adică melodia nu trece de acest interval și de aceea poate fi cântată de toată lumea. Melodiile cu *A.* cât mai limitat se răspândesc din

această cauză, mai ușor. Pentru instrumente este indiferent A. cât de mare.

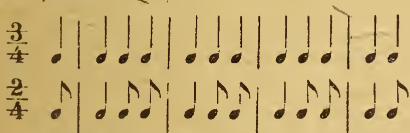
Ambroziu (Sf.) = Episcop al Milanului (374-397); a introdus în Occident cântecul antifonic (v. AC.) după modelul cântărilor bisericilor bizantine. Sub el s'a făcut trecerea dela psalmodie la melodii de imn sau coral. Cântul ambrozian ocupă un loc important în istoria muzicii, premergător celui gregorian. Se pare că Sfântului *A.* i se datorește prima orânduire a repertoriului muzical catolic. Liturghia ambroziană se menține și astăzi la Milano.

Amen = Cuvânt ebraic, introdus în românește din greacă sau slavonă; înseamnă „așa să fie" și sfârșește aproape toate rugăciunile.

Amfibrah = Formă de metru alcătuit din trei silabe: prima scurtă, a doua lungă și a treia scurtă. Ex.:

(Bolintineanu). In muzică, prima silabă a versului amfibrahic trece ca fortact (v. AC.) așa că restul versului devine dactilic:

Amico Fritz = Comedie lirică de Mascagni (1893).

Amin = Amen (v. AC.).

Amoroso = Drăgăstos, pasionat.

Amphion (mit.) = Fiul lui Joe și al Antiopei, ridică zidurile Tebei, cântând din liră și la sunetele-i pietrele s'așezau dela sine.

Amplitudine (a unei vibrațiuni) = Distanța parcursă de un corp pus în mișcare, în punctul de echilibru până la extremitățile vibrației. Unghiul de amplitudine depinde de tăria loviturii, cauzând intensitatea (v. AC.). Pe când durata vibrațiunilor și numărul lor, depind de dimensiunile corpului sonor, determinând înălțimea sunetelor.

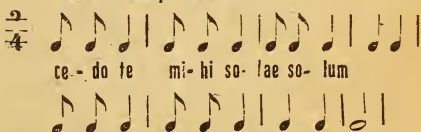
Anacara = Un fel de tambur sau timbal, servind cavaleriei la Orientali.

Anacrusis = Fortact (v. AC.).

Analiză (muzicală) = Studierea unei lucrări din punctul de vedere al formei, al structurii, al armoniei, al desvoltării frazelor, etc. și calificarea acelei lucrări în consecință. Prin asemănare s'ar putea face *A.* gramaticală: sintactică, deosebind frazele muzicale și legătura dintre ele: etimologică, considerând cele 4 elemente ce alcătuesc fiecare melodie (v. AC.); apoi *A.* literară, ca stil, concepție, caracter, gen, etc. O *A.* pricepută nu poate face decât un bun cunoscător și aceasta ar fi prima îndatorire a unui critic muzical (v. AC.).

Anapest = Formă de metru antic alcătuit din două silabe scurte și a treia lungă. Suprimând cele două scurte dela primul picior, restul celor următoare dau impresia de dactile.

Sed hic numquis a-dest vel a-dest vel non

Anastasimatar = Cartea rugăciunilor cântate la Invierea Domnului.

Ancie = Lamă elastică din lemn sau metal, care fiind pusă la capătul superior al unui tub, provoacă prin vibrare undele sonore. 1.- *A. liberă* (în genere metalică) prinsă la un capăt, produce prin vibrare un sunet definit condiționat de lungime, grosime și material. Ex: la camerton

(v. AC.) la acordeon (v. AC.), etc.

2.- A. *simplă* (în genere de trestie) prinsă de căpătâiul superior al instrumentului și aplicată deasupra buzei inferioare a executantului, la clarinete și saxofoane. 3.- A. *dublă*, două trestii suprapuse, aplicate dealungul la margini, formând un tub mai larg la partea de sus și subțiindu-se din ce în ce, pentru a se înfige în tubul instrumentului; ex.: oboe, corn englez, fagot, contrafagot și saxofon.

Ancora (it.) = Incă odată (v. DA CAPO).

Andante (it., mergând) = 1.- Termen de mișcare ca și moderato: un mers potrivit, la pasul obișnuit. 2.- Titlul unui capitol dintr'o lucrare muzicală. 3.- A. *moderato*, A. *cantabile*, A. *ma non tropo* (dar nu prea mult), etc.

Andantino = Ceva mai mișcat decât ANDANTE (v. AC.).

Angelica = 1.- Joc de orgă, delicat, pianissimo, îngeresc. 2.- A. *salutatio* = AVE MARIA (v. AC.).

Anghireate = Carte de cântări religioase, ce se chiamă pe grecește *octoih* și pe slavonește *osmoglasnic*.

Animato sau **con anima** (it.) = Insuflețit, ca nuanță.

Anotimpurile = Celebru oratoriu de Haydn, compus la 1802 pentru voci și instrumente. E un imn închinat naturii și Creatorului.

Ansamblu (fr., ensemble, împreună). = 1.- Reunirea totalului de voci sau instrumente cari execută împreună o bucată de muzică. O voce sau un instrument individual se zice element;- mai multe elemente cântând aceeași melodie alcătuesc o parte, partidă, secțiune, grupă: partida sopranilor, grupa bașilor, etc. Reunirea a două, trei grupe = A. parțial. Totalul grupelor alcătuesc un A. total. Locul unde e așezat fiecare element și grupă dintr'un A. este fixat în raport cu locul dirijorului. 2.- A. *dramatic* = o scenă la care iau parte toți actorii principali ai acțiunii într'o reprezentație dramatică sau de operă. Aci se poate observa dacă artiștii sunt sau nu de o egală forță.

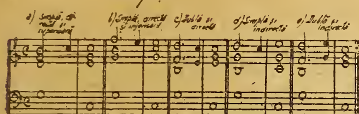
Antichenoma (——) (în psaltichie). Face ca nota sub care se pune, să se cânte cu oarecare săltare. Ea se scrie sub oligon (v. AC.) și este uneori însoțită de gorgon (v. AC.) și alte ori de apli (v. AC.) adică astfel:

Antic = Muzică la popoarele vechi, dela jocurile populare. Pe atunci nefiind dela serviciile religioase și neexistând notațiunea muzicală, melodiile care au putut ajunge până aproape de noi, au fost transmise numai prin tradițiunea orală, după auz, din generație în generație; bine înțeles cu toate schimburile implicite acestui mijloc (v. MOD, PSALTICHIE). 2.- Instrumente găsite la cei vechi, a căror formă și aplicare se recunoaște după desenul gravat pe diferite pietre, monumente, etc.; de ex.: la Egipteni, Caldeeni, etc. La Muzeul de Antichități din București există o secțiune a instrumentelor muzicale românești dăruite de T. T. Burada, care le-a găsit și cumpărat în diferitele provincii locuite de Români, în călătoriile sale pentru cercetări folkloristice.

Anticipație (în armonie) = Contrariul întârzierii; graba de a întrebuința la sfârșitul unui acord, una sau mai multe note ce vor fi în acordul următor; *a)* directă, când trece direct pe nota următoare; *b)*

când trece întâi printr'o altă notă și apoi pe cea definitivă, ambele

din acordul următor; amândouă felurile pot fi: simple (numai cu o singură notă), sau simultane ori paralele (la mai multe părți). *A.* se face numai pe timpul slab, spre deosebire de apogiatură, care se face numai pe timpul tare.

Antifonă = Muzică veche bisericească, executată de două grupuri de cântăreți cari cântau alternativ, câteodată aceeași melodie repetată, alteori grupa a II-a cânta altă melodie ca răspuns celei dintâi (v. ANTIFONIC).

Antifonar = Colecțiunea tuturor cântărilor religioase, de toate felurile ale bisericii catolice, ce se executau după sistemul ANTIFONIC (v. AC.). Au fost colecțiuni originale în manuscript, legate cu lanțuri la mormântul Sfântului Petru și care au dispărut totuși. Alte copii de antifonare vechi au fost păstrate prin biserici și mănăstiri, până la revoluția cea mare din 1879. Antifonarul alcătuit de Papa Grigore cel Mare e baza repertoriului religios catolic, până în zilele noastre.

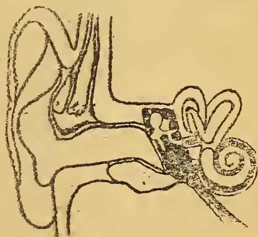
Antifonic = Sistem de a cânta al muzicii religioase antice; două coruri față'n față, care cântau alternativ la octavă același vers, sau vreun răspuns. La vechii Evrei sistemul *A.* se practica între preot și credincioși; apoi în biserica creștină între cântăreții așezați în două grupuri.

Antigona = Operă de Glück, reprezentată la Roma la 1775.

Antistrofă = A doua strofă a unui cântec liric grec.

Antologie = Culegere de poezii din diferiți autori. Prin asemănare: *A. muzicală* = culegere de bucăți din diferiți autori ca și *crestomathia* (v. AC.).

Aparat = 1. AUDITIV se compune din A) urechea *externă*, formată din: *a)* pavilionul cartilajinos și *b)* canalul urechii; B) urechea *mijlocie*, săpată în osul temporal, comunică cu canalul urechii prin timpan sau tambur, o pieliță întinsă ca pielea de tobă și cu fundul cavității bucale prin trompa lui Eustache, de aceea e plină cu aer. Peretele din fața timpanului e străbătut de o fereastră ovală și alta rotundă. Intre timpan și fereastra ovală se află trei oscioare, numite după forma lor: *a)* ciocan, *b)* nicovală și *c)* scăriță; C) urechea *internă*, săpată tot în osul temporal, formată din: *a)* două bășici, dintre care cea mai mare comunică cu *b)* un culoar numit după forma lui, melc, plin înăuntru cu un lichid. In pereții urechii interne se ramifică nervul auzului, iar între peretele osos și aceste organe se află un lichid. Undele sonore provocate de un corp, lovesc pavilionul, care prin încrețiturile sale le îndreaptă, prin canal, spre timpan. Acesta vibrează, transmite vibrațiunile, prin cele trei oscioare, la fereastra ovală care vibrează și transmite vibrațiunile lichidului din urechea internă; acesta vibrând, impresionează ramurile nervului auditiv, care duce impresiile primite la creier. 2.- A. RESPIRATOR se compune din: gură, fosele nasale, faringe, laringe, traheea-arteră, care se desface în două

bronhii, şi din plămâni, în cari se găsesc nenumărate ramificări ale

bronhiilor, terminate cu vesicule pulmonare. Accesorii: diafragma, muşchii intercostali şi coastele, cari dispun mărirea şi revenirea cavităţii toracice (V. RESPIRAŢIE, V. FONAŢIUNE); *A. vocal*=totalitatea organelor care au menirea de a produce vocea; comparabil cu un instrument muzical de suflare, conţinând membrane (V. COARDE VOCALE) care sub impulsiunea aerului expirat, vibrează şi produc: la om, vocea cântată sau vorbită, la celelalte animale, sunete asemănătoare ca rol cu vocea.

Părţile principale: laringele şi coardele vocale; părţile accesorii: traheea-arteră, cavitatea toracică, plămânii, diafragma, având rol de foale. Cavităţile: faringeană, nasală, bucală, constituesc cutia sau cornetul de resonanţă (V. FONAŢIUNE).

Apassionata = Titlul sonatei op. 57 de Beethoven.
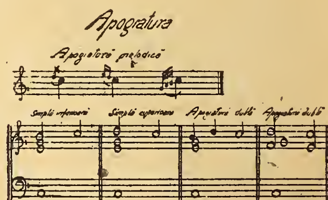
Appassionato (it.) = Cu mult suflet.

Aplauda (a) = 1.- A bate cu palmele în semn de omagiu adus artistului, la sfârşitul producţiunii. 2.- *Aplauze furtunoase, entuziaste, prelungite*, aduc laude şi ovaţiuni artistului. 3.- *Aplauze la scenă deschisă*, în timpul spectacolului, când artistul sfârşeşte o arie deosebit de frumos executată.

Apli , = Semn temporal din muzica bisericească. Se scrie dedesubtul notelor. Un singur *A.* le îndoeşte valoarea. Doi *A.* sau *dipli* le-o întreieşte, trei *A.* sau *tripli*, le-o împătreşte, etc. Se scrie sub toate notele afară de două chendime. Se mai scrie în combinare cu varia şi gorgon (V. AC.).

Apocrif = Lucrare atribuită pe nedrept unui anumit autor.

Apogiatură (melodică) = 1. O notă cu caracter mărunt, scrisă înaintea unei note obişnuite pentru a fi executată ca ornament, la distanţă de un semiton sau de un ton întreg, dedesubtul sau deasupra notei, dând notei adevărate o execuţie mai puternică, o punere în evidenţă cu efect deosebit. Apogiatura nu intră în calculul valorilor de note cerute în forma măsurii.. 2.- In armonie: *notă de pasaj* (V. AC.) pe un timp tare, care va fi deslegată pe nota reală. 3.- *A. dublă*, la două voci paralele, deasupra notelor reale din acord.

Apollon = 1.- Pythianul, frate cu Diana, fiu al lui Jupiter şi al Latonei. Zeul artelor frumoase şi protector al muzelor. In aceste atribuţii e reprezentat ca un bărbat de o frumuseţe strălucitoare, dominând Parnasul, încoronat cu lauri şi

cântând din liră. 2.- Instrument muzi-

cal cu 20 de coarde simple, asemănător cu *teorbă* (v. AC.).

Apolyricon = Vechiul nume al pianului.

Apostrof (') = Semn de respirație, special întrebuințat la bucățile de muzică pentru voce (v. RESPIRAȚIE).

Apotomă (în acustică) = Semiton cromatic.

Aptitudini = Daruri naturale; un auz muzical corect, o intonație justă, un simț ritmic precis, o memorie bună, o inteligență specială, etc. se zic cu un cuvânt: *A. muzicale,* fără de care nu se poate începe un studiu serios; apoi vine voința necesară unui exercițiu minuțios dealungul anilor.

Arabesc = Titlul dat unei compoziții muzicale, care având gama și ritmul caracteristice muzicii orientale, amintește ornamentele ciudate numite *arabescuri,* din arhitectura medievală: *Arabescuri* de Debussy.

Aranjament = Prelucrarea unei compozițiuni muzicale, prin reducerea sau desvoltarea originalului, fie de către însuși autorul, fie de altcineva. 1.- După partitura de orchestră- *A.* pentru piano (reducere). 2.- Pentru popularizare, după piano scris mai complicat, *A.* pentru piano redus mai ușor; din orchestră mare, *A.* redus la orchestră mică din partițiunea completă, *A.* redus la un cvartet, o voce cu piano (v. ORCHESTRAȚIE, TRANSCRIPȚIUNE, FANTEZIE, VARIAȚIUNI PE O TEMĂ). Știința de a face un *A.* intră în îndatoririle unui maestru de cor, pentru ca dintr'o singură melodie să facă părțile pentru 3—4 voci, sau contrariu, dintr'o bucată de 4 voci mixte să reducă la 2—3 voci egale, etc. conform cu elementele de care dispune. De asemenea șeful de orchestră sau șeful unei muzici militare, trebue să știe a face dintr'o bucată de piano un *A.* în vederea numărului de elemente și a forțelor de care dispune.

Arbitrio = **ad libitum** (v. AC.).

Arc v. LEGATO ACOLADĂ.

Arcana = Un fel de horă, de brâu jucată de **Țuțuieni**, mai ales de cei din Vrancea.

Arco = Termen uzitat pentru instrumente de coardă, arătând că ceea ce urmează să se cânte cu arcuș, după un pasaj ce a fost executat cu pizzicato (v. AC.).

Arcuș = Baghetă, vargă de lemn ținând întinsă o șuviță de păr de cal, încovoiată la cele două capete. Slujește la executarea pe un instrument cu coarde. La început forma a fost un arc de semicerc; pentru a evita desavantajele s'a ajuns la forma arcușului de astăzi. Arcușul face ca vibrațiunea să fie mai amplă, mai sonoră și cât mai mult susținută.

Iată câteva semne pentru arcușele obișnuite prin caietele germane:

⊓ = arcușul în jos.

V = arcușul în sus.

g. B. = cu arcușul întreg.

L. B. = cu jumătate arcuș.

ob. H. = cu jumătatea superioară.

u. H. = cu jumătatea inferioară a arcușului.

ob. Dr. = a treia parte superioară a arcușului.

sp. = cu vârful arcușului.

M. = cu mijlocul.

Fr. = la căluș (cu partea de jos a arcușului).

- - - - - — arcuş târît sau împins.
. . . . = staccato.
y y y y y — cu A. săltat sau aruncat.
Sub G (sol) sau D (re) sau A (la) sau E (mi) = se cântă numai pe coarda indicată.

Ardelenească = Un fel de horă ţărănească sau ciobănească, plină de voiciune, foarte răspândită în Ardeal.

Ardente (it.) = Cu înfocare.

Arezzo Guido di = Călugăr italian benedictin (995—1050), inventatorul notaţiunii muzicale moderne cu sistemul liniar sau portativ (v. SISTEM ARIETIN) şi al sistemului de cetire numit solfegiu sau solmizare (v. AC.).

Argine = Celebre serbări muzicale la vechii Greci, date în cetatea Argos, în cinstea Junonei.

Argon = Semn temporal din muzica bisericească. Se scrie deasupra unui grup de două sau trei note (pătrimi, de pildă). In primul caz, prima notă e înjumătăţită (optime în loc de pătrime), iar a doua pătrime primeşte un punct. Ex.: ♪♩. In al doilea caz (trei pătrimi) primele două devin optimi, iar a treia rămâne pătrime. Dublul A. face şaisprezecimi cele două pătrimi precedente, iar pe a treia pătrime o punctează cu două puncte; ex.:

Arhivă = Totalul ordonat de cărţi, caiete, manuscripte muzicale, posedate de o societate, o şcoală, o bibliotecă, un muzeu, etc. Aceste arhive prezintă adesea un interes deosebit ca fel de repertoriu, ca valoare de compoziţie, ca documente din istoria muzicii.

Arie = 1.- In genere, orice melodie; după caracter: *A. religioasă, de salon, de dans*. 2.- In speţă, un cântec cu caracter liric şi anume pentru voce, spre deosebire de baladă, care are un caracter epic. 3.- In operă, un cântec cu un rol important ca moment în desfăşurarea acţiunii dramatice. Se zice că opera este un şir de arii legate între ele prin recitative. 4.- *A. cu da capo*; are o primă frază într'o tonalitate şi a doua în tonul relativ şi apoi reluarea primei fraze. Acest model se mai zice şi *A. cu două mişcări*, întrucât adesea fiecare frază are alt tempo, de obicei a doua mai mişcat. Primele arii da capo, datează din sec. XVII. 5. *A. de factură, de bravură, de agilitate, de coloratură*, toate sunt arii de operă, compuse special de autori, pentru ca, cântăreţul să poată arăta darul mijloacelor vocale măiestre, posedarea artei de Belcanto. 6.- *Aria cantabile* cu un caracter grav şi nobil, mai mult prin valoarea inspiraţiei decât prin meşteşuguri de cântări. 7.- *A. variată* (fr. air varié), desvoltarea cu pricepere a unei melodii cunoscute ca o lucrare scrisă sau a unei teme anume, de obicei pentru instrument. Fiecare variaţie inventă alte dificultăţi tehnice sau înfrumuseţări ale melodiei. 8.- *A. religioasă*, cu conţinut de rugăciune sau laudă, cu caracter melodic, sever, lipsit de velocităţi

Arietă = Arie mai uşoară ca execuţie, mai scurtă ca întindere.

Arietin (sistem) dela *Guido de Arezzo* (v. AC.), felul notaţiunii muzicale moderne, cu portativ sau sistem liniar (v. SISTEM).

Arion = Celebru poet şi muzicant grec din sec. VII î. d. Hr. După legendă, fu scăpat dela moarte de nişte delfini fermecaţi de sunetele lirii sale.

Arioso = In felul unei arii, de obicei la operă, o melodie nedesvoltată la mijlocul ori la sfârşitul unui recitativ.

Ariston = Instrument muzical automat, dintr'o ancie şi foale. Mecanismul constă într'o serie de mici pârghii, puse în mişcare printr'o bucată mobilă de carton găurit şi îngă-

duind aerului de-a pune în vibrațiune, la momentul dorit, o ancie oarecare. Cartonul găurit e învârtit de o manivelă.

Aristotele (384—322 î. d. Hr.)= Marele filosof grec, elevul lui Platon. s'a ocupat și de muzică, întrucât pe atunci muzica făcea parte și din filosofie. A adus contribuțiuni de samă în studiul muzicii grecești.

Aristoxene = Elev al lui Aristotele, unul din cei mai vechi și poate cel mai de samă dintre muzicografii greci, născut la Tarent (354 î. d. Hr.). Dela el ne-au rămas doar două cărți: *Elemente de armonie* și *Elemente de ritmică* (fragmente).

Armătură = **Armură** (v. AC.).

Armeneasca = Un fel de horă introdusă pe la noi de Armeni.

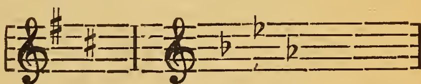
Armonică = 1.- Instrument: a) *acordeon* (v. AC.); b) un șir de pahare (v. VERRILLON). 2.- Gama minoră numită *A.* sau *diatonică* (v GAMĂ). 3.- Complexul de sunete lăturalnice care se disting în unele cazuri chiar cu urechea liberă, odată cu sunetul produs de o coardă sau un tub sonor, cauzând calitatea sunetului numită *timbru* (v. AC.). 4.- *A. chimică*, sunetul ce se produce într'un tub deschis, în care s'a introdus la unul din capete, o flacără de hidrogen.

Armonie = 1.- Studiul acordurilor. Se ia ca punct de plecare un acord de 3 note, dintre care una se dublează, reprezentând astfel cele 4 feluri de voci omenești: nota de deasupra e numită soprano; a doua, alto; a treia, tenor și cea mai profundă, bas. Armonia stabilește reguli pentru *înlănțuirea acordurilor* (v. AC.), ori se dă un *bas de realizat* (v. AC.) după care să se găsească celelalte 3 voci; sau după un cânt dat, socotit ca sopran, să se găsească celelalte 3 voci. 3.- Armonia are legi naturale, constatate de studiul fizicii și reguli stabilite de experiență, ca la orice știință experimentală, prin observarea felului cum sunt făcute capodoperele în cursul veacurilor. Aceste din urmă reguli sunt adesea călcate de curentele noi ce apar în evoluția muzicală ca și la celelalte arte. De aci: *A. severă*, *A. liberă*. 4.- *A. imitativă* (v. ONOMATOPEE). 5.- *Armonii interesante* = acorduri frumoase. 6.- *A. figurată* = părți lucrate în contrapunct.

Armonium = **Harmonium** (v. AC.).
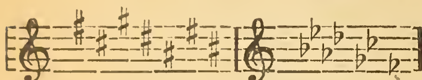
Armoniza (a) = 1.- A găsi armoniile, adică acordurile ca acompaniament la o melodie oarecare; sub formă de cor, găsindu-se părțile pentru celelalte voci sau a face acompaniamentul pentru instrument, de obicei pentru piano. 2.- *Armonizare severă*, care păstrează strict regulile de armonie respectate de maeștrii clasici. 3.- *Armonizare liberă, savantă, modernă*, după voie, după fantezie, netinând sama de cele interzise de reguli. Numai cine e perfect stăpân pe armonizările severe, poate încerca armonii libere. 4.- Armonizare prin *acorduri* sau prin arpegii (v. fiecare). 5.- *A armoniza* în contrapunct, pentru a face de aci mersul melodic părților mai interesante, efectul mai bogat.

Armură = 1.- Un accident sau un grup de accidenți scriși imediat după cheie, la fiecare început de portativ, pentru a indica tonul, major sau minor, în care se găsește acea bucată de muzică. 2.- *a)* Când la A. sunt dieji, primul este fa diez;

ceilalți se găsesc socotind din 5 în 5 trepte în sus; șirul complet urmează a fi: *fa, do, sol, re, la, mi, si*, fiecare scris la un loc fixat în raport cu cheia; *b)* pentru a găsi tonul când sunt dieji la A. ne urcăm dela ultimul diez cu un semiton. 3.- *a)* primul bemol la A. este *si bemol;* ceilalți se găsesc so-
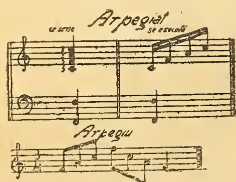
cotind din 5 în 5 trepte în jos. Şirul complet: *si, mi, la, re, sol, do, fa* (invers şirului cu diezi), scris fiecare la un loc fixat faţă de cheie; *b)* cu un singur bemol la cheie, se arată tonul lui fa major; dela doi bemoli în sus, penultimul bemol arată tonul major; ex.: cu 5 bemoli, penultimul e *re bemol;* bucata va fi în *re bemol major.* 4.- Armura se

schimbă numai în cazurile de modulaţie, în cursul unei bucăţi de muzică, la un capăt de frază. (v. tabloul gamelor relative).

Arnăuţească = Un fel de horă introdusă în epoca fanariotă de Arnăuţii domneşti şi rămasă până şi azi în popor.

Arpegiat = 1.- O execuţie a unui acord în care se atacă cu iuţeală, rând pe rând, de jos în sus, toate notele ce compun acorduri, sfârşind prin a face să se audă acordul complet, spre deosebire de *plácot* (v. AC.). E foarte des la piano şi încă mai des la harpă, de unde a venit şi numele de arpegiu. 2.- Acompaniament în arpegii (v. ARMONIZA).

Arpegiu=Un acord melodic (v. AC.) al modului major sau minor, necesar pentru a fixa tonalitatea unui solfegiu, sau înainte de a dirija intonarea unei bucăţi.

Arpicord = Un fel de clavecin, ale cărui sunete imită pe cele ale harpei.

Arpinella = Un fel particular de harpă, având forma unei lire.

Arpon = Instrument cu coarde de intestine, ce se ciupesc ca şi la harpă, însă având forma unui piano vertical.

Arsis = Silabă neaccentuată în metrica latină, spre deosebire de TESIS, silaba accentuată. Totuşi aceste numiri au înţeles invers în poetica greacă.

Artă = 1.- Darul de a produce şi de a executa o lucrare care să trezească *emoţiuni estetice* (v. AC.). Arta este un element de educaţie morală, înnobilând sentimentele prin exemple frumoase, biciuiri de moravuri, etc. 2.- *Artele frumoase* (după unii) sunt grupate în: *a)* ale văzului: *arhitectura, sculptura, desenul, pictura* şi *arta decorativă; b)* artele auzului: *muzica* şi *poezia*. După alţii în două triade: 1. *arhitectura, sculptura* şi *pictura* (plastice); 2.- *muzica, poezia* şi *dansul* (succesive). Toate au la bază ca asemănări, compoziţia şi execuţia (v. fiecare în parte). Toate realizează frumosul prin unitate, simetrie şi varietate (v. fiecare în parte). 3.- *A. dramatică,* care desfăşoară o lucrare dramatică prin acţiunea vie a personajelor (v. ACTOR), în colaborarea artei decorative (v. DECOR). *Artă pentru artă,* liberă inspiraţie sau concepţie. *Artă pentru tendinţă,* urmăreşte o temă sau o teză. 4.- *A. coreografică* sau *coregrafică* (v. COREOGRAFIE).

„După gradul de cultivare şi dezvoltare a artelor se cunoaşte treapta de civilizaţie a unui popor”.

„Ceea ce rămâne pe urma unui popor dispărut este numai opera de artă”.

Artaxere = Numele primei opere de Glück, reprezentată prima oară la Milano în 1791.

Articol = 1.- Fragment, capitol dintr'o lucrare muzicală. 2.- Explicaţiile asupra unui cuvânt dintr'un dicţionar, tractat, etc.

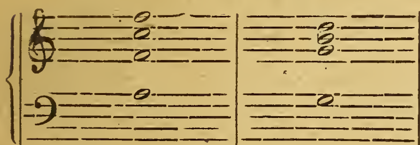
Articulaţiune (legătură) = 1.- A părţilor ce alcătuesc o compoziţie.

2.- A pieselor ce alcătuesc un instrument. 3.- A degetelor sau a vocii în executarea unui *legato* (v. AC.). 4.- Legarea sunetelor vorbite pentru a forma silabe, cuvinte, etc.

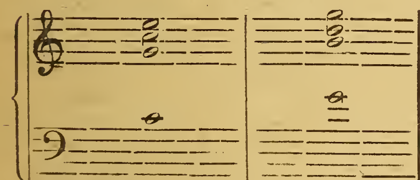
Artist = Cel ce profesează o artă și trebue să aibă din natură talentul, iar din școală, cultura tehnică, apoi experiența. Un A. adevărat e cel care produce fiorul, *emoțiuni estetice* (v. AC.); el e un factor de educație socială. (v. EXECUTANT, v. INTERPRET). Școala specială constitue baza ca meșteșug; peste asta artistul pune personalitatea lui ca interpret.

Ascuns (acoperit) = Interval, cvintă sau octavă paralelă ce se strecoară între vocile mijlocii în armonie, uneori cauzate de notele de pasaj ale uneia din părți.

Cvinte ascunse

Octave ascunse

Asonanță = Rimă aparentă, datorită unei apropiate asemănări de sunete; e foarte adesea în poeziile populare; ex.: *„Strugurel bătut de piatră, rău e Doamne fără tată"*; deasemenea în proverbe și locuțiuni proverbiale; ex.: *„Dela vlădică pân' la opincă"*.

A. e considerată ca originea rimei.

Asor (la vechii Evrei) = Instrument muzical cu 10 coarde care se ciupiau sau pe care se lovia cu *plectrum* (v. AC.).

Asora (la vechii Evrei) = O trompetă lungă.

Asosba sau **Asosta** = Trompetă de argint, inventată de Moisi, după părerea istoricului Iosephus Flavus.

Asosta = **Asosba** (v. AC.).

Aspirante = Consonantele *f* și *v*; după unii *h* e aspirant, nu gutural; probabil e vorba de *h* din cuvântul *chimie* iar nu de cuvântul *hdm*.

Aspirat = Defectul unor cântăreți de a rosti *h* în șirul unor vocalize. E și urît, pe lângă că adună flegmă pe coardele vocale, voalând vocea.

Assai = Destul de; termen pentru a evidenția o nuanță sau o mișcare: *A. piano, A. mosso.*

Astabolo = Un fel de tambur la Mauri.

Atacare = 1.- Producerea sunetului fără șovăire, adică cu siguranță și cu preciziune. La un ansamblu de voci sau de instrumente, maestrul bazează în special pe elementele cari atacă la timp partea ca un îndemn și pentru celelalte elemente (v. CORIFEU). La cor sau la orchestră e câte un *șef de atac*, la fiecare partidă.

Atacato (semn de nuanță) = Sigur, precis.

A tempo = Termen de mișcare. După ce s'a schimbat mișcarea indicată la începutul bucății, printr'o altă mișcare (mai grăbită sau mai rărită), se aplică termenul AT., sau mai complet AT. I pentru a se relua mișcarea dela început.

Atena (mit.) = 1.- Corespunzător cu Minerva la Romani, zeița înțelepciunii, născută din creierul lui Jupiter, prin lovitura de ciocan dată acestuia în cap, de către zeul Vulcan. 2.- Numele dat de Greci, unui instrument (fluier sau trompetă).

Ateneu = 1.- Locul unde se întâlniau poeții și scriitorii antici, ca să-și citească operele. 2.- Astăzi, palat al artelor: *Ateneul Român* din București, un edificiu model de arhitectură, sculptură și pictură, imitând aspectul unei coroane regale; aci se produc

conferențiari, artiști și concertiști de primul rang; iar în săli (pinacoteci) se fac expoziții de pictură.

Ațică = Un fel de horă muntenească.

Atze Berusim = Un fel de instrument de percusiune, la vechii Evrei, constând dintr'un vas de lemn având forma unei piulițe, care se ținea cu o mână, spre a o lovi cu cealaltă, cu un fel de pisălog cu două capete egale de lemn.

Aubada = O cântare executată în zorii zilei, contrariu *serenadei*, care se cântă numai seara. Pe timpul trubadurilor, melodia era însoțită de cuvinte, mai târziu, numai pentru instrumente.

Auber Daniel François (1782—1871) = Reprezentant de seamă al școlii romantice franceze. A scris foarte multe opere, dintre cari cele mai însemnate sunt: „Fra Diavolo" și „Muta din Portici".

Audiție = 1.- Producțiune muzicală sau artistică, mai mult ca studiu decât ca pretențiune de concert. 2.- *a) Audiție colorată* = particularitatea bolnăvicioasă a unor persoane, de a avea viziunea sau imaginea unor colori, odată cu auzirea unui sunet; *b)* putința (rară) de a lega sunetele și culorile. Ex.: „Sunetele flautului par albastre; ale oboiului, galbene; ale cornului, verzi; ale trompetei, stacojii, etc". Ex. II: „Tonalitatea *do*, colorată în negru sau alb; a lui *re*, colorată brun închis; *mi*, roșu; *fa*, cenușiu, etc." Ex. III: „Voce *alba* sau *argintie* (tenor), voce *culoarea ciocolatei* sau *a fierului* (bariton sau bas), *portocalie* (soprană dramatică), *aurie* soprană lejeră), etc."

Auditor = Totalul persoanelor cari asistă la audițiune, la un concert sau spectacol.

Auftact = **Fortact** (v. AC.).

Augmentat = Sporit, mărit. Interval având un semiton mai mult decât cel numit mare sau perfect: *do-re*, secundă mare cu două semitonuri; *do-re diez* va fi A. cu trei semitonuri (v. fiecare interval aparte).

Aulos = Vechi instrument de suflare, în antichitate foarte cunoscut, în special la Greci. Avea forma unui fluier lung și era făcut în diferite mărimi și tonuri. O formă specială de A. era Diaulos combinația a două A., dintre cari

de obicei, unul era cu o octavă mai înalt decât celălalt. (v. CAPISTRUM).

Aurul Rinului = Prologul vastei tetralogii a lui Wagner, Inelul Niebelungilor (1857).

Autentic = 1.- Numire dată celor 4 moduri principale din muzica gr.-orientală: *Dorian, Ionic, Lidian* și *Mixolidian* (v. MOD). 2.- Cele 4 glasuri ale psaltichiei, numite ca și cele 4 moduri, autentice. 3.- Treptele unei cadențe, când basul e în stare directă (v. CADENȚĂ).

Autofon = Instrument care produce sunetul prin el însuși, fără accesoriu provocător de vibrațiuni, ci prin frecarea părților solide ale instrumentului, făcute din același material: *cimbalele, gongul, triunghiul, castanietele, anticele crotale.*

Automat = 1.- Instrument ce execută bucăți muzicale prin dispozitive mecanice. 2.- Lipsă de inteligență, de simț și personalitate a executantului, în exprimarea unei bucăți de muzică; se zice: *cântă rece, mașinal, automat.*

Autor = Cel care crează o lucrare: poetul crează o poezie; dramaturgul, o lucrare dramatică; muzicantul, un cântec, o simfonie, o operă (v. COMPOZITOR, LIBRETIST). *A. a-*

nonim, necunoscut, cum e, în genere, în literatura și muzica populară și popularizată (v. APOCRIF).

Auz muzical = 1.- Simțul de a reda precis sunetele muzicale, cu vocea sau cu un instrument de coarde. Această însușire poate lipsi chiar când simțul auzului în genere e sănătos. 2.- *Auz muzical absolut*, recunoașterea și redarea din memorie a identității fiecărui sunet. Un A. M. obișnuit, recunoaște și redă un sunet, un interval sau un acord, numai orientându-se după diapazon. Cei dotați cu auzul absolut, le recunosc din memorie, fără camerton. Darul acesta e rar, dar nu înlocuește talentul și studiul și nici nu e dovadă de inteligență sau cultură generală.

Ave Maria (lat. ave, salut) sau **Angelica salutatio** = Salutul îngerului Gavriil către Fecioara Maria (Luca I, 218). Textul unei rugăciuni catolice pe care s'au creat melodii celebre: a lui *Gounod* (peste un preludiu de Bach), a lui *Verdi*, din opera Othello. In liturghia serviciului creștin ortodox. A. M., al corespunde cu axionul *„Cuvine-se cu adevărat"*.

Axion = Imn închinat Maicii Domnului, ce se cântă în liturghia bisericii ortodoxe, între „Pre tine" și „Cheruvicul". Există melodii tradiționale, pentru diferite sărbători; ex.: *Axionul de Paște.*

B

B = 1.- Sunet muzical din notațiunea germană, corespunzător cu sunetul *si bemol* din sistemul arietin. 2.- Consonantă labială, fiind spusă din buze, ca și *P.* 3.- Prescurtarea cuvântului *bas* (voce), spre deosebire de *C. B., contrabas* (instrument). 4.- In genere, prescurtarea cuvântului *bemol.*

Babillage (fr.) = Nume de compoziție muzicală (pentru instrument), care nu urmează nici o regulă în ordinea motivelor și a desvoltărilor, amintind amestecul limbilor la Turnul *Babilon.* Totuși compoziția poate fi frumoasă și interesantă.

Babilonian = Mod de muzică arabă, exprimând veselia; prin adăogarea ei la modul războinic se arată triumful.

Bacanale = 1.- Sărbători celebrate de Romani în cinstea lui Bachus. 2.- Tot pe atunci, compozițiuni vocale în genul burlesc.

Bach = Familie celebră de peste 50 de muzicanți, împrăștiați ca organiști în mai multe orașe ale Germaniei. Cel mai ilustru, *Iohann Sebastian Bach din Eisenach* (1685—1750), cantor protestant, este considerat ca cel mai mare organist și contrapunctist al vremurilor. Compozițiile sale în muzica sacră sunt neîntrecute capodopere. Și-a pierdut vederea spre sfârșitul vieții. Dela dânsul au rămas: 48 de preludii și fugi p. clavecin, oratoriile *Nașterea lui Isus Hristos, Patimile Sfântului Matei,* apoi peste 200 de cantate și diferite invențiuni p. piano, etc. Mai sunt cunoscuți: *Wilhelm Friedman Bach,* poreclit *din Halle, Emanuel Filip Bach din Hamburg, Cristophe Friederic Bach,* poreclit *Englezul, Cristian,* zis *Milanezul.*

Odată pe an, toți membrii familiei se întruniau laolaltă, constituind serbarea familiei. Ei făceau muzică împreună, își cântau reciproc compozițiile și se îndemnau astfel la crearea altor compozițiuni. Toate lucrările familiei *B.* au fost culese și întrunite într'o imensă colecție numită *Arhivele Bachilor,* vândută și împărțită prin 1788, la moartea lui *Emanuel Bach.*

Bagatelă = Nume de compoziție scurtă, în gen ușor; o fantezie fără pretenții: V. Scărlătescu - *Bagatele* pe motive românești.

Baghetă=1.- Vargă ușoară și nu prea lungă (cel mult 50—60 de cm.), care servește șefilor de orchestră sau de cor, pentru a bate măsura și a conduce execuția unui ansamblu. 2.- Fig. *a cânta sub bagheta cutărui maestru*, a cânta sub dirijarea aceluia. 3.- *B. energică, slabă, precisă, confuză*, însușiri ale șefului de ansamblu. 4.- Bastonașele cu care se bate toba mică și triunghiul.

Baiaderă = Dănțuitoare indiană.

Baireuth v. BAYREUTH.

Bal = O petrecere organizată anume pentru dans, însoțită tot timpul de muzică.

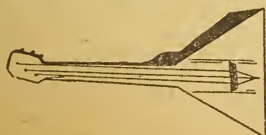
Baladă = 1.- (Lit.) *a)* povestire legendară în versuri, cu un caracter epic și melancolic; ex.: *„El Zorab"* de Coșbuc; *„Cea din urmă noapte a lui Mihai Viteazul"* de Bolintineanu; *b) B. populară, cântec bătrânesc*. 2.- In muzică, *a)* (it. ballare, a dansa), pe vremea trubadurilor, un cântec însoțit de dans cu multe strofe și refrenuri; *b)* mai târziu, o melodie cu conținut serios și chiar introdusă prin biserici; *c)* astăzi, limitată la un conținut epic și melancolic. 3.- Pentru instrumente, o lucrare serioasă, imitând adesea efecte onomatopeice (v. AC.), peripețiile unei întâmplări dramatice.

In românește sunt răspândite: *Balada* lui *C. Porumbescu*, a lui *I. G. Brătianu* și *„Grozea"*, cuvinte de Alecsandri, muzica de *G. Dima*.

Pentru cor și orchestră, *Mama lui Ștefan cel Mare*, Bolintineanu -Dima; *Meșterul Manole* de Mureșanu.

Balakirew Mily (1837—1910) Celebru pianist, compozitor modern cu mare influență asupra muzicii rusești contemporane.

Balalaică=Un fel de chitară (rusească sau tătărească), de formă triunghiulară, numai cu trei coarde, servind ca acompaniament pentru voci.

Bălălău = Bănănăitul clopotelor.

Balancă sau **Balangă** = 1.- Cuvânt exprimând sunetul clopotelor mici. 2.- Clopoțel la gâtul dobitoacelor.

Bălăncăni (a) = A suna (vorbind de clopote).

Balangă v. BALANCĂ.

Balerină sau **Baletistă** = Dănțuitoare, anume la balet, fie solistă, fie în ansamblu.

Balet = *a)* Un dans artistic cu costume, intercalat într'o scenă, cam prin actul al II-lea, la o reprezentație de operă; acesta este considerat ca un divertisment fără importanță în firul dramatic; *b)* un dans produs între acte, cu muzică specială, nu numai la operă ci și la o piesă dramatică; poartă numele de *intermezzo* (v. AC.); ex.: *„Bolnavul închipuit"* de Molière, muzica de Lully; *c) B.* propriu zis, o întreagă lucrare dramatică, jucată cu muzică specială, unde personajele, soliști și ansamblu, desfășoară acțiunea (subiect, intrigă, peripeții), jucând rolul numai prin mimică, dans, pantomimă (v. AC.), etc. ex.: *Baletul Copelia*, muzica de *Delibes*.

Baletistă v. BALERINĂ.

Balul Mascat = Operă în 4 acte de Giuseppe Verdi (1858).

Bandă = 1.- De lăutari, *taraf* (v. AC.). 2.- *Militară*, organizație de ansamblu (de obicei soldați) executanți numai din instrumente de suflare de lemn și de alamă.

Pe lângă rolul distractiv, realizat prin execuția diferitelor bucăți clasice, arii de dans, populare, etc. rolul bandei militare e în special de a îmbărbăta pe luptători în campanie și a-i însufleți la atac (v. MAGNETISM MUZICAL, FANFARĂ).

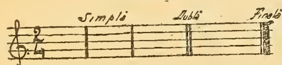
Banjon = Un fel de chitară a Negrilor din America, întrebuințată în

Jazz-Band. Are gâtul foarte lung, camera de rezonanță în formă de tamburină, 5—9 coarde de metal.

Bâr, oiță, bâr = 1.- Numele unei hore țărănești. 2.- Refrenul unor cântece populare.

Bară=1.- Linia verticală ce desparte în scris o măsură de alta. 2.- *B. dublă*, desparte o frază de alta, la o modulație sau la o schimbare de măsură sau armură (amândouă liniile sunt subțiri). 3.- *B. finală*, una subțire înăuntru și alta groasă în afară, se găsește numai la sfârșitul unei bucăți sau acolo unde este indicat cuvântul fine. 4.- *B. de partițiune*, trasă neîntrerupt vertical, legând dealungul toate portativele ce alcătuesc rândurile unei bucăți de ansamblu, pentru 2—3—4 voci sau instrumente, pentru piano și harpă, pentru partițiunea completă de orchestră, mică sau mare (V. PARTIȚIUNE).

Baraboi = Un fel de horă țărănească în Muntenia.

Barbă albastră = Operă bufă în 3 acte, cuvinte de Henri Meilhac și Ludovic Halevy, muzica de Offenbach (1866).

Bărbie = Accesoriu facultativ aplicat aproape de baza viorii, pe fața superioară, pentru a fixa mai bine vioara în locul unde apasă bărbia executantului. Ea e independentă de perniță.

Bărbier (V. BĂRBIE).

Bărbierul din Sevila = Operă bufă în 4 acte, una din capodoperele lui Rossini (1816).

Barbiton sau **Barbitos** = Instrument cu coarde al vechilor Greci, a cărui invențiune se atribue lui *Alceu* (V. AC.).

Barbitos (V. BARBITON).

Barbu Lăutarul (Gheorghe, 1800—1893) = Vestit rapsod al Moldovei, pe care poetul Alecsandri, l-a consacrat în monologul jucat la Iași de Matei Millo. Ilustrul muzicant ungur, Frantz Liszt, în vizită la Iași, și-a exprimat toată admirația pentru acest cântăreț și improvizator care desfăta casele boierești.

Ion Anestin, în «Barbu Lăutarul»
(Din Salba lui Alecsandri de N. Radivon)

Contemporan cu B. L. a fost vestitul *Anghelută*. Tarafele amândorora erau nelipsite dela petrecerile luxoase ale boierilor din Iași.

Barbunc = Horă jucată cu prilejul înrolării recruților ardeleni.

Barcarola = 1.- Un cântec gra-

ţios şi sugestiv, amintind o plimbare pe barcă. La început, în special al gondolierilor veneţieni, apoi generalizat până la a fi cântec liric, făcând un gen aparte ca măsură şi ritm (2|4 sau 6|8), introdus cu succes în anumite opere: *Oberon*, *Gioconda*, etc. 2.- Numai pentru instrument (de obicei piano): *Mendelssohn*, *Chopin*, *Rubinstein*, au făcut sub acest titlu, bucăţi consacrate cu anumite efecte de acompaniament onomatopeic.

Bard = 1. Poet care cânta isprăvile eroilor (la Celţi). 2.- Poet liric şi eroic: *Bardul dela Mirceşti* (Alecsandri).

Bariton = 1.- Voce bărbătească, mijlocie între tenor şi bas, viguroasă în registrul de centru. In coruri bărbăteşti de 3 voci, are rol secund, în 4 voci, partea a treia.

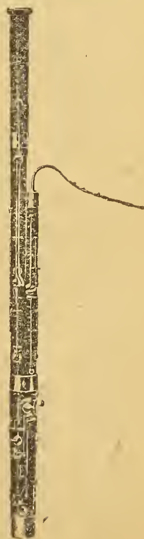
Are ca întindere: dela *sol* de jos până la *mi*, *fa* şi chiar *sol*. In operele moderne, baritonul belcantist are roluri principale şi chiar titulare (Rigoletto). Notele pentru B. se scriu în cheia de bas, rar pe linia a treia, mai totdeauna pe linia a patra. 2.- Instrument cu coarde, o octavă mai jos decât alto, ieşit din uz. 3.- Instrument de alamă (saxofon, eufon) sau de lemn (fagot), care poartă acest nume având în ansamblu rol de B.

Baroc = 1.- Ciudat, dincolo de ceeace este obişnuit. 2.- *Stil B.*, *muzică barocă*, capriţioasă, supărătoare.

Bas = 1.- Voce bărbătească profundă: a) *B. prim*, *B. secund;* în coruri bărbăteşti are extrema inferioară, adică baza armoniei; ca întindere, obişnuit până la *fa* de jos şi până la *do* de sus; b) *B. chantant;* emite cu uşurinţă note din registrele baritonului, cu al cărui fel de voce se confundă adesea. Are roluri principale în acţiunea unei opere, adesea chiar rol titular (Mefisto); c) *B. pedalist*, emite clar şi consistent până la *do* de jos (II), susţinând rolul de pedală de orgă într'un ansamblu vocal executat a capella. 2.- Instrument cu coarde, numit şi *contrabas* (v. AC.) sau de alamă, având în ansamblu rolul de B. (v. TUBA, TROMBON, CONTRAFAGOT). 3.- *B. dat*, *de realizat*, *cifrat* (v. AC.) sau necifrat (v. AC.), o frază melodică dată ca temă pentru a găsi după reguli, celelalte 3 părţi: soprano, alto şi tenor. 4.- *B. fundamental*, melodia cea mai profundă, constituind acordurile pe care este construit un ansamblu. 5.- *B. continuu* sau *obstinat*, acelaşi motiv la B. repetat cu alte armonizări în părţile superioare. 6.- *B. figurat* sau *melodic*, care are melodia principală într'o înlănţuire principală de acorduri. 7.- *Cheie de bas* (v. CHEIE).

Basilica (gr. Vasilevs, Rege) = O clădire ce servia ca loc de judecată, pe timpul Romanilor păgâni. Creştinismul oficial s'a folosit de aceste clădiri ca locaş de rugăciune, sau a clădit altele în acest stil. De aci cuvântul românesc băseareca, apoi biserică (v. AC.).

Bason = 1.- Fagot (v. AC.). 2.-

Joc de orgă amintind timbrul de oboe în registrele grave.

Bătaie (timp) = Una din părţile egale în care se divide o măsură (v. AC.).

Bătălie (fr. Bataille) = Gen de compoziţie muzicală la modă în secolul trecut, care prin mijloacele diferitelor instrumente, precum de suflare, de percuţiune şi în special clavecin, căta să producă efecte onomatopeice, imitând zgomotul îngrozitor al războiului: bubuitul tunului, tropotul cailor, alarma, atacul, etc.

Bate (a) tactul = A arăta în genere prin mişcarea ordonată a mâinii, felul măsurii, indicând fiecare timp în parte. Tactul se bate în tot timpul executării, dela început până la sfârşit. La executarea cu vreun instrument muzical, tactul se bate cu piciorul, mâinile fiind ocupate; la piano tactul se numără din gură, la solfegii se bate cu mâna. Intr'un ansamblu de voci sau instrumente, bătaia tactului de către dirijor, este punctul de orientare al întregului personal executant. La bază se cere însă simţul tactului şi pentru dirijor şi pentru executanţi (v. MĂSURĂ: cum se bate tactul la fiecare măsură în parte).

Baterie = 1.- Arpegiu deosebit de cel obişnuit, prin notele străine de acord. 2.- In orchestră, grupul instrumentelor de percuţiune ca: triangulul, toba, talgere, clopoţei, timpani, etc.

Batifon = Instrument prusian de suflare în forma oficleidului (v. AC.), având 18 clape, pavilion şi o ancie dublă aplicată la un plisc adus în formă de gât de lebădă.

Bătută = 1.- Timp sau bătaie. 2.- Dans popular românesc.

Bayreuth = Oraş din Bavaria (Germania) pe Main, unde marele Richard Wagner a zidit (1873) cu ajutorul protectorului său, regele Ludovic al II-lea, un teatru unic în felul său, pentru reprezentarea celebrelor opere dramatice wagneriene. Intregul edificiu, lucrat numai din lemn (ca să dea o rezonanţă curată), are formă de semicerc în amfiteatru, iar scena încadrată într'o ramă cât ţine baza semicercului; spectacolul întruneşte un singur cadru, căci decorul, personajele şi orchestra, rezumă un tot unitar.

Băzăitoare = Mic instrument, făcut dintr'o coaje de nucă, cu care copiii de ţărani zbârnăe, mai ales iarna, când n'au de lucru.

Bazin François (1816—1878) = Compozitor francez, născut în Marsilia, autor de opere comice: *Meşterul Pathelin*, *Călătoria în China* şi al unui *Tractat de Armonie*.

Băzoi = Sunetul de bas al cobzei.

Becar ♮ = Accidentul muzical care face ca un sunet ce fusese diezat sau bemolizat, să fie readus la starea naturală; cu alte cuvinte, anulează puterea diezului sau a bemolului (v. DUBLU BECAR; CARRÉE).

Beethoven Ludwig Van (1770—1827) = Considerat de unii ca cel mai mare geniu al muzicii. Născut

la Bonn (Prusia), de viţă flamandă, bunicul muzicant, tatăl cântăreţ (istovit de viţiul beţiei). Deşi a pierdut auzul la vârsta de aproape 30 de ani, totuşi Beethoven, deşi infirm, a compus cele mai desăvârşite capodopere. rămase şi astăzi drept podoabe ale gândirii omeneşti. A trăit

la Viena până la sfârşitul vieţii; a fost elevul lui Haydn, contemporan şi prieten cu poetul filosof şi om de ştiinţă, Goethe. A trăit izolat în zbucium şi necazuri familiare. Necăsătorit, căci n'a avut noroc în inclinaţiile inimii. Din multele sale lucrări, enumărăm: *Missa* în do major, *Missa-Solemnis* în re major, opera *Fidelio*, a cărei uvertură numită *Eleonora* e scrisă în 4 variante şi se cântă ca o bucată simfonică deosebită; *9 simfonii*, a treia numită *eroica*, a şasea, *pastorala*, iar la a noua, capitolul final e însoţit cu cvartet de voci şi cor, cu celebrul *imn al veseliei*, pe cuvinte de Schiller; un oratoriu, *Hristos pe muntele măslinilor;* uvertura Coriolan, o cantată la moartea lui Iosef II şi alta la încoronarea lui Leopold; un concert de vioară; 5 concerte de piano; un triplu concert: vioară, violoncel şi orchestră; o fantezie pentru piano, orchestră şi cor; două romanţe p. vioară şi orchestră; 66 de lieduri; 18 canoane vocale; cântece şi dansuri germane, vieneze, engleze, etc.; 38 de sonate p. piano (dintre care celebrele *patetica* şi *passionata*). Multe caiete de arii şi variaţiuni p. piano, preludii şi menuete; 8 triouri p. piano, violoncel şi vioară; 4 cvartete împreună cu piano; cvintete, septete şi optete p. instrumente de suflare, etc., etc. In româneşte o descriere mai pe larg se găseşte în „Vieaţa lui Beethoven" de Romain Rolland, în traducerea d-lui A. de Herz.

Belcantist = Artistul care cântă după toate regulile artei de *Belcanto*. Se manifestă pe la concerte sau cu roluri principale la operă, în special în ariile de bravură (v. AC.).

Belcanto = 1.- Arta de a cânta frumos cu vocea. 2.- Studiul cântului: *a)* fără cuvinte: impostarea sunetelor, emisiunea lor, vocalize, corijarea defectelor (nasale, guturale), conducerea gradată a cerinţelor de tehnica agilităţii, cromatism, etc.; *b)* cu vorbe: respiraţiile, pronunţarea silabelor, dicţiune, frazare, interpretare (v. CÂNTĂREŢ). Studiul de B. cere un minimum de vârstă (19 ani), când vocea a trecut de perioada formaţiunii. Diagnosticarea felului de voce precizează îndrumarea exerciţiilor; adesea o diagnosticare greşită duce la rezultate negative ireparabile.

Lucrări despre B. în româneşte au publicat: maestrul *G. Ştefănescu: „Mecanismul vocal"; José Araty: „Despre Cânt"; Ioan Georgescu: „Arta de a cânta"* (Cluj) etc.

Beletristică = Literatura în special romantică: poezie, naraţiuni de călătorie, articole de critică literară şi muzicală.

Bellini Vincenzo = Născut la 1801, în Catania. A murit tuberculos şi necunoscut la Puteaux, lângă Paris, în 1835. La început scrise muzică religioasă, mai pe urmă însă se dedică operei. Cele mai cunoscute sunt: *Norma*, *Puritanii*, *Romeo şi Julieta*, etc. B. este reprezentantul simpatizat al melodiei în opera italiană.

Bemol ♭ = Semnul pus înaintea unei note, pentru a coborî intonaţia cu un semiton (v. ACCIDENT). In Psaltichie bemolul corespunde cu semnul ♀ numit *ifes* (scris peste notă) cu acelaşi efect (v. GAMĂ). Numele de B. vine dela denumirea ce se dădea altădată în special lui *si bemol* (B. mollis, moale, minor), treapta a 3-a a gamei ce pornia dela *sol*, spre deosebire de *si* natural, ce se nota cu *carrée*, de unde numele de *becar*.

Bena Augustin = Licenţiat în Teologie, doctor în litere şi filosofie, născut în 1880 în Pianul de jos (Ardeal). După terminarea liceului, a intrat la Facultatea de Teologie din Sibiu. Studii muzicale la Academia Superioară de Muzică din Berlin,

la Dr. Max Bruch (compoziție) și Frantz Schultz (contrapunct). După terminare, studii speciale de muzică românească în București. Și-a început cariera de profesor de muzică, în Sibiu, la școala de fete a „Astrei" și la Seminarul Teologic; șeful corului „Reuniunea Română de Muzică". După trei ani a trecut la liceul din Năsăud, unde a funcționat ca profesor de muzică și religiune ortodoxă până la înființarea Conservatorului din Cluj, când a fost invitat de Consiliul Dirigent să ocupe o catedră, la care s'a și prezentat. Din 1925. directorul Conservatorului de Muzică și Artă Dramatică din Cluj. A scris: Compoziții pentru orchestră, cor și orchestră, coruri a capella, două liturghii; Teoria Muzicii, Acustica Muzicală, Istoria Muzicii, Dirijarea (Șeful de cor).

Benedictus = Rugăciune cu caracter muzical grav, făcând parte dintr'o messă.

Berceuse (fr.) = Cântec de leagăn.. Melodie simplă, ușoară, legănată, a cărei desvoltare și formă de expunere, poate să ajungă până la forma unei lucrări clasice, savante, precum a fost cultivată de diverși maeștri (Chopin, Schumann, etc.). Profesorul celist C. Dimitrescu are o B. în gen clasic, foarte răspândită.

Bergamasque (fr.) = Un fel de dans obișnuit în secolul al 18-lea și aria după care se cântă.

Beriot Charles Auguste de (1802-1870). = Virtuos violonist și autor al multor studii și concerte p. violină.

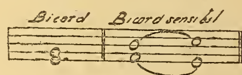
Berlioz Hector (1803—1896) = O personalitate muzicală originală și ciudată în același timp. A avut o vieață plină de sbucium, care se resimte în operele sale mai însemnate: *Benvenuto Cellini, Luarea Troii, Damnația lui Faust,* dar mai ales în *Simfonia Fantastică.* A mai compus: *Copilăria lui Hristos, Herald în Italia, Romeo și Julieta, Simfonia Funebră și Triumfală,* o *Messă,* un *Requiem*, etc. E considerat ca părintele orchestrației moderne.

Biber Franz von = Născut la Würtemberg (1644), a scris cea dintâi sonată pentru acompaniament. Mort la Salzburg în 1704.

Bibliografie muzicală = Lista compozițiunilor sau a cărților de studiu, cari au fost consultate la alcătuirea unei lucrări privitoare la muzică (v. prefața acestui dicționar).

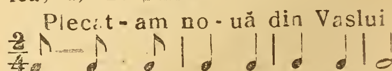
Biblioteca muzicală = 1.- Publicație ce apare la Timișoara sub direcția d-lui Maximilian Costin, directorul Conservatorului de acolo și al revistei *„Muzica".* Până acum au apărut: *„Vioara"* (Istoria și maeștri acestui instrument) și a doua broșură: *„George Enescu",* schițe biografice și critice (edit. Cartea Românească). 2.- Titlul diferitelor colecțiuni de bucăți p. piano, vioară, etc. 3.- Totalul compozițiilor muzicale ale unei societăți, școli, etc.

Bicord = 1.- Acord de două note. 2.- *B. sensibil,* cel format din treapta a patra și a șaptea (major și minor) cu deslegare forțată (v. INTERVAL ATRACTIV).

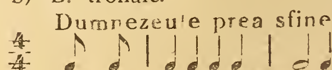

Bicordatura = Gamă dublă executată pe instrumentele cu arcuș.

Bimetru = Grup de doi metri (picioare) ale unui vers, în care accentul principal cade pe metrul al doilea; *a)* B. iambic:

b) B. trohaic.

După cum se observă, primul picior al bimetrului s'arată în muzică

prin fortact (v. AC., V. DIAMB, DISPONDEU, DITROHEU).

Binar = subdiviziunea unui timp sau unei părți din timp în: 2, 4, 8 părți egale. Măsurile 2/4, 3/4, 4/4 se zic cu subdiviziuni binare. Spre deosebire de subdiviziuni *ternare* (v. AC.)

Biografie (a unui maestru) = Inșirarea punctelor ce prezintă o însemnătate în vieața acelui maestru și a operelor de samă din fiecare epocă din vieață. Marii artiști executanți și interpreți, studiază amănunțit biografia maestrului compozitor, întrucât cunoașterea împrejurărilor din vieață, epoca în care a fost compusă cutare lucrare, e o indicație pentru a tâlmăcì înțelesul dispozițiunilor sufletești oglindite în acea lucrare.

Bis (lat., de două ori) = 1.- O frază, un cuplet sau un refren ce trebue repetat de două ori, după indicația semnului: *ritornello*. 2.- Cuvânt ce însoțește aplauzele frenetice, prin care auditorul cere repetarea execuției acelei bucăți sau vreo alta suplimentară.

Biserică = 1.- (v. BASILICA) locaș de rugăciune al religiei creștine ortodoxe. 2.- *Muzică bisericească;* a) occidentală (v. MESSĂ, MOTET, CANTATA, REQUIEM) cuprinde compozițiuni sau numai pentru voci (v. A CAPELLA) sau și cu instrumente, în special orgă. Mijloacele fiind mai bogate, colaborarea instrumentelor a făcut ca prin aplicarea armoniei, a contrapunctului și a orchestrației, muzica bisericească occidentală să ajungă la cel mai înalt grad de desvoltare, prin compozițiuni celebre ca efecte complexe de sonoritate și polifonie, datorite maeștrilor clasici: *Palestrina, Haendel, Bach, Mozart, Haydn, Beethoven,* etc. *b) orientală* (v. PSALTICHIE, MUZICHIE) = cântările bisericii de răsărit, numai pentru voce, la unison. Fiind oprit de Sf. Canoane, folosința vreunui instrument, melodiile limitate în schimb, ca un avantaj, au fost păstrate prin tradiție dealungul veacurilor. 3.- *In stil bisericesc,* o melodie cu un caracter grav, serios, ferit de velocități sau virtuozități.

Biwa = Un fel de lăută cu 4 coarde pe care se cântă cu ajutorul unei lame mici de os; se întrebuințează mai mult pentru a întovărășì recitările. Altădată, trubadurii cari declamau legendele *„Heike Mongd'ari"* și alte poeme tragice se numiau *„preoții lăutei"* sau *„biva hoch"*, poate din faptul că preoții lăutei aveau capul ras, ca preoții budhiști.

Bizantină = Muzica greco-orientală din *Bizant,* de unde vine *psaltichia* (v. AC.). Primii creștini au fost Evrei și în timpul lor au adus Psalmii și cântările din sinagogi (RIEMANN), păgânii creștinați au adus modurile grecești; de aceea muzica B. e considerată ca muzică bisericească foarte veche după origine.

Bizet George (1838-1875) = Compozitor parizian de primul rang, a cărui operă, *Carmen,* a cucerit lumea. Lucrări mai însemnate: *Don Procopie, Pescuitorii de perle, Djamileh* (operă). *Arleziana și Roma, Patria* (uvertură), cântece. etc. B. a creat în istorie modelul muzicii franceze moderne.

Blasgonie (popească) = Parodia cântărilor și rugăciunilor slavone, cărora dascălii și popii dela țară le substituiau cuvinte românești adesea poznașe, cari aduceau întru câtva cu cele slavone.

Blondel = Trubadur din secolul al 12-lea, favoritul lui Richard Inimă de Leu.

Bocca Chiusa (it.) = Cu gura închisă. Mijloc cu care se obțin frumoase efecte de murmur, în ansambluri corale și obișnuit adesea, când un cor întreg acompaniază o voce solistă.

Boccherini Louis (1743—1805) = Celebru compozitor italian, născut la Lucques, autorul unui *Stabat, triouri*

și *125 cvintete* și al unui *menuet* celebru.

Bocet = Jalnică melodie populară, uzitată la țară, la înmormântări, cântată adesea de anume femei, numite *bocitoare*, pentru a provoca plânsul. Vechii cronicari ai Moldovei dau descrieri amănunțite despre rolul bocitoarelor la înmormântări.

T. T. Burada a publicat *„Bocetele la Morți"*, adunate din Moldova, Valahia, Dobrogea., Basarabia, Gubernia, Cherson, Bucovina, Transilvania, Banat, Istria și Macedonia. Parte din ele au fost traduse și în limba germană, publicate în revista *Magasin für die Literatur der Auslandes* din Leipzig, 1880.

Cunoscuți culegători de bocete, mai sunt: Urban Iarnik și Andrei Bârseanu.

Boema = 1.- Operă în 4 acte de Puccini (1897). 2.- Operă de Leoncavallo.

Boieldieu François Adrien (1775-1834) Născut la Rouen, compozitor francez, autorul vestitelor opere comice: *Califul din Bagdad, Trăsurile răsturnate,* etc.

Bolero = Dans caracteristic spaniol, numit la început *seguidilla* și transformat în urmă de un dansator numit *Bolero,* dela care a rămas și numele.

Bombard (Bomhart) = 1.- Vechi instrument, înrudit cu buciumul, din care a derivat fagotul de astăzi. 2.- Joc de orgă amintind trombonul.

Bombardon = instrument de suflare de alamă, sinonim cu *saxhornbas* și *saxhorn-contrabas* (V. AC.).

Bombix = Un fel de fluier ciobănesc la vechii greci.

Bonz = Preot chinez sau Japonez.

Borgovan — 1.- **Andrei** — Născut la 1876 în Gherla (Transilvania), mort în 1900 la Leipzig, în împrejurări misterioase. A urmat liceul și Conservatorul de muzică din București, fiind elev al claselor de piano, compoziție și canto, cu Wachmann și Ștefănescu. La Leipzig a fost laureat al clasei de composiție a lui Jadassohn; studiă și clasa de violă și de piano. A compus: o suită p. orchestră de coarde, o suită p. piano, lieduri, poeme, etc. 2.- **Ion** — Născut la 1889 în București; de profesiune medic. Elevul maeștrilor: Kiriac, Scărlătescu, Castaldi. Fost cronicarul muzical al revistei „Luceafărul", dela Sibiu, până la 1918. A fost profesor de istoria muzicii la Conservatorul din Cluj. (1918) Actualmente cronicarul muzical al revistei franceze: „Le Courier Musical" din Paris. A compus: 4 cântece de război, un cvartet de coarde, în do major, acvarele de primăvară (dictuor menționat cu cinste la Concursul internațional din 1919) Suita Mistică (p. orchestră). 6 coruri mixte, opereta „Le Paradis de Montmartre". Compozițiile sunt în cea mai mare parte lucrate în spiritul românesc arhaic, dar într'o formă modernă.

Boris Godunow = Mare operă în 8 tablouri de Mussorgsky. Reprezentată cu succes la Opera Română din București, în stagiunea 1925—1926.

Borodin Alexandru (1834—1887) Născut la Petersburg. Compozitor rus de mare valoare, care însă, din nefericire, n'a lăsat decât două simfonii și o operă postumă, *Prințul Igor*, terminată de *Rimsky-Korsakow și Glazunov.*

Boskof George = Virtuos pianist român; a studiat la Paris. Are compozițiuni pentru piano și mai ales variațiuni pe diferite motive populare.

Boston = 1.- Un fel de dans în felul valsului 2.- Petrecere de dans după amiazi.

Bourdon v. BURDON.

Bourrée) = Dans francez învechit, de caracter vioi, în tact de $^2/_4$. Seamănă cu *gavota* (v. AC.)

Bozuc = Un fel de tambură dă-

ruită de T. T. Burada, Muzeului de Antichităţi din Bucureşti.

Braci = *Viola* (v. AC.) Vine dela vechiul nume *viola da braccio* de braţ), ce se zice spre deosebire de *viola di gamba* (de genuchi).

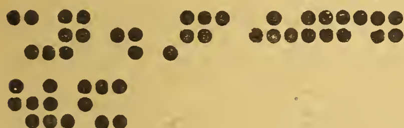
Brahms Iohann (1833—1897) Com-

pozitor german, născut la Hamburg. A compus 4 simfonii, un celebru *Requiem*, sextuoruri, septouri, cvintete, sonate, dar mai ales numeroase cântece (Lieder) cari l-au făcut celebru. A fost numit *„Maestrul Melancoliei"*.

Brăileanca = Horă din Brăila.

Braille Louis (1809—1852). Genialul inventator al scrierii în relief pentru orbi, sistem care aplicat la notaţiunea muzicală, a izbutit să

scrie toată literatura clasică şi modernă dela cele mai simple melodii, cu, sau fără vorbe, până la cele mai complicate transcripţiuni pentru instrumente, piano, partiţiuni pentru ansamblurile mari, având semne precise pentru cele mai mici detalii de mişcare, nuanţe, indicaţii tehnice speciale, etc. etc.

Brăiloiu Constantin = Născut în 1893, profesor de istoria muzicii la Conservatorul din Bucureşti, iniţiatorul societăţii compozitorilor români (1920) şi organizatorul concertelor

date de această societate. Se ocupă cu folklorul muzical român şi pe acest teren a notat şi orchestrat multe cântece populare. Are lucrări cu acompaniament de orchestră simfonică. Este şi cunoscut critic muzical.

Brătianu — 1.- George — Fost profesor de principii la Conservatorul din Bucureşti, până la 1901, la liceul Lazăr şi şef de cor la biserica Sf. Spiridon. A fost autor de cărţi şcolare pentru întreg cursul secundar şi a luat parte la organizarea cântului coral, dirijând primele ansambluri mari de elevi şi eleve, la Ateneu (1895), 2.- *Ionel* (fiul precedentului), Fost profesor la Seminarul Nifon din Bucureşti şi la liceul Şincai. A compus romanţe şi cântece patriotice răspândite, între care cunoscutul cor *Pui de lei* şi s'a remarcat prin operete reuşite (v. OPERETĂ). Mai pe larg în revista „Muzica" (anul III, nr. 12) în impresionantul necrolog semnat de Breazul. Decembrie 1921.

Brâuleţ = Dans popular românesc. Cu melodia acestui dans se încheie cunoscuta bucată *„Nunta Ţărănea-*

scă". scrisă în stil țărănesc în 1880 de Iulius Wiest.

Bravissimo! V. BRAVO!

Bravo! Bravissimo! = Exclamații ce însoțesc aplauzele frenetice.

Bravură (arie de) V. ARIE.

Brediceanu Tiberiu = Muzicant român care a adunat melodii, cântece, dansuri și doine populare pe cari le-a orânduit pentru voce și piano. A mai scris: *Șezătoarea* și *Seara cea mare,* tablouri din popor, cu acompaniament de piano și orchestră.

Breviar = 1.- Carte ce conține rugăciunile de toate zilele: ceaslov, molifteinic. 2.- Fig. orice carte ce se citește cu tragere de inimă.

Brevis = 1.- In notațiunea medievală muzicală, înainte de a se fi stabilit bara măsurii, figura de notă reprezentând o jumătate din valoarea unei longa (două bătăi). *Semibrevis,* o bătaie. Forma ei a trecut la noi ca notă întreagă. 2.- Alla Breve (V. AC.).
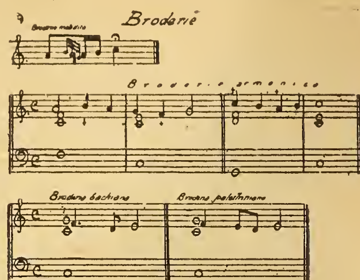
Brezaie = Personaj din începuturile teatrului la Români, rămas încă și astăzi în jocurile populare de Crăciun: om învelit într'o zeghe și împodobit cu felurite basmale, panglici și flori, purtând un cap de animal cu bot (sau de pasăre cu cioc) pe care îl pune în mișcare cu o sfoară și îl face să scoată diferite sunete.

Briganzii = Operă bufă în 3 acte, cuvinte de H. Meilhac și L. Halevy, muzica de Offenbach (1869).

Brio = Strălucire: *Con brio,* termen de nuanță combinat adesea cu termen de mișcare; *Allegro con brio,* un capitol din sonata patetică de Beethoven.

Broancă = Un fel de lăută sau violină în Banat.

Broderie=1.- Ornament alcătuit din două sau mai multe note, scrise cu caracter mărunt, înaintea notelor obișnuite, fără a intra în calculul valorilor de timpi de măsură. 2.- (în armonie), un grup de note de pasaj, în jurul notei reale din acord.

Bruch Max = Compozitor german, autor de simfonii, de cantate, dar mai ales de concerte pentru vioară și orchestră (cel mai cunoscut în sol minor). Este autorul celebrei transcripțiuni al cântecului tradițional religios, *Kol Nidre,* melodie ebraică interesantă ca structură și caracter.

Bruckner Anton (1824—1896) = Compozitor vienez modern, autor a 8 simfonii, de o construcție cu totul nouă și originală.

Bubui (a) = 1.- A da un sunet surd dar puternic, amintind sgomotul tunetului și al tunului. 2.- A produce un sgomot asurzitor. (Onomatopeic).

Buccina sau **Bucinum** = La Romani, instrument în formă de trom-

bă, pentru semnele de vânători.

Buccinator = Executant din **Buccina** (v. AC.).

Bucin v. **Bucium**.

Bucium* = Instrument popular de suflare, mai lung decât un metru,

formă cilindrică, jos terminat printr'o pâlnie; e făcut din doage de lemn ușor. Servește ca semnal de vânătoare și printre ciobani. *Sună buciumul de alarmă*, semnul de război. Buciumul seamănă cu Alphornul uzitat în Elveția. Un bucium încovoiat și altele drepte, au fost dăruite de T. T. Burada, Muzeului de Antichități din București.

Buciuma (a) = A suna din bucium sau din alt instrument asemănător.

Bucolice = Poezii pastorale: *Bucolicele lui Virgiliu*. (Traduse în românește de G. Coșbuc).

Bugle = Nume generic pentru instrumentele de suflare de alamă, derivate din trompetă; unele au găuri laterale astupate cu clape, cari servesc la fixarea tonalităților; altele sunt cu piston (v. AC., v. CULISE).

Buhai = Instrument popular format dintr'o putinică acoperită cu o piele; imită ragetele unui *buhai*

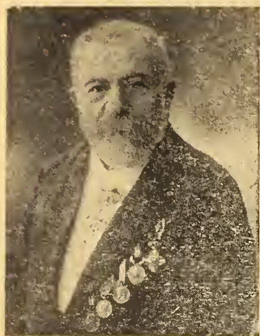
(taur), prin vibrațiunile produse de frecarea unei șuvițe de păr de cal, sfoară sau fringhie, prin trecerea de o parte și de alta, printr'o găurice din mijlocul pieii. Buhaiul însoțește plugușorul la tradiționalele colinde de Anul Nou. Un buhai a fost dăruit de T. T. Burada, Muzeului de Antichități din București.

Bumb v. **Nasture**

Burada = 1.- Teodor Vornicul, autorul unei *Metode de Ghitară*, scrisă în 1829 și publicată în urmă de fiul său; sprijinitor entuziast al muzicii clasice germane. 2-. *Teodor* (fiul) (1839—1922). Licențiat în drept dela facultatea din Paris, fost consilier la Curtea de Apel, avocat, fost profesor la Conservatorul de Muzică și Declamațiune din Iași, membru corespondent al Academiei Române, comandor al Coroanei României, Bene-Merenti cl. I, etc. etc.

Avu profesor de piano pe Constantin Gross, iar de vioară pe Paul Hett, apoi pe Adolf Flechtenmacher și mai târziu pe Hübsch. A urmat Conservatorul Imperial de Muzică și Declamațiune din Paris, unde a studiat Armonia cu H. Reber și violina cu Alard. In călătoriile sale făcute anume prin toate ținuturile locuite de Români,

cât şi prin ţările streine, a adunat diferite cântece interesante ca folklor; deasemenea a cumpărat şi a strâns instrumente muzicale române-

neşti, pe cari le-a dăruit Muzeului de Antichităţi din Bucureşti, formând o secţie deosebită, cu numirea *„Colecţiunea şi donaţiunea T. T. Burada"*. A dat nenumărate concerte gratuite şi de binefacere şi altele populare, pentru răspândirea gustului de muzică serioasă, şi altele în streinătate, special pentru a face cunoscută muzica românească. A scris: 12 studii de violină, Imn triumfal p. piano, diferite bucăţi şi muzică de dans p. piano. *Almanah Muzical* pe anii 1875, 1876 şi 1877, apoi *Istoria Teatrului în Moldova*. Pe larg, într'o broşură anume tipărită de Asociaţia Generală a Artiştilor (Iaşi) închinată lui T. T. Burada cu prilejul jubileului său artistic de 50 de ani (22 Mai 1904).

Burdon = 1.- Joc plăcut de orgă (amintind timbrul instrumentelor de suflare de lemn) în octavele base. 2.- *Faux bourdon*, unul din primele procedee contrapunctice, important prin faptul că a introdus în uzul muzical intervalele de terţă şi sextă, până atunci evitate. În faux bourdon vocile se mişcă paralel. Numele se explică prin aceea că basul (bourdon) nu se cetia cum era scris, ci mai sus şi deci era un bas fals (faux bourdon).

Burduf = 1.- Foala de suflat, de ex. la cimpoi, la harmonium, la orgă. 2.- Lada de rezonanţă a viorii, a cobzei.

Burla (burlesca, burletta, burlesc = glumă). Compoziţie cu caracter vesel, redând un umor exagerat.

Buton (nasture) = 1.- Accesoriu înfipt la baza instrumentelor de coarde cu arcuş, de care se prinde cordarul (v. AC.) prin ajutorul unei coarde mai rezistente. 2.- Registru cu care se pune în exerciţiu un joc de orgă.

Butterfly M-me. = Reputată operă în 4 acte de Puccini, subiect exotic, american, muzica melodioasă.

C

C = 1.- Sunet din notațiunea germană, corespunzător cu nota *do* din notațiunea aretină: *C dur*, do major; *C moll*, do minor; *Cis*, do diez; *ces*, do bemol. 2.- C ține locul fracțiunii 4/4, indicând forma măsurii de 4 timpi (v. MĂSURĂ) . 3.- Consonantă guturală, fiind rostită din gât, ca și *g*, *h*. 4.- ₵ = Alla breve (v. AC.).

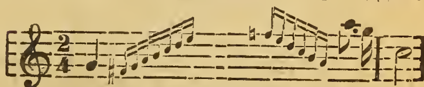
Cabotin = 1.- Actor de proastă calitate, comediant ambulant. 2.- (ironic). Cântăreții și artiștii din trupele mediocre pentru operetă și operă.

Caccini (1550—1618) = Compozitor cunoscut prin marele număr de sonate și madrigaluri.

Cacofonie = 1.- Șir de cuvinte cari dau efect urît în pronunțarea lor. Ex... „din capu-i sdrobit, mușcă câte odată, mușca cu turbare" (Gr. Alexandrescu, Ucigașul fără voie). 2.- Ansamblu ce sună urît, fie din cauza unei execuții nesatisfăcătoare, fie din cauza armoniilor stângace sau ultramoderne. Cântărețul trebue să evite punerea în evidență a cacofoniei, fie printr'o respirație între silabe, fie prin rărirea pronunțării lor.

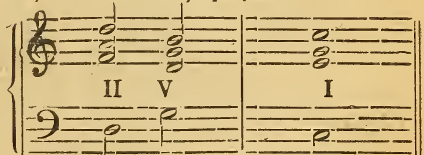
Cadânească = Horă turcească, jucată în anumite sate din Dobrogea, amintind jocul cadânelor din harem.

Cadență = 1.- *Ritmică*, regularitatea cu care se repetă accentele versurilor și ale măsurilor; *C. de marș*, din doi în doi timpi; *de vals*, din trei în trei timpi, etc. 2.- *melodică*, un ornament ce urmează de obicei după o coroană, alcătuit dintr'un șir de note (mai mare sau mai mic), fără ca valoarea lor să intre în calculul valorilor măsurii. Altădată aceste cadențe erau lăsate

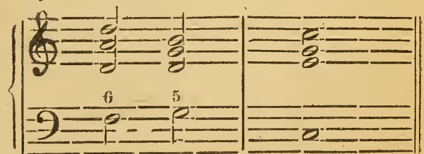

la libertatea executantului ; mai târziu, cam dela Beethoven încoace, cadențele melodice sunt fixate și se scriu cu note de caracter mărunt, fără măsură. Intr'un ansamblu de cor sau orchestră, C. melodică se execută de către un solist. 3.- In armonie, nevoia de odihnă la distanță de 2 până la 4 măsuri, corespunzătoare cu *cezura* (v. AC.) sau sfârșitul versurilor unei poezii. *A) C. perfectă*, în genere obligate la sfârșitul unei bucăți, când basul merge dela treapta a V-a, stare directă, la tonica. Acest final e pregătit: *a)* prin șirul treptelor 2-5-1; *b)* prin șirul treptelor 4 (în răsturnarea I) 5 și 1; *c)* treptele 4 stare directă — 5-1.

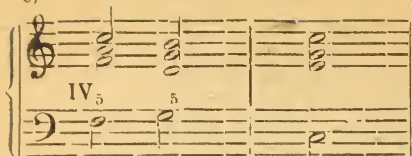
a) *Cadență perfectă*

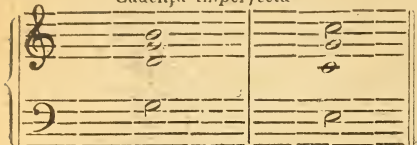
b)

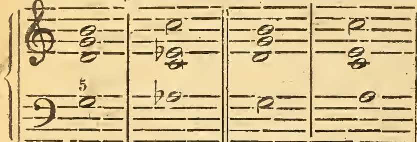
c)

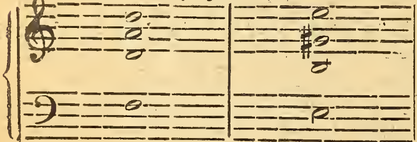
B) C. imperfectă, când basul de pe ultima măsură este urmat în rezoluție, de treapta a II-a, ca răsturnarea I.

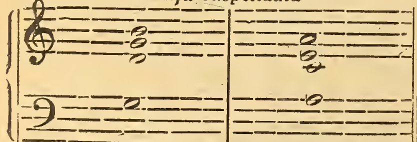
C) C. întreruptă sau *evitată,* când basul de pe treapta a V-a trece la treapta a VI-a. Pentru a evita cvinte și octave paralele se impune dublarea terței. C. întreruptă, la rândul ei este: a) *liturgică,* dacă basul urcă la distanță de un semiton și b) *dramatică,* dacă basul urcă cu un ton întreg.

D) C. frigiană, când fraza se încheie cu basul pe treapta a V-a numai în tonalități minore.
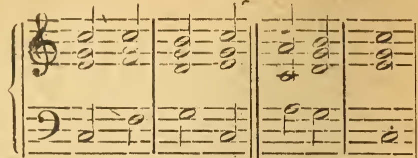

E) C. suspendată, când se încheie pe treapta a VI-a majoră neregulată.

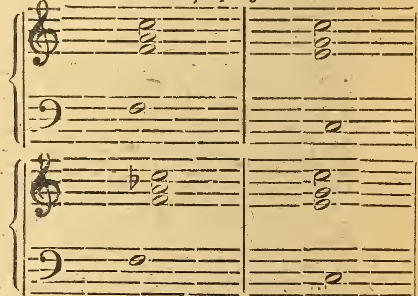

F) C. cu note autentice, când basul e în stare directă:

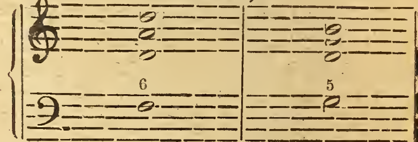
G) cu note derivate, când basul are notele în răsturnare.

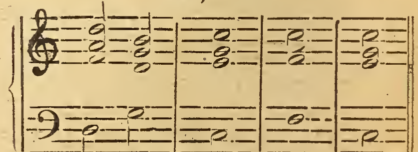
H) C. plagală, în genere la sfârșitul bucăților, vine după cea perfectă, când basul merge dela treapta a IV-a la I. Are două varietăți: a) cu sextă mare față de tonică) și alta, b) sextă mică, amândouă rezolvite în modul major. C. plagale sunt frecvente în muzica religioasă.

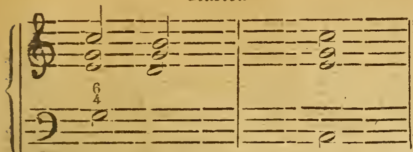
I) *Semi-cadență* (de obicei la jumătatea frazei) acordul sprijinit pe treapta a V-a în stare directă.

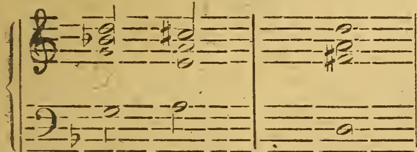
J) C. mixtă, cea perfectă urmată de cea plagală.

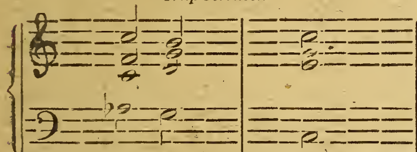
K) C. clasică, treapta V-a, mai întâi cu $^6_4$ apoi + 7 şi în urmă tonica.

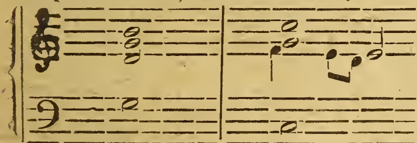
L) C. picardiană, când o bucată în ton minor încehie cu ultimul acord în ton major.

M) C. napolitană, treapta a IV-a în răsturnare cu sexta mică, apoi treapta a V-a.

N) C. bachiană, specială lucrărilor treapta a III-a, de obicei major.

4.- In psaltichie sunt trei cadenţe, adică opriri: *a) perfectă*, când melodia se opreşte acolo unde textul încheie o idee la un punct, sau la punct şi virgulă; *b) imperfectă*, corespunzătoare cu virgula din text; *c) finală*, la încheierea unei bucăţi. Afară de aceasta mai sunt cadenţele diatonice şi cromatice.

Cadril = **Quadrille** (v. AC.).

Café-Chantant = Local public de consumaţie, unde se execută muzică uşoară, în special şansonete, şi unde chiar toată petrecerea e de calitate uşoară (v. VARIETĂŢI).

Café-Concert = Local public unde se face muzică de promenadă. (v. AC.).

Cakewalk (ceteşte *kekuoc)* = Dans american destrăbălat, împrumutat de la Negri.

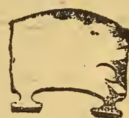
Calando = Din ce în ce mai rărit ca mişcare şi mai scăzut, mai slăbit ca tărie.

Caliope (gr. = vocea cea frumoasă,

sau cuvântul cel frumos) Muza epopeii, reprezentată ţinând într'o mână tăbliţele, într'alta stilul (de cari se serviau la scris, cei vechi).

Căluş (scăunaş) = Cavalet; o scân-

durică dreptunghiulară (în genere de arţar), aşezată perpendicular pe mijlocul feţei superioare a oricărui instrument de coarde cu arcuş, puţin înainte de pop; serveşte pentru a transmite vibraţiunile coardei în cutia de rezonanţă a instrumentului; se ţine pe două picioruşe (răscroite din aceeaşi scândurică), perfect aplicate pe instrument, iar muchea de deasupra, curbată, are la distanţe egale, 4 crestături peste cari trec cele 4 coarde (v. CORDAR). Faptul că acest accesoriu se găseşte şi la *ravanostron* (v. AC.) ar fi o dovadă că folosinţa căluşului datează de vreo 5000 de ani.

Calata = Dans italian învechit, în tact de $\frac{2}{4}$

Califul din Bagdad = Operă comică într'un act, cuvinte de Saint-Juss Dancourt, muzica de Boieldieu (1800).

Calmato (it.) = Potolit, după un agitato (v. AC.).

Căluşari = Joc tradiţional românesc, obişnuit pela Rusalii, constând din sărituri ca de cai ale jucătorilor, vreo 12, cari poartă la picioare clopoţei. După unele păreri, acest joc aminteşte legenda răpirii Sabinelor.

Camerton = muzicuţă: un tub mic, scurt, care produce sunetul *la*, ser-

vind pentru acordarea unui instrument şi ca punct de orientare pentru găsirea oricărei tonalităţi; indispensabil unui cântăreţ şi mai ales unui maestru care dirijează ansambluri de voci. Pentru violonişti în special există un *C.* din patru tubuşoare unite, cari produc pe rând sunetele celor 4 coarde: *sol, re, la, mi* (v. DIAPAZON).

Canarie = Un fel de dans foarte vechi, care poartă acest nume, pentrucă se obişnuia în insulele Canare.

Cancan = Contradans cu figuri necuviincioase.

Canon = 1.- O strictă poruncă bisericească: sfintele canoane. 2.- Instrument arab cu coarde, variînd ca număr dela 20 până la 100 de coarde; asemănător cu *psalterionul* (v. AC.). 3.- Instrument monocordic (pe vremea lui Pitagora), servind la orientarea calculelor numerice ale vibraţiunilor şi raporturile dintre sunete. De aci s'a dat (pe atunci) numirea de *canonici*, muzicanţilor teoreticiani, spre deosebire de *armonici*, muzicanţi mai mult după auz. 4.- Formă de compoziţie muzicală (în 2-3-4 voci), care se execută astfel: începe vocea întâi, apoi, după o măsură sau două, intră altă voce (a doua), reîncepând exact melodia vocii întâi; mai târziu, intră vocea a treia cu aceeaşi melodie, etc., din această cauză vocile sfârşesc în ordinea intrării lor. Când *C.* e auzit în ansamblu, suprapunerea măsurilor trebue să satisfacă legile de armonie. *A) C. deschis*, când părţile sunt scrise cu intrările lor, sub formă de partiţiune; sau *simplu*, închis la unison sau la octavă, când e scris numai pentru o singură voce, indicându-se de obicei cu litere majuscule (A, B, C), locul unde trebue să intre fiecare voce. B) *C. enigmatic* (acum trei secole), când nu se indica locul de intrare al vocilor, lăsându-se la priceperea executanţilor. C) *C. la intervale* (secundă, terţă, cvartă, cvintă), când vocea a doua intrând la locul indicat, imitează numai desenul vocii întâi, dar transpune notele la intervalul (superior sau inferior) cerut cu cifra indicatoare. D) *C. determinat, liber, încheiat*, când ultimele măsuri au un adaus pentru ca toate vocile să încheie armonia în acelaşi timp. E) *C. în perpetuu* sau *obligat*, strict după model, lăsându-se posibilitatea de a se relua melodia la infinit. F) *C. cancrizant* (cancer = rac) când vocea a doua are melodia vocii întâi, cetită dela sfârşit spre început. G) *C. al inverso*, când vocea are melodia ce reiese din vocea întâi, dacă se ţine foaia răsturnată de jos în sus. H) *C. dublu*, când melodia începătoare e armonizată (soprano şi alto), iar canonul este urmat de tenor şi bas. I) *C. prin agravare*, când vocea a doua are şirul melodic al vocii întâi, însă cu valorile dublate, ceea ce cauzează desenuri de note deosebite. J) *C. prin diminuţiune*, contrariu, vocea a doua imită vocea întâi cu valori înjumătăţite. K) *C. polimorf*, acelaşi, posibil de a se exe-

cuta făcând intrările în locuri diferite. Observare: toate aceste varietăți de canoane, la modă acum trei veacuri, constitue mai mult o gimnastică a minții decât o valoare propriu zisă de compoziție; astăzi se mai strecoară în treacăt unele pasaje în canon, mai mult ca un efect pasajer.

Cânt = 1.- Arta cântului (V. BELCANTO). 2.- O piesă muzicală pusă pe vorbe ce trebue cântate cu vocea. 3.- *C. bisericesc:* ambrozian, gregorian, antifonic, tradițional (v. fiecare în parte). 4.- O parte dintr'o lucrare epică: *Iliada lui Omer are 24 de cânturi.* 5.- *C. dat* (în armonie), o melodie dată ca temă la soprano, pentruca să fie realizate celelalte trei voci (V. REALIZARE). 6.- *la ison* sau *la unison,* toate vocile aceeaşi melodie.

Cânta (a) = 1.- A executa un cântec cu vocea. In latineşte: canto-avi-atum-are, a cânta cu vocea; cano-cecini-cantum-canere, a executa din instrument. 2.-In limba română este acelaşi termen şi pentru voce şi pentru instrumente: *a cânta la piano, din vioară, cu vocea.* In alte limbi se face deosebirea: a cânta se zice numai pentru voce, pe când pentru instrumente se zice a suna sau a juca: *clavier spielen* şi *jouer au piano* (V. INTONARE, FREDONARE, SOLFEGIARE). 3.- Se zice: *a cânta frumos, corect, în măsură, nuanțat, îngrijit, artistic, fals, detonat, fără măsură.* 4.- A lăuda o faptă, o ispravă. 5.- *Ii cântă* (popular) = stărueşte să-l convertească.

Cantabile = 1.- Frază dintr'o bucată instrumentală care trebue executată clar, expresiv, melodios, ca şi cum ar fi cântată cu vocea. 2.- Capitol dintr'o lucrare instrumentală.

Cântare = 1.- Cântec (V. AC.): *Cântări religioase, de laudă, de veselie.* 2.- Vieața, suflul ce dobândeşte un cântec în timpul executării: *Cântare cu avânt, cu inimă, cu însuflețire.*

Cântarea României = 1. Celebru poem în proză al literaturii româneşti, din secolul trecut, datorit după unele păreri lui Alecu Russo, după altele lui Bălcescu, deşi el îl prezintă ca găsit într'o mânăstire. Studii în controversă sunt datorite profesorilor Petre V. Haneş şi N. Apostolescu. 2.- Numele unei societăți corale (voci mixte), înființată în Bucureşti în anul 1919, din inițiativa maeştrilor Marcel Botez şi Alfred Alessandrescu şi a lui Gh. D. Mugur, „Dirigintele ei artistic, Marcel Botez, a făcut din corul acestei societăți (200—250 de persoane) un organ de artă a cărui faimă a trecut şi dincolo de hotare". Societatea are mai multe filiale în țară şi se produce cu cântări religioase populare româneşti, clasice, oratorii (De Crăciun, Iuda Macabeul, etc.)

Cântăreț = Cel dotat cu voce frumoasă şi mai ales cu studii speciale de cânt făcând din aceasta o profesiune. a) *C. concertist,* interpret al diferitelor arii, lieduri, prin saloane şi concerte. b) *C. belcantist,* mai ales al ariilor de bravură. c) *C. dramatic,* cel ce interpretează pe scenă rolul unui actor într'o operă, dovedind că posedă pe lângă arta de belcanto şi cerințele artei dramatice: mimica, jocul de scenă, etc. d) *C. de cor,* un element profesionist al unui ansamblu coral. e) *C. popular,* specialist în cântece populare (V. TRUBADUR). f) *C. liric, dramatic, lejer,* etc., după felul vocii şi deci după felul bucăților ce convin vocii. g) poet care s'a deosebit într'un anumit gen (V. BARD).

Cantată = 1.- Orice compoziție severă menită a fi cântată de voci, spre deosebire de *sonată,* menită a fi executată de instrumente. a) *C. de salon, de cameră,* o lucrare pentru voce însoțită de piano sau alte instrumente. *b) C. religioasă,* pentru biserică; solişti cu acompaniament

de instrumente și cor (Bach, Haendel, etc.).

Cântec = 1.- Orice melodie însoțită de cuvinte. După fel și conținut ia diferite numiri: a) *C. ostășesc* (cătănesc), care îndeamnă la vitejie; b) *C. patriotic*, care insuflă dragostea de țară; c) *C. național*, care inspiră dragostea de neam și al cărui caracter melodic este țesut pe gama populară; d) *C. popular*, auzit din gura poporului, autor necunoscut, structura melodică specifică (v. DOINĂ); e) *C. popularizat*, răspândit, vulgarizat; adesea autorul cunoscut mai totdeauna nimic specific ca conținut și structură melodică; f) *C. haiducesc*, care laudă voinicia capilor de bandă sau îndeamnă la recâștigarea libertăților de vieață; g) *C. bătrânesc*, care conține o pildă, o povață sau o povestire (v. BALADĂ); h) *C. religios*, conținut de laudă lui Dumnezeu sau rugăciune; i) *C. tradițional*, moștenit din tată în fiu, uzitat în legătură cu anumite sărbători și datini: *C. de stea* (Crăciun), *C. de salcie* (Florii); j) *C. clasic*, datorit unui maestru clasic, sau care poate servi ca model de lucrare după toate regulile de studiu; k) *C. școlăresc*, cu conținut moral, instructiv, melodic și ușor, pentru a fi prins cu înlesnire de copiii și elevii de școală; l) *C. eroic*, de laudă pentru eroi, sau îndemn de vitejie la luptă (v. ODĂ); m) *C. erotic*, conținut vulgar de dragoste, adesea puțin cuviincios, chiar pudic. Deși unele au asemenea conținnut au atins o treaptă superioară de artă, superioară ca poezie, figúri și imaginație. (v. EROTIC).

Cântecel = Cântec scurt: școlăresc. popular, tradițional.

Cantemir Dimitrie (1673—1723) = Domnul Moldovei, fiul mai mic al lui Constantin Vodă. După o scurtă domnie de șase luni (1714) se retrase în Rusia, unde trăi până la moarte. Foarte cult, poliglot și cunoscător de frunte al studiilor orientale, s'a impus ca un distins teoretician al muzicii instrumentale. A inventat un sistem de notațiune muzicală care consistă în a întrebuința literele alfabetului otoman pentru cântecele turcești, cari până atunci nu avusese notațiune. Datorită acestor inovații s'au păstrat un mare număr de melodii turcești întâlnite și azi în tradiția lor sub numele de *„Cantemir-ogen”*.

Cantica = Numele unui cântec religios pus pe cuvinte din Biblie sau din rugăciuni.

Cantilenă = Un fel de romanță gravă, tânguitoare.

Canto = 1.- In genere, muzică vocală. 2.- Partea destinată vocii, într'o lucrare acompaniată de instrument; nemțește Gesangstimme (v. BELCANTO).

Canțonetă = 1.- Un cântec ușor, cu conținutul liric, clar, ritmat, lesne popularizabil: *C. napolitană, siciliană*, etc.

Cantor = 1.- Cântăreț bisericesc (preot). 2.- *Schola cantorum*, o veche academie a celor care se ocupau cu studii muzicale, nume dat și astăzi unei școli de muzică în genere: *Schola Cantorum din Paris*.

Cantus (lat., cântec) = Termen uzitat în vechea muzică bisericească occidentală și astăzi pe alocuri în studiu teoretic. *a) C. accentus*, accentus (v. AC.); *b) C. coloratus*, melodia încărcată cu ornamente sau accidenți; *c) C. durus*, care avea pe *si natural* în loc de *si bemol* (gama începând dela *sol*, acest *si becar* dădea caracterul tonului major.) *d) C. fictus*, melodie transpusă; *e) C. figuratus*, o melodie contrapunctată de alte voci; *f) C. firmus*, melodia principală dintr'un ansamblu. Mai întâi era obiceiul să o aibă tenorul (sec. XVI); apoi C.-F. s'a dat sopranului, recunoscându-i-se efectul mai pronunțat, părăsindu-se astfel rolul de *discantus* (v. AC.) ce-

avea sopranul (până atunci. Astăzi, în polifonie, motivul principal (firmus) trece pe rând la alte voci sau instrumente, în aceeaşi tonalitate sau tonalitate înrudită.; g) *C. imperfectus*, când melodia nu ajunge întinderea unei octave; h) *C. mollis*, contrariu lui *C. durus*, uza de *si bemol* dând impresia modului minor; i) *C. naturalis* sau *permanens*, care evită nota sensibilă; j) *C. perfectus*, care făcea uz de întregul şir al gamei; h) *C. planus* (gregorian), toate notele la o egală durată, de aci efectul greoi şi monoton. Se scria încă pe timpul când portativul avea numai patru linii cu semne (note) pătrate, de unde şi expresia: notă cadricată; l) *C. plusquamperfectus*, trecea de întinderea unei octave; m) *C. romanus*, bisericesc, occidental; n) *C. usualis*, gregorian, transmis prin tradiţie; o) *C. ut jacet*, obligat a fi executat aşa cum e scris, nu modificat după dispoziţia sau improvizările executantului.

Capelă = 1.- O mică biserică creştină. 2.- Grupul de cântăreţi ce servesc la serviciul religios. 3.- Mai de mult, instituţiile, şcoala de muzică bisericească şi cântăreţi bisericeşti, anexată pe lângă capelele suveranilor sau a pontificilor. 4.- *Stil a capela* stil sever, înflorit polifonic, pentru ansamblu de voci. 5.- *Execuţie a capella* fără acompaniament de instrument, sau cel mult instrumentele executând strict părţile vocilor, pentru a le sprijini, evitându-se astfel scăderi sau detonări, din cauza dificultăţilor stilului înflorit şi polifonic. 6.- Grup de muzicanţi, formând o orchestră (ex.: capelă de dame) sau gruparea unei muzici militare.

Capelmaestru = 1.- Şeful ansamblului de voci ce iau parte la slujba religioasă din capelă. 2.- Prin extensiune, conducătorul unei orchestre sau a unei muzici militare.

Capistrum (în greceşte, forbeia) = Legătură de curele cu care Romanii îşi înfăşurau capul, când cântau din diferite instrumente de suflare, spre a ascunde obrajii de grimaze (v. AULOS).

Capodoperă = O lucrare artistică desăvârşită, luată ca model care consacră pe autorul ei. Un maestru compozitor poate avea mai multe capodopere.

Capriccio = 1.- Compoziţie muzicală ce nu urmează nici o regulă determinată, ci numai după capriciul autorului. Acum două veacuri se făceau asemenea compoziţiuni numai pentru voci. De atunci, şi mai ales astăzi, numai pentru instrumente. *Capriccio*, ca şi *fantezia* şi *etüda*, pune în evidenţă însuşirile de tehnică ale executantului. 2.- *A capriccio*, ca şi ad libitum, după voie.

Capriccioso = Intrepretare liberă ca ritm, mişcare şi nuanţare, după capriciul executantului.

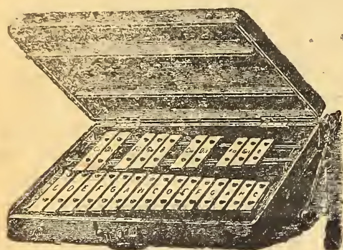
Caracter = 1.- Felul de a fi al unei tonalităţi majore sau minore (V. MOD, V. TON). 2.- O compoziţie de caracter, cu însuşiri de originalitate. 3.- *C. estetic*, temperament, însuşiri sufleteşti necesare unei frumoase execuţiuni. 4.- *C. mărunt* (tipografic), notele muzicale mici, cu cari se arată cadenţele şi ornamentele (V. AC.).

Caracteristică = Nota care se găseşte în cursul cântării şi face deosebirea între două tonalităţi înrudite; a) între două tonuri relative, C. = treapta a VII-a a tonului minor (a V-a a celui major); b) între două tonuri ce modulează apropiat, C. = accidentul în plus sau în minus, faţă de cei dela armură. Ex.: dela *sol major* spre *re major* C. este do diez; c) la modulaţiuni depărtate, *C. principală*, acea hotărîtoare, *C. secundară*, acea necompletă. Ex.: dela *sol major* la *si minor*; *C. principală*, la diez; *C. secundară*, do diez.

Caragnole = 1.- Cântec popular francez, cu cuplete şi refren, conţinutul revoluţionar. 2.- Dans popular,

Caravă = La cimpoi, țeava din lemn de paltin, cu șase găuri.

Carillon = 1.- Instrument de percuțiune, constituit dintr'un șir de clopote ce produc pe rând sunetele gamei, până la două octave; asemenea instrumente instalate pe la turnuri și clopotnițe, pe lângă un orologiu, execută în mod mecanic diferite arii ușoare, auzite la interval de ore, jumătăți, etc. 2.- Instrument cu lame de metal, lovite direct cu ciocanul sau prin claviatură, obișnuite pe lângă orchestră

sau muzici militare, pentru diferite efecte onomatopeice.

Carmen = 1.- Operă în patru acte, de George Bizet. 2.- Societate corală română înființată în București în 1901, sub direcțiunea maestrului D. G. Kiriac, cu scop de a răspândi, de a cultiva și de a culege cântecele populare românești, prin producții și concerte. Are de scop cultivarea și răspândirea muzicii clasice și a muzicii populare românești. La Expoziția Română din 1906, Carmen a întrunit la Arenele Romane din București, toate reuniunile corale românești din Regat și din provinciile locuite de Români.

Carmen Sylva = 1.- Pseudonimul Elisabetei, prima regină a României (1843—1916). Poetă, literată, pianistă și organistă. Premiată de Academia Franceză, pentru „Cugetările unei Regine". A încurajat mult pe artiștii și pe muzicanții de talent, acordându-le burse pentru studii în străinătate. A lăsat mai multe volume de povestiri, inspirate din legendele culese din popor și mai ales dealungul Carpaților. 2.- Cvartet cu acest nume, în cinstea Reginei Elisabeta (1906),

alcătuit din: Carol Flesch, Gheorghe Dinicu (piano), Hocrat (viola), Dimitrie Dinicu (celo), Theodor Fuchs (piano).

Carnio (carnos) = Vechea numire a trompetei.

Carola = 1.- Dans din evul mediu. 2.- Cântec tradițional (în Anglia) de sărbătorile Crăciunului.

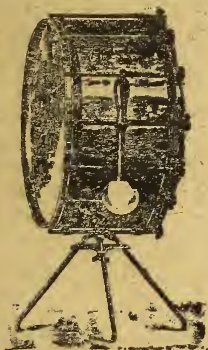
Carrée (pătrat) = 1.- Felul de constituire a unei fraze muzicale în care incizele (v. AC.) sau fragmentele melodice (v. AC.) sunt formate simetric, din câte două sau din câte patru măsuri. 2.- Un C. ar corespunde cu un vers de poezie, așa că o frază are patru C., corespunzând cu patru versuri dintr'o strofă. 3.- In evul mediu, nota *si natural* se nota cu un pătrat; din această cauză se numia *B. carrée;* de aci a rămas numirea de *becar* (v. AC.).

Cartel = 1.- Prima ciornă a unei melodii 2.- O foaie de hârtie lu-

xoasă, imitând pergamentul pe care se scrie programul unui concert sau repertoriul unei stagiuni.

Cartu Ioan = Născut în comuna Băsești (Fălciu) la 1820, încetat din vieață la 1875. Și-a făcut studiile la Academia Mihăileană din Iași. A fost profesor de muzică vocală la seminarul din Mânăstirea Neamțului, apoi la București la Azilul Elena Doamna. A scris: Exerciții, Lecturi și Solfegii de muzică vocală, Liturgia Sfântului Ioan Hrisostom, Tractat complet asupra muzicii vocale, precum și critice muzicale la diferite ziare și reviste.

Cassa = Tobă: *c. mare*, *c. mică*,

întrebuințate la orchestră și la muzica militară (V. DARABANĂ, V. BATERIE).

Cassatio=Cântec de seară pentru instrument, asemănător cu serenada.

Castaldi Alfons = Născut la 1876

în orășelul Maddaloni, lângă Neapole. Venit la 18 ani în România, a adus cu dânsul poezia cerului italian, ce a inspirat-o ca profesor de armonie, contrapunct și orchestră la Conservatorul din București, unei pleiade de talentați compozitori, ce formează epoca de astăzi a artei noastre muzicale: Otescu, Alessandrescu, Enacovici, Filip Lazăr, Andricu, etc. Are ca lucrări simfonice: Talata, Marsyas, Tarantella pentru coarde, o simfonie dispărută în timpul războiului, bucăți pentru cor. El este autorul răspânditului cântec *„La arme”*, (cuvinte de St. O. Iosif), cu care oastea română a fost însuflețită la campaniile din 1913 și 1916.

Castaniete (castagnette-maronette) = 1.- Instrument compus din două plăci de lemn sau de os, prinse ca lamele unei scoici, pe care cântărețul

dănțuitor le lovește una de alta, ținându-le între degetele mânii, însoțind ritmul dansurilor săltărețe. Au fost introduse în Spania, de Mauri.

2.- *C. andaluza*, uzitate de dănțuitoarele spaniole. 3.- C. pentru ambele mâini (tot spaniole), una mare, numită *hembra* și alta mică numită *macho*.

Castrat = Cântăreț adult care își păstrează vocea de soprano sau de alto, dupăce s'a supus în copilărie, unei operațiuni chirurgicale barbare. Ei execută astfel părțile de cor unde ordine severe interzic participarea femeilor în ansamblu vocal (ex.: și astăzi în capela papală din Roma). Ei au avut și un rol important în istoria artei de belcanto, ajungând la velocități posibile astăzi numai cântăreților de primul rang (V. FALSET).

Catacreză = 1.- (lit.) Figură de cugetare care dă unui cuvânt un anumit înțeles, printr'o analogie: *în fruntea armatei, în capul mesei, piciorul scaunului*. 2.- (In armonie) Păstrarea unei note dintr'un acord disonant, în acordul următor, ca dezlegare excepțională.

Catacustică = Partea din studiul acusticei, care se ocupă cu cauzele și efectele ecourilor.

Catafonie = Catacustică (v. AC.).

Catalectic = Vers antic cu ultimul picior mai scurt cu una sau două silabe. Ex.: Tantae | molis e | rat Ro | manam | condere | gentem.

Catavasie=Cântare religioasă despre coborîrea lui Isus în iad, rostită după utrenie și înainte de a începe liturghia.

Catavasier = Carte bisericească ce conține catavasii (v. AC.): *Catavasier de Anton Pann* (1846)

Catch (cetește: *cheici*) = Fel de compoziție muzicală (engleză) sub formă de canon: conținutul ușuratec și mișcarea grăbită dau execuției un efect comic.

Catedrală = O biserică de frunte, unde e reședința unui episcop.

Catehism (muzical) = Carte după care toată teoria muzicii se învață cu întrebări și răspunsuri, în felul catehismului religios. Metodă pedagogică aproape medievală, foarte rar în uz.

Catenă = O înlănțuire de triluri (v. AC.).

Caterincă = Flașnetă (v. AC.)

Catolicism = Credința bisericii creștine din Apus, având în frunte pe Papa dela Roma. 2.- Muzica numită catolică are la origine aceleași moduri bisericești greco-orientale (v. BISERICĂ).

Caudella Eduard (1841—1924). De origine italiană, totuși și-a petrecut întreaga-i vieață la noi în țară, unde a fost unul din cei mai de samă sprijinitori ai mișcării muzicale din Moldova. După studii făcute cu Massart, Vieuxtemps și Ries, Caudella ocupă postul de profesor al

Conservatorului și șef de orchestră al Teatrului Național din Iași. In 1894 fu numit directorul Conservatorului. Compozitor fecund, Caudella a scris și șase opere cu caracter național, dintre cari, până acum, doar „Petru Rareș" și „Olteanca" au fost reprezentate.

Cavaco = Mică chitară portugheză, cu patru coarde.

Caval = Fluier ciobănesc lung

de aproape un metru, cu câte trei deschizături în fiecare parte. Mai multe exemplare, cu rost (dop) și fără rost, se găsesc la Muzeul de Antichități din București, dăruite de T. T. Burada.

Cavalcadă = 1.- Semnale de trompetă; uzitată la cavalerie (soldați călări). 2.- O compoziție instrumentală amintind o cursă de călări.

Cavaleria Rusticană = Operă de Pietro Mascagni (1890).

Cavalleto = Căluș (v. AC.)

Cavata = O parte (capitol) melodică a unei compoziții instrumentale.

Cavatina = O arie (solo) de operă cu conținut liric, lesne de popularizat prin caracterul melodic ușor de reținut.

Căzăceasca = Horă ce se joacă pe vine; (introdusă de Cazaci) se dansează de două persoane; melodia are două fraze, întâi minor și apoi major, în măsură de doi timpi, cu mișcare ușoară.

Ceardaș = Dans național unguresc, a cărui muzică a urcat treapta clasică, prin rapsodiile lui Liszt. Răspândirea și păstrarea variatelor melodii se datoresc țiganilor unguri.

Ceaslov = Carte de rugăciuni la diferitele ore din timpul zilei.

Ceasornic = O horă muntenească.

Ceasuri = Rugăciunile bisericii orientale, însoțite de cântări, rostite la anumite ore din zi, corespunzătoare cu *horae regulares* (v. AC.).

Ceauș = Numele unei hore.

Cecilia (Sfânta) = Fecioară și martiră romană de pe timpul lui Alexandru Sever. Patroana muzicanților. Se serbează în ziua de 22 Noembrie.

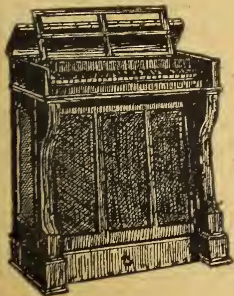
Celebritate = Artistul ce și-a câștigat un mare renume: *C. europeană, mondială, universală.*

Celebru = **1.-** Cunoscut în toată lumea: *o arie, o romanță, o simfonie, o operă celebră,* care se cântă în toate țările. **2.-** Artist C., cunoscut și reputat în lume ca compozitor sau virtuos desăvârșit.

Celere (it.) = Repede, termen de mișcare.

Celeritate = Agilitate (v. AC.)

Celesta=Instrument de percuțiune cu claviatură, prin care fiecare

tastă lovind cu un ciocan pe o lamă metalică produce efecte de clopote. Având câteva octave cromatice, C. este adesea întrebuințată în orchestră pentru anumite efecte onomatopeice.

Celeste = **1.-** Joc de orgă al cărui efect face să pară că sunetele vin dela o mare depărtare, visător, ceresc. **2.-** Pedala stângă dela un piano, făcând ca sonoritatea să fie micșorată prin mișcarea mecanicei, astfel ca fiecare ciocan să lovească numai pe una din cele două sau trei coarde destinate unei singure taste.

Cello = Violoncel (v. AC.).

Ceng = Instrument muzical de origine chinezească foarte veche, com-

parabil cu o orgă primitivă. Și astăzi își păstrează aproape forma dela început. Este alcătuit din trei părți: *a)* un tub lung, prin care introducem aerul; *b)* o sferă, servind drept rezervoriu în care pătrunde tubul lung și *c)* un număr de tuburi de diferite mărimi, pornind dela rezervoriu și având la bază o ancie liberă. Aceste tuburi au la baza lor diferite deschizături, prin a căror astupare se obține sunetul.

Cerchezească = Horă jucată după masa de cununie, mai mult prin Moldova și Dobrogea.

Cerne Teodor Titus = Ilustră personalitate muzicală, născut la Iași în 1859, (părintele său a luat parte activă la organizarea divanului ad-hoc). A luat bacalaureatul la 1877,

a părăsit cei trei ani de fizico-chimice

şi a studiat armonia la conservator, după sfatul profesorului său Gavril Muzicescu. Apoi a plecat la Paris unde a studiat contrapunctul ,fuga orchestraţia, a obţinut din Bolonia diploma de maestru compozitor la 1891 şi cea de membru al Academiei filarmonice. Reîntors la Iaşi a obţinut (cel dintâi reuşit la examenul de capacitate) funcţiunea de şef al corului bisericii Sf. Spiridon (1894) şi apoi catedra de muzică la seminarul Veniamin (1899). Impreună cu Andrei Bogdan şi G. Popovici a fondat revista *Arta* (1883) unde Cerne se impune ca un adevărat critic muzical. Apoi cei doi retrăgându-se, revista a rămas numai *Arta muzicală*, reapărută între 1883—1885. A compus romanţe, cantate, uverturi şi alte bucăţi pentru orchestră; pe tărâmul religios o leturghie în 4 voci bărbăteşti; a publicat sub titlul de *Orfeon* colecţiuni de coruri şcolare. Pe tărâmul teoretic: *Conspect de Armonie*, un magistral şi documentat *Dicţionar de Muzică*, din nefericire tipărit numai până la litera L, *un studiu* asupra originii câtorva instrumente populare româneşti. In tot ce a produs dovedeşte o vastă cultură generală şi o profundă erudiţie în teoria şi în istoria muzicii. Deşi în ziarul *Evenimentul* din Iaşi, 17 Oct. 1910, maestrul Eduard Caudella îi consacră un articol elogios, totuşi s'ar cuveni ca unul din numeroşii foşti elevi şi admiratori să-i facă lui Cerne o monografie completă. A murit la 1911.

Cetera (a) = 1.- A cânta din ceteră. 2.- A ameţi cu vorbe, a asurzi cu sgomot.

Ceteră = Instrument de muzică cu coarde (numit după localităţi: *diplă, lăută, viodră*).

Ceteraş = Lăutar.

Cetră = 1.- Ceteră, sistru, chitară antică; instrument de acompaniament, delà 3 până la 12 perechi de coarde. 2.- In evul mediu se făceau încercări de a se aplica claviatura la aceste coarde. 3.- *C. teorbă*, un instrument cu 12 coarde, puse pe două cuiere şi adesea pe două gâturi; întrebuinţat de Germani şi Englezi, în secolele trecute.

Cezură (lat. tăietură) = Pauza dela jumătatea versului, când versul este lung de cel puţin 11—12 silabe (v. EMISTÌH) ex.: 11 silabe:

„Intr'o sală întinsă | printre căpitani";

12 s.: *„Sub o râpă stearpă, || pe un râu în spume":*

14 s.: *„Etern, atotputernic || o!, Creator sublime":*

16 s.: *„Zori de ziuă se revarsă || peste vesela natură".*

In muzică, cezura corespunde cu o notă de o durată mai lungă la încheierea formulei ritmice corespunzătoare cu prima jumătate, sau încheierea unui vers. Foarte adesea *C.* corespunde cu o semicadenţă sau o cadenţă evitată.

Chabrier (Emanuel) (1841-1894). Fecund compozitor francez, care din simplu amator cum era la început, se făcu iute cunoscut prin vestita rapsodie Espana, compoziţii fantastice, ca Habanera, Bourée fantastique, Regele fără voie, operă comică în trei acte, Marşul voios şi prin numeroase alte lucrări.

Chacônne = **Ciacona** (v. AC.).

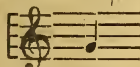
Chanson (Ernest). Născut în 1855, la Paris şi mort la Lenay în 1899, în urma unui sinistru accident de bicicletă. A fost elevul lui Massenet şi Franck. Face parte din ple-
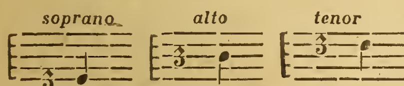
iada compozitorilor moderni, drumuitori însemnaţi la realizarea noilor concepţii şi formule muzicale. Compoziţiunile sale se disting prin delicateţea şi nota lor personală. Cele mai de samă lucrări sunt: Simfonia în si bemol, Poeme pentru vioară şi orchestră, Regele Ortkins, dramă lirică în trei acte, Poemul dragostei şi al mării (voce şi orchestră), triouri, etc.

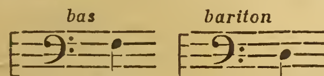
Charpentier = 1.- *Marc Antoine* (1634 — 1704). Compozitor parizian. A scris opere şi muzica pentru dramele lui Molière şi Corneille. 2.- *Gustave* - Compozitor parizian modern. Se distinge prin operele sale: „Louise" „Incoronarea Muzei" „Vieaţa Poetului" şi „Marie" (dramă simfonică).

Cheie = 1.- Semnul pus la începutul fiecărui portativ, pentru a determina denumirea notelor. Fiecare C. face ca aceeaşi notă de pe aceeaşi linie sau de pe acelaşi spaţiu al portativului, să se cetească diferit, după felul cheii. Există *cheia de sol* sau *de violină*, întrebuinţată în genere pentru vocile şi instrumentele cu roluri prime şi întindere înaltă. 2.- *C. de do*, pentru soprano, pentru alto, pentru tenor. 3.- *C. de fa*, pentru bariton şi bas. Cele mai obişnuite sunt cele de violină şi bas. 4.- In psaltichie există opt chei, câte una de fiecare glas.

Cheia de violină

Cheman = Un fel de vioară orientală, odinioară instrumentul favorit al boierimii.

Chendimă ( ) = Semn de psaltichie; sue două tonuri sărite. Două chendime sue un ton mai domol, ca oligon (v. AC.).

Cheng = Ceng (v. AC.).

Cherubini Luigi (1760 — 1842). La început a scris numai muzică bisericească, apoi se stabileşte la Paris, unde scrie operele: „Lodoiska", „Sacagiul" şi „Anacreon". Mai scrie pentru Viena, opera „Taniska" (1805). A compus în total 29 de opere, un balet, un oratoriu, două requiemuri, o simfonie, sonate pentru piano, etc.

Cheruvic = Heruvic (v. AC).

Chinonic = Ultima parte a serviciului liturgic, în care timp se împărtăşesc preoţii. „C. ia numele de concert, acolo unde serviciul religios este secundat de cor".

Chinonicar = Carte ce conţine chinonice (v. AC.).

Chinor = Hinor (v. AC.).

Chiocec = Nume de horă turcească.

Chiot = Strigăt, adesea formulat într'un vers sau în două, spus de unul din jucătorii unui dans, în toiul jocului. Ex.: *„Două fire, două paie, Sultănica la bătaie"*; sau, în ironie: „Eu la joc, mândra la joc, şi oala curge la foc".

Chirăit (onomatopeic) = Cântarea greierilor şi a vrăbiilor.

Chiroplast = Maşinuţă ca şi dactilionul (v. AC.).

Chitară = 1.- (antică) Instrument cu coarde, sub formă de liră, pe

care se executa rezemând-o de piept. 2.- (modernă) Instrument cu două table de rezonanță, cu șase coarde (trei de intestine și trei de mătase), cu care se acompaniau cântăreții în secolele trecute. 3.- *C. armonică*, cu acorduri mai sonore. 4.- *C. cu clavir*, cu ciocănele care să lovească coardele, în loc de a le pișca cu degetul. 5.- *C. de amor*, o combinație de chitară și violină, cu sunetele produse de un arcuș.

Chitarist = Cel ce execută cu chitara.

Chix = Greșală, scrinteală ivită în cursul execuțiunii unei bucăți. Pentru voci, adesea printr'o emisiune stângace a sunetelor dintr'un registru înalt, ceea ce se numește: „a plesnit nota", sau întâmplarea de a se fi voalat vocea. Pentru instrumente sau pentru ansamblu, o atacare greșită ce s'a observat. Deși auditorul în genere e dispus să țină minte mai mult chixul, totuși adesea aceasta nu e un motiv ca execuția să fi fost bună, considerând-o în întregimea ei. (v. FIASCO).

Chopin Frederic Francisc (1809-1849) = Celebru pianist, născut la
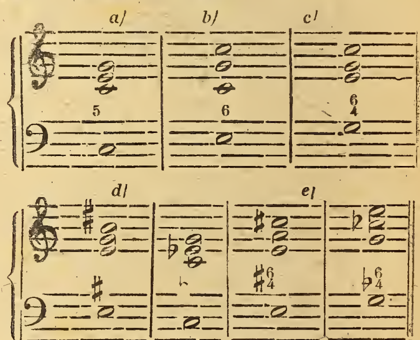

Zélazowa în Polonia și mort la Paris, pradă tuberculozei. Unul din cei mai mari compozitori romantici. După călătorii îndelungate și încununate de succes, Chopin se dedică cu totul compozițiilor. A lăsat etüde, mazurci, nocturne, fantezii, valsuri, poloneze, etc., toate pentru piano, cari se disting prin nota lor melancolică și subtilă, dar mai ales prin ritmul și armonia lor cu totul personală. Prin marele talent și sentiment de executant, Chopin fu numit și *„poetul pianului"*.

Christe Eleison = A doua parte din kirie (v. AC.)

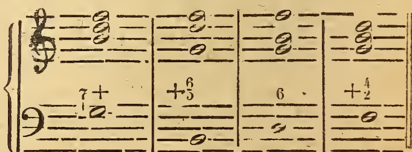
Ciacona = Dans învechit italian, în tact de $\frac{3}{4}$, în mișcare lină; e aplicat în operă și în balet.

Ciamparale = Cimbale (v. AC.).
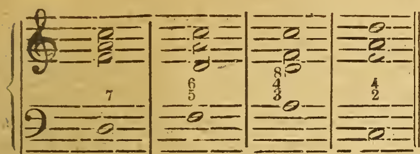
Cifrare (în armonie) = Notarea cu cifre convenționale peste fiecare notă dintr'un bas dat, pentru o anumită realizare a celorlalte voci: I- acorduri perfecte *a)* un bas fără nici o cifră, sau notat cu cifra 5 = stare directă, basul fiind fundamentala acordului; *b)* 6 = răsturnarea întâi (basul este terța acordului); c) 6/4 = răsturnarea a doua (quinta la bas); *d)* un accident deasupra basului, fără cifră, cere alterarea terței după accidentul indicat; *e)* un accident în dreptul unei cifre, alterează numai acea notă din acord.

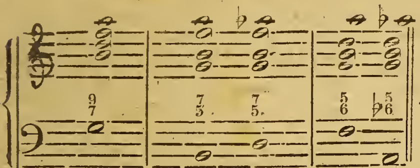
II. — Pentru acordurile disonante A) + 7, septima dominantă, stare directă; 6/5, răsturnarea întâi: 6. răsturnarea a doua 4/2, răsturnarea a treia (septima la bas).

B) septima contradominantă 7: a) 7 starea directă; b) 6/5, răsturnarea întâi; c) 8/4/3 = răsturnarea a doua; d) 4/2, răsturnarea a treia

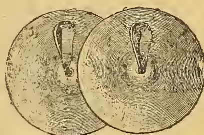
C) acordul de nonă pe dominantă a) 9/7 ton minor: b) 7/5, răsturnarea întâi, ton major, 7/5, răsturnarea întâi ton minor; c) 5/6, răsturnarea a doua d) 3/4 + răsturnarea a patra (nona ton major; bemol 5/6 + ton minor; la bas), aceeaşi cifraţie şi la major şi la minor.

N. B. 1.- Aceste cifrări fiind nişte convenţiuni, sunt aplicate în anumite şcoli; cu timpul, ele vor putea fi părăsite precum au fost, şi alte sisteme de cifrări. Insuşi întregul sistem de notaţiune muzicală de astăzi este cu totul diferit, de cum a fost acum câteva veacuri. (2.- Cifrarea basului dat este un mijloc eminamente şcolăresc, când realizarea se cere să fie după intenţiunea autorului precum există şi basuri date necifrate, unde realizarea se lasă la voia, priceperea şi gustul celor ce le realizează.

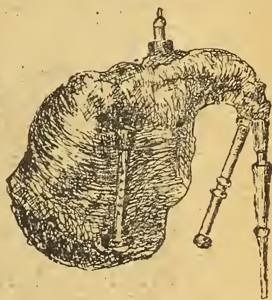
Cimarosa (1749—1801) Născut la Neapole. A compus 75 de opere, dispărute de pe arena muzicală, prin valoarea lor superficială, ca şi toate operele din acea vreme, cari nu se ridicau deasupra conţinutului uşurel al textului. Singură „Căsătoria Secretă" se mai cântă câteodată.

Cimbale = 1.- Talgere, ciamparale: două discuri bombate de metal (aramă), cari, lovite unul de altul, marchează tactul unui dans sau al unui marş. La orchestră şi muzică militară este foarte întrebuinţat, făcând parte din grupul instrumentelor

numit baterie. (v. AC.) 2.- cimbal, timbal sau ţambal. (v. AC.).

Cimpoi = Cel mai răspândit instrument popular, probabil de origine romană; după alţii de origine ebraică. Constă dintr'un burduf de piele, servind ca un rezervoriu de aer, în el sunt împlântate 3 sau 4 tuburi de diferite mărimi. Printr'unul din aceste tuburi se introduce aerul, fie insu-

flat direct de executant, fie prin ajutorul unor foale ce pot fi ţinute sub braţ. Unul din celelalte tuburi e o specie de oboe, adică un tub conic de lemn, cu ancie dublă, cu mai multe deschizături laterale şi cu mai multe chei. Se numeşte *caravă*, şi serveşte pentru melodie. Un alt tub, numit *hang*, mult mai mare,

care dă o singură notă, ca o pedală continuă. Câteodată mai este și un al patrulea tub, numit *hangul mic*, care dă cvinta hangului mare.

Cina cea de taină = Cantată de Wagner.

Cirpit = 1.- Cuvânt onomatopeic care arată sunetele puilor de pasări. 2.- (fig.) Execuția măiastră a unei voci studiate de soprano lejeră, ale cărei velocități și triluri, prin notele de sus, amintesc melodiile spontane ale privighetoarei.

Cithara = Un fel de ghitară foarte

veche. Avea șase coarde de metal cari făceau să răsune sec, următoarele note: sol, re, si, sol, re, mi. Numele îi vine de'a *Citheron*, munte locuit de muze.

Citharist = Cel care cântă din cithară.

Clanaret = Cuvânt degenerat din *clarinet* (v. AC.).

Clăncăi (clăngăi) onomatopee = 1.- A suna (vorbind de clopote). 2.- A face sgomot (vorbind de arme).

Clapă = 1.- Termen spus greșit, pentru tastă (v. AC.). 2.- Un căpăcel care slujește a închide sau a deschide găurile unui instrument de suflare, după cerințele tehnice de execuție pe acel instrument. Prin întrebuințarea clapelor, tubul devine mai lung sau mai scurt, determinând înălțimea sunetelor.

Clarabela = Un fel de joc de orgă

Clarinet (clarnet) = 1.- *a)* In-

strument de suflare cu tub cilindric și cu coloana de aer pusă în vibrație printr'o ancie simplă. Totul se compune din cinci părți: *pliscul*, la care se adaptează ancia, prin ajutorul legăturii; *para*, tub de tranziție între plisc și corpul mâinii stângi; *corpul mâinii stângi*, *corpul mâinii drepte* și *pavilionul*. În cele două fragmente numite în special corpuri, sunt făcute găurile laterale și sunt adaptate cheile, al căror număr variază dela două până la 20. *C. moderne*, cele mai uzitate au 18 găuri laterale, posedând o extensiune cromatică de trei octave și o sextă cu timbrul deosebit la fiecare registru; *b)* pentru orchestră se întrebuințează C. în do (C. clarinet) și mai mult, C. în si bemol (B. clarinet), care produce sunete cu un ton mai jos (v. TRANSPOZIȚIE), *C. în re*, *mi bemol*, la bemol; *c)* clarinetelor adoptate cu efecte speciale de bas și contrabas li s'au dat numirea de *batifon*, octaviu (v. AC.) și *C. pedală*. C. e foarte întrebuințat în orchestra și mai ales în muzica militară. 2.- Joc de orgă cu timbru de clarinet.

Claritate = 1.- Calitatea stilului ca ideea să fie exprimată limpede, ușor de înțeles și fără confuziune. 2.- O execuție unde fiecare sunet și nuanță sunt precise, nesovăite; la un ansamblu, când fiecare partidă se aude distinct și curat, la o armonizare, când acordurile sunt înlănțuite, cât mai firesc, iar șirul în parte, cât mai melodic.

Clasic = 1.- *Muzică clasică*, aceea care urmează regulile severe stabilite de studiile teoretice ale muzicii. Ordonarea lor după dificultățile gradate, alcătuește programa unei culturi muzicale clasice. Aceasta formează o educație muzicală severă, un gust cultivat: se zice: *iubitor de muzică clasică*. 2.- *Maeștri clasici*, acei cari, prin valoarea compozițiunilor lor, luate ca model, rămân consacrați dealungul timpurilor, în istoria muzicii. 3.- Epocă clasică,

o anumită perioadă din istoria muzicii, numită clasicism (v. AC.).

Clasicism = Epoca din istoria muzicii, corespunzătoare cu clasicismul literar. Maeştrii: *Bach, Haendel, Mozart, Haydn, Beethoven,* au precizat epoca aceasta, prin forma determinată a compoziţiunilor clasice (v. SONATA), prin armoniile strict severe după reguli, prin sobrietatea stilului şi adâncimea cugetării şi desvoltării muzicale, spre deosebire de romantism (v. AC.).

Clasma ◡ = Semn temporal din muzica bisericească. Se scrie deasupra sau dedesubtul notelor. Rolul ei este de a îndoi valoarea timpului notei la care se scrie. Dacă nota are valoare de o pătrime, punându-se C., nota devine doime. Se întrebuinţează numai pentru a îndoi valoarea timpului. Pentru valori mai mari de o doime, se întrebuinţează *apli* (v. AC) Notele *iporoi* şi *două chendime* nu primesc C.

Clavecin = Instrument muzical din

secolele trecute, considerat ca predecesorul clavirului de astăzi (piano), având aceeaşi formă şi construcţie. Deosebirea: la piano, clapele lovesc coardele cu ajutorul unor mici ciocănaşe, cari sunt fixe la vârful fiecărei pârghii, însă la *C.* extremitatea pârghiei avea o bancă de lemn, însoţită de o pană mică de corb, imitând sunetul produs de o coardă atinsă de o unghie. Pe C., au fost compuse minunatele sonate şi bucăţi clasice de către nemuritorii: Bach, Haendel, Mozart, Haydn, Beethoven.

Claviatură = Partea dintr'un piano sau orgă, care cuprinde tastele albe şi negre. (Clape se zice numai pentru instrumentele de suflare). Orice C., are două rânduri de taste. Cele albe, atinse dearândul, produc şirul natural al sunetelor, tonuri şi semitonuri. Intre două taste albe cari cuprind distanţe de un ton întreg, este o tastă neagră, care produce sunetul mijlociu, notat cu diez sau cu bemol, divizând astfel distanţa în două semitonuri. Acolo unde nu este tastă neagră, cele două taste albe consecutive, cuprind între ele un semiton natural (mi-fa, si do) (v. ORGĂ, v. MANUAL).

Clavir = Pianoforte (v. AC.).

Clementi Muzio (1572—1832) Cunoscut organist şi pianist, de tânăr încă, dirijor la Opera Italiană din Londra. El aparţine pianiştilor clasici. Sonatinele pentru începătorii la piano şi apoi „Gradus ad Parnassum", sunt şi astăzi nelipsite oricărui studiu sistematic. A scris: 60 de sonate p. piano, alte 40 p. vioară, flaut şi violoncel, simfonii şi uverturi. A avut de elevi pe Cramer, Moscheles, Calchbrener, şi chiar pe marele Beethoven.

Cleron = Trâmbiţă cu sunetul pătrunzător.

Clio (gr., renumele) Muza istoriei;

e reprezentată uneori cu un sul scris

într'o mână, iar în cealaltă cu chitara pe care a inventat-o ea; alte ori ținând o carte în mână, într'o atitudine recitantă.

Clopot = Instrument de metal, mai ales de bronz, de formă conică, înăuntrul căruia atârnă o limbă de fier, ce sună lovindu-se de pereții lui. Clopotele bisericelor sună la diferite ceremonii: de sărbătoare, de veselie și de moarte, ca un pios simbol al credinței. Sunt și astăzi popoare unde clopotul este nelipsit din ansamblul muzical al serviciului religios.

Coardă = 1.- Fir (de maț, de păr de cal, de mătase, de metal), întins pe anumite instrumente muzicale. Sunetul se produce prin vibrațiuni, sau lovind coarda cu un ciocănel (prin percuțiune), sau prin ciupirea sau atingerea cu un arcuș. Condițiunile de producere ale sunetului: *a)* dintre două coarde cu material și grosime egală, lungime deosebită, cea mai lungă produce sunet mai profund; *b)* dacă au lungime egală, acelaș material, cea mai groasă produce sunet mai profund; *c)* dacă au lungimea și grosimea egală, material diferit, cea mai densă produce sunet mai profund; *d)* dintre două coarde cu lungimea și densitatea aceeași, cea cu tensiunea mai slabă produce sunet mai profund. Coardele de metal sunt întrebuințate la instrumente cu sunetele fixe. O C. de mătase, deși împletită din peste 800 de fire, e totuși mai puțin pătrunzătoare decât coarda de metal, ca intensitate. 2.- *Coarde duble; a)* acorduri produse de instrumente de coarde; *b)* două coarde lovite împreună de un ciocănel la piano, corespunzând unei singure taste a clavirului. 3.- *Coardă vocală.* (v. APARAT VOCAL, v. LARINGE).

Cobuiză = Un fel de lăută întrebuințată în Rusia.

Cobuz = Vechiu instrument, după unii în formă de lăută, de unde poate a rămas numele instrumentului *cobză*, cu efecte melancolice, pomenit în literatura populară; după alții, un fel de fluier, considerând însușirile cu care literatura pomenește de acest instrument.

Cobză = Instrument muzical, for-

mat din cinci sau mai multe doage bombate, de paltin, iar tabla de deasupra din lemn de brad; are în total 10 coarde, împerechiate la octavă, cari, pișcate cu o pană, produc numai cinci sunete, la interval de cvintă, reducând instrumentul numai la rolul de acompaniament. Coardele prinse de un cuier, cu gâtul sucit înapoi, ca vechile lăute, ceea ce fac pe unii muzicografi să creadă că cobza este urmașa unui instrument popular numit *lăută*, de unde numele de *lăutar*. 2.- *Rutenește*, lăută.

Cobzarul = Titlul unei opere de Elena Văcărescu (Paris), care a ridicat astfel prestigiul istoric al rostului cobzei în muzica populară românească.

Coda = 1.- Coadă; linia verticală pusă pe lângă boaba sau ovalul notei (v. VALOARE). 2.- Un soi scurt de note, cu care la o fugă se face legătura între temă și răspunsul ei. 3.- Partea finală a unei compozițiuni, mai ales de dans. Se zice: *Da capo al fine e poi coda* (v. FINAL).

Cohen Linaru M. Născut în București (1853). A făcut liceul la „Matei Basarab", a studiat în Italia armonia și contrapunctul; la Con-

servatorul din Paris a studiat vioara, canto, fuga și compoziția, cu

profesorii: Victor Massé, G. Bizet, Dubois și Félicien David. La București a creat catedra de belcanto la azilul „Elena Doamna", unde a funcționat ca profesor de muzică. A compus nenumărate coruri, pe mai toate pastelurile și poeziile de Vasile Alexandri, de la care posedă prețioase autografe. A servit ca cronicar muzical la „Timpul", „Românul", „Universul". Are la activ operele: „Mazepa", „In ajunul nunții" și „Insula Florilor"; o mulțime de romanțe pentru voce și piano, cântece în stil popular românesc, bucăți clasice pentru piano, bucăți de salon, etc. Are deasemenea publicate două caiete de cântece religioase sefardice originale și melodii tradiționale spaniole.

Colecție (culegere) = Reunire de mai multe cântări dintr'un același gen de muzică; *C. de cântece populare, de coruri școlare, de bucăți clasice. C. de prelucrări din diferite opere pentru vioară, piano,* etc. Intr'o asemenea culegere intră nu numai osteneala de a le scrie, ci și un anumit gust de alegere din partea autorului, care aduce prin aceasta o contribuție la educația muzicală și înlesnește prin anumite transcripțiuni și adapțiuni, răspândirea gustului pentru un anumit fel de muzică (V. CULEGERE).

Colindă = Cântec de urare popular religios, tradițional, cântat de copii, sau chiar adulții cari colindă, adică merg din casă în casă. în ajun de Crăciun și de Anul Nou. Orice colindă are un refren. „Florile Dalbe", „Leroi Doamne", etc. După unii învățați, refrenul „Leroi Doamne" derivă dela „aleluia Domine", după alții, dela epitetul „liber", dat zeului Soare, către care Daco-Romanii, și ei plugarii, aduceau omajul cam în aceeași epocă a anului, când ziua începe să sporească. De aci poate și tradiția cu plugușorul, biciul, buhaiul, etc. Vorba „colind", derivă dela slavonescul kolenda, Anul Nou, dela latinescul „calendas", în genere începutul lunei și în speță începutul anului agricol; tot de aci și vorba „calendar", Unii literați grupează colindele în: *religioase* (cu subiecte luate din Sfânta Scriptură) și *profane* sau lumești, ambele feluri având caracter epic. Alți literați le împart în: *generale*, care se spun ori cui și *speciale:* care se spun unei anumite categorii de oameni: de ex. *C.* de om cu trei feciori. Prin unele provincii, mai ales în Banat, colindele se spun și la alte sărbători. Melodii de colinde: în repertoriul societății corale „Carmen" (v. AC.). G. Cucu, Biblioteca „Apostolul", Brediceanu, Borgovan, etc.

Coll'arco = Cu arcușul (pentru vioară, violoncel, etc., ca fel de execuție), în special după „pizzicato".

Coll legno dell arco = A lovi ușor coardele, cu lemnul arcușului.

Colofon (dela numele unui oraș din Asia Mică) = Sacâz, o substanță întărită din rășina galbenă transparentă, cu care se ung arcușurile instrumentelor cu coarde.

Colonne Eduard (1838 — 1910) = Dirijor cunoscut și întemeietorul vestitelor concerte pariziene:

„Chatelet" (actualmente „Colonne").

Coloratură = 1.- Velocităţi (v. AC.) şi virtuozităţi (v. AC.) în arta de a cânta cu vocea. 5.- Nuanţări şi expresiuni de frazare şi dicţiune, cari dau cântării cu vocea un efect sugestiv.

Colorit (Termen împrumutat din pictură) = Impresia de grav, sever, sau din contra, vesel, luminos, ce o dă un ansamblu de instrumente, rezultând din anumite roluri ce se dă fiecărui grup; ex.: agilităţi date viorilor şi flautelor, dau un C. luminos, din contră, note cu valori mari, cu acorduri ţinute, dau un C. sobru şi închis (v. AUDIŢIE COLORATĂ).

Comată = Distanţa de un ton întreg este divizată în 9 părţi egale, numite comate. Semitonul diatonic are 4 comate, cel cromatic, 5 cromate.

Combarieu (Jules) = Născut în 1859. Profesor de istoria muzicii la Collège de France. A scris numeroase lucrări de esteitcă muzicală: Raporturile poeziei şi ale muzicii privite din punct de vedere al expresiunii (1893). Studii de filologie muzicală. Teoria ritmului în compoziţia modernă, după doctrina antică (1896). II. Despre arheologia muzicală în v. XIX-lea, şi problema originii neumelor. III. Fragmente din Encidă, muzicalizate după un manuscris inedit (1898). Elemente de gramatică muzicală istorică (1906). Muzica, legile şi evoluţia ei. Muzica şi magia etc. A publicat de asemenea colecţiuni de coruri şcolare pentru toate gradele.

Comedie = Piesă de teatru în care se înfăţişează într'un mod hazliu, viţiile, ciudăţeniile şi apucăturile ridicule ale societăţii: *C. de caracter, de intrigă, de moravuri* (v. vodevil, operă comică, bufă). C. a luat naştere dela jocurile celor vechi, date în cinstea lui Bacchus, la culesul viilor, când jucătorii se travestiau în diferite animale.

Come sopra = Ca mai sus. Expresie italiană ce slujeşte la repetarea unui pasaj ce a mai fost executat.

Commodo = Uşor, cu uşurinţă.

Componist = Compozitor (v. AC.).
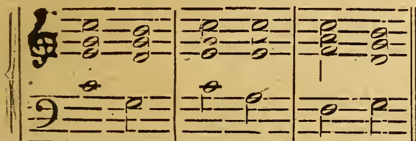
Compoziţie (muzicală) = 1.- Lucrare reprezentând o gândire în gariul muzical, dela cea mai simplă melodie, până la cea mai complicată lucrare de ansamblu vocal sau instrumental. Se zice: a) *C. originală* sau *de caracter*, care are însuşiri proprii; b) *banală*, comună, ca acele ce se aud peste tot (v. REMINISCENŢĂ). 2.- Compoziţia, studiul însuşi de a învăţa cum se compune, adică desvoltarea unei teme, împletirea ei cu altele, ca episoade, şi reprezentarea unei lucrări, după toate regulile ştiinţei muzicale. 3.- a) *C. clasică*, după toate regulile severe; b) *C. de salon*, pentru un gust mai puputin pretenţios; c) *C. de dans*. 4.- a) *C. pentru voce*, cu cuvinte (v. TEXT); b) *C. numai pentru instrumente*; c) *pentru voci şi instrumente*.

Compozitor (muzical) = Componist, cel care compune, adică: *crează* o lucrare muzicală. Ca o compoziţie să fie de valoare, se cere ca autorul să aibă o cultură generală şi o cultură specială serioasă a muzicii. Inspiraţia (v. AC.) depinde de talent şi de dispoziţia momentului; felul însă de a reda şi de a desvolta ideea muzicală, depinde de ştiinţa şi experienţa compozitorului (v. MAESTRU). In 1920 s'a înfiinţat în Bucureşti *„Societatea Compozitorilor Români*, care s'a manifestat prin diferite producţiuni din bucăţi originale ale membrilor societăţii, secretarul fondator, prof. C. Brăiloiu. (v. AC.)

Comun (în armonie) = 1.- *Nota comună*, aceeaşi notă trece la aceeaşi voce, în două acorduri consecutive. Va fi numai o notă *C.*, când basul dat merge la interval de cvartă sau cvintă. Vor fi două note comune,

în două acorduri consecutive, când basul merge la interval de terță sau sextă. Nu va fi nici o notă comună, când basul merge în mișcare contrarie.

sol, notă *C.*; *mi*, *do*, note *C.*; nici o notă *C.*

2.- Armura comună și două semitonuri comune la două game (tonuri) relative (v. AC.). 3.- *Portativ* comun, pentru două voci sau instrumente: notele de deasupra pentru vocea superioară și cele de dedesupt, pentru vocea inferioară. (v. DIVISI). 4.- In partițiune, o notă comună pentru două voci, se scrie de obicei și cu coada în sus și cu coada în jos. 5.- *Trepte comune*, I și a VII-a la două tonuri directe. (v. AC.) Ex.: treptele *do-si natural* sunt C. în *do major* și în *do minor*. 6.- Comun, banal, calitatea unui cântec, fie că inspirația e de calitate ușoară, reminiscență (v. AC.), fie că, întreaga lucrare e stângace și slabă.

Comunicativitate = Insușirea, darul executantului de a-ți comunica, a-ți transmite, a te face să simți graiul cântecului său. Se zice: *declamatorul X te lasă rece, cântărețul Y este comunicativ*, adică îți produce fiorul emoțiunii estetice.

Comuniune = Confirmare, ceremonie religioasă catolică, însoțită de cântece, prin care adolescentul (fată sau băiat), primește binecuvântarea preotului.

Con brio v. BRIO.

Concentus = Ansamblu (cor) în execuția cântărilor religioase catolice, ca răspuns pasajelor de solo, numite *accentus*, spuse numai de preot.

Concepție (muzicală) = 1.- Ideea creată, născută în creierul compozitorului și exprimată în graiul muzical (v. INSPIRAȚIE). Valoarea concepțiunii depinde de talentul, de cultura, de maturitatea și de experiența compozitorului. 2.- Planul și felul de dezvoltare al unei teme. 3.- Felul de a privì o lucrare, din punctul de vedere critic. 4.- Caracterul întregii compozițiuni, considerată în totalul ei.

Concert = 1.- Producțiune muzicală artistică, cu program ales și execuție îngrijită, într'o sală publică. *C. vocal*, *C. instrumental*, *C. coral*. 2.- Bucată muzicală clasică, pentru instrumente solo (cu acompaniament de piano sau orchestră) în care se pun în evidență însușirile de virtuozitate și interpretare ale executantului. Forma de compoziție ciclică cu trei capitole: Allegro, Adagio, Finale. 3.- *C. spiritual*, producțiune de bucăți exclusiv bisericești: motete, imnuri, etc. 4.- Cântare religioasă ce corespunde cu chinonicul (v. AC.).

Concertină = Instrument în forma acordeonului (v. AC.), cu fețele laterale exagonale.

Concitato (it.) = Iritat, agitat.

Concluziune = 1.- Partea finală din felul de compoziție numită fugă (v. AC.). 2.- *Concluziunea trilului*, două-trei note cu caracter mărunt, cari fac legătura între tril (v. AC.) și nota care urmează. La un șir de triluri, concluziunea e numai după cel din urmă. 3.- In armonie, dezlegare (v. AC.).

Concone Giuseppe (1810—1861), Organist din Turin, apoi profesor la Paris. A scris opere, arii și bucăți de muzică pentru belcanto, cari sunt și astăzi cântate pela concerte.

Condac = Cântare scurtă bisericească, ce se recitează zilnic în cinstea unui sfânt.

Conducător = 1.- V. DIRIJOR, MAESTRU. 2.- V. LEITMOTIV.

Conducere = 1.- (In armonie) Dibăcia de a face ca nu numai o realizare de aconduri să fie corectă, dar și fiecare voce în parte, pe cât posibil, să prezinte un șir melodic satisfăcător. 2.- (In orchestrației) Trecerea și dezvoltarea abilă a unui motiv, dela un instrument la altul, după rolul și efectul ce trebue să-l aibă în mersul compoziției. 3.- Dirijarea unui ansamblu de voci sau instrumente: *C. energică, competentă*, etc. (v. DIRIJARE).

Confirmare = **Comuniune** (v. AC.)

Conflict (dramatic) = Lupta între două pasiuni sau datorii (în sufletul aceluiași personaj, sau între personaje rivale), constituind sâmburele acțiunii dramatice într'o piesă de teatru sau operă.

Confuziune = Contrariul cla ității, adică: 1.- *Stil confuz*, încurcat, nedeslușit, ideile exprimate fără ordine și fără înțeles determinat. 2.- *Execuție confuză*, unde sunetele nu sunt deslușite, melodia nu e de recunoscut, acompaniamentul sau armonizația nelămurite, nesatisfăcătoare pentru auz. Cele mai multe ori. C. este datorită lipsei de abilitate, de studiu și de aptitudini.

Con Garbo = Cu grație, cu eleganță.

Conservator = Școala unde se învață muzica sistematic, după un program riguros. La un C. există: 1) clasa de artă dramatică, cu secțiuni de teorie muzicală: *a)* principii, *b)* armonie, *c)* contrapunct, *d)* compoziție și orchestrație. 3. Clasele de muzică vocală; *a)* canto sau belcanto; b) operă; 4 clase de instrumente; de piano, de vioară, etc. 5 clase de ansamblu: *a)* muzică de cameră; *b)* orchestră, cor. 4) Clasă de muzică bisericească. 5.- Istoria muzicii și pedagogia muzicală, și, în sfârșit clasa dirijorilor de orchestră. In România sunt actualmente 5 conservatore: 1. C. din București, întemeiat în 1860 de C. Flechtenmacher. (v. AC.), care a fost și primul director, apoi Eduard Wachmann (30 de ani), Paul Ciuntu, Popovici Baireuth, Nona Otescu, care e și actualmente (1926). Monografie succindă de Corneliu Moldovanu, publicată în Calendarul literar și artistic pe 1909, Biblioteca Românească, direcțiunea M. Dragomirescu, ed. Socec. 2. C. din Iași întemeiat în 1860; a avut de directori pe: Spiro, Francisc Caudella, Const. Gross, Eduard Caudella, Gavril Muzicescu, Al. Aurescu, Enrico Mazzetti, A. Theodoriu, Ilie Sibianu, Anton Cirilo, Anton Ciolan, A. I. Zirra, și actualmente N. Theodorescu, profesor de violoncel. 3.- C. din Timișoara; Fostul director, Maximilian Costin, profesor de vioară, a publicat într'o broșură monografia acestui conservator. Actualmente este director Sabin V. Dragoș. 4.- C. din Cluj; dela 1918, de când s'a înfăptuit România Mare, a fost director maestrul Gh. Dima, până la moartea sa (1925). Actualmente director maestrul Profesor Dr. Augustin Bena. 5.- din Chișinău; actualmente director Zirra, profesor de armonie. Mai e și un C. particular în Craiova, numit „Cornetti”, întemeiat în 1911; directori: tenorul Gr. Gabrielescu, Gh. Fotino, Jean Bobescu și actualmente Mioara Dr. Giuvaridi, profesoară de piano. 6.- Tg. Mureș, sub direcția actuală a d-lui Maximilian Costin. 7.- Oradea Mare, director Franz Hubik, cunoscut autor de cântări religioase.

Consonant sau **perfect** = 1.- A-

cord; cel ce sună satisfăcător pentru auz, dând impresia de repauz: *acord perfect major și minor* (V. AC.) **2.-** Interval, cel ce face parte dintr'un acord C.: terțele și sextele mici și mari, cvertele și cvintele perfecte (V. AC.).

Consonantă sau *consoană*=**1.-** Sunetul ce are nevoie de a fi însoțit de o vocală pentru a fi distins. Consonantele sunt grupate în: labiale, dentale, linguale sau lichide, guturale, nazale și siflante (v. fiecare). **2.-** v. PSALTICHIER).

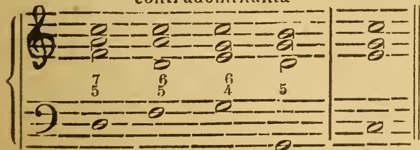
Consonanță = **1.-** Efectul acordurilor consonante (V. AC.) **2.-** Rimă corectă, spre deosebire de asonantă V. AC.)

Contemplare=**1.-** Plăcerea din ce în ce crescândă, odată cu privirea în prelung, a unui tablou, a unei priveliști. „A privi cu ochii spiritului". „O reverie intelectuală: „*A contemplà natura, un tablou*, etc. **2.-** „A gusta cu profund interes execuția unei bucăți de muzică".

Contrabas =Cel mai mare dintre instrumentele de coarde cu arcuș; constitue baza armoniei în orchestră, produce sunete profunde, grave, până la contraoctavă, deși grav și greoi; totuși există artiști cari execută pe contrabas velocități uimitoare.

Contradans = **1.-** Dans vioi și ușor, executat de 4 sau 8 persoane, așezate perechi, față 'n față. **2.-** Aria acestui dans.

Contradominantă = Acordul de septimă, pus pe treapta a doua, care cere urmare pe treapta a V-a a aceluiași ton, de obicei în răsturnarea a doua.: septima contradominantei astfel păstrată în acordul următor, constitue așa numita pregătire a cvartei, în răsturnarea a doua. Contradominanta se cifrează $\frac{7}{5}$ (V. CIFRARE).

Contrafagot = Fagot (V. AC.) care având tubul răsucit de câteva ori, ca să aibă lungime mai mare, produce sunete cu o octavă mai grav, corespunzătoare cu ale contrabasului. In orchestră lipsa contrafagotului este înlocuită de sarusofon. (V. AC.).

Contralto = Voce (de copil sau de femeie) mai puternică și mai gravă decât vocea de alto. In cor constitue vocea a doua. In genere un băiat C., după schimbarea vocii devine tenor. O femeie C, într'o operă are rol important; rivală, intrigantă, etc.

Contramotiv = Ideea nouă ce urmează ca răspuns unui motiv precedent sau subiect de fugă. De obicei la interval de cvintă sau în relativul minor.

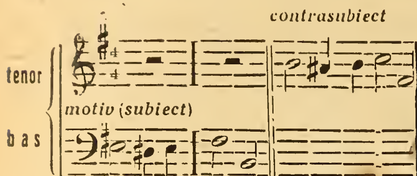
Contraoctavă = Cea mai gravă, profundă, dintre toate octavele (V. AC.). Se scrie în cheia de bas, dela nota *do* sub portativ, mergând în jos. Fiecare notă e notată cu 8-va *bassa* (octava bassa). Aceste sunete pot fi executate numai la piano (în extrema stângă), orgă (cu pedalele), contrabas, tuba.

Contrapunct = Știința din studiul teoretic muzical (după armonie), care constă în a crea o melodie nouă, luând ca punct de plecare, o melodie dată. Numele vine dela primele încercări din evul mediu; pe atunci sunetele se însemnau cu puncte: compozitorul, peste fiecare punct nota alt punct; *punctum contra punctum*, mai scurt C. Melodia astfel creată se poate executa simultan cu tema dată. Peste melodia contrapunctată se poate țese o altă melodie. Pe lângă cazul „nota contra notă" mai sunt: 2-4 note contra una; în sfârșit C. *înflorit*: desen de note după voie, contrapunctând melodia dată. Numai mulțumită acestei științe, muzica a putut atinge cele mai complexe forme

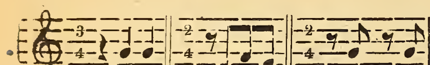
de ansamblu polifonic vocal sau instrumental

Contrarăspuns = Motiv ce urmează răspunsului din fugă, la aceeaşi sau la o altă voce (v. CONTRAMOTIV).

Contrasubiect = Contramotiv (v. AC.).

Contratimp = Pauza pe timpul tare sau pe prima parte a unui timp. In special în muzica de dans, sau în acompaniamente cu arpegii, instrumentele secunde execută mai totdeauna un C. cunoscut în practică sub numele de *„es"*; de ex.: formula 3/4 𝄽 ♩ ♩ se ceteşte: *es* tamtam.

Contraviolon = **Contrabas** (v. AC.).

Cor = 1.- Bucată de muzică scrisă pentru un ansamblu de voci, ceea ce se mai numeşte şi *piesă corală*. 2.- Reunire de mai multe feluri de voci, cari intonează împreună o bucată de muzică; a) *C. la unison*, când toate felurile de voci cântă aceeaşi melodie. In realitate, vocile de tenor cântă la distanţă de o octavă şi cele de bas câte odată la o distanţă de două octave, faţă de soprano. Asemenea corul la unison avea un rol important în textul Grecilor antici şi în muzica bisericească antică şi medievală; *b) C. în două-trei voci egale*, alcătuit sau din soprani şi altişti sau tenori, baritoni şi basi; *d) C. mixt*, nu cum cred unii din băieţi şi fete, ci alcătuit din voci de soprani şi altişti, amestecate cu voci bărbăteşti. Este cel mai complet ca armonie; se mai zice şi *C. în patru voci*, până la *C. în 8 voci* sau C. dublu; e) *C. antifonic*, (v. AC.). 3.- C. (la piano) grupuri de 2-3 coarde peste cari lovind ciocanul în acelaşi timp dau împreună sunetul tastei corespunzătoare. 4.- C. de instrumente; grupul instrumentelor de suflare, cari, împreună au în orchestră un rol anumit.

Coral = Cântec religios în biserica occidentală, introdus de Papa Grigore. Reformatorii întrebuinţau la întemeierea coralului protestant, cântecul popular şi cântecele în coruri de mai multe voci. Deasemenea au acceptat şi imnurile catolice, însă transcrise pe texte din noua credinţă şi bine ritmate ca măsură. Caracteristica unui coral este ca fiecare parte din ansamblu să fie melodioasă, de aceea coralurile sunt lucrate în contrapunct (v. LUTHER, V. BACH).

Cordar = Accesoriu (propriu instrumentelor de coarde cu arcuş)

aşezat mai jos de căluş; de C. se prind capetele de jos ale coardelor. C. la rândul său e prins de buton (v. AC.) printr'o coardă mai rezistentă.

Cordometru = Aparat de metal, pentru măsurarea grosimii coardelor (v. DINAMOMETRU).

Coregraf sau **Coreograf** = Artist în arta dansului, maestrul care ordonează paşii, compune figurile şi jocurile într'un balet şi pantomimă.

Coregrafist = Muzicant care compune muzică de bal sau de dans,

precum cadriluri, valsuri, polci, balete.

Corifeu = 1.- Cel ce conducea corurile în tragedia greacă. 2.- Astăzi, primul corist, șeful de atac pe care se bazează preciziunea intrărilor într'un cor.

Corist = Un element dintr'un ansamblu coral. Cel mai bun la o partidă, se numește „șef de atac", pe care maestrul bazează ca siguranță, promptitudine, după care se iau ceilalți.

Corn = In genere orice tub conic, în care buzele servesc de ancie, pentru a face să vibreze prin suflare, coloana de aer. 1. *C. scobit;* de animal, din lemn, din pământ, etc., slujind ca semnal la război, sau la vânătoare. Mai multe cornuri au fost dăruite de T. T. Burada, Muzeului de Antichități din București.

2.- *C. de vânătoare*, sucit în spirală și terminat cu un pavilion (Waldhorn). 3.- *C. cromatic*, cu piston, obișnuit în orchestra modernă, numit și *C. de armonie,* care are

tuburi de schimb pentru diversele tonalități. 4.- *C. cu chei* sau *C. cu cilindrii;* 5.- *C. de noapte,* joc de

orgă. 6.- *C. englez; a)* un derivat al oboiului, cu anumite efecte de melancolie (în orchestră) *b)* joc de orgă cu timbrul foarte plăcut. 7.- *C. Alpilor,* specie de bucium și păstorilor din Alpi. 8.- v. caccia și șofar.

Cornet = 1.- Unul din cele mai

vechi instrumente de muzică. Are forma unui corn cu mai multe găuri, à bocal, în formă de cerc, cu șase găuri și o cheie, *acustic,* instrument cu care se ajută urechea când auzul e slăbit. 2.- *C. cu piston,* instrument nou, destinat să înlocuiască trompeta în notele ascuțite și pasagiile cromatice. A devenit indispensabil oricărei orchestre și mai ales orchestrelor militare.

Coroană sau *semn de suspensiune* pus deasupra sau dedesuptul unei note sau pauze, face ca sunetul sau pauza să fie ținute cât de mult, după voie. Se înțelege că mersul tactului va fi întrerupt cât va zăbovi coroana.

Cortină = Perdeaua care izolează scena de auditor prin ridicarea cortinei, ființa noastră se transpune în lumea înfățișată de spectacolul depe scenă.

Cosacca = Dans național căzăcesc, de caracter melancolic, în tact de $^2/_4$, în mișcare moderată; e introdus câteodată și în balet.

Cotilion = 1.- Un fel de dans însoțit de jocuri. 2.- Incheierea cu podoabe amuzante, pași de marș sau cadril, pe la baluri și petreceri (v. PROMENADĂ).

Cracoviană = Dans polonez din ținutul Cracoviei, adesea cântat chiar de jucători; în tact de $^2/_4$, de caracter vesel.

Cramer Jean Baptist (1771—1858) Pianist, elev al lui Clement. Mai întâi la Paris și apoi se stabili la Londra. Intre lucrările sale, sunt

105 sonate pentru piano, 7 concerte, muzică de cameră cu piano și în special „Marea Metodă de Piano," a cărei parte a doua și cele 84 de studii clasice sunt și astăzi trebuincioase oricărui studiu serios.

Creațiunea = Mare oratoriu de Iosif Haydn

Credo = **1.-** A treia frază a messei catolice **2.-** Arie celebră din opera „Othello" de Verdi.

Crembalum (lat.) = Instrument roman identic cu *drâmba* (v. AC.)

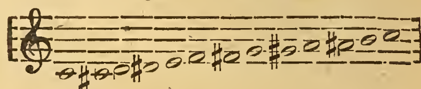
Crestomație = **1.-** Culegere de bucăți literare în proză, alese din diferiți autori. **2.-** Prin asemănare. *C. muzicală*, = culegere de melodii din diverși autori (v. colecție). **3.-** Titlul unor manuale didactice muzicale pentru cursul secundar de Mihail Poslujnicul (Botoșani).

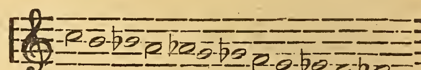
Critic (cronicar) muzical = Cel care publică o analiză, o dare de samă despre o audiție muzicală, un concert sau o reprezentație de operă, arătând aprețieri personale despre execuția fiecărui număr din program. El trebue să fie dotat cu un spirit critic, competent, imparțial și în special cu suficientă autoritate morală și să fie conștient că este un factor educativ și îndrumător al părerilor mulțimii. (v. CRITICĂ).

Critică (cronică) muzicală = Darea de samă, dar mai ales aprețieri despre felul cum a fost executat programul unei audițiuni, al unui concert sau spectacol de operă. De asemenea analiza unei lucrări muzicale, pedagogice sau artistice. Multumită criticii, arta a propășit pe tărâmul compoziției și al execuției. Dar și critica trebue să fie justă și competentă. Ea folosește cât timp se resimte că este sinceră și nepărtinitoare; din contra, descurajează pe artiști, și discreditează pe critic (v. AC.), dacă lasă să se resimtă degajări de patimă (v. ANALIZĂ).

Cromatic = **1.-** *Semiton* C., cel format pe aceeași treaptă, deci cu aceeași numire; ex.: si-si bemol; fa-fa diez; are 5 comate, spre deosebire de semitonul diatonic, care are numai 4 (v. COMATĂ). **2.-** *Gamă*, al cărei șir de sunete merg din semiton în semiton, cu ajutorul accidenților; de obicei, la urcare cu dieji și la coborîre cu bemoli.

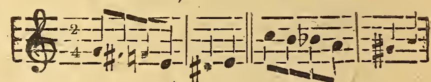
gamă cromatică

3.- *Alterațiuni cromatice* sau *cromatisme*, scurt șir de semitonuri cromatice în cursul unei melodii; se arată cu semnul *becar*. când bucata are accident la armură, iar șirul cromatic se strecoară între treptele accidentate, indicate de armură.

Alterațiuni cromatice

Cromaticele sunt foarte grele de intonat pentru voce, ele convin mai mult instrumentelor. **4.-** *Motiv cromatic*, melodie cu frecvente pasaje C. ex.: aria „Abanella" din opera Carmen. **5.-** E imposibil ca o bucată să fie dela început până la sfârșit numai în șiruri cromatice, ci numai din când în când, pe o scurtă întindere.

Cronică v. **critică**

Cronicar v. **critic.**

Crotal = Un fel de castaniete, de cari se folosiau preoții Cybelei, zeița pământului. C. era cunoscut la Egipteni.

Cruce = In terminologia soldaților dela muzica militară = diez.

Crut = Cel mai vechi instrument european de coarde cu arcuș (de origine celtică); se deosebește de forma lăutei prin faptul

că nu avea gât și avea lada de rezonanță pătrată. In lipsa cuielor

dela gât, coardele (5—6) se prindeau de un semicerc aplicat la latura superioară a lăzii.

Cuclin Dimitrie = Fost profesor de istoria muzicii la Conservatorul din București. Are mai multe lucrări simfonice, a dobândit premiul „Enescu". Câțiva ani a trăit la Paris. Acum e profesor de armonie la un conservator din America.

Cucu George = Profesor de principii și armonie la Conservatorul din București. Dirigintele corului Sfintei Patriarhii. E un bun cunoscător al muzicii vechi bisericești (psaltichia). A compus bucăți corale religioase, a publicat o interesantă culegere de colinde. A fost pe vremuri dirigintele corului „Capelei Române" din București, cu care prilej a studiat Schola Cantorum.

Cucuzel Ioan (sec. XII). Celebru cântăreț religios albanez; desăvârșește la Lavra din Sf. Munte (Athos) principiile lui Ion Damaschin, într'o carte cu titlul: „Arta psaltică, cu toată hironomia ei, compunerea făcută de maestrul Ioan Cucuzel". In „Amintiri din copilărie", Ion Creangă povestește că legenda zicea despre Ioan Cucuzel: „Podoaba creștinătății, care scotea lacrimi din orice inimă împietrită; aduna lumea depe lume în pustiul codrilor și veselea întreaga făptură cu versul său". Cucuzel (Măzărică); de aci și porecla, pentru că avea o măzărică pe nas.

Cui = Accesoriu de metal sau de lemn de abanos, înfipt în capul instrumentelor de coarde, de cari se prinde capătul superior al coardei. Mobilitatea și fixitatea cuielor slujește la acordarea instrumentului.

Cuier = Partea din capul instrumentelor cu coarde, în care sunt înfipte cuiele.

Culegere = Colecție (v. AC.). Odinioară „Culegere de cântece populare" de Vulpian, alte „Culegeri" de Anton Pann „Cântece școlare" de I. Mugur, „Culegere de coruri religioase și populare" de I. Bunescu, apoi „Cântece școlare" (1904) publicate de societatea „Carmen", „Cântece școlare" 2-3 voci (Kiriac, Bănulescu, Saxu), 1909, și alta pentru coruri mixte (Kiriac, Bănulescu și Cucu) 1911, ambele tipărite de Casa Școalelor. Culegeri de coruri mixte școlare și populare de Kiriac, d. G. Ștefănescu (dela Conservator); d. G. Ștefănescu (dela Azilul Elena Doamna) „Recreațiuni Școlare" și „Ciripit de păsărele" (partea I și a II-a) ambele de Gr. Teodosiu. Patru volume de „Coruri Școlare" și trei culegeri „Lira Școlarului" de Ivela. Culegeri de „Coruri Populare" armonizate de T. Popovici, I. Vidu, G. Dima, M. Poslujnicu, Muzicescu, Teodorescu, N. Oancea (Sibiu), N. Oancea (Brașov) etc. De curând, o nouă culegere de coruri populare, culese și originale de N. Oancea (Sibiu), 1926.

Culisă = 1.- Pânză desenată, așternută pe un pervaz, servind de decor pentru o scenă de teatru. 2.- Spațiul dintre culisă. 3.- Un tub mobil introdus în corpul unui instrument de suflat, de alamă, cilindric sau conic, slujind a lungi sau a scurta lungimea tubului, fără a lăsa să se piardă aer și deci a produce

sunete mai profunde sau mai grave. Mulţumită culisei, se pot produce sunete cromatice.

Cuplet = 1.- Strofa unui cântec ce se repetă pe aceeaşi melodie, de obicei la operetă, vodevil, revistă în tot cazul făcând parte dintr'o muzică în stil uşor. 2 Frază episodică între variaţiunile temei la un rondo, menuet sau alte lucrări serioase C. are câte un refren (v. A.C)..

Csakan=Un fel de flaut german, în forma bastonului.

Curent (în artă) = 1.- O mişcare (de obicei revoluţionară) provocată de nevoia sufletească de a găsi noi forme pentru noi concepţiuni, când cele vechi nu mai corespund cu mersul vremii. 2.- În lupta cu tradiţia se pot ivi simultan mai multe curente; unele sunt trecătoare, unele, deşi trecătoare, sunt totuş de folos pentru mersul evolutiv al artei, iar altele străbat cu vremea, câştigând din ce în ce adepţi. In muzică sunt actualmente: curentul simbolist, modernist temperat şi ultramodernist. La noi există acum: un curent care tinde să dea o cât mai mare desvoltare compoziţiei clasice,—curent al cărui protagonist este G. Enescu, întru cât a şi creat în acest scop premiul care-i poartă numele, — şi alt curent paralel, care tinde să se dea o cât mai mare atenţie folklorului muzical românesc şi ca aceste motive să fie utilizate cât mai mult ca temă în forma clasică orchestrală. Acest curent are ca reprezentanţi pe Kiriac, Dima, Vidu, Brăiloiu.

Czerni Carol (1791—1857) = Elev al lui Beethoven şi profesorul lui Liszt, etc. A lăsat lucrări pentru orchestră, muzică de cameră şi în special exerciţii folositoare, gradate de tehnică pentru pianoforte.

D

D = 1.- In notațiunea germană, sunetul numit *re,* din notațiunea muzicală arietină; *dis* = re diez; *des* = re bemol; *D. dur* = re major, *D. moll* = re minor. 2.- Consonantă numită dentală, ca și *t.* 3.- Dolce (V. AC.). 4.- Destra. (V. AC.).

Da capo = Să se repete bucata dela început. *D. C. al fine* = să se repete dela început, dar să se sfârșească acolo unde este notat cuvântul Fine. *D. C. al* 𝄋 (segno) *poi - coda,* dela început până la semnul 𝄋 apoi *coda* (V. AC.).

Dactil (gr., deget) = 1.- Un fel de dans grecesc, care se executa în jocurile pythice (V. AC.). 2. Formă de picior (metru) alcătuit din trei silabe; prima lungă și celelalte două scurte. (V. EXAMETRU, V. RIMĂ DACTILĂ). Mai toate versurile antice sunt scrise în dactili. Ex.:

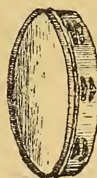
Quadru pe | dante pu | trem soni |
tu quatit | ungula | campum.

3/4 ♩ ♩ ♩ | ♩ ♩ ♩ |
2/4 ♩ ♪ ♪ | ♩ ♪ ♪ |
Mih-nea în - ca - le - că
Ca - lul său tro - po - tă

Dactilion = 1.- Caiet de studiu, special pentru piano, în care exercițiile sunt făcute anume ca elevul să câștige tehnica degetelor, prin gradarea sistematică a exercițiilor de mecanism. (V. AC.) 2.- Mașinuță ce se aplică pe mâna elevilor începători la piano pentru a-i obișnui cu pozițiile, digitația, etc. cași și chiropastul. (V. AC.) Aceste mașinuțe însă, nu pot da rezultatele observărilor stăruitoare ale unui bun dascăl.

Daina (Dainos) = Titlul generic al cântecelor populare lituane, dela care cuvânt cred unii că vine românescul *doină* (V. AC.)

Dairea = Un fel de tamburină

cu o singură membrană, cu câteva plăci metalice sunătoare, prinse la distanțe în jurul discului; foarte întrebuințată în Orient pentru marcarea ritmului la cântecele de dans. Spaniolii orientali îi zic *panderu.*

Dal 𝄋 (segno) = Să se repete bucata, dela semnul 𝄋 Se zice: *dal* 𝄋 *al fine dal* 𝄋 *al,* ⊕ adică să se repete de unde e notat primul semn, până la al doilea semn. (V. DA CAPO).

Dama Albă = Operă comică în trei acte, capodoperă a lui Boieldieu, cuvinte de Scribe; subiectul e o

legendă scoţiană tratată de Walter Scott. (1825).

Damenizaţiune = Sistem nereuşit de solfegiare din secolele trecute, după silabele: *da, me, ni, po, tu, la, be.*

Damnaţiunea lui Faust = Legendă dramatică de Berlioz (solişti, cor şi orchestră) executată la noi în 1916, la Ateneul Român din Bucureşti, sub conducerea maestrului Enescu, cu corul societăţii „Carmen" (maeştrul Kiriac) (v. FAUST).

Dancla Charles (1818—1907) Violonist celebru, profesor la Conservatorul din Paris. A scris numeroase studii pentru vioară şi muzică de cameră.

Dans = **1.**- Şir de mişcări ordonate ale corpului, altădată numai marcând ritmul cu palmele, cu toba, cu castanietele, etc., apoi urmând cadenţa ritmică a unui acompaniament instrumental sau vocal (v. COREOGRAFIE). **2.**- Se zice: *D. de graţie, de salon, popular, ţărănesc, antic.* **3.**- La cei vechi, dansul făcea parte din educaţia naţională; erau dansuri religioase executate chiar prin temple, dansuri dramatice, pe scena teatrelor. **4.**- Numele dansurilor din decursul ultimelor veacuri au trecut ca titlul unor capitole de ingenioasă inspiraţie, în lucrările muzicale severe: *gigue, sarabanda, tarantella, siciliana, bour. ée, rondo, pavana, ciacona, bolero, gavota, menuet,* etc. (v. SUITĂ). **5.**- Melodiile dansurilor populare ale diferitelor ţări constitue obiectul de cercetare al celor ce se ocupă cu studiul folklorului muzical (Dansuri româneşti, v. joc). **6.**- *Macabru;* poem simfonic de Saint Saëns.

Darabană = Tobă, instrument de percuţiune, cu sunetele nedeterminate; peste un cilindru de lemn, fier sau lut, se aplică două baze, făcute din piele întinsă, peste care se loveşte cu două baghete de lemn, umflate la capăt. D. mare, mijlocie şi mică, întrebuinţate la bande, muzici militare şi la orchestre serioase,

când e nevoie a se marcà ritmul sau o sonoritate mai sgomotoasă, neproducând sunete precise; pentru D. se notează numai loviturile ritmice:

Sunetul darabanei serveşte mai totdeauna autorităţilor, la ţară şi chiar la oraş, ca să adune mulţimea care trebue să ia cunoştinţă de vreo poruncă nouă. (v. CASSA, v. TAMBUR).

Dardanus = Tragedie-operă, cuvinte de La Bruëre, muzica de Rameau (1739).

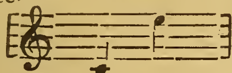
David Félicien (1810—1876) Compozitor francez; a scris opere, oratorii, odele simfonice: *Pustiul* şi capodopera *Lalla Rhouk*, o simfonie p. orchestră, 24 cvintete p. coarde, cântece, etc. *Pustiul,* (declamaţie, solişti, cor şi orchestră) a fost executat la noi în câteva rânduri de soc. „Carmen". **2.**- **Ferdinand** (1810—1873). Celebru violonist, concertist şi şef de orchestră la Berlin. A rămas printre pedagogii de frunte ai acestui instrument, prin: *Metoda de vioară* şi alte studii. A mai compus 5 concerte, 2 simfonii şi o operă.

Debussy Claude (1862-1918) Fruntaş reprezentant al muzicii franceze moderne. A scris muzica pentru poeziile lui Baudelaire şi Verlaine, operele: Chimène, Pelléas şi Melisande şi numeroase bucăţi pentru piano, cu un farmec şi o poezie originală ca stil şi imaginaţie. Nu lipseşte din repertoriul bunilor pianişti.

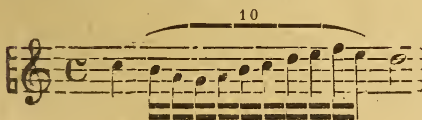
Debut (fr., început) = Prima apariţie pe o scenă publică, a unui actor sau cântăreţ; pentru un autor, prima reprezentare a uneia din lucrările sale dramatice sau de operă. (v. PREMIERĂ).

Decacord = Harpă antică cu 10 coarde.

Decimă = Interval de zece grade diatonice.

Decimolă = Grup de zece note egale ca durată, întrebuinţate în melodiile de agilitate, valorând numai cât o singură bătaie.

Ca şi trioletul, sextoletul, etc. D. se notează cu un arc, însă cu cifra 10.

Deciso (it.) = Hotărît, energic Termen de expresiune.

Declamaţie =Arta de a recita frumos, în special versurile, cu glas tare, silabele răspicate şi expresiunea însoţită de gesturi. D. e baza jocului dramatic propriu zis (v. EXECUŢIE, DICŢIUNE, INTERPRET).

Decor = Tablouri, culise pictate şi alte podoabe cari slujesc a înfăţişa un loc anume, un cadru unde se petrece acţiunea într'o piesă de teatru. D. rămâne la toate actele, dacă acţiunea se petrece în acelaşi loc (unitate de loc). D. se schimbă la fiecare act, dacă acţiunea se petrece în locuri deosebite; ba chiar în cuprinsul aceluiaşi act, sub numele de *tablou*. D. constitue obiectul artei decorative.

Deficiendo (it.) = Descrescând, ca şi diminuendo (v. AC.).

Deghizare = Travestire: condiţiunea cerută de arta dramatică, anume ca actorul să se îmbrace în costumul personajului reprezentat, chiar şi cu masca (figura), pentru ca imaginea să fie desăvârşită ca rol şi înfăţişare. De aci şi înţelesul figurat : *un lucru deghizat*", înfăţişat într'o altă formă. Transformarea figurii (barbă, mustăţi, perucă, cutele feţii, etc.) are alt termen special: grimare (v.AC.).

Dejanira = Dramă lirică în patru acte în proză ritmată; cuvinte de Louis Gallet, muzica de Saint-Saëns (1898).

Delibes Léo (1836—1891) Compozitor francez. A scris opere, operete, balete (între cari şi Coppelia) şi romanţe; de asemenea cunoscuta operă *Lakme*.

Delicato sau **con delicatezza** (it.) = Fin, cu blândeţe. Termen de expresiune.

Delirando (it.) = Aprins, furios, sau chiar contrariu: visător, rătăcit. Termen de expresie.

Dentale = Consonante (v. AC.) pronunţate în special cu sprijinul dinţilor: *d* şi *t*.

De profundis = Inceputul psalmului 130; unul din cei şapte de pocăinţă, ce se cântă la rugăciunile pentru morţi: *De profundis clamavi ad te, Domine* (Din adâncimi strigat-am că'tre tine, Doamne).

Derivat = Gamă, ton relativ minor (v. AC.). **2.**- Acordul unei cadenţe, având la bas trepte în răsturnare, contrariu autenticelor. (v. CADENŢĂ). **3.**- V. CLASURI, V. MODURI.

Dervişi = Sectă religioasă musulmană, în mare parte călugări

fac slujbe însoțite de cântece, dansuri după banda (muzica instrumentală) orientală, (cel puțin: clarinet, cimpoi și dairea), la care preoții împreună cu credincioșii se învârtesc pe loc și în cerc, până la extaz, timp de câteva ore. O altă sectă a dervișilor sunt numiți *urlători*, căci în timpul slujbei, rostesc cu urlete, formule din Coran.

Des = Re bemol (v. b.).

Descântec = Un cântec sau o poezie populară, spusă cu gesturi sugestive și în urmă cu aplicarea unor medicamente băbești, pentru a lecui pe cei bolnavi de abubă, pe cei speriați, pe cei apucați de duhuri necurate, etc. In *D.* intră și practica orientală de a turna cu plumb. *D.* este forma primitivă a artei muzicale (Combarieu) „Pe lângă sugestie (v. AC.), adesea efectul descântecului este datorit substanței medicamentoase, ce o ia cel descântat". (v. ÎNCANTAȚIUNE).

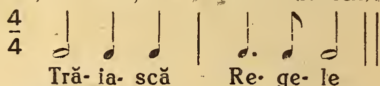
Descifrare = Cetirea, adică executarea pentru prima dată a unei bucăți de muzică (v. PRIMA VISTA). Prin exercițiu, muncă stăruitoare, și cu vremea, descifrarea unei bucăți ajunge să fie pentru un muzicant ceea ce e pentru un știutor de carte, cetirea oricărei pagini. Frazarea, interpretarea și execuția artistică sunt grade ulterioare. După ușurința de descifrare se cunoaște treapta de aptitudini a unui executant, mai ales în rol de acompaniament (v. AC.).

Descordat = **Dezacordat** (v. AC.).

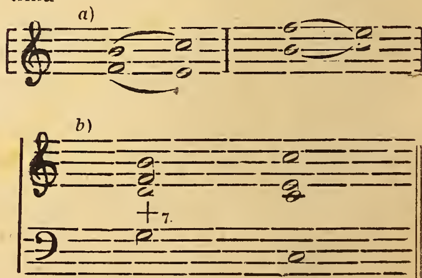
Descrescendo = Termen de nuanță, ca și diminuendo, din ce în ce mai slab ca tărie de expresie, dela f. spre p., dela p. spre pp. (v. AC.).

Descriptivă (muzică) = Urmărește imaginarea unui tablou sau situații, adesea prin efecte onomatopeice; e obiectul curentului simbolist, spre deosebire de muzica absolută (v. AC.).

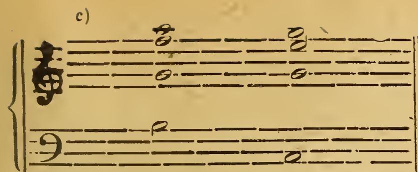
Desen (de note) = Aspectul vizual ce dă în scris combinarea valorilor de note dintr'o formulă ritmică; de aci cel obișnuit recunoaște prin simț, după auz, șirul corespunzător al desenului. Se zice: cutare voce repetă același D., cu aceleași sau cu alte note (v. IMITAȚIE). In contrapunct se zice: voci suprapuse cu desenuri deosebite (v. MELODIE, V. RITM, V. FORMULĂ RITMICĂ).

Deslegare (In armonie) = Mersul obligat al vocilor dintr'un acord disonant în acordul următor, de regulă consonant. I.- *D. naturală,* într'un acord perfect; *a)* bicord sensibil (v. AC.), sensibila urcă un semiton, iar cvarta coboară la terță; *b)* la septima dominantă, dominanta trece la tonică, bicordul ca de regulă, iar cvinta urcă sau coboară la treapta alăturată; *c)* nona coboară; celelalte ca la septimă.

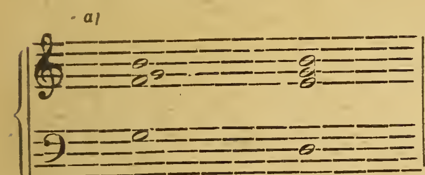

c)

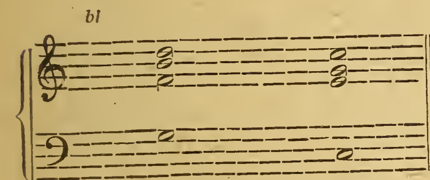

2.- *Deslegări excepționale:* *d)* terța rămâne pe loc; *b)* terța coboară cu o terță la o voce ascunsă; *c)* terța coboară cu un semiton, ca să devină septima unui alt acord următor; *d)* septima rămâne pe loc; *e)* septima urcă cu un ton, acompaniată de terța inferioară la bas; *f)* septima urcă cu un semiton, acompaniată de terța inferioară la bas

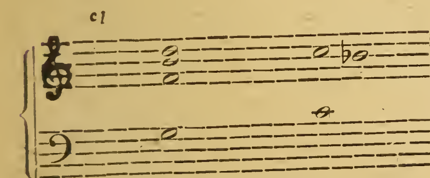
a)

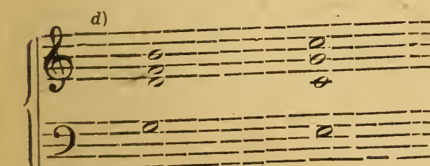
b)

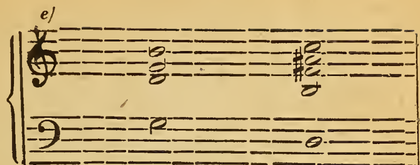
c)

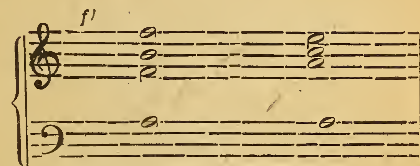
d)

e)

f)

Destra (it.) = Cu mâna dreaptă.

Detona (a) = A cânta fals, adică mai sus sau mai jos decât sunetele juste: *cântărețul solist a detonat*, a cântat „pe delături", nu exact în tonalitatea acompaniamentului; într'un cor, de exemplu, *sopranii au detonat*, au scăzut tonul sau l-au urcat, în raport cu celelalte voci. Pentru instrumente se zice: *s'a dezacordat* (v. AC.).

Dezacordat = 1.- Un instrument (vioară, piano) ale cărui coarde lăsându-se, produc sunete false (s'au discordat). 2.- *Cor D.*, când una sau două grupe au detonat (v. AC.). 3.- *Orchestră D.*, de ex.: când instrumentele de suflare de lemn și de alamă nu sunt între ele perfect acordate.

Diabelli Anton (1758—1858) Pianist vienez, elev al lui Haydn. A scris opere, muzică de cameră, lucrări pedagogice pentru piano, cantate, etc.

Diaconar = Carte de rugăciuni numite miroane. (v. AC.).

Diafonie = 1.- Disonanță (v. AC.), spre deosebire de simfonie, în înțelesul vechiu de consonant. 2.- Armonizare în două voci, spre deosebire de omofonie (v. AC.), ca și organum (v. AC.).

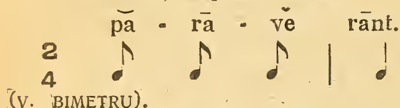
Diafragmă = 1.- Marele muschiu lat și boltit, care separă cavitatea

toracică de cea abdominală, și care are un rol atât de important în respirație și în emisiunea vocii. 2.- O membrană prinsă într'un disc cilindric, servind la mecanismul de înregistrare și apoi de reproducere a sunetelor la un fonograf (v. AC., v. RESPIRAȚIE).

Diagramă = Vechiu termen muzical, referitor la scară, gamă, claviatură, întindere.

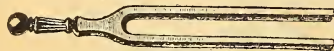
Dialog = 1.- Scenă de operă sau operetă, în care doi artiști își spun replicele recitând. 2.- La un duet, când cele două voci sau instrumente spun, rând pe rând, motivul și contra-motivul, sfârșind, în genere, împreună.

Diamb = Picior latin de patru silabe: prima scurtă, a doua lungă, a treia scurtă, a patra lungă:

(V. BIMETRU).

Diapazon = 1.- In înțelesul din vechime, cuprinsul unei octave. 2.- Șirul de sunete ca întindere, dela grav la acut, posibil de executat cu o voce sau instrument. 3.- Furculiță metalică în formă de U, care ținută de un ușor mâner din dreptul curburii, și lovită, produce sunetul *la* cu 870 de vibrațiuni. După *la* se acordează vocile sau instrumentele. Cel francez e mai răspândit decât cel german (acesta din urmă fiind mai înalt cu un semiton)

4.- *A acorda un instrument la diapazon normal*, a aduce coardele urcate sau scăzute, la producerea sunetelor exacte, pornind dela sunetul *la* al diapazonului francez (V. CAMERTON) 5.- Joc de orgă cu tuburi de 8 picioare. 6.- Jaulin sau omnicord, camertonul care produce sunetele celor patru coarde ale vioarei: sol, re, la, mi.

Diatonic = 1.- Gamă, șirul natural al sunetelor, cuprinzând între trepte distanțe de tonuri și semitonuri. Gama diatonică majoră și diatonică minoră (V. GAMĂ). 2.- *Interval D.*, distanța de un ton sau de un semiton, din șirul natural al gamei. 3.- *Semiton D.*, semitonul cuprins între două trepte vecine, deci cu numiri deosebite. Natural, numai: *mi-fa* și *si-do*. Prin construcție, *do diez-re, fa diez-sol, re-mi bemol, la-si bemol*, etc. Semitonul D. are numai patru comate, pe când cel cromatic are cinci.

Diaulos v. **Aulos.**

Dibă = **Diblă** (V. AC.).

Diblă sau **Diplă** = 1.- Numele popular al unui instrument vechiu, asemănător cu vioara. 2.- Slovenește, o țeavă de suflat. 3.-Sârbește, cimpoi.

Dicord = 1.- Un fel de luth sau liră cu două coarde (la vechii Egipteni). 2.- (V. BICORD).

Dicțiune = Insușirea cântărețului de a spune vorbele clar și răspicat în timpul cântării. Lipsa acestei însușiri este un mare defect pentru un belcantist. Cel cu D. frumoasă se mai cheamă „diseur", adică: spune vorbele deslușit (V. FRAZARE).

Didactic = Ceea ce se referă la învățământ. 1.- *Lucrări didactice muzicale: a)* cărți de teorie și solfegii, de armonie, de contrapunct, compoziție, orchestrație și istorie muzicală; *b)* metode pentru învățarea unui instrument, caiete cu exerciții tehnice, gradate, etüde. Toate acestea se referă la partea de mecanism. Paralel cu ele, tot didactice, sunt compozițiile cari formează treptat cultura muzicală, gustul de muzică serioasă, școlastică. 2) *Genul D. a)* In literatură, scriere cu scop instructiv. Exemplu: *Arta Poetică* de Boileau; Aci intră: proverbele, anecdotele, fabulele, satirele și epigramele; b) în muzică: solfegii și coruri școlărești. Câteva din lucră-

rile didactice în românește: *mai demult*, Teorie și Principii: Solfegii, Basuri cifrate pentru armonie de Eduard Wachmann; Papiu (Iași): Solfegii; Muzicescu: Muzică vocală și Coruri; Ghermănescu: Solfegii; Ghimpețeanu: Lectură Muzicală; G. Brătianu: Manual de Muzică. *Actualmente*, București: Tănăsescu-Soloveanu: Carte de Muzică cl. I—V sec.; A. L. Ivela: Solfegii și Orpheus, cl. I—VIII sec.; Klenck și Cerkez: Solfegii cl. I—IV sec.; Em. Petrescu: Carte de Muzică I—IV sec. Severeanu (Buzău); Poslușnicu (Botoșani) etc. (v. PRINCIPII, v. ARMONIE).

Dies Irae = Primele cuvinte ale unei rugăciuni ce formează partea a doua dintr'un requiem (v. AC.). *Dies viae, dies illa solvet saeclum in favilla* (Ziua mâniei, ziua aceea va preface lumea în cenușe).

Diez ♯ = Semnul pus înaintea unei note pentru a face ca intonația să se urce cu un semiton (v. ACCIDENT). In psaltichie există deasemenea D. (scris sub notă) cu același efect. Rolul de astăzi al diezului se denumia în evul mediu tot cu termenul de becar; mai târziu s'a separat înțelesul special de astăzi al fiecăruia. Cuvântul *D.* a însemnat odată; subdiviziunile unui ton întreg, în distanțe foarte mici, asemănătoare cu comatele.

Diftong = **1.**- Grup de două vocale ce se pronunță într'o singură silabă: *doi, dau*, etc. **2.**- *D.* se *zice urcător* în: *oare, ea*; *coborîtor* în: *doi, eu*, după locul ce ocupă vocala accentuată. **3.**- Intr'o cântare îngrijită, intonarea diftongului trebue să pună în evidență vocala tare, nu pe cea înjumătățită: în auriu de pildă, se va ține *i* toată valoarea notei și *u* abia în treacăt, la sfârșit.

Digitație = **1.**- Cerința ca un anumit șir de note să fie executat cu anumite degete. **2.**- Indicarea prin cifre cu cari anume degete trebuesc executate anume note, ca înlesnire de tehnică. La piano se notează cu cifrele: 1, 2, 3, 4, 5. puse peste note, fiecare deget în șir, dela cel mare spre cel mic, atât la mâna stângă cât și la mâna dreaptă. La vioară cifra 1 este pentru arătător, apoi: 2, 3, 4, spre cel mic.

Diletant (amator) = 1.- Cel care studiază și exercită muzica sau oricare artă, nu ca profesionist, ci de plăcere. Un *D.* poate ajunge adesea să aibă o cultură muzicală serioasă, superioară multor muzicanți profesioniști.

Diludium = Interludium (v. AC.)

Diluendo (it). = Perdendosi (v. AC.)

Dima George (1847—1925) Considerat ca cel mai mare compozitor

al Românilor din Ardeal. A făcut studii de canto, armonie, contra-punct și instrumentație cu renumiți profesori din Karlsruhe, Viena, Graz și Lipsca. In anul 1881 ocupă postul de profesor la Seminarul Andreian din Sibiu. La 1889 trece în aceeași calitate la Brașov, ocupând catedra de muzică a liceului Șaguna, ca dirigent al Reuniunii de Muzică și Gimnastică și al corului bisericii Sf. Nicolae din Brașov, iar la 1919 merge la Cluj, unde primește organizarea și direcția conservatorului din acel oraș, post ce-l ocupă până la moarte. A compus nenumărate coruri pentru voci egale,

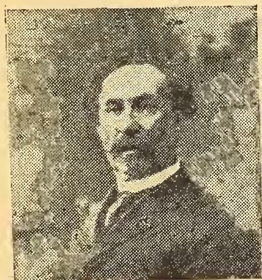
mixte şi de bărbaţi, coruri cu acompaniament de piano şi orchestră, trei liturghii, toate irmoasele liturghiei, cântările funebre, cântările cununiei, precum şi o mulţime de piese pentru voce (lieduri), melodii răspândite în gen popular, apoi creaţiunile: Mama lui Ştefan cel Mare, cor şi orchestră, Grozea, Horă, etc.

In istoria muzicii române, *G. D.* va rămânea deapururi o personalitate de primul rang. In Sibiu există o Reuniune Corală care-i poartă numele, dirijată actualmente de maestrul N. Oancea.

Diminuendo (it) = Din ce în ce mai rar ca mişcare, şi în acelaş timp, din ce în ce mai slab ca intensitate.

Diminuţiune = Restrângerea melodiei principale în valori de note mai mici, în genere înjumătăţite. (V. STRET, CANON).

Dimitrescu Constantin=1.- Născut în 1847 în Comuna Blejoi (Prahova).

Invăţă violoncelul cu Flechtenmacher, pe vremea când acesta a înfiinţat conservatorul, apoi la Viena cu Schlesinger şi la Paris cu Franchomme. La 1870 vine în ţară şi ia parte la simfonicele dirijate de Ed. Wachmann. La 1873, este numit profesor al clasei de cello dela conservator, unde a funcţionat 45 de ani; Printre absolvenţi se numără şi maeştrii Dimitrie Dinicu şi George Georgescu. După câţiva ani, înlocueşte pe Hübsch la pupitrul orchestrei Teatrului Naţional (înfiinţată de Wiest). La vârsta de 30 de ani, înfiinţează o societate simfonică, Buciumul, cu care a dat câteva concerte. A scris: 3 concerte p. violoncel cu piano sau orchestră, 7 cvartete p. coarde; o uvertură p. orchestră mare; două „berceuse", danse vilageoise; Serenada Română. Nini, operetă în trei acte, jucată pe scena Teatrul Naţional, precum şi muzică p. teatru, ca: Ali-Baba, Ocolul Pământului, Renegatul, etc. 2.- Fiul său, *Alexandru*, e astăzi profesor de piano la Conservatorul din Bucureşti.

Dinamică (vechiul înţeles) = Calcularea numerică a sunetelor şi a raporturilor dintre ele. 2.- (astăzi) Contrastul şi efectul diferit, rezultat din forţa mai mică, sau mai mare cu care se execută expresiunile de nuanţare ale unei bucăţi de muzică. (V. ECOU).

Dinamometru = Aparat slujind a socoti până la ce punct se poate întinde o coardă, spre deosebire de cordometru. (V. AC.)

Dinicu 1.- Dimitrie = Născut în

1868, a absolvit Conservatorul din Bucureşti, clasa de violoncel la Dimitrescu: pleacă la Viena, unde obţine premiul I (medalia de aur) şi marea medalie de argint.

La înapoiere (1892) ocupă a doua catedră de violoncel la Conservator. La 1893 crează faimosul quartet Carmen Silva care a dăinuit mai bine de 14 ani. In 1904, ca urmaş al lui Ed. Wachmann, ia conducerea concertelor simfonice organizând societatea „Filarmonică", devenită apoi orchestra Ministerului Instrucţiunii Publice făcând numeroase stagiuni în Bucureşti şi la Sinaia. A înfiinţat clasa de muzică de cameră neexistentă până la el în Conservatorul de Muzică din Bucureşti. 2.- *Gheorghe.* Violonist al doilea la cvartetul Carmen Sylva; autor de multe potpuriuri cu caracter naţional şi popular românesc. 3.- *Alexandru.* Actualmente profesor la Conservatorul din Bucureşti.

Dionisos (**Bacchus**) = Zeul vinului. Din imnurile şi corurile închinate lui, au ieşit ditirambii (v. AC.). Ca protector al agriculturii, a încurajat muzica, aducând-o în slujba bucolicelor, dansurilor rustice şi pastoralelor. Ca creator al viţei de vie, era protectorul direct al Bacantelor, femeile cari, în cântece şi orgii, premăriau pe Bacchus.

Diplă = **Diblă** (v. AC.).

Diriginte (şef, director, maestru) = Cel care conduce un cor sau o orchestră şi se străduieşte cu tot ce priveşte studierea şi pregătirea repertoriului, aranjamentele, repetiţiile, alegerea repertoriului, etc. (v. ANSAMBLU). Intre dirijor şi elementele ansamblului trebue să fie o astfel de legătură sufletească, încât totalul execuţiei să oglindească un singur suflu, un singur simţ (v. BAGHETĂ).

Dirijare = Conducerea unei bucăţi de ansamblu; felul execuţiei ca reuşită artistică depinde de: *a)* calitatea elementelor ce compun ansamblul; *b)* talentul, ştiinţa, energia şi experienţa conducătorului; *c)* unificarea sufletească între dirijor şi cei dirijaţi. In conservatoarele mari există o clasă specială numită de dirijare.

Dis = Re diez (v. D.).

Discantus = 1.- Melodia cu rol secundar ce se dădea odată sopranului, spre deosebire de cantus firmus, melodia principală ce o avea tenorul. 2.- Contrapunctul (adesea improvizat) ţinut de preot sau de credincioşi ca ornament peste o melodie bisericească ştiută. 3.- Contrapunct înflorit în trei sau mai multe voci, cu desenuri şi chiar texte deosebite.

Discordanţă = 1.- Contrariu regulilor de armonie. 2.- Impreună sună urît, fie ca greşeli de armonie, fie că părţile nu păstrează acelaşi tact sau din neacordarea justă a vocilor sau a instrumentelor între ele.

Discreto sau **con discrezione** (it.) = Rezervat; se zice în special despre rolul acompaniatorului, care trebue să menajeze pe solist, ferindu-se de a-l acoperi (v. ACOMPANIAMENT).

Disdiapazon = Şirul gamei pe întinderea a două octave consecutive.

Disonant = 1.- Interval sau acord, nu care sună fals, ci având un efect nehotărît, cere urmarea unui interval sau unui acórd consonant. Aşa sunt toate intervalele micşorate şi mărite; toate acordurile de specia III şi IV, cele de septimă şi nonă (v. AC.). 2.- Dezacordat (v. AC.).

Dispondeu = Picior latin de patru silabe, toate lungi: *respondērunt.* E considerat ca orice bimetru (v. AC.).

Distih = Grup de două versuri succesive, cu lungimi diferite: un exametru cu un pentametru. Ex.:

„Donec eris felix, multos numerabis amicos;
Tempora si fuerint nubila, solus eris". *(Ovidiu).*

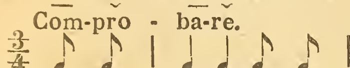
Distinto (it.) = Desluşit: *D. voce*, cu voce limpede.

Ditiramb = 1.- Vechiu imn de laudă, închinat zeului Dionysos Bachus (v. AC.), iar ceremonialul considerat ca originea tragediei. 2.- Poezie lirică plină de entuziasm, ce se deosebeşte de odă prin strofele-i neregulate. 3.- *Fig.* Linguşiri, laude exagerate, într'un dans sau o poezie ocazională.

Diton = Interval de două tonuri adică terţă mare.

Ditroheu = Picior latin de patru silabe: prima lungă, a doua scurtă, a treia lungă, a patra scurtă:

Com-pro - ba-re.

Divertisment (diversiune) = 1.- Bucată de muzică destinată ca recreaţie a spiritului, după o muncă intelectuală obositoare. 2.- Jocuri de dans, balet, sau alt intermezzo în timpul unui spectacol.

Divisi (it.) = Indicaţie pusă pe o foaie de note pe care se uită doi executanţi, pentru ca notele duble să fie divizate, adică împărţite, unul executând notele de deasupra, iar celălalt notele de dedesubt.

Dixtuor = Lucrare în stil clasic, pentru 10 instrumente.

Dizarmonie = Relaţiune dintre voci ce sunt nepermise în armonie, spre deosebire de *disonanţă* (v. AC.).

Do = Treapta întâi a gamei majore tip, numită do major. La început această treaptă se numia *ut* (v. SISTEM LINIAR); *U* fiind vocală prea închisă, s'a înlocuit cu *do*, ca fiind mai sonoră. Probabil dela silaba iniţială a invocaţiei: *Dominus vobiscum*, cântată de preot totdeauna pe tonica majoră. *Do* din octava a treia, are 261 vibraţiuni pe secundă (v. CHEIA DE DO).

Dobă = **Darabană** (v. AC.).

Doime (jumătate notă) = Valoarea de notă (un oval gol cu coadă), care, în genere, se socoteşte cât două bătăi; în speţă, valoarea depinde de forma măsurii: la alla-breve, un timp; la 2/4, 3/4, 4/4, doi timpi, etc. (V. VALOARE RELATIVĂ).

Doină = Cântecul popular românesc prin excelenţă, arătând iubire, dor, jale; versurile încep mai totdeauna cu „foaie verde de...", ceea ce dovedeşte legătura dintre suflet şi contemplarea naturii. Invăţaţii, căutând originea cuvântului, unii susţin că derivă din latinescul *doleo* (sufăr) dolina-doina; alţii se silesc s'o apropie de cântecul lituan *daina*, cuvânt care reprezintă o exclamaţie.

„Doină, doină, cântec dulce,
Când te-aud nu m'aş mai duce;
Doină, doină, viers cu foc,
Când răsuni eu stau în loc".
(Colecţia Alexandri)

Caracteristica doinei: gama minoră, cu două secunde mărite, cu velocităţi urmate de note lungi; cam două fraze adesea completate de o altă melodie, cu mişcarea mai vioaie: *D. de dor, de jale, cătănească, oltenească* (sau *olteancă*), bănăţeancă, etc. (v. FOAIE).

Doini (a) = A cânta doina, a se jeli.

Dolce (prescurtat *D.* sau *Dol.*) = Dulce, blând, delicat. Termen de expresiune.

Dolende (it.) = **Dolendo** (v. AC.).

Dolendo (it.) = Cu durere, ca şi *doloroso* (v. AC.).

Doloroso (it.) = **Dolendo** (v. AC.).

Dominantă = 1.- Treapta a cincea a oricărei game, majore sau minore. 2.- Acord septimă dominantă (v. AC.). 3.- Acord de contradominantă (v. AC.).

Donă = Cântăreaţă: *primadonă*, cea care joacă roluri principale.

Donizetti Gaetano (1797—1848) Fecund compozitor italian, unul din reprezentanţii aşa numitei „şcoli italiene" în operă. Melodia în defavoarea orchestraţiei. Dintre cele 46 opere, cele mai cunoscute sunt: Ana Bolena, Fiica Regimentului, Favorita,

Elisir d'amore, Don Pasquale, Lucia di Lamermoor (compusă şi orchestrată în 28 de zile).

Don Juan = 1.- Operă în două acte de Mozart (1787). 2.- Balet în patru tablouri de Glück (1761).

Don Pasquale = Operă bufă în trei acte de Donizetti (1843).

Don Procopio = Operă de Bizet.

Dont Jacob (1815—1888) Violonist vienez. A scris numeroase studii, între cari mai cunoscut e: *Gradus ad Parnassum*, pentru vioară.

Dorian (doric) = Primul dintre cele patru moduri autentice ale vechii muzici eline, care a trecut în muzica creştină ortodoxă ca glasul întâi (v. MOD, v. GLAS) Este alcătuit din două tetracorduri succesive, de sus în jos, având şirul: ton, ton, semiton. Rezultă dar, tot de sus în jos: mi, re, do, si, la, sol, la mi. (v. TETRACORD).

Dotzaner Justus Friederich (1783-1860) Violoncelist cunoscut; a scris studii pentru violoncel, o operă, messe, simfonii, etc.

Doxastar = Carte bisericească cuprinzând doxologiile cântate la sărbători: *Noul D. de Anton Pann* (1841).

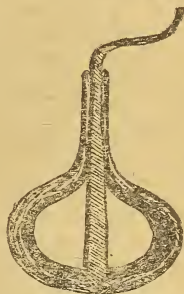
Doxologie = In liturghie, cântare de slavă către Sfânta Treime.

Dramă = 1.- Spectacol de teatru, în care acţiunea reprezintă un subiect mişcător. 2.- *D. romantică*, când desfăşurarea este împletită cu situaţiuni comice.

Dramatic = 1.- *Muzică dramatică*, melodie serioasă cu ţesătura şi întinderea potrivite unei voci dramatice. 2.-*Voce dramatică*, volum mare, timbru consistent şi robust, întinderea relativ limitată, expresia energică şi viguroasă. 3.- *Operă dramatică*, v. OPERĂ. Adusă la apogeu de Richard Wagner.

Dramaturg = 1.- Autorul unei piese dramatice. 2.- Cel ce face libretul unei opere. I se mai zice şi libretist (v. AC.)

Drâmbă = Instrument popular cunoscut în toată Asia şi Europa; constă dintr'un mic arc de fier, care se ţine între dinţi, iar la mijlocul arcului este o lamă prinsă de un capăt,

liberă şi sucită în unghiu la celălalt. Executantul zice din gură o melodie; în acest timp, lama fiind pusă în vibrare cu degetul, dă vocii un timbru metalic cu o sonoritate relativ mai mare. Deşi unii au urcat gradul de concertişti ai drâmbei (învăţătorul Ciorobea), ea rămâne totuşi un instrument slab, primitiv şi chiar barbar.

Drâng = Drâmbă (v. AC.).

Drin-drin = Silabe care umplu o melodie, ca şi tra-la-la.

D. S. = Dal segno (v. AC.).

Dublă-bară sau **Bară finală** (v. BARĂ).

Dublă-pedală (In armonie)) = Două note comune ţinute la două voci, într'un lung şir de acorduri, în care mişcă numai celelalte două voci.

Dublu-becar ♮♮ = Accidentul (v. AC.) scris înaintea unei note ce fusese alterată de un dublu-diez sau un dubllu-bemol, pentru a fi readusă la sunetul ei natural.

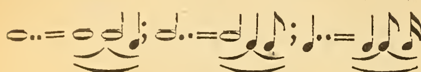
Dublu-bemol ♭♭ = Semnul (v. ACCIDENT) pus înaintea notei pentru a face ca sunetul ei să fie coborît cu două semitonuri; ex.: *re dublu-bemol*.

Dublu-contrapunct = Contrapunct ţesut astfel pe melodia dată, încât

răsturnate rolurile, să fie în concordanţă cu regulile armoniei.

Dublu-diez ✕ = Accidentul (v. AC.) care face ca sunetul notei să fie urcat cu două semitonuri; ex.: *la dublu-diez*.

Dublu-punct = Grupul de două puncte puse la dreapta unei note care urcă valoarea notei, adică prelungesc sunetul cu încă jumătate din valoarea primului punct (v. AC.) Ex.:

Dublu quartet = 1.- Quartet de voci sau instrumente, în care fiecare partidă este executată de două persoane. 2.- Aranjament pentru patru voci egale de femei sau copii, dublat, adică zis la fel, în acelaşi timp, de patru voci bărbăteşti (v. OCTET).

Dubois Théodore (1837 — 1924) Profesor la Conservatorul din Paris; a scris opere, oratorii, uverturi şi poeme simfonice, un concert pentru piano, cântece, lucrări teoretice şi pedagogice (un tractat de armonie) etc.

Duet = **Duo** (v. AC.).

Duo = Bucată de muzică scrisă anume pentru a fi executată de două voci sau două instrumente, cu, sau fără acompaniament. Ex.: *Bach - Concert de două viori cu orchestră*. La operă foarte adesea, când scena e ţinută de două personaje din rolurile principale: Rigoletto, actul al III-lea; Aida, actul al IV-lea. Un duo e ţinut de doi solişti, spre deosebire de un cor în două voci, numit de unii tot duet.

Duodecimă = Intervalul dintre 12 trepte diatonice.

Dur = Ton, interval sau acord major; ex.: *D. dur*, tonul sau gama lui re major; acordul lui D. dur, re-fa diez-la.

Durand Emile = Născut în 1830 la St. Brienne. Profesor de armonie la Conservatorul din Paris; a scris operete, cântece şi lucrări teoretice, pedagogice, printre cari un cunoscut tractat de armonie.

Durată = **Valoare** (v. AC.).

Dussek Johann Ladislaus (1761—1812) Compozitor ceh; a trăit la Paris. A lăsat numeroase lucrări: 13 concerte (unul pentru două piane), 80 de sonate p. vioară şi piano, 53 sonate p. piano la două mâini şi 9 p. piano la patru mâini, 10 trio-uri, un cvartet şi un cvintet cu piano, metodă de piano, etc.

Duvernoy Victor Alphonse (1841—1907) Pianist şi profesor la Conservatorul din Paris; a scris opere, coruri, uverturi, piese de concerte şi alte lucrări pedagogice p. piano.

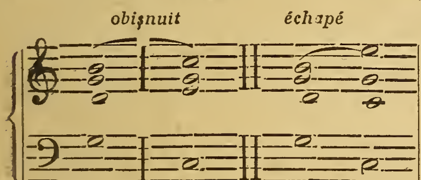
Dvorack (cit. Dvorjak) **Anton** (1841—1904) Lucrările sale specific naţionale (cehe) sunt: 6 opere, 5 simfonii şi 3 poeme simfonice, 5 uverturi, 3 rapsodii slave, o suită, variaţii simfonice, lucrări p. orchestră, câte un concert p. vioară, piano şi violoncel, un oratorium, cântece, etc. D. e creatorul simfoniei şi muzicii de cameră cehe.

E

E = In notațiunea germană corespunde cu sunetul *mi* din notațiunea muzicală arietină. *Es,* mi bemol; *Eis,* mi diez; *E. dur,* mi major; *E moll,* mi minor.

Ebreea = Celebra operă în cinci acte de Halévy (1835), libretul de Scribe.

Echapé (fr. scăpat, strecurat) = Mersul sărit al unei voci dintr'un acord, nu la nota imediată din acordul următor, ci la o alta superioară din al doilea acord, aceasta, ca interes melodic.

Eclepsis = Interval inferior (v. AC.).

Eclesiarh = Mai mare peste cântăreți sau paracliseri.

Eclesiastic = Bisericesc, deci muzica eclesiastică, în sensul restrâns, privește în special pe slujitorii dela altar, pe când muzica religioasă are un înțeles mai larg și cuprinde tot ce s'a scris pentru soliști, cor, orgă, orchestră, etc., cu un conținut religios. Tot ce nu e muzică eclesiastică, religioasă, se zice muzică profană sau laică.

Eclise = Pereții laterali cari susțin cele două fețe ale unui instrument de coarde cu arcuș, completând astfel cutia de rezonanță.

Ecoseză = Dans scoțian. (Schottisch).

Ecou = 1.- Fenomenul de reflectare a sunetelor, când undele se isbesc de un alt obstacol, la distanță de 17 metri. Se zice: *E. simplu,* când sunetul se reflectă o singură dată, întorcându-se înapoi la punctul de plecare; *E. dublu, triplu,* etc., când undele reflectate se isbesc din nou de un alt obstacol, reflectându-se iar spre cel dintâi (în zig-zag) sau spre alt obstacol. 2.- Intr'un ansamblu de voci sau instrumente, imitarea efectului de ecou, prin repetarea unui scurt șir melodic, cu o nuanță pianissimo, la aceeași octavă sau octavă diferită, mai ales de instrumente dintr'o altă familie. Ex.: spus de soprano și alto, repetat de tenor și bas; spus de instrumente de alamă și repetat de cele de lemn. 3.- Joc de orgă cu efecte pianissime, servind ca E. celorlalte jocuri cu rezonanță mai mare. „Ideea de a se fi imitat ecoul, a dat naștere la diferitele efecte de nuanțe, numite *dinamică*" (v. AC.).

Ectenie (Ictenie) = Rugăciune din liturghia ortodoxă, cuprinzând un șir de 12 invocațiuni (E. mare) sau nu-

mai două (E. mică), iar după fiecare, corul răspunde: „Ție Doamne”, „Doamne miluește”, „Prea Sfântă Născătoare”... sau „Amin”.

Egal = 1.- *Voci egale*, sau numai de copii ori femei sau numai bărbătești. 2.- *In ensitate ega'ă*, acelaşi volum în toate registrele. 3.- *Valori egale*. (In armonie sau în contrapunct), când două sau mai multe voci au acelaș desen de note. 4.- *Timbru E.*, la voci de aceeaşi natură sau la instrumente din aceeaşi familie. 5.- *E.* ca măsură, mișcare și ritmație, condițiune cerută unui ansamblu. 6.- *Durată egală*, între notele ce formează un grup de valori mici, mai ales dintr'un grupet (v. EGALITATE). 7.- In înlănțuirea acordurilor de armonie, *mișcări egale* sau *paralele* (v. AC.).

Egalitate = Insușirea unei voci de a avea aceeaşi intensitate în toate registrele, a unei execuțiuni, ca raport de durată, ritm, măsură, etc. (v. EGAL).

Egmont = Uvertură de Beethoven.

Ehuri = Gamele muzicale ale bisericii greco-orientale, cunoscute sub numele de glasuri (v. GLAS, v. OCTOIH).

Eis = Mi diez, în notațiunea germană.

Elafron = In psaltichie, una din cele zece semne vocale. Pogoară două tonuri sărite.

Elan = Avântul produs de un cântec, în special însuflețirea melodiilor de marş.

Elefantin = Un fel de flaut (la vechii Fenicieni), construit de obicei de fildeş, de unde şi numele (v. OLIFANT).

Elegiac = Trist, dureros, în felul unei elegii (v. AC.). Termen de expresiune.

Elegie (plângere) = O poezie, un cântec sau numai o melodie pentru instrument, cu un caracter de jale, de durere, de tristeță, de melancolie.

Element = 1.- Un executant cu voce sau cu instrument, care face parte dintr'un ansamblu. 2.- Elemente, cunoştințe începătoare: *elemente de muzică;* principii, semne de notațiune, valori, etc. (v. principii). 3.- Parte constitutivă dintr'un instrument, ca şi *piesă* (v. AC).

Eleonora = Uvertura operei Fidelio de Beethoven; *E.* e scrisă în patru variante şi figurează singură în programul concertelor simfonice.

Elevato sau **Con Elevazione** (it.) = Cu înălțare sufletească, sublim. Termen de expresiune.

Elicon = **Helicon** (v. AC.).

Elisir d'amore = Operă bufă în două acte, libretul de Felice Romani, muzica de Donizetti (1829).

Elocvență (**Elocință**) = 1.- Arta, talentul de a vorbi frumos, de a convinge şi a înduioşa. 2.- In muzică, darul de a cuceri, de a emoționa, prin cântare sau prin executarea unui instrument, prin dicțiune, frazare, colorit, nuanțare, vervă şi comunicativitate.

Emfază (cu ∾) = Ceremonios, pompos ca expresie.

Emisiune = Atacarea, lovirea, pornirea, scoaterea unui sunet din aparatul vocal: *E. clară, corectă, justă*, a unui sunet, sau defectuoasă, neegală, gutura'ă. (v. CÂNT, v. IMPOSTARE). O voce frumoasă, emisă urît, rămâne în urma unei voci mai puțin frumoase, emisă cu meşteşug.

Emistih = Jumătate vers, adică un vers scurt, la sfârşitul unei strofe sau între rândurile ei. (v. VERS, v. RIMĂ). Ex.:

„Mie-mi place valea verde,
Unde pierde
Omul, negrele gândiri;
Unde uiți de infamia
Şi sclavia
Auritelor zidiri,”
(Alexandru Depărățeanu)

Emoție estetică = Fiorul trezit în suflet la auzul unei frumoase

execuțiuni muzicale și, în genere, la producția adevărat artistică a oricărei din artele frumoase. (v. ESTETICĂ).

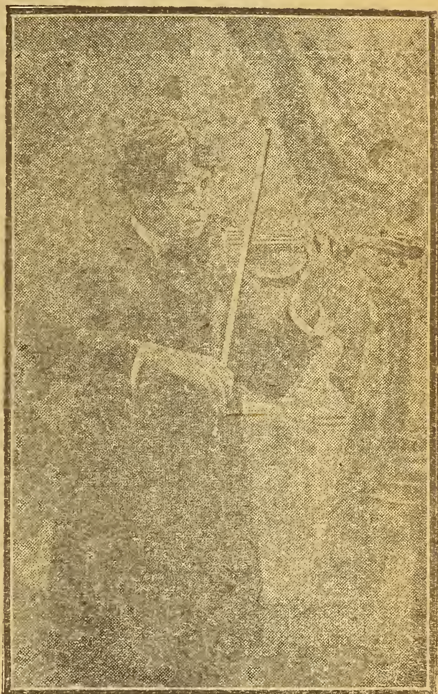
Emotivitate = Puterea artistului de a produce emoțiuni estetice; este una din însușirile talentului și rezultatul unui studiu serios.

Enarmonic = 1.- Două note deosebite, având același sunet; ex.: *do diez*, același ca și *re bemol* (v. IDENTITATE). 2.- Intervale cu numiri deosebite, având același număr de semitonuri. Ex.: fa-la bemol (terță mică); fa-sol diez (secundă mărită), ambele trei semitonuri. Precizarea lor ca nume, mai ales în armonie, constitue așa numita ortografie muzicală, hotărîtoare în înlănțuirea acordurilor. 3.- Tonuri sau tonalități având armura deosebită, deși exact același șir de sunete. Ex.: gama lui do diez major enarmonică cu a lui re bemol major; tonul lui fa diez major *E.* cu al lui sol bemol major. (V. TABLOUL GAMELOR).

Enarmonie = Schimbarea sau înlocuirea unui sunet, interval sau ton, prin corespunzătorul *enarmonic* (v. AC.). Deși, din punctul de vedere teoretic, există diferențe ca număr și raport de vibrațiuni, — totuși, în practică, schimbările se iau ca identic corespunzătoare, mai ales când e vorba de instrumentele cu sunetele fixate (v. TEMPERATURĂ). E. mai aduce simplificări de cetire și înlesniri de tehnică pentru unele instrumente. Ex.: Mai ușor pentru vioară tonul lui do diez minor, decât al lui re bemol minor; contrariu, pentru alamă, mai ușor sol bemol major, decât fa diez major. (V. TABLOUL GAMELOR).

Eneacord = Liră cu nouă coarde la Greci.

Enescu George = Cel mai mare muzicant român, virtuos violonist și pianist, ilustru compozitor de simfonii și de opere, magistral dirijor de orchestră, la toate cu reputație mondială. S'a născut la 1881 la Liveni (Dorohoi). Studiile muzicale și le-a făcut la Viena cu Helmesberger,

la Paris cu Massenet. In 1889 *E.* obține premiul întâi pentru vioară. A dirijat la Paris orchestrele: Colonne, Lamoureux, Lechiari, Monteux, Monte-Carlo, apoi la Amsterdam, Scheweningen, Roma, etc. El e creatorul premiului național de compoziție, „George Enescu", ai cărui premiați de până acum sunt: C. Cuclin, I. Nona-Otescu, Stan Golestan, M. Jora, Alfred Alessandrescu, G. Enacovici, Marcel Mihalovici și Filip Lazăr. Compozițiile sale sunt: două suite p. piano, variațiile p. două piane, *Pièces impromptues,* 3 melodii și anume: *Le Desert, Soupir* și Le Galop, cele 7 *Chansons de Clément Marot,* apoi le *Silence musicien.* Ca lucrări de muzică de cameră are

două sonate p. vioară și piano, în re major și în fa minor (1899), un octet p. coarde (1900), un cvartet cu piano (1901), celebrul *Dixtuor* p. instrumente de suflat (1906), apoi cvartetul p. coarde în mi bemol (1920). Ca muzică simfonică: *Poema Română, Fantezie Pastorală*, o Simfonie concertantă (1901), o suită de orchestră (1902) în do major, cele două *Rapsodii Române* (la major și re major), apoi o simfonie în mi bemol (1905), simfonia a doua în la major, a doua suită (do major), simfonia a treia în do major etc. Câteva turneuri strălucite în America îi poartă numele peste mări și țări. Pe larg: *George Enescu* de Maximilian Costin, Biblioteca Muzicală nr. 2, (Timișoara).

Ensamble (v. ANSAMBLU).

Entusiastico (it.) = Cu cel mai înalt grad de însuflețire. Termen de expresiune.

Entuziasm = Aprindere, înaltă dispoziție sufletească, produsă de o călduroasă și desăvârșită execuție artistică. E o dovadă de admirare și de legătură sufletească ce a reușit executantul să stabilească între el și auditor: *aplauze, aclamațiuni, ovațiuni entuziaste*.

Eolian (Eolic) = 1.- Mod al gamei în muzica greacă veche, asemănător cu o gamă minoră de astăzi, fără notă sensibilă. 2.- Dialectul provinciei grecești Eolia. 3.- Harpă antică. Legenda spune că o asemenea harpă, ale cărei coarde vibrau la suflul vântului, trezia pe regele David la miez de noapte pentru inspirațiile psalmilor. 4.- Joc de orgă cu efecte plăcute.

Eolină = 1.- Armonică de gură: o placă de metal de care sunt prinse mici căsuțe, având înăuntru ancii libere. Suflând deasupra lor, se obțin sunete izolate sau în acorduri. 2.- Joc de orgă. 3.- Un harmonicum mai simplu.

Epic = Genul literar care cuprinde lucrări cu subiecte eroice, de bravură, de curaj. Ex.: *Moartea lui Fulger* de Coșbuc. Corespunzător în muzică ar fi Wagner (Tetralogia), Tchaikowsky (simfonia 1812), Beethoven (simfonia Eroica), etc.

Epilog = Sfârșitul unei lucrări dramatice, de obicei într'un act sau un tablou deosebit, contrariul prologului, *E.* arată o consecință.

Episod = 1.- (Lit.) Acțiunea lăturalnică, secundară, cu care se împletește firul punctelor principale din desfășurarea unei acțiuni dramatice. 2.- In muzică, o frază sau mai multe împletite ca varietate printre frazele cu motivele principale ale unei bucăți.

Epistrof (în psaltichie) = Semn numit vocală; simplu coboară un ton; combinat) când *E.* se află alăturat de elafron, adică așa: atunci se cântă cu două tonuri treptate; însă primul ton mai grăbit, ca și când ar avea gorgon; iar când se află mai depărtat unul de altul, adică așa: atunci *E.* pogoară un ton separat, iar elafron pogoară două tonuri sărite.

Epitaf = 1.- Slujbă pentru înmormântarea Domnului. 2.- Cartea ce conține rugăciunile acestei slujbe; *Epitaful de Anton Pann* (1846). 3.- Poezie sau inscripție pe un mormânt; pe mormintele egiptene: „Trecătorule, am fost ce ești, vei fi ce sunt”.

Epitalam = Poezie sau cântec de nuntă în onoarea tinerei perechi.

Epodă = 1.- A treia parte a unui cântec grec, după strofă și antistrofă. 2.- Numele poeziilor din ultima carte a Odelor lui Horațiu. In românește: Odele și epodele lui Horațiu, traduse de E. Lovinescu.

Epopee = Lucrare literară care povestește isprăvile eroilor unei națiuni sau ale personajelor legendare din istoria omenirii. O epopee sau un poem epic cuprinde mai multe capitole numite cânturi. Epopee clasice traduse în românește; de G. Murnu: *Iliada* lui Homer, în 24 de cânturi; de Cezar Papacostea: Odyseea de Homer, tot în 24 de cânturi; Eneida lui Virgiliu, în 12 cânturi, o traducere de George Coșbuc și alta de Nicolae Pandelea.

Erato (gr., iubita) = In mitologia greco-romană, muza poeziei de dragoste, reprezentată cu o lăută.

Eroica = Simfonia a treia a lui Beethoven; fusese dedicată lui Napoleon Bonaparte, dar marele geniu muzical a șters dedicația când a aflat că Napoleon s'a proclamat împărat și că deci nu a rezistat slăbiciunilor de vanitate omenească.

Erotic (dela Eros, zeul amorului)= Poezie sau cântec liric în special de dragoste, al cărei conținut de multe ori e prea deschis, prea ușuratec ca bunăcuviință. Totuși sunt poezii erotice care ating o valoare literară clasică; ex.: *Cântarea Cântărilor* a regelui Solomon, tradusă în românește de Corneliu Moldovanu. Unele cântece erotice populare românești au fost utilizate cu măestrie în lucrări simfonice: „Și-are, măi!..." (G. Enescu), „Cine bate noaptea..." (Filip Lazăr), ambele cântate de orchestra Colonne (v. AC.).

Es = 1.- Mi bemol în notațiunea germană. 2.- In obișnuință practică a muzicanților pauza pe timpul tare sau pe partea tare a unui timp. (V. CONTRATIMP)

Esclarmonde = Operă în 4 acte și 8 tablouri, poemă de Alfred Blau și Louis de Gramont; muzica de Massenet (1889).

Espirando (it) = Perdendosi (v. AC.)

Estetică = Studiul (făcând parte din filosofie) care stabilește regulele ce trebue să îndeplinească o lucrare, ca să fie artistică și condițiunile care fac să producă în noi sentimentul de emoțiune estetică. (v. AC.) *E.* cere, de exemplu, ca o bucată artistică să păstreze: proporția între părți, simetria și varitate, iar totul să prezinte o unitate. (v. fiecare).

Estinto (it., stins) = Perdendosi (v. AC.).

Eteron (In psaltichie) = Unul din cele cinci semne consonante care leagă două sau trei note, sub care e scris spre a se cânta fără întrerupere.

Etude (studiu) = Lucrare, care deși are melodie, este totuși compusă anume ca exercițiu de tehnică,

pentru o anumită treaptă superioară de studiu. Ex.: Etudele de Chopin pentru piano, sunt puse în programele concertelor serioase.

Eufonie = 1.- Tot ce sună frumos, satisfăcător și amplu ca execuție și armonie. 2.- In gramatică, sunetul,— de obicei consonantă, — intercalat anume pentru a evita o cacofonie sau un hiat. In franțuzește, forma interogativă: *a-t-il?* în loc de: a *il?* (are?). In românește: zi, ziua.

Eufoniu = Instrument de alamă obișnuit mai ales în muzica militară, cu rolul violoncelului din orchestră, având partea tenorului în pasajele de solo.

Euritmie = Insușirea unei lucrări, și mai ales a unei execuțiuni, de a fi corectă ca măsură, acord și expresie. Mai ales ca accente ritmice.

Euryante = Operă în trei acte de Weber (1823).

Euterpe (gr., cea care farmecă) = Una din cele nouă muze și anume

acea care protejează muzica și poezia lirică. E reprezentată ținând în mâini dublul flaut al celor vechi.

Evanghelie = Partea din serviciul divin creștin, constând din recitarea unui fragment din Evanghelie.

Exacord v. **Hexacord.**

Exametru v. **Hexametru.**

Ex Capite (lat., din cap) = A cânta pe dinafară, după ureche, lăutărește, fără note.

Executant = Cel care cântă cu vocea sau cu instrumentul. Un artist *E.*, pe lângă talent, trebue să aibă un studiu serios, o tehnică desăvârșită, o cultură solidă, care dă matu itate interpretării. „Executantul artelor auzului comunică suflul divin al artei sale numai cât e în vieață și numai celor de față; pe când executantul artelor văzului, comunică taina artei sale și celor următori, întrucât opera-i rămâne și după moarte". (v. INTERPRET).

Execuție = Producerea, interpretarea unei bucăți de muzică; o execuție artistică trebue să redea, cu vocea sau cu instrumentul, vieața însăși a unei bucăți de muzică, cu toată menirea ei, ca efect, amploare, subtilitate, ca putere de a mișca, de a îmbărbăta, de a consola. Ea depinde de cultura, talentul și tehnica executantului. (v. TEHNICĂ).

Exercițiu = 1.- Deprindere, obișnuință. 2.- Bucată de muzică menită a face să se obțină un anumit folos ca tehnică. 3.- Temă în cursul studiului: dicteu muzical, teme la armonie, la contrapunct, etc.

Exersat = 1.- *Auz E.*, obișnuit a recunoaște ritmul, intervalele, acordurile. 2.- *Acompaniator E.*, obișnuit a susține acompaniamentul, acomodându-se cu toate neajunsurile ce se pot ivi executantului în timpul producțiunii. 3.- *Executant E.*, element cu practică de ansamblu, în cor, în muzica de cameră, în orchestră. 4.- Exersatul în timpul învățării unui instrument, face să se dobândească tehnica. (v. AC.). Fără un exersat serios, nu se dobândește tehnica și fără aceasta nu se ajunge niciodată la o bună execuție.

Exibiție = 1.- Arătarea în public. 2.- Producție sau audiție unde

executantul nu are destule aptitudini, însușiri sau pregătiri pentru un concert.

Exodium (lat.) = Final (v. ac.).

Expirație = Momentul din actul respirației (v. ac.), când dăm afară aerul, prin contractarea plămânilor. Vocea vorbită sau cântată, se produce în timpul expirației.

Exploziv = Consoanele dentale și labiale: p, b, d, t, care pronunțate, mai ales izolat, amintesc sforțarea unei explozii.

Exponent = Cifra cu caracter mărunt, pusă (jos sau sus) după numele unei note sau unui acord, ca să arate (în explicațiuni teoretice) octava căreia aparține nota sau acordul; ex.: *la''* sau *la,,* (spațiul al II-lea în cheia de sol).

Expresiune = **Nuanțe** (v. ac.).

Expresiv = Nuanțat (v. ac.), frumos executat ca claritate și dicțiune.

Expunere (In fugă) = Prezentarea unui motiv, drept temă de o singură voce și trecerea sistematică a acestui instrument la celelalte voci, după toate regulele desvoltării.

Extensiune = Intindere, diapazonul, șirul de sunete dela cel mai grav, la cel mai înalt ce e în putința unei voci sau a unui instrument. (v. ambitus).

Extras (pentru piano) = Reducere (v. ac.).

Extremă = Vocea sau partea cea mai deasupra și cea mai profundă, care formează întinderea unei armonizări sau orchestrațiuni; la un cor mixt: sopranul și basul; la un cvartet de coarde: vioara primă și cello; la o orchestră: vioara, sau flautul și contrabasul.

F

F. = **1.**- Sunetul din notațiunea germană corespunzător cu *fa* din notațiunea muzicală arietină. Se zice: *F dur*, fa major; *F moll*, fa minor; *fes*, fa bemol; *fis*, fa diez; *fisis*, fa dublu diez. **2.**- Forte (v. AC.). 3.- Consonantă *aspirantă* (v. AC.).

Fa = **1.**- Treapta a patra din gama lui do major. Numele vine dela prima silabă a versului latinesc: famuli tuorum (v. SISTEM ARIETIN). Sunetul *fa* din octava a 3-a, are 348 de vibrațiuni pe secundă (v. CHEIA DE FA).

Facile (it.) = Ușor, delicat. Termen de expresiune.

Factură = **Structură** (v. AC.).

Fagot = Instrument cu ancie

dublă, constituind baza armoniei în cvartetul instrumentelor de suflare de lemn, precum violoncelul este baza cvartetului instrumentelor de coarde; deaceea *F.* are aproape aceeași întindere ca și violoncelul și aceeași notațiune. (In cheia de bas și cheia de tenor). *F.* e în total lung de 1,33 m., are patru părți demontabile, cinci găuri și un număr variabil de clape. In registrul de jos este solemn, în cel mijlociu, dulce, în cel de sus, expresiv. Efectele variate în situațiuni dramatice și comice, fac din *F.* un instrument nelipsit dintr'o orchestră simfonică (v. CONTRAFAGOT).

Falangă = Grupare disciplinată care constitue o orchestră sau un cor de profesioniști ori de diletanți.

Fals = **1.**- Ca execuție, *detonat* (v. AC.). **2.**- Instrument care sună *dezacordat* (v. AC.). **3.**- In armonie, relațiuni false (v. RELAȚIUNI). 4.- *F. Burdon*, în contrapunct, când cantus firmus e la tenor; fiind în octavă mai jos față de soprano, dă impresia de fals. (v. BURDON).

Falset = Voce produsă cu registrul de cap, printr'o tensiune mare a coardelor vocale, care vibrează numai în partea lor superioară. Vocea de soprano utilizează în special *F.*, pe când mezzo-soprano și contralto, mai mult registrul de piept. Deasemenea *F.* e utilizat de tenorii care nu au acute de piept, mai rar de baritoni și foarte rar de bași. *F.* a fost mult practicat prin secolul al 15-lea și al 16-lea, când, nepermițându-se femei în corurile bi-

sericeşti, se specializau bărbaţi pentru partida de soprano. (V. CASTRAT).

Falstaff = Operă lirică în 3 acte şi 6 tablouri, libretul de Boito, muzica de Verdi.

Familie = Grupare de instrumente, după asemănarea lor ca material, construcţie, timbru, efect, etc. La orchestraţie, ca şi la aşezarea instrumentelor într'o orchestră, gruparea se face după *F.*: se aşează la un loc cele cu coarde şi arcuş, o altă grupă cele de suflare, altă grupă instrumentele de alamă, de lemn, altă grupă bateria (V. AC., V. ORCHESTRAŢIE).

Fandango = 1.- Dans spaniol în tact de 3/8, însoţit de castaniete. 2.- Aria după care se joacă.

Fanfară = 1.- Instrument de alamă: *F. cavaleriei.* 2.- Melodii servind ca semnale, executate de trompete sau goarne; în genere se aude pela cazărmi şi sunt ţesute numai din notele acordului tonului major, cu diferite combinări de ritm. 3.- O compoziţie serioasă sau un pasaj cu caracter de chemare sau amintire. 4.- Un instrument care măreşte forţa de rezonanţă a unui cântec spus foarte încet. 5.- *F. militară*, bandă

militară. (V. AC.). 6.- Reunirea instrumentelor de suflare, deobicei de diletanţi, studiând mai mult bucăţi de marşuri, cântece patriotice, etc.: *F. liceului X, F. societăţii Y.*

Fantastico (it.) = In voia fanteziei. Termen de expresiune.

Fantezie = Compoziţie instrumentală în formă cu totul liberă sau capriţioasă, având deobicei o introducere şi apoi variaţii pe teme originale ori mai ades pe arii cunoscute sau luate dintr'o operă. Sunt fantezii ce ocupă rangul bucăţilor de concert.

Farandole = Dans provincial francez, în tact de 6/8, jucat la diferite sărbători: băieţi şi fete se prind înlănţuiţi de mână sau cu batiste şi aleargă în păşi ritmaţi după sunetul galoubet-ei. Mersul în zigzag şi alte figuri, îl fac toţi, imitând pe cel ce stă în capul şirului.

Faringe = Porţiunea comună a aparatului respirator şi digestiv, cuprinsă între fosele nazale, fundul gurii, de care e despărţit de epiglotă, vecină cu laringele şi deasupra esofagului. *F.* serveşte drept cameră de rezonanţă în mecanismul fonaţiunii. (V. AC., V. APARAT VOCAL).

Farsă = 1.- Piesă de teatru cu situaţiuni comice şi cu un sfârşit neaşteptat. 2.- Biciuire de moravuri sub formă hazlie, cu scene mai totdeauna împletite cu cuplete uşoare.

Fastosamente, Fastoso (it.)= Sărbătoresc, strălucit. Termen de expresie. (V. EMFAZĂ).

Faţă, Faţadă = Partea care face aspectul principal al unei orgi şi în care se găsesc manualele, pedalele cu registrele respective.

Fauré Gabriel = Născut la Pamiers în 1845; elevul lui Saint-Saëns, director la Conservatorul din Paris; a scris o simfonie, o suită pentru orchestră, lucrări pentru vioară cu orchestră, muzică de cameră ş. a. Mort în 1924?

Faust = 1.- Operă în 5 acte, livretul de Michel Carré şi Jules Barbier, muzica de Gounod (1859). 2.- Uvertură de Wagner. 3.- Poemă simfonică de Berlioz. (V. DAMNAŢIA

LUI FAUST). 4.- *F.* de Spohr şi Schumann.

Favorita = Operă lirică în 4 acte, cuvinte de Alphonse Royer şi Gustav Waëz, muzica de Donizetti (1840).

Fecioara = Oratorium de Massenet.

Fedora = Operă de Giordano.

Fedra = Operă de Glück.

Feeria = Uvertură de Mendelssohn

Feerie = Un basm cu zine (fee), înfăţişat sub forma de spectacol dramatic, cu tablouri impresionante, însoţite de cântece.

Fermată = **Coroană** (V. AC.).

Fernambuc = Lemn din Brazilia, de culoare roşiatică, folosit la fabricarea arcuşurilor.

Fes = Fa bemol (V. F).

Festival = Sărbătoare muzicală cu un program îngrijit (adesea împletit şi cu declamaţii), organizat cu prilejul unei comemorări sau aniversări. Se zice: *F. Wagner, F. Beethoven,* etc., dacă programul este alcătuit exclusiv numai din compoziţiunile titularului. Caracterul muzical al unui F., trebuie să fie: muzică serioasă de concert.

Festivamente, Festivo, Con Festivita (it.) = **Fastoso** (V. AC.).

Fétis François-Joseph = Celebrul muzicograf şi istoriograf muzical francez, născut la Mons (Belgia) în 1784, m. la Bruxelles în 1871. A fost profesor de compoziţie la Conservatorul din Paris, unde, la 1826, întemeiă *la Revue musicale.* A fost critic muzical la ziarele *le Temps* şi *le National* şi bibliotecar al Conservatorului; organiză în 1832 concerte şi cursuri de istorie. Apoi trecu la Bruxelles, unde servi ca director al Conservatorului, timp de 39 de ani, şef de orchestră al Curţii Regale şi membru al Academiei Belgiene.

Cele mai importante scrieri ale sale sunt: *Metodă elementară şi prescurtată de armonie şi acompaniament,* (tradusă în italieneşte şi englezeşte), *Tractat de fugă şi contrapunct, Biografia universală a muzicanţilor şi bibliografia generală a muzicii,* cea mai vastă operă în acest gen. *Metoda Metodelor de piano,* analiza celor mai bune metode de piano, *Tractat complet al teoriei şi al practicei armoniei. Istoria generală a muzicii, Notiţă biografică a lui Nicolo Paganini,* etc., etc.

Ff. = Fortissimo (V. AC.).

Fff = Fortissimo possibile (V. AC.).

Fiasco = Nereuşita unei opere sau producţiunii unui artist, spre deosebire de *chix* (V. AC.).

Fidelio = Magistrală operă în trei acte de Beethoven, cuvinte de Sonnleithner. Uvertura ei se numeşte Eleonora (V. AC.).

Fidula = Nume dat violinei, în greceşte, în una din fazele ei de desvoltare.

Figură = 1.- (Lit.) Inţeles nou dat unui cuvânt, printr'o comparaţie sau printr'o imagine poetică: figuri de stil, de cugetare, de retorică, etc.; ex.: *catacreza* (V. AC.). 2.- Desen de note ce se repetă la o altă voce din ansamblu. 3.- Formă reprezentând valoarea unei note (V. AC.); ex.: *F.* unei note întregi 𝅝, a unei doimi 𝅗𝅥, a unei pătrimi 𝅘𝅥 etc. 4.- *F. ritmică,* formulă ritmică (V. AC.).

Figurant = 1.- Cel care ia parte numai de formă la un ansamblu de voci sau instrumente, numai pentru a completa numărul sau aspectul. 2.- La spectacolele dramatice sau de operă, elementele care reprezintă poporul, mulţimea.

Figurat = 1.- (Lit.) Stil împodobit cu figuri de cugetare, de retorică, etc.; ex.: un revărsat de zori: „Aurora, cu degetele-i de rouă, deschide porţile Orientului”. (Homer) 2.- Melodie înflorită, rezultată din întrebuinţarea mai multor note de pasaj. 3.- Ţeserea diferitelor contrapuncte, la diferite instrumente, într'o lucrare polifonică.

Fiica Regimentului = Operă comică în două acte, cuvinte de Bayard și de H. de Saint Georges, muzica de Donizetti (1840).

Fiica Tambur-Majorului = Operă bufă în 3 acte, cuvinte de Chivot și Duru, muzica de Offenbach (1879).

Filarmonica (Iubire de armonie)= Numele grupărilor (societăților) de ansamblu instrumental, care studiază și concertează compozițiuni simfonice. O *F.* având ca scop răspândirea gustului de muzică serioasă, trebuie sprijinită ca mijloace, întrucât joacă un rol social de apostolat muzical, și mai totdeauna beneficiile materiale ale producțiunilor dau deficit. La noi au fost: F. în 1833, înființată de Ioan Eliade Rădulescu și Ioan Câmpineanu, „cu scop de a lucra pe față, pentru cultura limbii românești și înaintarea literaturii, întinderea muzicii vocale și instrumentale în Principat și spre aceasta, formarea unui Teatru Național. Cei dintâi profesori ai școalei filarmonice, fură: Ioan Eliade, director și casier, preda literatura și mitologia; C. Aristia, mimica și declamația; Costache Mihalache (Mihăileanu), limba română (la eleve), Bongianini, apoi Canti, muzica vocală; Schlaf, piano; Duport, dansul și scrima; Witerhalter, secretar bibliotecar, istoria artelor. Școala începu cu 20 de eleve". (Ollănescu, Teatrul la Români). 1860, *F.* înființată de Flechtenmacher, devenită Conservatorul de Muzică de astăzi din București. Revista „Eco musicale di Romania", (București, 1869-1871) vorbește de o *F.* în 1871, având în frunte pe principesa Alexandrina Ioan Ghica, pe Lucia Negri, J. A. Cantacuzino, Theodory, D. Sturdza și C. Essarcu. O altă *F.* particulară, în 1895, sub direcțiunea lui Anton Kneisel; în 1908, sub direcțiunea profesorului Dimitrie Dinicu (sub numele de: „Orchestra Permanentă a Ministerului Instrucțiunii Publice"); în 1919, sub direcțiunea maestrului G. Georgescu, la început sprijinită de Alexandru Marghiloman și astăzi aceeași *F.*, pusă sub egida Fundațiunii Culturale „Principele Carol". Se mai pot considera ca *F.*, actualele grupări: orchestra societății „Muzică", sub direcția maestrului Niculescu Simion (susținută cu proprii jertfe) și „Asociația Profesorilor Instrumentiști", sub direcția maestrului Castaldi. Profesorul Ion Costescu, timp de 20 de ani (1894—1914) a întreținut o *F. Corală* cu elevi și foști elevi ai săi dela Liceul Sf. Sava și Liceul Lazăr, cu sediul la locuința sa din str. Cometa. Cu un bogat repertoriu de coruri bărbătești, în mare parte compoziții proprii de ale maestrului, s'au produs în nenumărate rânduri în audiții populare: vara la Cișmigiu, iarna la Ateneu și alte săli publice.

Filimon Nicolae (1819—1865) = Autorul însemnatului roman cultural *„Ciocoii vechi și noi"*, în care se află prețioase relațiuni asupra felului cum se făcea muzica vocală și instrumentală, precum și dansurile, pe vremea lui. Unii îl consacră ca critic muzical al timpului său. Relațiuni despre vieața și ființa lui, ne dă Ion Ghica, în „Scrisori către V. Alecsandri".

Fillato < >=Semn de nuanță reprezentând un mers gradat dela piano spre forte și dela forte spre piano. Deobicei *F.* convine pe o notă finală sau coroană, pentru vocile lirice, lejere sau cântul a capella.

Filomela = 1.- Un fel de țiteră cu patru coarde, asemănătoare ca formă cu vioara. 2.- Numele poetic al privighetorii, după legenda mitologică: Filomela și Progne, fiicele lui Fandion, ca să scape de răsbunarea lui Tere, s'au prefăcut: cea dintâi în privighetoare, iar cea de-a doua în rândunică.

Final = 1.- Capitol dintr'o lucrare corală sau instrumentală, ca încheiere.

2.- Câteva măsuri ca sfârşit al unei bucăţi de salon sau de dans, ca şi coda. 3.- O scenă întreagă adesea bogată în spectacol, ca încheierea unui act sau la sfârşitul unei opere; ex.: *Grand F.* actul al 2-lea din opera Aida.

Fine = Sfârşit, adică locul de oprire, după ce s'a reluat o frază, păstrând indicaţia semnelor de repetiţie (v. AC.). Adesea după *F.* abia încheie *coda*. (v. AC.).

Fiorilo = 1.- *Ignatio* (1715—1787). A scris 10 opere, un oratorium, messe, 3 tedeumuri, un requiem, psalmi, etc. 2.- **Federigo** (1753—1825). Fiul precedentului, violonist cunoscut, a lăsat 36 de capricii simfonice, care sunt considerate ca studii clasice.

Fiorito-Fioritura (it. fiori, floare) = Infloritură, adică semn de ornament în felul lui *mordendo*, însă şi mai scurt.

Fis = Fa diez în notaţiunea germană.

Fis Dur = Fa diez major.

Fis Moll = Fa diez minor.

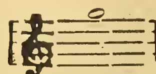
Fisarmonica = Harmonium. (v. AC.)

Fisis (Fisfis) = Fa dublu-diez.

Flageoletă = Flageolă, instrument

ca fluierul, din lemn sau din metal, întrebuinţat în orchestre sau în muzica militară, pentru sunetele sale acute şi pătrunzătoare. 2.- Joc de orgă cu aceleaşi efecte. 3.- Sunete produse la vioară cu degetul aproape de căluş. 4.- Ultima coardă în ultimele octave.

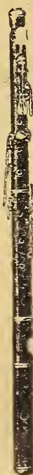

Flaşnetă (Cuvânt degenerat din *flageoletă*) = Instrument mecanic

(băgat într'o ladă transportabilă) cu tubul de orgă. Cântecele sunt produse de anumite suluri puse în mişcare de o manivelă.

Flaut = Instrument de suflare

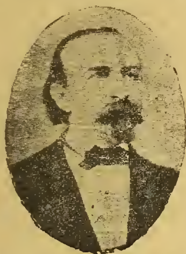
făcut în genere din lemn de abanos, ca rezultat dintr'un fluier perfecţionat.

Timbrul foarte plăcut are un rol important, dela cea mai simplă, până la cea mai completă orchestră simfonică.

Flautando (it.) = Cuvânt întrebuințat la instrumentele de coarde cu arcuş, pentru a obține, cu o anumită tehnică, un efect mai duios, amintind flautul (v. GLISSANDO).

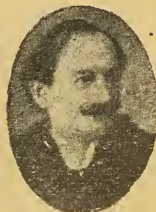
Flautul fermecat = Operă în două acte de Mozart, ultima şi cea mai desăvârşită a genialului maestru.

Flechtenmacher Alexandru (1822—1898). Compozitor român însemnat prin numeroasele sale lucrări,

inspirate din motivele naționale româneşti. Şi-a desăvârşit studiile muzicale la Viena, cu profesorul Böhm; întemeietorul societății *Filarmonica*, mai târziu devenită Conservatorul din Bucureşti (1866), unde a servit ca primul director. A scris muzica la piesele lui Alexandri: *Fata dela Cozia, Cinel-Cinel, Crai Nou, Rămăşagul, Piatra din casă, Nunta Țărănească, Chirița în Iaşi, Doi morți vii, Baba Hârca, Fermecătoarea, Banii, Gloria şi Amorul, Tuzu Calicul, Scara Mâței, Rotarul şi Sacagiul.* El a făcut melodia la *Hora Unirii*, (1859) la *Mirele României*, (cuvintele de Sion, 1866), precum şi la venirea lui Vodă Carol. Un incediu la căscioara lui din Câmpulung, unde şi-a trecut ultimii ani, bolnav şi sărac, a distrus multe manuscripte, care ar fi fost desigur folositoare pentru istoria muzicii româneşti. La cimitirul catolic din Bucureşti, locul său de odihnă, are alături mormântul lui Robert Klenck, unul din primii săi elevi şi acesta dascălul atâtor generații.

Flondor Tudor Cavaler de =

Compozitor român născut la Storojineț (Bucovina); a studiat la Cernăuți şi la Viena. Se remarcă încă din gimnaziu, ca dirijor de coruri. Ca student a contribuit la prosperarea societății filarmonice *Armonia*. Pe timpurile acestea a compus muzica la vodevilurile: *Drumul de fier, Millo director, Cinel-Cinel, Florin şi Florica, Arvinte şi Pepelea şi Doi țărani şi cinci cârlani*, iar ca student la Viena, *Moş Ciocârlan*. Mort în 1908.

Flotow Friedrich de (1812—1882) A scris numeroase opere franceze şi germane, între care: *Alexandrio Stradella şi Martha*, sunt cele mai cunoscute. Apoi balete, muzică de cameră ş. a.

Fluier = Instrument de suflare din lemn, prevăzut cu găuri ce vor fi astupate cu degetul. 1) *F. simplu*, ciobănesc, făcut din lemn de soc sau de trestie. 2) *F. transversal*, ce se ține astfel perfecționat şi uzitat în orchestră, sub numele de *flaut*.

Fluiera (a) din gură = 1.- A cânta imitând fluierul cu buzele. Unii au ajuns până la virtuozități de concert. 2.- A dezaproba pe un artist dramatic sau de operă, în timpul jocului.

Fluieraş = Instrument popular pe care adesea şi-l construeşte însuşi executantul, scobind o rămurică de trestie sau de soc. Sunt bine cu-

noscute versurile din *Miorița* lui Alexandri:

„Fluieraş de soc,
Mult zice cu foc!
Fluieraş de fag,
Mult zice cu drag!
Fluieraş de os,
Mult zice duios!".

Flutina = Un fel de acordeon la care s'au adăogat ancii cu efecte de flaut, dulci şi armonioase.

Foaie = 1.- Simplă frunză ruptă din pom, ținută între buze: serveşte ca instrument în mâna țăranului, pentru a executa melodii populare, de obicei tânguitoare. 2.- *F. verde* sau *frunză verde*. „Cele mai multe „dintre cântecele poporale încep cu „frunză verde. Aceasta provine din „iubirea Românului pentru natura în„verzită. Românii dovedesc prin a„ceastă formă poetică a improvi„zărilor lor, o şi mai strânsă rudire „cu frații lor din Italia, căci în „cântecele poporale ale Umbrilor, ale „Ligurilor, ale Picenilor şi ale Pie„montezilor, frunza e înlocuită prin „floare. De pildă: „Fior di viiole, „fior di cerasa, fiori di mela, etc". (Din *Poezii populare ale Românilor,* adunate şi întocmite de V. Alexandri).

Foalele = Un fel de cimpoi la Românii din Istria. T. T. Burada a dăruit un astfel de exemplar, Muzeului de Antichități din Bucureşti.

Focşăneancă = Horă ce se joacă la Focşani şi prin împrejurimi.

Foglieto (it.) = Ştimă de vioara întâi, având notate intrările celorlalte instrumente din ansamblu, servind astfel dirijorului, până la un punct, în loc de partițiune.

Foi = Saci de piele, servind ca rezervoriu de aer, primit mereu pentru a produce curentul necesar la executarea pe diferite instrumente (cimpoiul, orga, harmoniul, etc.).

Folklor =1.- *F. literar,* studiul ce se ocupă cu strângerea, culegerea, analizarea şi clasificarea producțiunilor literare populare; a) pe calea orală: basme, poezii, legende, snoave, povestiri asupra datinelor şi moravurilor, bocete, doine, etc.; b) pe calea scrisă: de prin cărți, hrisoave, etc. 2.- *F. muzical,* acelaşi studiu, aplicat la muzica populară. Observarea caracterului melodic, ca structură a gamei şi capriciu de ritm al cântecelor şi dansurilor populare, aduce ca şi în *F.* literar o contribuție prețioasă la cunoaşterea sufletului unui popor. Numai un cunoscător poate deosebi care cântec sau dans găsit în popor, prezintă un interes caracteristic. Fiecare popor îşi are *F.* specific, iar unele caractere pot fi comune la mai multe popoare care se înrudesc sau care au avut anumite legături istorice.

Folklorist (muzical) = Cel ce se ocupă cu folklorul: culege cântecele, ariile dansurilor populare, le studiază, le analizează, le califică şi le clasifică. Culegători de cântece populare româneşti: mai demult, Anton Pann, Vulpian, Leopold Stern, Ioan Wachman, Flechtenmacher, Wiest, Z. Dumitrescu, Mu icescu; mai în urmă: D. G. Kiriac, Anastasescu şi Cucu („Carmen"), Brediceanu, Gh. Dima, Timotei Popovici, I. Vidu, N. Oancea (Sibiu), Dimitrescu-Bistrița (revista „Izvoraşul"). Studii de folklor: T. T. Burada, Bela Bartok, Dr. Papahagi, C. Brăiloiu. O publicație a Academiei Române: Cântece şi jocuri populare, culese cu gramofonul de I. Pârvescu şi notate de C. M. Cordoneanu.

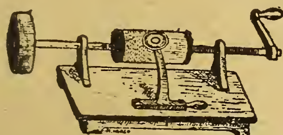
Fonațiune = Producerea vocii vorbite sau cântate, prin funcțiunea coardelor vocale şi a aparatului respirator. Se deduce clar că animalele care n'au acest aparat (de ex.: peştele), nu pot produce voce sau sunete comparabile (mugit, ciripit) In nici un caz bâzâitul albinei, chirăitul greierului, etc., nu pot fi socotite ca voce, căci aceste sunete

sunt produse prin alte mijloace (frecarea aripelor, a plăcilor de calcar, etc.).

Fonetic = 1.- După cum se aude, ca ortografie, nu ținându-se sama de originea și înrudirea cuvintelor. 2.- Relațiunea dintre cuvinte și melodie, ca vocale, diftonguri, accente, etc. Se zice: schimbări fonetice: viteaz, viteji; cocor, cocoare.

Fonetică = Studiul privitor la sunete, în legăturile gramaticale.

Fonograf (gr. phone, voce; graphein, a scrie) = „Aparat care înre-

gistrează și produce sunetele; imaginat de francezul Charles Gros și construit pentru prima oară de Edison (1878), permite azi, grație numeroaselor perfecționări, reproducerea perfectă a cuvintelor, cântecelor și a timbrului instrumentelor. Orice *F.* se compune din trei părți: un receptor, un înregistrator și un reproducător. Receptorul este un cornet acustic pus cu capul în jos, al cărui fund este închis printr'o diafragmă metalică, prevăzută în centru cu un ac fin de fildeș, reținut de un resort. Inregistratorul este constituit dintr'un cilindru de ceară întărită sau un disc de ebonit, a cărui suprafață se deplasează printr'o mișcare mecanică de rotație sub acul de ivoriu. Acesta, când se produc o serie de sunete la intrarea receptorului, sapă în ceară sau în ebonit un șanț de adâncituri variabile. Pentru a produce sunetele înregistrate, e deajuns să învârtim cilindrul sau discul cu aceeași viteză la prima operațiune, să punem în acest șanț acul reproducător, mica lamă vribătoare sau foaie de hârtie tare, ale cărei vibrații reproduc exact pe acelea ale diafragmei receptorului". (Din *Petit Larousse).*

Forma Măsurii = Fracțiunea ordinară, scrisă la începutul unei bucăți de muzică: 2/4, 3/4, 4/4, etc. Cifra de sus arată câte bătăi (timpi) are fiecare măsură. Cifra de jos arată valoarea fiecărei bătăi. De aci se deduce că aceeași valoare (figură de notă) va fi calculată diferit de F. M. (v. MĂSURĂ, v. VALOARE RELATIVĂ). *F. M.* se scrie numai odată, la începutul bucății, îndată după cheie sau numai acolo unde se schimbă măsura.

Formulă Ritmică = Desenul de note (v. AC.) pe care e așternută melodia unui fragment melodic, constituind tema sau motivul. E unul din cele patru elemente din care e constituită identitatea unei melodii (v. AC.).

Fortact = Măsură necompletă, (germ. *vor,* înainte: *tact)* măsură) numai la începutul unei bucăți de muzică. In caz de repetiție, nenotat cu prima și secunda volta, ultima măsură a frazei este și ea necompletă, dar împreună cu *F.* formează o măsură întreagă, pentru ca să se poată relua fraza de'a început, fără vreo împiedicare a tactului. Mai toate versurile iambice, amfibrahice, precum și trohaice, anapestul, bimetrul, când sunt puse pe muzică, încep cu F. E sinonim cu Auftact, deoarece bătaia tactului începe de obicei de sus sau dela alt timp, nu dela cel dintâi.

Forte (puternic) = Cu tărie; semn de nuanță.

Fortepiano (it.) = Dintr'un grup, numai prima notă forte, celelalte piano. 2.- Pianoforte. (v. AC.).

Fortissimo(ff) = Foarte tare; nuanță: cu o expresiune foarte puternică.

Forzando (Fz.) = 1.- Sforzando (v. AC.). 2.- Stăruința de a produce cu tot dinadinsul sunete mai înalte sau mai joase decât putința unei voci. Sunetele vocale forțate sunt mai totdeauna riscate și neplăcute.

Fox-Trot = Dans modern importat din America; melodie caprițioasă cu frecvente sincope, în mișcare vioaie.

Fragment = 1.- O parte dintr'o lucrare muzicală; de ex.: din sonata X s'a cântat numai partea allegro. 2.- *F. melodie,* un grup de două sau patru măsuri, ca o parte melodică definită, ce intră în constituirea unei fraze muzicale, corespunzând cu un vers dintr'o strofă de poezie. Un *F.* melodic are un anumit desen de note (v. AC.), reprezentând o formulă ritmică (v. AC.) și constituind un motiv.

Franchetti Benedetti = Născut în Verona pela 1825; a luat parte la luptele Italiei în trupele lui Garibaldi, a fost adus în București în 1852 ca șef al corurilor de operă, apoi el însuși a adus pe sama lui, alte trupe de operă italiană; a servit ca maestru de muzică la câteva licee din București, a murit în 1895.

Frank César-Auguste (1822 — 1890) = Ilustru compozitor francez, mare organist. A scris opere, oratorii, o simfonie, poeme simfonice, muzică bisericească, lucrări pentru orgă, muzică de cameră, coruri ș. a.; șeful unei școli muzicale franceze.

Francoeur François (1698—1787) = Violonist parizian; a scris împreună cu prietenul său, François Rebelle, zece opere, precum și sonate pentru vioară.

Frază (muzicală) = După unii, ceea ce se numește *motiv* (v. AC.); după alții, un grup de 16—32 de măsuri în careu (v. AC.). Mai propriu: „o gândire muzicală completă, alcătuită dintr'un grup simetric de fragmente melodice (v. AC.) cu diferite cadențe, cerute de un tot armonic". O *F.* muzicală tip, ar corespunde cu o strofă de poezie.

Frazare = 1.- In belcanto, a pune în evidență înțelesul cuvintelor, sensul frazării poetice și muzicale, păstrând simetria ritmică, proporția mișcărilor ca tempo și expresiunea nuanțelor. 2.- Instrumentală, a da o interpretare corectă unei execuțiuni, făcând să se deosebească clar fiecare frază, motiv, modulațiune (v. AC.), cu toate indicațiunile de mișcare și nuanțe. Se zice: O *F.* inteligentă, matură, sau din contră: nesigură, confuză.

Freamăt = Cuvânt poetic, arătând sgomotul ce îl fac frunzele la o ușoară adiere a vântului, redat prin anumite efecte onomatopeice în orchestră și în cor.

Fredonare = Ingânarea numai cu vocea, a unei melodii, cu vocala *a* sau cu silaba *la,* spre deosebire de cântare sau solfegiere (v. AC.). Orice cântec poate fi pe rând: cântat, fredonat sau solfegiat.

Freischütz = Operă în trei acte de Weber, cuvinte de Kind, tradusă în franceză de Sauvage și Castile Blaze, sub titlul *Robin des bois,* (Craiul Pădurilor).

Frenetic = Furtunos: *aplauze frenetice,* sgomotoase.

Frenezie = Entuziasm; o stare sufletească aprinsă de bucurie sau de mulțumire, ca efect al unei execuțiuni muzicale sau artistice desăvârșite.

Frigian = 1.- Unul din cele patru moduri autentice ale muzicii antice greco-orientale (v. MOD.). 2.- Glasul al treilea autentic al muzicii bisericești creștino-ortodoxe (v. GLAS). 3.- Cadență finală pe dominanta gamei minore (v. CADENȚĂ). 4.- Tetracord cu semitonul la mijloc: re-mi-fa-sol.

Ftorale = Semne care alterează gamele diatonice bizantine, schimbând locul semitonurilor, creiând secunde mărite și modulând. Ele au puterea unei armuri. Sunt de două feluri: *ajutătoare și principale.* Ajutătoare sunt: *diez* și *ifes* (v. AC.). Principalele se împart în: *diatonice, cromatice și enarmonice.*

Fuchs Theodor = Virtuos pianist și compozitor român, născut în 1878 în Ardeal. A intrat la vârsta de 7 ani la Conservatorul de piano

din București, pe timpul directorului Wachman; la 10 ani, la Conservatorul din Viena, iar la 16 ani a absolvit acolo cu distincție clasa de piano (cu profesorul Grünfeld) de armonie, contrapunct și compoziție. A fost pianistul Curții noastre Regale, pe vremea Reginei Elisabeta; a făcut parte din cvartetul *Carmen Sylva*. Fecund compozitor în mai multe domenii: *didactic*, — Solfegii în colaborare cu Ivela, Metodă de piano, Coruri în trei și patru voci; *clasic*, — patru Rapsodii române pentru piano, sonate, cvartete instrumentale și două caiete de lieduri pe cuvinte de Carmen Sylva, etc., etc.; *critic*,—a editat *Arta muzicală* (1907). Actualmente la Galați, profesor de piano și belcanto.

Fugă = 1.- Formă superioară de compoziție pentru voci, dar mai ales pentru instrumente considerate în roluri de simple voci; a atins treapta culminantă în muzica lui Bach. Astăzi F. e în decădere. 2.- „*F.* imaginează o convorbire între două, trei și patru voci, unde fiecare are un rol principal; ele vorbesc rând pe rând și apoi se reunesc laolaltă treptat-treptat, pentru a sfârși căzând cu toate de acord”. 3.- Se numește *F.* pentrucă „rolul vocilor între ele dau impresia că aleargă una după alta”. 4.- *F.* are următoarele capitole: a) *expunerea*, fiecare voce intră rând pe rând, una expune tema sau subiectul, vocile următoare imită tema (în genere la cvartă sau la cvintă); în acest timp, celelalte contrapunctează vocile intrate în urmă (răspunsul), b) *divertisment*, fraze țesute între voci, fără nici o legătură cu subiectul; c) *rezumare*, calea spre reîntoarcere la subiect; d) *concluziunea* și *stretul*, concentrarea expunerii de valori reduse și măsuri condensate; în sfârșit, e) *coda*, odihnirea rând pe rând a vocilor, constituind așa numita pedală, unde toate vocile sfârșesc în acordul tonicei. 5.- Asemănarea dintre *F.* și canon, constă numai în intrarea pe rând a vocilor, care zic aceeași melodie. *F.* însă este o lucrare de profundă gândire și competență, comparabilă cu o disertație, unde părțile documentate parțial converg spre o temă sau subiect unitar.

Fugato = Frază prezentată în formă de fugă, deobicei ca un fragment dintr'o piesă corală.

Fugheta = O fugă modestă, redusă la cea mai simplă formă.

Fusa = Formă de notă asemănătoare cu optimea de astăzi: se obișnuia în notațiunea muzicală proporționată a evului mediu.

Fz = **Forzando** (v. ac.).

G

G. = 1.- In notațiunea muzicală germană, sunetul *sol* din notațiunea arietină; se zice: *G dur*, sol major; *G moll*, sol minor; *ges*, sol bemol; *gis*, sol diez. 2.- Consonantă guturală (v. AC.).

Ga = Numele treptei a treia din gama bisericească (v. PSALTICHIE).

Gagliarda (it.) = Dans italian,—numit și *romanesca*, după originea-i latină,—vioi, în trei timpi, ca și *menuetul* de astăzi.

Gaidă = Cimpoi la Românii din Bitinia și Moravia. Un asemenea exemplar a fost donat de T. T. Burada, Muzeului de Antichități din București.

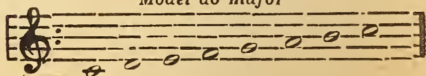
Galateea = Operă comică în două acte, pe fabula Galateii și a lui Pigmalion; cuvinte de Jules Barbier și Michel Carré, muzica de V. Massé (1852).

Galop = Un dans cu tempo mult mai grăbit ca un marș; muzica are de obicei 3—4 fraze de câte 8 măsuri de doi timpi. Tot *G.* se zice și despre un marș grăbit dar regulat, de obicei al călăreților, după îndemnul goarnelor sau al fanfarelor.

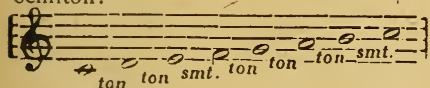
Galoubet = Un fel de fluier provențal, care deși are numai trei găuri, produce totuși până la 17 sunete, după îndemânarea executantului. Acesta se servește numai de o singură mână, în timp ce cu cealaltă se acompaniază cu tamburina (v. FARANDOLE).

Gamă = 1.- In evul mediu, șirul sunetelor muzicale începea dela sunetul *la* și se nota cu litere alfabetice: A, B, C, D, E, F, G. Se simția nevoia unui semn pentru cel mai profund sunet, anume: sol din octava I. S'a adoptat pentru aceasta litera grecească Γ (gama). Acest cuvânt a trecut apoi în înțelesul de: *întregul șir al tuturor octavelor, cu începere dela sol cel mai profund*. 2.- Astăzi, *G.*, numită și *scară muzicală este: șirul sunetelor în ordinea lor naturală de urcare și coborîre, socotită numai pe întinderea de 8 sunete, constituind o octavă;* restul repetă același șir, mai sus sau mai jos. Fiecare sunet din *G.* ia numele de *treaptă* sau *grad*, (v. AC.). *G. în urcare*, al cărei șir merge dela sunete joase spre sunete înalte; *G. în coborîre*, același șir inversat, dela sunete înalte spre cele joase. Intre treptele gamei sunt distanțe de câte un ton și un semiton. Cum un ton cuprinde două semitonuri, se zice că o *G.* (în cuprinsul unei octave) are 12 distanțe egale, numite semitonuri. 3.- In notațiunea muzicală modernă, *G.* e alcătuită din sunete numite: *do, re, mi, fa, sol, la, si, do* (v. SISTEM ARIETIN). 4.- In muzica religioasă ortodoxă, *G.* e alcătuită din șirul numit: *pa, vu, ga, de, che, zo, ni, pa* (v. PSALTICHIE). 5.- In notațiunea germană, șirul e numit: *A, B, C, D, E, F, G*, corespunzător cu: *la, si bemol, do, re, mi, fa, sol;* pentru *si* natural e litera *H*. 6.- *G. diatonică*, ale cărei trepte urmează șirul natural al sunetelor, cu distanțe de tonuri și semitonuri. Sunt diatonice majore și minore. 7.- *G. modului major* (dur), mai simplu: *G. majoră*, model *do major*.

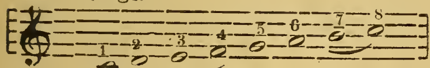
Model do major

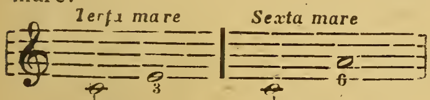
Se poate defini în patru feluri: Are între trepte șirul de distanțe: ton, ton, semiton, ton, ton, ton, semiton:

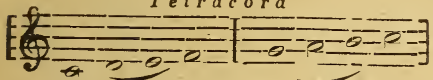
Altă definiție: are între treptele 3-4 și 7-8, câte un semiton; restul tonuri întregi.

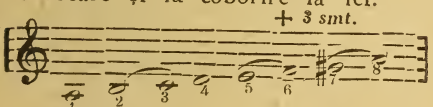
A treia definiție: are ca intervale *modale* (v. AC.) terța mare și sexta mare:

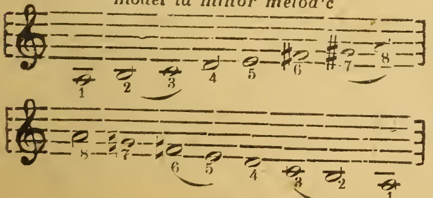
Și, în sfârșit, *G. M.* e constituită din două tetracorduri majore succesive:

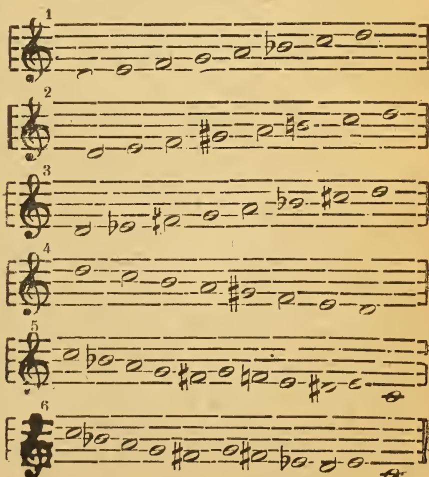
8.- *G. modului minor (moll),* mai simplu: *G. minoră,* model *la minor:* a) forma *armonică* sau diatonică are trei semitonuri între 2—3, 5—6 și 7—8; are o secundă mărită între 6—7 și restul trei tonuri întregi; la urcare și la coborîre la fel.

Forma *melodică* sau modificată are două semitonuri la urcare, anume: între treptele 2—3 și 7—8, iar la coborîre tot două semitonuri, însă între treptele 6—5 și 3—2, restul tonuri întregi.

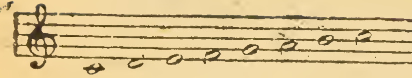

II. 9.- G. cromatică (v. CROMATIC). III. 10.- Dela orice notă se poate începe o *G.* majoră sau minoră, dacă se construește între treptele corespunzătoare șirul distanțelor dintre trepte din modelele do major și la minor. Construirea se face cu ajutorul accidenților necesari în cursul gamei, pentru a face intervalul cerut de model. Rezumarea acestor accidenți se notează la cheie, constituind armura sau armătura (v. AC.). 11.- *Game, tonuri* sau *moduri relative,* unul major și unul minor, sunt două tonuri, care au aceeași armură. Tonica celei minore începe dela treapta a șasea a celei majore (v. CARACTERISTICA). Tonica gamei minore se găsește la distanța de terță mică inferioară față de tonica tonului major relativ. Se mai zice că gama minoră relativă e derivată sau formată din cea majoră (v. tabloul gamelor relative). 12.- *G. directe,* v. tonuri directe. 13.- *G. enarmonice,* v. tonuri enarmonice 14.- *G. populare,* pe care se țes melodiile găsite în popor; construcția ei are o formă proprie fiecărui popor, deosebită, de cele două modele, major și minor. Iată câteva modele de *G.* populare românești: (v. FOLKLOR).

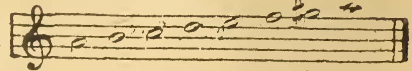

TABLOUL GAME

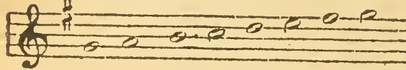
Do major

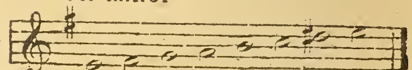
La minor — Nota caracteristică sol ♯

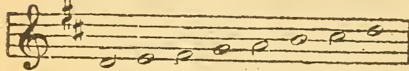
Sol major

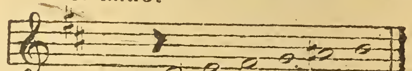
Mi minor — Nota caracteristică re ♯

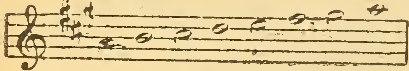
Re major

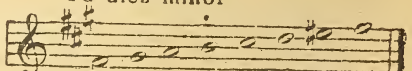
Si minor — Nota caracteristică la ♯

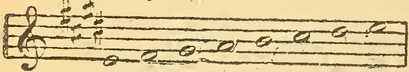
La major

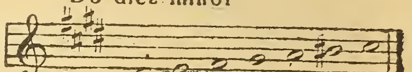
Fa diez minor — Nota caracteristică mi ♯

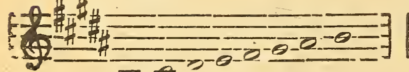
Mi major

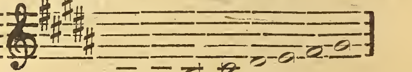
Do diez minor — Nota caracteristică si ♯

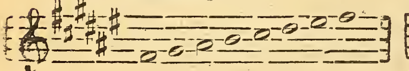
Si major

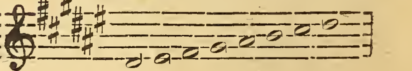
Sol diez-minor — Notă caracteristică fa ✕ (dublu diez)

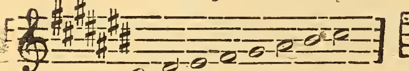
Fa diez major

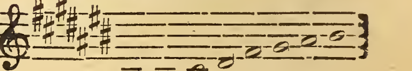
Re diez minor — Notă caracteristică do ✕

Do diez major

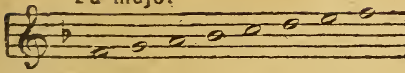

La diez minor — Notă caracteristică sol ✕

LOR RELATIVE

Fa major

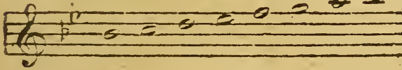

Nota caracteristică do ♯

Re minor

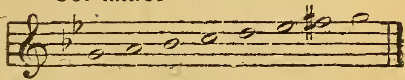

Si bemol major

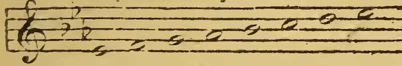

Nota caracteristică fa ♯

Sol minor

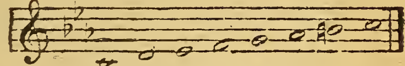

Mi bemol major

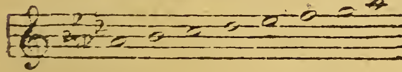

Nota caracteristică si ♮

Do minor

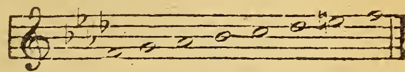

La bemol major

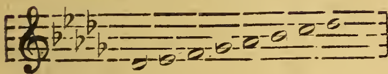

Nota caracteristică mi ♮

Fa minor

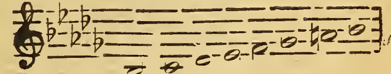

Rĕ bemol major

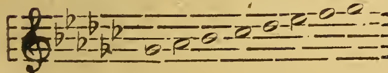

Notă caracteristică

Mi bemol minor la ♮

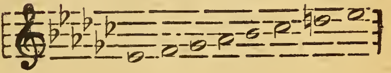

Sol bemol major

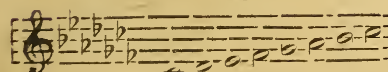

Notă caracteristică

Mi bèmol minor re ♮

Do bemol major

Notă caracteristică

La bemol minor sol ♮

Gamba = 1.- Joc de orgă amintind timbrul de vioară. 2.- *Viola di G.*, violă pe care executantul o sprijinea de picior, în felul violoncelului de astăzi.

Gangora = „Grup de clopoței ce dănțuitorii indieni își anină la glesne pentru a marca ritmul".

Garbo (Con) = Cu grație, cu eleganță. Termen de expresiune.

Gar'ha = Arcuș (cuvânt indian).

Garnitură = 1.- Totalul clapelor la instrumentele de suflare. 2.- Totalul coardelor diferite, la piano, harpă, țambal, etc. sau al celor cu patru coarde la instrumentele cu arcuș (v. ACCESORII).

Garo = Un fel de gong (v. AC.).

Garsof = Cimpoi obișnuit pe coastele Basarabiei.

Gașper = Lăutar țigan; ironizat numele legendarului Gaspar, unul din cei trei crai dela Răsărit, socotit ca stăpânitor Negru din părțile Arabiei.

Gât=Partea superioară a instrumentelor cu coarde și arcuș, pe care sunt întinse coardele. *G.* are capătul superior învârtit în formă de spirală. Acesta se numește cap și sub el sunt găuri în care se înfig cuiele.

Gavotă = Vechi dans francez cu mișcări rare de grație; muzica ei gravă a atins rangul lucrărilor simfonice, la Bach, Glück, iar dansul însuși ca intermezzo de balet la unele opere.

Gazel = Poezie cu o singură rimă, dela început până la sfârșit și strofele numai de două rânduri De ex.: *Lupta vieții* de Coșbuc.

Geamandură = Un fel de sirenă (v. AC.), făcută dintr'o sfârlează sau dintr'un butoi, pusă în apropierea stâncilor și a farurilor, pela țărmurile mărilor. Când suflă vântul, *G.* produce un sgomot luat de vapoare, ca semnal care atrage atenția că în preajma acelui punct e o stâncă sau un obstacol ce trebue ocolit.

Geamie = Templu mahometan mai mare decât moscheea.

Geambarale, v. **Geamparale.**

Geamparale = 1.- Țimbal (v. AC.). 2.- „*Fig.* viers, melodie. 3.- In Moldova, horă după masa de cununie".

Gédalge André (1856—1926) = Ilustru pedagog muzical francez, profesorul celor mai mulți dintre maeștrii reputați ai generației actuale, între cari și al marelui nostru Enescu. Deși a compus lucrări remarcabile: două simfonii, o suită de orchestră, un cvartet, etc., totuși el rămâne magistru, ca autor de samă al unui *Tractat de armonie* (1904) și al altor lucrări teoretice: *Gloriile muzicale actuale* (1898), *Invățământul muzical, prin educația metodică a auzului,* etc.

Gen = 1.- Ca și în literatură, grupare a lucrărilor de un anumit fel: *liric, dramatic, didactic, epic* (v. AC.). 2.- Felul de a fi al unei compozițiuni, ca stil și deosebire: *popular, clasic, romantic, de salon.* (v. AC.).

Generală=1.- *Repetiție G.*, ultima de concert sau spectacol, cu totalul de elemente: cor, decor, soliști, orchestră, figuranți, etc. 2.- *Alarmă G.*, chemarea oștirii la atac sau la tabără, prin sunete puternice de tobe, fanfare, goarne.

Generator = 1.- In armonie, fundamentala acordului. 2.- In fizică, sunetul servind ca bază pentru calcularea seriilor armonice.

Geniu = 1.- Cel înzestrat cu talent și aptitudini în cel mai înalt grad; a) *compozitor genial,* ale cărui lucrări străbat veacurile, ca model de concepție și desvoltare: Bach, Mozart, Beethoven, etc.; b) *executant genial,* interpretul desăvârșit ca maturitate, pătrundere și comunicativitate a capodoperelor. 2.- Desăvârșirea însăși a personalităților omului de geniu, ca fel propriu de gândire; *geniul lui Beethoven este filosofic.* „Un geniu e pregătit de serii de

generații și apare la culmea unei epoci evolutive; dela dânsul încep o eră nouă de gânditori care cugetă și crează în felul său.

Georgescu. 1.- George = Născut

la 1886 la Sulina, intră la Conservator, la clasa de violoncel a lui Dimitrescu, absolvind-o cu premiul întâi. La 1910 pleacă la Berlin, unde urmează clasa de dirijare a profesorului Nebdal. Succede apoi pe faimosul violoncelist Hugo Becker, în cvartetul Marteon, obținând succese reale de virtuos instrumentist. O infirmitate contractată în 1916, la unul din degetele mâinii stângi îl face să părăsească cariera de instrumentist, dedicându-se dirijării. După război se înapoiază în țară, unde ia conducerea orchestrei *Filarmonicei,* după maestrul Dinicu. Sub bagheta sa, „Filarmonica", pusă sub egida Fundațiunii „Principele Carol", se produce cu o serie de trei stagiuni, cu cele mai alese lucrări simfonice clasice (între altele și simfonia a noua de Beethoven. Cu acest prilej, dă locul de cinste, pleiadei de tineri compozitori români, rezervându-le în fiecare concert, un număr, ca să-și audă sau să-și dirijeze compozițiile proprii. Intre 1922, și 1925, are rolul de director general al Operei Române, conducând spectacole de seamă: Lohengrin, Walkiria, Vasul Fantomă, Boris Gudunov, etc. Ca dirijor, a fost prețuit și la cele mai distinse orchestre organizate din străinătate. 2.- *Teodor,* unul din protagoniștii muzicii bisericești române, din secolul al 19-lea; a compus coruri religioase, coruri patriotice, ca: *O, Românie! O, dulce țară!*

Născut în București în 1824, mort în 1880. A intrat de mic în mediul bisericesc. A învățat psaltichia cu Iosif Naniescu, devenit în urmă Mitropolit al Moldovei și Sucevei. A fost în prima serie de elevi ai Conservatorului din București (1864). Mai târziu a servit ca profesor la o școală de muzică din plasa de jos, apoi la școala normală Carol I. A compus cântări bisericești pe psaltichie și o mulțime de cântări patriotice și profane, foarte mult răspândite. 3.- *Breazu,* critic muzical din zilele noastre și istoriograf. A publicat revista „Muzica", în colaborare cu Maximilian Costin, întâi la București, apoi la Timișoara.

Ges (cetește **Ghes**) = Sol bemol în notațiunea muzicală germană: *ges dur,* sol bemol major; *ges moll,* sol bemol minor.

Gheișe = Cântăreață și dansatoare de profesiune, la Japonezi; ele au o anumită pregătire, într'o școală specială și constituesc o breaslă considerată. Servesc la nunți, la petreceri particulare, la înmormântări, la sărbători naționale, etc.

Gheorghiu Victor = Născut în 1890 în Brăila. A făcut studiile

muzicale în Milano. Profesor de ar-

monie la Conservatorul din Bucureşti. A compus o uvertură de orchestră, un poem simfonic, o rugăciune pentru cor şi orchestră, scenă de balet (menţiunea întâi, premiul George Enescu) şi diverse alte lucrări simfonice şi pianistice; a publicat un *Tractat de armonie* şi are sub presă o operă în 3 acte, *Aleodor*.

Ghitară v. **Chitară**, v. **Gramatică**.

Giga, Gigue = 1.- Dans vioi şi ciudat de origine engleză. 2.- Melodia acestui dans, prezentată adesea ca un capitol dintr'o lucrare clasică, chiar dintr'o simfonie. 3.- Instrument ca şi violina (V. AC.).

Gimnaziu = 1.- *G. antic*, şcoala pentru desvoltarea forţelor trupeşti, şcoală pentru educaţie. 2.- Astăzi, şcoală specială de muzică (în Franţa), de unde absolvenţii devin şefi de muzică militară.

Gimnopedie = Un fel de balet la Spartani, alcătuit din două grupuri, unul de adulţi şi altul de copii, jucând diferite dansuri cu trupurile goale, vânjoase, la anumite ceremonii, după arii anumite.

Girafă = Clavecin vertical, cu coada şi coardele în sus. Un asemenea exemplar, depe la începutul secolului trecut, a fost dăruit de T. T. Burada, Muzeului de Antichităţi din Bucureşti; l-a găsit la „pensionatul de nobile demoazele a d-lui şi d-nei Germond, ce era în Iaşi, în 1812".

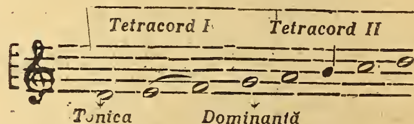
Gis (ceteşte **Ghis**) = Sol diez; *gis moll*, sol diez minor.

Giurgină = Horă turcească cu figuri extravagante, însoţită de gesturi, grimase şi atitudini de râs.

Giusto (it.) = Drept, corect: *a tempo G.*, mişcare conformă cu indicaţia.

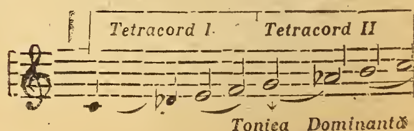
Glas = 1.- Voce (V. AC., V. APARAT VOCAL). 2.- Simbolul timbrului metalic al goarnelor. 3.- Ehuri sau gamele muzicii bisericeşti ortodoxe, moştenite dela cele 8 vechi moduri greco-orientale. (V. PSALTICHIE); primele 4 se zic *autentice* şi anume: *G. I*, numit *doric* sau *dorian*, *G. II lidic* sau *lidian*, *G. III*, *frigian*, *G. IV*, *milenian* sau *mixolidian*. Ultimele 4 se zic *derivate*, *lăturalnice* sau *plagale*, fiind formate din şirul ce începe cu 4 trepte mai jos dela cele autentice; deci, numele celor 4 dela început, se vor începe cu prefixul *hipo* (gr., sub): *G. V hipodorian*, *G. VI hipolidian*, *G. VII hipofrigian*, *G. VIII hipomilezian sau hipomixolidian*. In scris fiecare *G.* are o indicaţie specială, numită cheie sau mărturie, care nefiind scrisă pe portative, se consideră dela început că executantul cunoaşte gama fiecărui *G.* şi că va aplica semnele notaţiunii, pe şirul sunetului din glasul indicat de cheie, şi că va începe cu treapta indicată îndată după cheie. Iată tabloul glasurilor, cu cheile lor speciale, însă şirul transcris în notaţiunea modernă.

Glasul I sau dorianul. (cheie)

Se trece ca tonică treapta I iar ca dominantă treapta IV. Nota şi, treapta VI este o treaptă mobilă, adică uneori se cântă naturală, uneori cu bemol.

Glasul II sau lidianul.

Primele două trepte nu se întrebuințează și după cum vedem, acest mod se bazează pe sistemul sexacordului (v. AC.).

Tonica e la centru pe nota sol.

Glasul III sau Frigian:

Tetracord I Tetracord II

Tonica Dominantă

Această gamă este identică cu gama majoră modernă.

Glasul IV sau Mixolidian:

Tetracord I Tetracord II

Finală Tonică Dom.

Prima treaptă se întrebuințează rar, tr. VI (nota si) este mobilă; gama n'are concluzie (tr. a VIII-a) și deci se bazează pe sistemul septacordului, tetracoardele fiind lipite, adică treapta IV este sfârșitul primului tetracord și începutul celui de al doilea.

Iată acum scările glasurilor plagale, adică derivate din cele autentice:

Glasul V sau Hipodorian:

derivatul celui dintâi:

Tetracord I Tetracord II

Tonica Dominantă

Hipo înseamnă mai jos, mai jos cu o quartă decât dorianul și fiindcă e cam jos pentru voce, se cântă transpus în felul următor:

ceea ce ar produce confuzie, dacă turnura melodică și cadențele n'ar face deosebirea.

Glasul VI sau Hipolidian:

derivatul celui de al II-lea autentic.

Tetr. I Tetr II.

$1\frac{1}{2}$ $1\frac{1}{2}$

Tonică Dominantă

Este de remarcat frumoasa construcție a acestei game; numai că micimea unor intervale și mărimea altora îi dă un caracter sensual. denotând originea sa, care, ca și al II-lea autentic, este persană și cari s'au furișat mai târziu în muzica greacă din Constantinopol.

Glasul VII sau Hipofrigian:

derivatul autenticului III.

Este construită pe dominanta autenticului III și fiind prea jos se cântă transpus astfel:

rămânând ca contururile melodice și cadențele să facă deosebirea dintre el și cel din care este derivat.

Glasul VIII, Hipomixolidian:

derivatul autenticului IV.

Construit pe dominanta autenticului IV, ar fi o gamă majoră mo-

dernă, dacă tr. VII n'ar fi mobilă.

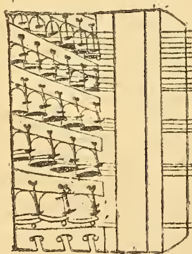
Glasul reprezentând însuş modul, cele 8 de mai sus, în afară de multe altele, create prin modulații, fac ca psaltichia să aibă mijloace melodice mult mai bogate decât muzica modernă occidentală, care s'a redus numai la modurile tip, major și minor.

Glazunow Alexandru = Elev al lui Rimsky Korsakow; a scris baletul *Raymonda*, 6 simfonii, uverturi, lucrări simfonice p. orchestră, suite p. orchestră de coarde, 5 cvartete p. coarde, două sonate p. piano, etc.

Glinka Mihail (1803—1857) = Unul din cei mai mari compozitori ruşi; a compus opere însemnate, cu caracter specific rus: *Vieața pentru Țari* (1836); *Ruslan și Ludmilla* (1842); simfonii, două uverturi spaniole, două cvartete p. coarde, muzică de cameră, cvartete p. voci.

Glissando (it., alunecând) = 1.- La piano, un sistem ieşit din uz, de a executa un şir de sunete, grăbit, prin alunecarea unghiei peste taste. 2.- La instrumente de coarde cu arcuş, o egală intensitate și nuanțare, la un pasaj de note cu valori mici.

Glockenspiel = Instrument alcătuit din clopoței, în acelaș sistem ca și *carillon* (v. ac.). In orchestră e întrebuințat pentru anumite efecte.

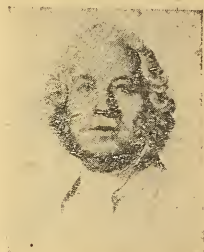

Gloria = A doua parte dintr'o messă: *gloria in excelsis Deo;* impunătoare rugăciune a slujbei divine catolice.

Glossă = Formă de poezie lirică, alcătuită astfel: versurile strofei dintâi servesc, rând pe rând, fiecare, ca temă la câte o strofă următoare, justificând astfel titlul de „glossă" (gr., comentariu, tâlmăcire); ultima strofă, concluzia, este alcătuită din versurile strofei întâi, inversând şirul lor. (Cetește cunoscuta *Glossă* a lui Eminescu).

Glotă = Spațiu cuprins între cele două coarde vocale inferioare (v. APARAT VOCAL).

Glück Christoph Willibald (mai

târziu **Cavaler de**) = Celebru compozitor, născut german, dar considerat al muzicii franceze, reformatorul operei și creatorul muzicii dramatice. Născut la Weidenwang în 1714, mort la Viena în 1787. Studiile de muzică le făcu la Milano, sub călăuzirea profesorului Giov. Intâia lui operă, *Artaxerxe,* se reprezintă în 1741. Trăi la Londra, apoi la Weimar. Cele mai însemnate opere ale sale sunt: *Orfeu* (1762), *Alcesta* (1767), *Paris și Elena* (1770). La 1783 fu chemat la Paris, unde avea ca elevă pe Regina Franței, Maria Antoaneta. Pentru teatrul „Opera", din acest oraş, a compus: *Ifigenia în Aulis* (1774), *Armida* (1777) și *Roland* (1787). Ultima lui operă *Ifigenia în Tauris,* a compus-o la 1781. Afară de acestea, *G.* a mai scris: simfonii, sonate, etc. A rămas de pomină în istoria muzicii, cearta dintre *G.* și Piccini, din cauza felului

Glossă

de tratare a muzicii de operă. De atunci s'a și diferențiat muzica franceză prin opera lui *G.* și muzica italiană, prin opera lui Piccini (v. VERILLON).

Goarnă = 1.- Instrument de suflare de alamă. Instrument de semnale la vânătoare. 2.- Pentru semnale la miliție, unde melodiile sunt alcătuite numai din arpegii (v. LIMBAJ).

Golestan Stan = Născut în București, șef de orchestră, a luat premiul național „George Enescu". Autorul unei sonate p. vioară și piano, al unui cvartet de coarde și al mai multor *cântece*; locuește la Paris. E decorat cu Legiunea de Onoare. Actualmente e criticul muzical al marelui ziar „Figaro".

Gondolieră = Ca și *barcarola*, cântec special al celui ce mână gondola, barcă lungă, îngustă și ușoară, întrebuințată în Veneția.

Gong (onomatopee) = In genere, instrument de percuțiune din Extremul Orient: *a)* unul numit *tam-tam*, în formă de calotă; *b)* altul în formă de tavă îndoită la margine, numit kumpul; ambele feluri sunt făcute din aliaj metalic; lovite, produc sunete ciudate, ca de clopot.

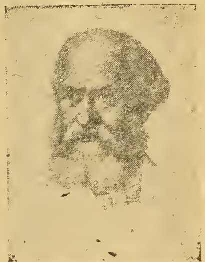
Gordună = Contrabas; e numit astfel pentru că sună gros.

Gorgon (┬) = Semn de durată din muzica bisericească. Se scrie deasupra notelor, cu rolul de a le înjumătăți valoarea; *dublu-G.*, scris pe nota a doua dintr'un grup de trei pătrimi, le preface, după unii, în triolet de optimi, după alții, în două șaisprezecimi, urmate de o optime; *triplu-G.*, scris pe nota a doua dintr'un grup de patru pătrimi, le preface în patru șaisprezecimi. *A cânta cu gorgoane*, cu velocități (v. AC.).

Gornist = Cel care, suflând din goarnă, dă sau transmite prin melodii stabilite, semnale sau porunci. El mai însoțește și marșurile, cu melodii anume cadențate. Fiecare melodie sunată de gornist, e ca și un simbol, fiind un limbaj (v. AC.).

Gounod Charles (1818—1893) =

Unul din creatorii iluștri ai operei franceze contemporane. Deși a păstrat melodiei un loc foarte de seamă, totuși a realizat în orchestrația sa, profunzimi de compoziție, cari au fost asemuite pe alocuri cu concepțiunile wagneriene.

Opere de seamă: „Faust" (după textul de Goethe, (1859), „Romeo și Julietta", „Philemon și Baucis", „Doctorul fără voie" (model de operă comică), „Ave Maria" (celebră transcripțiune după preludiul de Bach), două oratorii The redemption, Mors et vita.

Grad = Treaptă (v. AC.); *grade unite*, formând intervale de secundă (v. AC.); *grade dezunite*, formând celelalte intervale, de terță, cvartă, etc.

Gradatio = Curs melodic, prin intervale de secunde (v. AC.).

Graduale = Partea serviciului liturgic catolic, dintre *gloria* și *credo* (v. MESSĂ).

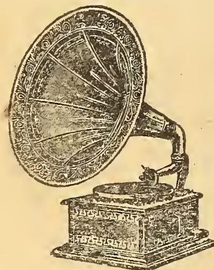
Gradus ad Parnassum (lat., treaptă spre Parnas)=Titlul unor caiete de studii și exerciții clasice, orânduite treptat, dela cele mai ușoare spre cele mai complicate ca tehnică și frazare. P. piano: *G.* de Clementi; p. vioară, de Dont Iacob; p. cello, de Echwern.

Grafofon = Termen sinonim cu fonograf (v. AC.).

Grai (muzical) = Exprimarea printr'o melodie, a unui sentiment, de durere sau de bucurie, adică, prin limba tonurilor, prin graiul sunetelor. Despre muzică se zice că e graiul universal: o melodie poate impresiona deopotrivă pe diferite persoane care nu s'ar putea înțelege prin graiul vorbit (v. LIMBAJ).

Gramatică (muzicală) = Carte de teorie care cuprinde toate cunoștințele privitoare la semnele muzicale, la regulele și legile stabilite în studiul muzicii. De notat: *„Gramatică românească de note pentru tot fundamentul chitarei, compusă după cea evropenească, de Teodor Burada Sluger, 1829, Iunie 6. (Iași)*. A fost aprobată în 1833 de *„Comisia privighetoare asupra cărților de citit în Prinţipatul Moldovei”*. Manuscriptul a fost păstrat de fiul său, T. T. Burada (v. AC.) și publicat în 1910, cu o prefață de A. D. Atanasiu (Iași, tipografia H. Goldner).

Gramofon = Aparat numai de

reproducere (redare) a sunetelor înregistrate pe discuri, cu ajutorul unei diafragme în legătură cu un pavilion amplificator, perfecționat de frații Lumière și Edison. Grație gramofoanelor s'a putut institui la Paris, o bibliotecă de plăci, unde se păstrează bucăți muzicale, de voci și instrumente, pentruca secolele următoare să poată auzi vocea și expresia celebrităților din timpurile noastre (muzicanți, declamatori, oratori).

Grand = 1.- *G. choeur* sau *G. jeu*, registru de harmonium sau orgă, care produce cea mai mare rezonanță, fiind rezultat din reuniunea tuturor jocurilor de care dispune acel instrument. 2.- *G. orgue*, manual (claviatură) de orgă mare, cu jocurile principale de forță.

Grandioso, con grandezza = Măreț, cu măreție, termen de nuanță.

Grav = 1.- Serios (ca expresie). 2.- Accentuat. 3.- *Sunet G.*, profund, adânc, din octavele de jos, cu un număr redus de vibrațiuni pe secundă; ex.: la contrabas, fagot, violoncel, etc.

Grave = 1.- Mișcare rară, ca și largo. 2.- Capitol cu care se începe adesea o bucată clasică (sonata, simfonia, indicând o interpretare serioasă, cu mișcare rară).

Gravitate (cu) = Acelaşi termen de expresie ca și *grave*, cu seriozitate.

Grétry André - Ernest - Modest (1741—1813) = Compozitor născut la Liège; una din gloriile operei comice franceze. A scris: *Doi avari*, *Zemira și Azor* și *Richard Inimă-de-Leu*. Câștigă prietenia lui J.-J. Rousseau, la Montmorency, unde muri.

Grieg Edouard (1843-1907) =Compozitor norvegian, născut la Bergen. A scris: *Peer Gynt*, numeroase lieduri, 6 bucăți lirice, dansuri norvegiene p. orchestră simfonică.

Grigore I cel Mare = Papa dela Roma între anii 590 și 604. Este marele reformator al cântărilor bi-

sericești din Apus, ocupând un loc de frunte în istoria muzicii, ca o perfecționare a cântului ambrozian (v. AC.). Tot lui i se atribuie și notațiunea muzicală cu litere alfabetice majuscule și minuscule, după care, mai târziu, au urmat neumele (v. AC.) și semnele sistemului arietin (v. AC.). Cântul gregorian, ca și orânduirea cântărilor gregoriene, este obiectul de studii speciale ale muzicii bisericești occidentale.
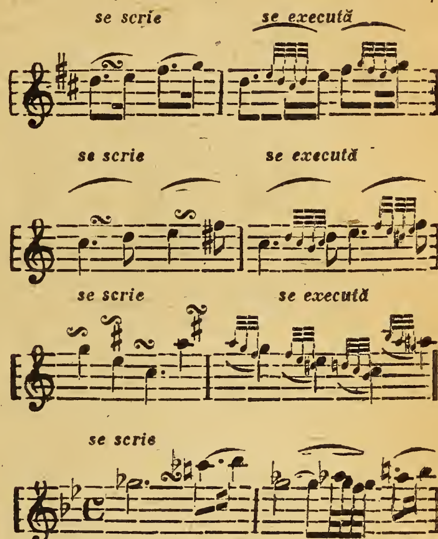
Grigore Protopsaltul (Levitul) = Născut în Constantinopole. A lucrat, împreună cu Hrisant și Hurmuziu, la inventarea noii metode de psaltichie. A compus: *cheruvice, policlee, doxologii, imne, cratime* și *megalinarii*; tot lui i se datorește o colecție de cântări, în 5 tomuri. A murit în 1822.

Grimare = Una din cerințele reprezentării unui rol dramatic sau de operă, prin care artistul își potrivește chipul, conform cu costumul și situația, adaptându-și, barbă, mustăți, trăsăturile obrazului, etc. *G.* este altceva decât *grimase* (v. AC.).

Grimase = Mișcările mușchilor fetei, trădând sau reprezentând o anumită stare sufletească. Pentru un artist dramatic, *G.* au o mare importanță în redarea diferitelor situațiuni sufletești. Cântărețul să se ferească de *G.* ce-i dau un aspect urît în timpul cântării.

Grupă = 1.- Grupetă (v. AC.). 2.- Una din secțiunile unui ansamblu vocal sau instrumental: *grupa sopranilor*, a instrumentelor de coarde, etc.

Grupetto = 1.- O reunire de mai multe note ce trebuesc executate într'o singură bătaie, ca o subdiviziune excepțională (v. triolet, cvintolet, sextolet, septolet). 2.- Semn de ornament care cere executarea ca broderie, a notelor învecinate cu acea peste care e pus semnul (v. tabloul ornamentelor).

Guaraha = Dans spaniol obișnuit în Andaluzia (acompaniat de chitară); mișcarea moderată, prima figură în trei timpi și a doua în doi timpi; urcă adesea rangul baletului de operă.

Guarana (Goaranita) = Specie de chitară uzitată în Brazilia și în țările Americii de Sud.

Gudob = Instrument rusesc primitiv, sub forma de vioară cu trei coarde, acordate la cvinte.

Guida = 1.- Un fel de armonică (obișnuită în Spania), care însoțește pe cântăreții populari.

Gură = Tăietură transversală, longitudinală, sau săpată într'un instrument de suflare, pe unde se introduce aerul menit a produce sunetul.

Guslă = Instrument slav în formă de cobză, cu o singură coardă de păr de cal, pusă în vibrare de un arcuș primitiv, acordându-se după nevoia cântărețului ce are de acompaniat. Executantul se numește *guslar*.

Gust = 1. Putința de a simți și a prețui o lucrare artistică. *G.* ma-

tur, încercat sau *G. naiv, vulgar*. 2.- Inclinaţie pentru o artă: *G. pentru muzică*. 3.- Discernământul în alegerea compoziţiunilor: un program de concert, orânduit cu sau fără *G.* Un repertoriu, o culegere de cântece, oglindesc gustul autorului. 4.- *G.* pentru muzică clasică, de salon sau vulgară, după gradul de pregătire, ca studiu şi cultură. 5.- Gustul, pe lângă talent şi inteligenţă, este şi rezultatul unui studiu serios şi al unei experienţe îndelungate: este necesar şi criticului şi compozitorului şi executantului. *G.* oglindeşte gradul de civilizaţie şi cultură.

Gutui = *Gutural* (V. AC.).

Guturale = 1.- Sunetele consonante emise din gât: *c, g, h, k,* vocalele *ă* şi *î*. 2.- Emisiuni guturale ca defect, când cântăreţul produce sunete gâtuite. Şcoala de belcanto arată mijloacele de a le corija, printr'o emisiune corectă (V. IMPOSTARE).

H

H = 1.- In notațiunea germană, sunetul corespunzător cu *si natural* din notațiunea muzicală modernă. Se zice: *H dur*, si major; *H moll*, si minor. 2.- Consonantă uneori aspirantă, ca în cuvântul *horă*, alteori guturală, ca în cuvântul *hrean*.

Habanera, Havanera sau **Abanella** = Cântec spaniol de origine din Havana, în tact de 2/4, în mișcare moderată.

Hagada = O povestire însoțită de cântece tradiționale ebraice, asupra evenimentului istoric al ieșirii Evreilor din Egipt.

Halali = Un fel de fanfară specială de vânătoare.

Halévy Jacques Elie Fromental = Profesorul lui Gounod, Masset, Bizet ș. a. Născut în 1799 în Paris, mort în 1862 la Vissa. După mai multe încercări, la 1835 se reprezintă opera *Ebreea*, care avu un succes răsunător, rămânând până astăzi în repertoriul oricărei organizațiuni de operă. După jumătate an făcu opera *Fulgerul*. *H.* a mai scris muzică religioasă, cantate, cântece, lucrări p. piano, etc.

Hamili = In psaltichie, semnul numit vocală, care face ca șirul melodic să coboare 4 trepte sărite.

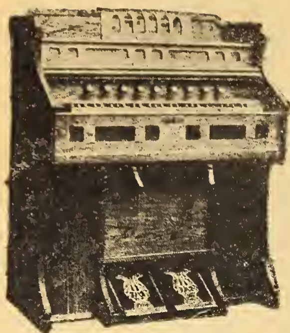
Hamlet = Operă în 5 acte, cuvinte de Michel Carré și Jules Barbier, după tragedia lui Shakespeare, muzica de Ambroise Thomas (1668).

Händel Georg Friedrich Dr. = Medic, filosof și mare compozitor clasic, pus de unii, alături de Bach. Născut în 1685 în Halle, mort în 1759 la Londra. Scrise la Hamburg opera *Almira* (1705), apoi: *Rinaldo*, *Te-deum-ul din Cetrecht*, oratoriile: *Alcis și Galateea*, *Estera*, *Debora* și *Atalia*; alte lucrări oratorice: *Saul*. *Israel* și *L'allegro, il penseroso e il moderato*; și oratoriul *Mesia* apoi: *Samson* (1742), *Semele* (1743), *Eracle* și *Baltazar* (1744), *Iuda Macabeul* și *Iosef*, *Iosua* și *Alexandru Balus* (1747), *Solomo* și *Suzana* (1748), *Teodora* (1749) și *Jefita* (1751). In afară de opere, *H.* a scris concerte, cântece, muzică religioasă. Și-a pierdut vederea spre sfârșitul vieții.

Hang = 1.- Tub al cimpoiului (v. AC.), care sună necontenit tonica sau dominanta. 2.- Sunetul, la unison sau la cvintă, ținut ca un neîntrerupt acompaniament.

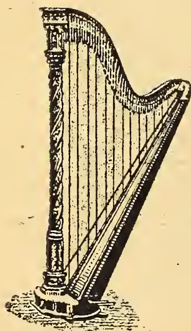
Harmonium sau **Fisarmonică**=Instrument muzical de formă asemănătoare cu a unui piano, însă aci sunetele nu sunt produse prin percuțiune, ci printr'un sistem de ancii libere, prin care trece coloana de aer, introdusă prin apăsarea picioarelor, de către însuși executantul, pe două pedale puse în legătură cu un burduf sau două foale. De obicei cla-

viatura nu trece de 5 octave. Niște

butoane numite *registre* (v. AC.), deschise sau închise, fac ca aerul îndrumat sau oprit de lentile, să dea diferite efecte de sonoritate, dela *pp* la *ff* (v. JOC). *H.* este un instrument prilncios muzicii bisericești. Există și *H.* cu dublă claviatură și pedală, ca la orgă (v. AC.).

Harpă = 1.- Instrument muzical

eminamente religios, uzitat din timpurile cele mai vechi. 2.- Azi are formă triunghiulară, cu 40 de coarde sistematice, cu întindere descrescândă dela grav la acut, coardele colorate deosebit, pentru a fi recunoscute. O bucată scrisă pentru piano, cu toate complicațiile și expresiunile, poate fi executată identic și pe *H.* In special efectele de arpegii sunt neîntrecute pe o *H.*, de unde și numele de *arpegiu* (v. AC.). 3.- *H. eoliană* (v. EOLIAN).

Hațegana = Dans românesc de origine din jurul Hațegului (Transilvania); e o variantă a *învârtitei* (v. AC.).

Hațoțerot = La vechii Evrei, un fel de trompetă simplă, cât un cot de lungă. Se atribue lui Moisi două specii, care sunau la diferența de o octavă. Una ca să se adune poporul și alta ca să se adune conducătorii; când sunau amândouă deodată, se aduna toată lumea.

Havanera, v. Habanera.

Haydn Frantz Iosef = Unul dintre cei mai iubiți compozitori clasici, alintat și astăzi de admiratorii săi, cu expresia: *„Papa Haydn"*. Născut în 1732 în Austria, mort în 1809, la Viena; aci fusese profesorul și prietenul lui Mozart și al lui Beethoven. Ca băiat, avea voce frumoasă și a cântat la cor în domul Sf. Ștefan, din Viena; mai târziu dădu lecții de muzică. Prin meritele sale, ajunse la postul de capelmaestru la printul Esterhazy. Prin aceasta îi fu posibilă o vieață fără grije, astfel că putu să-și întrebuințeze cu îmbelșugare talentul pentru compoziții. După aceea, chiar și la declinul vieții sale, a mai cules bogate succese în Anglia. A lăsat vreo 118 simfonii, între care: *Simfonia militară, Amiază-zi* și *Dimineața,* 5 oratorii, între care: *Creațiunea* și *Anotimpurile,* 83 cvartete, 19 opere mici, 24 concerte p. diferite instrumente, 44 sonate, cântece, canoane, etc. *„H.* este părintele simfoniei și al cvartetului. Compozițiunile sale sunt de-un conținut muzical suav, sincer, ideal și astfel lucrate, încât niciodată nu vor pierde nimic din valoarea lor și câtă vreme va există muzica, compozițiile sale nu vor pieri".

Hazan = Cântăreț al melodiilor liturgice mozaice.

Helicon = 1.- (Mit.) Muntele unde era reşedinţa celor nouă muze. 2.- Instrument antic, în formă de ladă,

având 4 până la 9 coarde întinse pe nişte căluşe mobile, servind la studiul de calculare al vibraţiunilor sonore. 3.- Astăzi, instrument de alamă cu rolul de contrabas, în muzica militară. Din cauza lungimii, instrumentul e cercuit în jurul pieptului executantului, iar pavilionul rămâne la spate, în sus. Are tonalitatea fixată în fa, în mi bemol, producând sunete puternice din octavele grave.

Heller Stephen (1813—1888)=Studiile p. piano şi preludiile sale se găsesc în repertoriul fiecărui pianist.

Heptacord = 1.- Interval de septimă la vechii Greci. 2.- Pe atunci, liră cu 7 coarde, cea mai preţioasă din toate. 3.- Gamă cu 7 trepte (v. Glasul IV).

Herodiada = Operă în 3 acte şi 5 tablouri, cuvinte de Paul Milliet şi Henri Grémont, muzica de Massenet (1881).

Heruvic = **Cheruvic** (v. AC.).

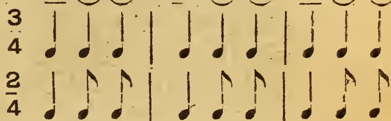
Hes = Si bemol; *Hes dur*, si bemol major; *Hes moll*, si bemol minor (v. H).

Heses = Si dublu bemol (v. H).

Hexacord = 1.- Grup de şase trepte, constituind o gamă; a) *H.* aretin: ut, re, mi, fa, sol, la; (v. Si); b) *H.* pornit dela *sol:* sol, la, si, do; re, mi; de aci cuvântul *solmizare* (v. AC., V. GAMĂ). 2.- Instrument cu şase coarde. 3.- Vechea numire a intervalului de sextă (v. AC.).

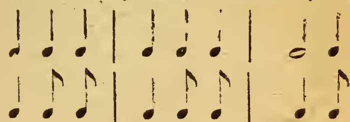
Hexametru = Vers antic de şase picioare, în genere dactilice; printre ele unele sunt spondee (v. catalectic şi acatalectic);

Cân-tă ze / i - ţă, mâ / ni- a ce-a /

prin- se pe-A / hil Pe-le / ia - nul.

(Iliada lui Omer, trad. G. Murnu, I, 1)

Hiat (lat., căscat) = Cacofonia de vocale diferite, ce se iveşte din întâlnirea a două, trei vocale sau diftonguri, în genere succedându-se la sfârşitul unui cuvânt şi începutul celui următor; ex.: „Dela fiii României care *tu o ai* mărit" (Gr. Alexandrescu, „Umbra lui Mircea la Cozia").

Himeneu = **Imeneu** (v. AC.).

Hinor = La vechii Evrei, un fel de harpă sau liră triunghiulară, de 24-30 de coarde, care erau ciupite cu degetele sau lovite cu bastonaşe sau *plectrum* (v. AC.).

Hiper (gr., supra) = La cei vechi: 1.- Cuvânt adăogat înaintea numelui de intervale, pentru a indica un interval superior: *hiperdiapazon*, octava superioară. 2.- Adăogat înaintea numelui vreunui mod autentic, modul ce rezultă începând cu o cvintă mai sus: *hiperdorian, hiperlidian, hiperfrigian, hipermixolidian* (v. MODURI).

Hipo (gr., sub) = La cei vechi: 1.- Adăogat înaintea unui cuvânt de

interval, intervalul inferior: *hipodidpazon*, octava inferioară. 2.- Inaintea numelui unui mod, modul derivat sau plagal, care se începe cu o cvartă mai jos: *hipodorian, hipolidian, hipofrigian, hipomixolidian* (v. MOD, v. GLAS).

His = Si diez (v. H).

Hisis = Si dublu diez (v. H).

Hisar -℘- = Ftora enarmonică din muzica bisericească, care se scrie pe treapta a cincea a gamei glasului întâi, cu tonica în *re* și produce următoarea alterație: *sol diez* și *si bemol*:

½ ½ ½ 1

re-mi-fa-sol-la-si bemol-do-re.

1 1½ 1

Din această alterare rezultă: 1) o secundă mărită: *fa-sol diez;* 2) trei secunde mari: *re-mi, si bemol-do, do-re;* 3) trei semitonuri: *mi-fa, sol diez-la, la-si bemol.*

Histrion = Actor la Romani.

Hoge = Preot mahomedan, învățat, maestru autorizat al melodiilor rituale.

Homofonie, v. **Omofonie**.

Horă = 1.- Joc liniștit și rar, în care dănțuitorii se prind de mâini și formează un cerc mare: *H.* e jocul național al Românilor, mai ales la țară. 2.- Muzica dansului corespunzător; de obicei două fraze de opt măsuri, în tonuri înrudite, în măsura de 3/8 sau 6/8, cu indicația proprie de *tempo di hora.* Originea pare a fi în rolul ce avea *horul* de cântăreți și dănțuitori în teatrele populare din vechime, întâi la Greci și apoi la Romani (N. IORGA). 3.- Orice cântec vesel și de joc, cu conținut satiric, însoțit de chiote și strigări. 4.- In Transilvania, doină. 5.- *fig.* dans în genere. 6.- Numele unei societăți corale, mai de mult (1906) în București, sub direcția maestrului *Juarez Movilă;* actualmente o altă societate corală la Paris, sub protecția doamnei *Elena Văcărescu.* Societatea este alcătuită din membrii corului capelei de acolo, sub direcția maestrului *Ion Chirescu;* are de scop a face cunoscută în străinătate, muzica curat românească.- S'au produs cu succes în „Salle de la géographie", în 15 Martie 1925, unde ilustrul nostru profesor *N. Iorga*, a ținut o conferință: *Despre muzica populară românească.*

Studiul publicat într'o broșură: „Bibliothèque Hora, la musique roumaine". De asemenea d-na Elena Văcărescu, cu prilejul unui alt concert de Crăciun, a ținut o conferință despre cântecele și tradițiile românești ale acestor sărbători. Despre varietățile dansului național *H.*, v. JOC.

Horæ regulares = Rugăciuni însoțite de cântări, ce se țin în serviciul catolic, corespunzătoare cu *ceasurile* din slujbele bisericii orientale.

Hori (a) = A cânta în timpul jocului de horă; a zice chiuituri. „De aci și numele de *Horia*".

Hrisant Mitropolitul de Prusa = Unul din înaintașii muzicii bisericești ortodoxe. A slujit ca dascăl de teorie muzicală la a treia școală muzicală patriarhală și a fost ales arhiereu al Eparhiei Dirachiu, predând și aci muzica. A scris: *Mânelnicul* teoretic și practic al muzicii bisericești, publicat în Paris la 1821; *Marele teoreticon al muzicii bisericești, în două părți, teoretică și istorică* (1832).

Hubic Fr. = Născut la Abrani (Ungaria) în 1833; și-a făcut studiile în Beiuș și Buda-Pesta, unde a absolvit academia de muzică (1908—1909). Profesor la liceul din Beiuș. Pe lângă culegeri de cântece poporale, se ocupă intens cu muzica bisericească, pe tărâmul căreia are compozițiuni apreciate.

Hübsch Eduard (1833—1894) = Autorul imnului regal român: *Trăiască Regele* (cuvinte de V. Alecsandri, 1881). A fost inspector general al muzicilor române, violonist și se-

ful orchestrei Teatrului Național din București.

Hughenoții = Operă în 5 acte, cuvinte de Scribe și de E. Deschamps, muzica de Meyerbeer (1836). Subiectul e scos dintr'un episod din noaptea sfântului Bartolomeu (24 August 1572).

Hummel Ioh. Nepomuk (1778—1837) = Cunoscut compozitor clasic pentru studii de piano; a lăsat lucrări însemnate, cum e concertul 3, 4 și 6, septetul op. 74 și celebra sonată în fa diez minor, nelipsită dintr'o serioasă educație de piano. A mai scris: 4 opere, 5 balete, o simfonie concertantă (piano și vioară), o uvertură, 3 cvartete p. coarde, 8 sonate p. vioară, cantate, cvintete, septete, etc.

Humoresca = Lucrare, adesea în spirit clasic, pentru instrument, cu caracter sprinten și vioi, glumeț: *H.* de Dvorak.

Hurmuziu Hartofilax = Insemnat pionier în istoria muzicii bisericești ortodoxe. Născut la Halchis din Propond. A fost protopsalt, apoi dascăl de cântări bisericești la școala muzicală patriarhală. A întocmit un *Mânelnic* de muzică practică și altul teoretic, un *Simiomatar.* A publicat : *Anastasimatarul, Irmologhionul* și *Catavasierul lui Petru Peloponizianul, Doxastorul lui Iacob Protopsaltul* și *Antologia muzicii,* în două tomuri (1824). A murit în Halchis în 1840.

I

Iamb = Formă de metru consistând din două silabe, prima scurtă și a doua lungă:

„Plecat / am no / uă din / Vaslui"
(Alecsandri).

In muzică, prima silabă a versului trece ca fortact, așa că metrul ia forma trohaică:

A fost o-da-tă ca'n po-vești

Icos = Cântare bisericească în felul condacului, numai că e mai pe larg.

Ictenie, v. **Ectenie.**

Ictus sau *percussio* (lat., lovitură) = Locul versului unde se bate măsura și pe care vocea îl pune în relief printr'o creștere a intensității. *I.* coincide cu jumătatea forte a fiecărui picior, deci, câte picioare, de atâtea ori *I.* Un exametru are șase picioare, deci, șase *I.* pe prima silabă forte a piciorului. Ex.:

„Tantae / molis e / rat ro / manam / condere / gentem.

Idee (muzicală) = Cugetarea, gândirea în graiul muzical, determinată prin expresiunile: motiv, concepție, formulă ritmică, fragment melodic. (v. AC.).

Identitate = Insușirea proprie ca înălțime; *a)* a unui sunet; ex. numai *la* dela octava a 3-a poate avea 435 de vibrațiuni pe secundă; *b)* a unei melodii (v. AC.), ca rezultat al colaborării celor 4 elemente ce o constitue; *c)* a unei game, ca rezultat al armăturii proprii ce nu se mai găsește la nici o altă gamă de același mod; ex.: numai gama lui *re bemol major* are 5 bemoli și prin armătura ei proprie îi determină *I.* ei. (v. ENARMONIC, v. AUZ ABSOLUT).

Idilă = 1.- (Lit.) Poezie lirică arătând o scenă de iubire la țară. 2.- (In muzică) lucrare instrumentală, redând prin efecte povestirea unei idile. 3.- Poezia *I.* pusă pe muzică.

Idiomă (muzicală) = Caracterul local, după provincie, cu care se prezintă o melodie, ca fel și varietate de gamă sau ritm. (v. FOLKLOR).

Idiot muzical = „Acela care, deși are sănătoasă funcțiunea auzului, totuși nu deosebește o bucată muzicală de alta, necum diferența de tact, de timbre, de voci sau instrumente sau rostul fiecărui element într'un ansamblu, în fine incapabil de a simți muzica". (după Lavignac). Totuși, o educație muzicală sistematică și stăruitoare, poate da bune rezultate ca pregătire.

Idomeneu, regele Cretei = Operă italiană, de Mozart (1781).

Ieremiadă sau *lamentațiune* = Elegie (v. AC.), cântec plângător, tânguitor. (Dela plângerile profetului Ieremia, la ruinele Ierusalimului).

Ifes, v. **Bemol.**

Ifos = 1.- (In psaltichie) Aspectul unei cântări, rezultat din modalitate și mișcare. 2.- *Fig.* Demnitate ca rang social, aere de trufie.

Imaginație = 1.- Puterea spiritului de a crea o idee, o cugetare, o concepție. 2.- In muzică, darul de a inventa combinațiuni ritmice, șiruri melodice în crearea unui motiv muzical nou și mai ales în contrapunctarea la diferite voci. Se zice: Wagner, a avut *I.* bogată, când pentru fiecare instrument inventa duble, triple contrapuncte. De ex.: pentru vioara I A, pentru vioara I B, pentru vioara I C, dând o polifonie mai mult decât complexă. 3.- *I.* bogată sau săracă, depinde de talent, cultură, maturitate și experiență. 4.- Putința de a-și reprezenta în minte tabloul gândit de o muzică simbolică sau cu efecte onomatopeice (v. TABLOU).

Imbucătură = Partea pe unde se introduc buzele pentru a provoca sunetul la instrumentele de suflare (v. GURĂ, v. ANCIE).

Imeneu (dela *himen*, căsătorie) = Cântec special pentru ceremonia cununiei, ce se cânta pe vremuri de către cei ce formau cortejul mirilor.

Imitație = 1.- In armonie, un scurt șir melodic, repetat la unison sau la intervale, la o altă voce, în măsurile imediat următoare. 2.- In contrapunct, când tema expusă de un instrument, este imediat luată de alt instrument ca răspuns (v. AC.). Aceasta se observă mai ales în orchestrația bucăților în stil mare. La *I.* motivul sau desenul e repetat la altă voce; pe când la progresie armonică (v. AC.) *I.* se face la aceeași voce, la interval deosebit.

Imn = 1.- Cântec în onoarea divinității, a unui erou sau a unei zeități (la cei vechi). 2.- Cântec religios, executat de reuniri de voci și instrumente. Se dă ca exemplu tipic, cum erau executați psalmii lui David, în toată amploarea ceremoniilor religioase. 3. Astăzi, orice cânt maiestos, cu conținut înălțător, mai ales menit a fi executat de masse vocale sau instrumentale ; a) *I. național*, (de ex.: *Trăiască Regele)* cu un caracter solemn și simbolic; b) *I. patriotic*; c) *I. ocazional* (școlar, festiv). 4.- *Imnuri bisericești:* Te-deum, Stabat mater, etc., datorite maeștrilor clasici, păstrate și azi în cultul catolic (la ceremonii mari).

Impostare (a vocii) = Dibăcia de a sprijini emisiunea unui sunet pe o anumită parte a aparatului vocal (de ex.: pe cerul gurii), pentru a evita defectele nazale, guturale, etc. O bună impostare e baza școlii de belcanto și calea de a nu obosi curând pe cântăreț.

Impresariu = 1.- Intreprinzător de concerte sau teatru, mai ales cu artiști străini de localitate. 2.- Director și propietar al unei trupe de operă, de multe ori el însuși artist. 3.- Rar în înțelesul de *libretist* (v. AC.).

Impromptu = Compoziție muzicală, de obicei pentru piano, în genul clasic, fără să urmeze o regulă definită a înșirării temelor, ca o *improvizație* (v. AC.), însă fixată prin scrierea ei pe note.

Improvizație = Lucrare muzicală compusă la moment (neprevăzut), fără pregătire și fără pretențiunea unei lucrări desăvârșite; îndată ce se cere repetarea ei, ea nu mai seamănă cu cea dela început; a) *a improviza o melodie* e o chestiune de talent și capacitate; calitatea improvizației depinde de inspirația și dispoziția momentului; b) *a improviza un acompaniament* e un merit, deși nu satisface totdeauna intențiunile vizate de

autor prin armoniile fixate de acesta.

Inălţime = 1.- Una din cele trei însuşiri ale unui sunet muzical, care arată dacă sunetul e înalt, mijlociu sau grav. Ea depinde de numărul vibraţiunlior pe fiecare secundă, dela 14—30.000, *(socotit dela grav la acut)*, aproape imperceptibile pentru ureche (V. AMPLITUDINE, V. VIBRAŢIUNE). 2.- Acuitate (V. AC., V. TUB, V. COARDĂ).

Incălcare = Trecerea silită dela un vers la altul a două cuvinte ce sunt legate intim ca înţeles şi ca gramatică, cele mai multe ori pentru a satisface nevoile rimei; ex.:

„Iese luna din brădet,
Gânditoare ca o frunte
De poet".
(Coşbuc).

In muzica cu text, încălcările trebuie să fie puse în evidenţă şi de melodie, evitând cezurile fireşti dela sfârşitul fiecărui vers muzical.

Incantaţiune (fr., descântec) = Ceremonia prin care magii ţes farmec sau vraje. Cântecele au rol important, întrucât ele sunt mijlocul prin care se îmbunează divinitatea, se îmblânzesc fiarele, se cuceresc sufletele celor ce vor fi vrăjiti (V. DESCÂNTEC).

Incheiere = 1.- Final. 2.- Cadenţă. 3.- Concluzia trilului (V. AC.).

Inciză = 1.- După unii, fragment melodic. 2.- După alţii, cea mai redusă parte (numai una sau două măsuri) care intră în constituirea unei melodii, abia două-trei, cel mult patru incize constituesc un motiv (V.AC.).

Inclinaţiuni (spre muzică) = Dispoziţiunile naturale care dau atracţie şi iubire pentru muzică (V. APTITUDINI, V. MUZICALITATE). O *I.* pronunţată trebuie cultivată, fiind o necesitate a fiinţei sufleteşti (V. TALENT).

Incrucişare = 1.- *A vocilor*, nevoia trecătoare de a face ca o voce inferioară să treacă deasupra celei superioare, de obicei între vocile învecinate, în armonizările strânse. Ex.: Nota basului e mai înaltă decât a tenorului; aceasta în treacăt, de scurtă durată. 2.- *A coardelor*, la instrumente de percuţiune (pianină), făcând astfel coardelor o lungime mai mare într'un spaţiu mai mic.

Indiană (gamă) = Şirul de şapte sunete, numite: *sa, ri, ga, ma, pa, da, ni.*

Indy Vincent d' = Născut în 1851. Mare compozitor, cap de şcoală, elevul lui C. Franck şi profesorul majorităţii maeştrilor noştri: Kiriac, Otescu, Alessandrescu, Cucu, Ştefan Popescu, etc. la Schola Cantorum din Paris. A scris opere, simfonii, trilogia *Wallenstein*, *Pădurea fermecată*, lieduri, muzică de cameră, etc.

Inedit = Nepublicat, o lucrare, o compoziţie ce există numai în manuscript.

Inflorit = Figurat (V. AC.).

Inflorituri = Ornamente (V. AC.).

Inimă = Pop (V. AC.).

Inrudite = 1.- *Tonalităţi I.*, care au comune: trepte, intervale, accidenţi; a) *imediat* sunt cele relative (V. AC.), cele directe (V. AC.), cele cu un accident în plus sau în minus la cheie, împreună cu relativele lor; de ex.: *sol major* e înrudit imediat cu *mi minor* (relativ); cu *sol minor* (direct), cu *re major* şi *si minor*, cu *do major* şi *la minor*; b) *depărtate*, înrudite cu cele înrudite imediat; de ex.: *re major* cu *la major*; *la major* e imediat cu *mi major*; deci *re major* e înrudit depărtat cu *mi major*. Cunoştinţa acestor înrudiri e foarte necesară pentru a face *modulaţiuni* (V. AC.). 2.- *Intervale I.*, prin răsturnare (V. AC.). 3.- *Acorduri I.*, comune ca trepte, cu tonalităţile înrudite: dominanta lui *do major* şi a lui *do minor*. 4.- *Instrumente I.*, făcând parte din aceeaşi *familie* (V. AC.).

Inspiraţie = 1.- Fiziologiceşte, acţiunea de a introduce aerul în plămâni (V. RESPIRAŢIE). 2.- *I. artistică*, „clipa în care cel chemat e în legătură cu divinitatea, pentru a crea o

idee, o cugetare, o concepție muzicală". 3.- Se zice: o *I. frumoasă* sau *nereușită;* se mai zice: o melodie *inspirată* sau *neinspirată*. 4.- Se zice: subiectul operei X e inspirat după..., luat de acolo, împrumutat, dar adaptat la anumite situațiuni, cerute de cadrul noii lucrări.

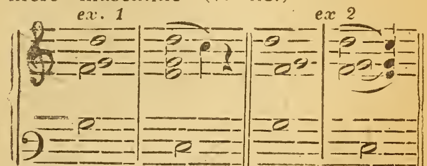
Instrumental = 1.- *Muzică I.*, executată de instrumente (v. solo, duo, trio, quator, quintet, orchestră, fantezie, capriciu). 2.- Structura unei melodii scrise pentru voce cu dificultăți de intervale și ritm, posibile aproape numai instrumentelor și nu și vocii. Așa sunt mai toate cântecele curentelor moderne.

Instrumentație = **Orchestrație** (v. AC.).

Instrumente Muzicale = Aparate care, fie prin ele însile, fie prin provocarea vibrațiilor de aer, produc sunete muzicale.

„Inventarea lor se explică prin nevoia de a se fi imitat vocea omenească în diferitele situațiuni sufletești". „Trecerea dela suferință la voioșie se redă prin *I.* cu coarde; o dispozițiune duioasă se exprimă prin flaut; sbuciumul se arată de obicei prin graiul metalic al instrumentelor de alamă; *I.* de percuțiune ne amintesc bătaia din palme, în timpul jocului". 1) *I. cu coarde: a)* cu arcuș (vioara, viola, violoncelul, contrabasul). Acestea au cel mai important rol în orchestră, fiind cele mai bogate în velocități și nuanțări; *b)* piscate cu degetele (harpa, lira, chitara, cobza) sau cu o pană (mandolina, țitera). Ele dau efecte discrete, delicate și subtile; *c)* lovite cu ciocănele, direct (țambalul) sau prin claviatură (pianul). Produc armonii bogate, cu nuanțele cele mai variate ; Instrumentele cu claviatură au sunetele *fixate* și distanțele egale între semitonuri; deci convin celor cu auz muzical nesigur, spre deosebire de instrumentele cu coarde și arcuș, unde se cere auz muzical precis. 2) *I. de suflare:* A) *făcute din lemn;* a) fără ancie (fluierul, cavalul, naiul, flautul, picu'ina); b) cu ancie liberă (eolina, acordeon etc.); *c)* cu ancie simplă (clarinet, clarinetbas); *d)* cu ancie dublă (oboe, corn englez, fagot, contrafagot); B) *făcute din alamă* (tinichea galbenă): *a)* cu îmbucătură, iar buzele instrumentistului joacă rolul de ancie; *b)* cu culisă (trombon, trompetă),; *c)* fără culisă (trompeta și cornul); *d)* cu ancie simplă (saxofon) sau dublă (sarusofon). 3) *I. de precuțiune* (lovire): *a)* cu lame metalice producând șirul cromatic (carillon-ul, celesta) sau cu lame de lemn (xilofonul); b) vase conice de metal, lovite cu o limbă interioară tot metalică (clopotul, Glockenspiel); *c)* cu membrană cu sunet determinat (timpan) și cu sunet nedeterminat (darabana); 4) *I.* numite și *autofone,* din părți din același material, ce se lovesc între ele (castaniete, cimbale, trianglu). 5) Coloana de aer produsă prin foale (cimpoiul, harmonicum, orga și automatele respective. (v. TUB). 6) Un ansamblu de instrumente constitue o orchestră. „Instrumente muzicale românești" (istorie și descriere), M. Poslușnicu, Cartea Românească.

Intârziere (în armonie) = Una sau două note din acordul disonant, ținute încă pe acordul consonant rezolvit; ar corespunde în metrică cu rimele masculine (v. AC.).

Intensitate = 1.- Una din cele trei însușiri ale unui sunet muzical, anume tăria sunetului (v. AMPLITUDINE). 2.- Forța de emisiune a unei voci sau de rezonanță a unui instrument. (v. VOLUM).

Interferență (a sunetelor) = Suprapunerea a două unde sonore. Dacă ele pornesc în aceeași clipă, se su-

prapun perfect și sunetul nu suferă. Dacă, din diferite cauze, este o diferență de drum, atunci undele se intersectează, la distanță, în trei puncte; aceste intersecții primesc alternativ numele de *nod* și *vânt*. La nod sunetul e nul; la vânt se produce o bătaie care face sunetul confuz. Aplicând urechea la nod, nu se aude nimic, în schimb, de acolo se aude mai forte sunetele celor două vânturi învecinate. (v. ACUSTICĂ).

Interludium = 1.- O frază mijlocitoare, executată cu un instrument acompaniator, între două fraze executate de soliști (voce sau instrument). 2.- Legătura între două bucăți muzicale, executate consecutiv. 3.- Un scurt șir melodic al acompaniamentului, ce leagă părțile de frază ale solistului în timpul unei pauze pasagere.

Intermedium = **Intermezzo** (v. AC.).

Intermezzo = 1.- O compoziție instrumentală, servind ca legătură între două acte ale unei lucrări dramatice. 2.- Un balet cu aceeași menire.

Internaționala = Cântecul mișcării socialiste, purtând numărul I, a II-a, a III-a, de curând a IV-a, după diferența de vederi și principii a fiecărei grupări.

Interpret = Tâlmăcitor, artistul executant care are meșteșugul de a reda cât mai fidel înțelesul unei compozițiuni. Se zice: virtuos *I.* al lui Bach, Chopin, Liszt (piano), al lui Paganini (vioară) etc. (v. BIOGRAFIE).

Oricare ar fi felul de artă, se presupune că interpretul se adresează unui auditor cu oarecare gust și pregătire.

Artele văzului n'au nevoie de interpret; ele grăesc *direct* privitorului. Din contră, artele auzului comunică *prin mijlocirea interpretului*, de al cărui talent și însușiri depinde până la ce punct auditorul poate fi impresionat.

Interval = Distanța dintre două trepte (nu dintre două note pe aceeași treaptă). A) Din punctul de vedere al succesiunii: 1) *I. inferior*, cuprinde două trepte în coborîre: re—do; *I. superior*, două trepte în urcare: do—re. Din punctul de vedere al depărtării dintre trepte. 2) *I. de secundă, terță, cvartă, cvintă, sextă, septimă, octavă, nonă, decimă.* (v. fiecare în parte). 3) *I. consonant*, terțele și sextele mici și mari; cvartele, cvintele și octavele perfecte, adică cele care iau parte la alcătuirea acordurilor consonante (v. AC.); *I. disonant:* secunda, septima și toate celelalte feluri de intervale când sunt mărite sau micșorate (v. ACORD DISONANT). 4) *I. enarmonic* (v. AC.). 5) *I. tonicii*, cel socotit dela tonică în sus: do-mi (treptele 1—3), do-sol (treptele 1—5). 6) I. *modale*, cele două intervale ale tonicii, care stabilesc modul major sau minor și anume: terța mare (1—3) și sexta mare (1—6) pentru major, terța mică (1—3) și sexta mică (1—6) pentru minor (V. GAMA MODULUI MAJOR ȘI MINOR). 7) *I. atractiv*, tritonul, adică cvarta mărită dintre treptele 4—7 ale oricărui ton major sau minor, pentrucă în armonie, treapta 7 e urmată (atrasă) de a opta și treapta 4 e atrasă de a treia (v. BICORD). 8.- *Răsturnarea intervalelor* (v. RĂSTURNARE). 9.- *I. armonic*, care face parte dintr'un acord armonic (v. AC.). 10.- *I. melodic*, care face parte dintr'un acord melodic (v. AC.).

Intona (a) =1.- A cânta cu vocea. 2.- E greșit spus: muzica militară *a intonat* Imnul Regal, în loc de: *a executat*.

Intindere = Pentru voci sau instrumente, șirul sunetelor posibile de executat dela cel mai jos până la cel mai înalt. *I.* diferă dela o voce la alta și dela un instrument la altul. Singurul instrument piano are șapte octave, adică șirul sunetelor posibile de executat dela cel mai

profund până la cel mai înalt; deasemenea orga mare completă, prin combinarea jocurilor. Să nu se confunde *I.* cu *ambitus* (v. AC.).

Intrada = 1.- Introducere, câteva măsuri executate numai de instrumentul acompaniator, înainte de începerea solistului. 2.- Trecerea dela un număr la altul, la o bucată de dans sau de salon. 3.- Riturnelo (pentru cupletele uşoare). *I.* repetată mereu de acompaniator, după fiecare repriză (v. AC.).

Introducere = 1.- Intrada (v. AC.). 2.- Un capitol, adesea în tempo şi măsură deosebită, înainte de a intra în compoziţia propriu zisă. 3.- In stil mare, clasic, în special la o operă ia numirea de *uvertură* (v. AC.).

Invârtita = Dans popular românesc, în tact de 2/4 (v. JOC).

Invenţiune = 1.- Puterea de a născoci combinaţiuni în valori de note, în şirul intervalelor, în crearea formulelor ritmice. Aceasta depinde de imaginaţia, talentul şi experienţa compozitorului, constituind astfel ţesutul însuşi al unui nou motiv, ca originalitate. 2.- Titlul unui gen de compoziţii, datorite maeştrilor clasici, în special: Bach şi Scarlatis. 3.- Corn şi trompetă de *I.*, instrumente din secolele trecute.

Inversiune = 1.- Răsturnarea (v. AC.) unui interval, unui acord, etc. 2.- Răsturnarea rolului vocilor întreele, într'un dublu contrapunct. 3.- Trecerea unui motiv, printr'o imitaţie, într'o desvoltare polifonică. 4.- v. CANON INVERSAT.

Ioan Damaschin (Sfântul) = Renumit reformator şi compozitor de muzică bisericească ortodoxă. Născut în 676 în Damasc. Fiind un bun orator, căpătă, pe lângă pronumele arab de *Mansur*, pe cel de *Râu-de-Aur*. S'a retras pela sfârşitul vieţii, în mânăstirea Sf. Sava, de lângă Ierusalim, unde s'a îndeletnicit cu scrieri literare, teologice şi în special cu muzica bisericească şi unde muri în 760. El a orânduit muzica bisericii creştine ortodoxe, după cea grecească şi a făcut o carte intitulată *Octoih*, după numele celor opt glasuri bisericeşti, lucrare ce a fost desăvârşită mai târziu cu patru veacuri, de Ioan Cucuzel (v. AC.).

Iosef în Egipt = Operă în trei acte de Méhul, cuvinte de Alex. Duval (1807).

Iphigenia în Aulida = Tragedie-operă în trei acte, cuvinte de Rollet, muzica de Glück (1774).

Iphigenia în Taurida = Tragedie lirică în patru acte, cuvinte de Guillard, muzica de Glück (1779).

Iper, v. **Hiper**.

Ipo, v. **Hipo**.

Iporoi (în psaltichie) = Semnul numit vocală, care coboară două tonuri treptate.

Ipsili (în psaltichie) = Semnul numit vocală, care suie patru tonuri sărite.

Irmologhion = Carte care cuprinde modele de cântări religioase, numite *irmosuri* (v. AC.).

Irmologic (în psaltichie) = Semnul care arată o mişcare vioaie, veselă, ca în *catavasii* (v. AC.).

Irmos = Melodie bisericească model, după care se pot cânta şi troparele.

Irod = Numele moldovenesc al vicleimului (v. AC.).

Ison (în psaltichie) = 1.- Semnul numit vocală, „nici sue, nici coboară, ci repetă sunetul notei precedente". 2.- Notă prelungită (de obicei tonica) pe o singură vocală, pe care isonarii o ţin tot timpul cât psaltul intonează melodia. 3.- *Fig. Ţine isonul*, confirmă din condescendenţă părerea altuia.

Isonar = Cântăreţ de biserică, ajutor de cântăreţ, care ţine isonul.

Issouard Nicolo (1775-1818) = Din Malta debutează în 1795 la Bolonia, ca compozitor de opere. Pleacă la

Paris, unde compuse opere comice (Cendrillon), apoi scrise *Joconda*, care trece drept cea mai bună lucrare a sa. Scrise psalmi, cantate, lieduri, etc.

Istoria muzicii = Ştiinţa care se ocupă cu cercetările asupra începuturilor şi desvoltărilor, cunoştinţelor muzicale, în toate ţările şi în toate timpurile, stabilind epocile, cercetând izvoarele principale reprezentate prin maeştrii respectivi.

Istoriograf muzical = Cercetătorul care aduce o contribuţie de samă în istoria muzicii, fie în genere la diferite popoare, fie în special la poporul său. Ex.: istoriografi francezi celebri (ai muzicii universale): *Fétis, Combarieu, Romain Rolland;* german, cel mai de samă: *Hugo Riemann;* români, s'ar putea considera ca atare: *D. Cantemir, N. Filimon, T. T. Burada, D. Ollănescu-Ascanio, Idieru, Titus Cerne* şi de curând: *M Gr. Posluşnicu.*

Iubal = 1.- Fiul lui Lameh, primul cântăreţ în istoria omenirii, pomenit de Biblie în cartea Genezei (4, 21) că ar fi sunat din vioară şi harpă. 2.- Nume dat unor colecţiuni de cântece, de obicei bisericeşti sau poporane.

Ivanovici Ioan = Inspectorul muzicilor militare din România. Foarte gustat prin nenumăratele valsuri şi compoziţii de salon, mult cântate şi răspândite, în special valsul *Valurile Dunării*, cu care a debutat (1880) şi care a trecut graniţa; s'a popularizat pe cuvintele: „Barca pe valuri saltă uşor . . .", executată pela concerte de ansambluri de cor şi orchestră, cu alte versuri de Soricu.

Ivela Levy A. = Autorul acestui dicţionar. Născut în Bucureşti în 1878. A făcut liceul Mihai-Viteazul, a urmat medicina, pe care a părăsit-o în cursul studiului, din cauza survenirii infirmităţii văzului. Atunci a urmat la Academia de muzică şi artă dramatică, chiar în anul înfiinţării (1900), la clasa de piano a profesorului Vorias, armonia cu Kiriac, contrapunctul cu Cohen-Linaru, obţinând paralel, certificatele oficiale dela Conservator. Ca student diletant, publicase bucăţi de salon (pentru voce şi piano), apoi, ca profesor de muzică la diferite şcoli secundare, a publicat pe ogorul didactic manuale de *Solfegii, Orpheus* (pentru cursul superior), *5 Albume de coruri*, culese si originale, pentru cursul secundar, 3 *Lira Maestrului* şi *Lira Şcolarului*, pentru învăţământul muzical după auz. A dirijat la Arenele Romane, la Expoziţia din 1906, cu ansamblu de una mie voci, cu orchestră, din diferitele şcoli secundare şi primare. Ca profesor la „Vatra Luminoasă Regina Elisabeta", s'a bucurat de atenţia augustei întemeietoare. Ca organist şi şef de cor la Catedrala Comunităţii Spaniole, a scris o colecţie, *Iubal*, cu peste 200 de cântări religioase sefardice tradiţionale, adaptate şi originale, pentru orgă, orchestră, cor şi solo, în mare parte inspirate şi compuse anume pentru rarele mijloace vocale ale reputatului tenor Alberto della Pergola, primul oficiant la această catedrală. *I.* are bucăţi de orchestră şi cantate p. solişti, cor şi orchestră, cu care s'a produs în nenumărate concerte, la Ateneu, Teatrul Liric, etc.

J

J = Consonantă siflantă.

Jadasson Solomon (1831—1902) = Pianist și compozitor, elevul lui Liszt, apoi și al lui Hauptmann la Lipsca, unde *J.* funcționa ca profesor și dirijor la Conservatorul de acolo. A lăsat numeroase lucrări didactice, în special tractate de armonie, compoziție și orchestrație, deasemenea coruri, uverturi, serenade p. orchestră și p. piano, concerte p. piano, muzică de cameră, etc.

Jamb, v. **Iamb**.

Jazz-Band = O grupare de instrumente sgomotoase, care, acompaniind melodiile dansurilor moderne, produc un efect ciudat, excentric, exotic. Sistemul e importat din America.

Joachim Josef (1831—1907) = Violonist în genul clasic. Profesorul celebrilor violoniști Kubelick, Hubermann, etc., etc. Compozițiile sale constă din trei concerte p. vioară, variațiuni p. vioară și alte bucăți cu orchestră, mai multe uverturi, lucrări p. piano, cât și o metodă, compusă din trei caiete, p. studiul viorii.

Joc = **1.**- (Popular) Dans (v. AC.). **2.**- (La orgă). Un grup de tuburi construite din anumit material, care produc dealungul tastelor sunete cromatice cu un anume caracter, ca timbru, sonoritate și intensitate. Se zice: orga sau harmonium are patru jocuri, când fiecare tastă, prin deschiderea registrelor respective produce același sunet cu patru efecte deosebite. Deosebit se pot rezuma printr'un alt registru (de mână sau de genuchi) combinarea tuturor jocurilor laolaltă. **3.**- In armonie sau contrapunct înflorit, un desen deosebit la un instrument care ornamentează melodia principală; de obicei la flaut, flageolet, etc. **4.**- *J. de clopote* (Glockenspiel) a) mai de mult, un șir de clopote care produc sunetele în gamă, care lovite cu ciocănașe, produceau diferite cântece; b) *carillon* (v. AC.). **5.**- *J. de scenă*, expresia fizică ce dă actorul dramatic sau cântărețul de operă, prin mișcări, gesturi, mimică, etc., exteriorizând, pas cu pas, starea sufletească a fiecărui moment din mersul acțiunii. Un cântăreț de operă pierde mult dacă are stângăcii în jocuri de scenă. **6.**- *Jocuri*, spectacole publice la cei vechi. Jocurile populare românești constitue una

din predilecțiile tradiționale ale poporului. Jocuri cu caracter și conținut religios și dramatic: *Vicleimul* (v. ac.) sau istoric: *călușarii* (v. ac.). Altele cu caracter amuzant; satiric: *brezaia*, sau cu caracter superstițios: *paparudele*. Toate acestea apar la epoci anumite ale anului. Deosebit sunt jocurile care se obișnuesc în tot timpul anului. Unele sunt generale, adică se joacă în toată România, anume: hora, sârba și brâul; *hora* are variantele: boierească, a unirii, dela fii, a Severinului și în două părți. In formă de horă: Jianul, Resteul, Troaca, Oița, Ovreicuța, Birul greu, Trei păzește; tot în formă de horă, dar cu versuri cântate cu vocea, de jucători: Alunelul, Sălcioara, Lugojana; înfine, iarăși în formă de horă, dar însoțite de chiote: Sultănica, Mânioasa, Barlaboi. In formă de sârbă: Sârba dreaptă, Sârba în două părți, Sârba oltenească, Chindia, Brâul, Sârba trei ciocane. Jocuri locale: Mureșeanca, Logojana, Tărăşelul, Olteneasca, Marioara, Mânioasa, Romana, Romanul, Hațegana, Brăileanca, Ardeleneasca, Din punctul de vedere al grupării jucătorilor: în perechi de câte doi: Ca la Breaza, Invârtita (câte doi și câte trei), Ardeleanca, Doi de mână, Lugojana. In două coloane de perechi se joacă: Ciobănașul, Banul Mărăcine, Hora Ielelor, Romana și Mureșeanca. N. B.—Mare parte din aceste dansuri au fost rânduite prin școli și societăți, de către apreciații maeștrii de dans din generația trecută: Moceanu și Velescu. *Jocuri școlare* este titlul unei interesante lucrări publicată de maestrul de gimnastică G. Ionescu, cu cântece de Grigore Teodosiu, ediția Steinberg, 1905.

Jongleur = 1.- In evul mediu, muzicant care cânta din sat în sat, ca și un *menestrel* din Franța. 2.- Azi a rămas în înțelesul adeseori ironic al unui artist de rând, scamator, saltimbanc sau în înțeles serios, de acrobat, cu mișcări de multă abilitate.

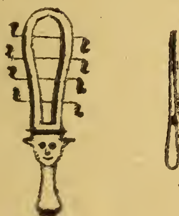
Jora Mihail = Născut la Roman în 1891; licențiat în drept dela Universitatea din Iași. Studiile muzicale le-a făcut la Lipsca și Paris. A scris: *Suita simfonică în re minor*, cu care a obținut premiul Enescu (1914), *Povestea indică* și *Priveliști moldovenești*. Face parte din pleiada tinerilor compozitori români care tind a înălța cât mai mult prestigiul melodiilor românești, luându-le ca temă în lucrările simfonice.

Justeță = Calitatea unei execuțiuni, solo sau ansamblu, de a reda cu perfectă preciziune sunetele și acordurile cu nuanțarea lor. Contrariul justeții este *detonarea* sau *disonanța*.

K

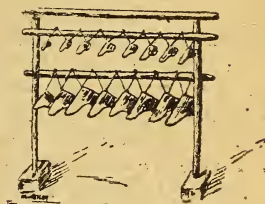
Keman (Cheman) = „Vechi instrument, format din o nucă de cocos, acoperită cu o piele, răzimată pe un picior și un cordar egal de lung, cu o singură coardă. Gâtul rotund, de obicei de abanos, frumos sculptat, nu poartă diviziuni și e terminat printr'un cuier de fildeș. Coardele de păr de cal (60 de fire) sunt acordate în cvartă. Lungimea e aproximativ de un metru". (După Mih. Gr. Posluşnicu).

Kemkem = Vechiu instrument egiptean (închinat zeiței Isis), constând din patru coarde pe care se lovește cu un bastonaș.

Kermes = Sărbătoare patronală cu procesiuni, mascarade și dansuri, în Belgia și Olanda.

King = Vechiu instrument chinezesc (de-acum 4000 de ani), constând dintr'un șir de pietre așezate pe un cadru; lovite cu un baston, produceau sunete diferite.

Kiriac Dumitru (Georgescu) = Unul dintre cei mai popularizați compozitori români, născut în București

la 1866. A făcut Conservatorul la Paris, sub Pessard (armonia), Dubois (compoziția), apoi la Schola Cantorum (cu d'Indy). Tot la Paris a servit și ca maestrul corului la Capela Română. Reîntors la București în 1900, a fost primul profesor de armonie la Academia de Muzică, înte-

meiată în acel an și imediat a trecut ca profesor de principii și armonie la Conservator (după G. Brătianu), unde este și astăzi (1926). A întemeiat în 1901 societatea corală *Carmen*. (v. ac.). Este un harnic folklorist muzical. A scris multe coruri religioase ortodoxe (cinci volume), cântece populare armonizate, Imnul Incoronării Regelui Ferdinand și Reginei Maria (Alba-Iulia, 1922). Are o remarcabilă activitate în muzica didactică și multe din cântecele sale școlărești, publicate în revista „Lumea Copiilor”, sunt foarte răspândite. Este dascălul multor generații dintre actualii profesori. La 20 și 21 Noembrie, cu prilejul împlinirii a 25 de ani dela fundația societății *Carmen*, maestrul Kiriac a fost sărbătorit ca fundatorul și sufletul acestei grupări corale de educație națională.

Kirschl Adolf = Compozitor de coruri pentru voci bărbătești. Născut la Viena în 1859.

Klenk Robert = Ilustru profesor de vioară, timp de 40 de ani, la Conservatorul din București, autorul unei magistrale metode de vioară, introdusă și prin școlile din străinătate. Fost între primii elevi ai lui Flechtenmacher.

Kreisler Fritz = Virtuos violonist, născut la Viena în 1875. Elevul lui Helmesberger, Massart și Délibes; a publicat o serie de bucăți vechi pentru vioară.

Kreuzer Rudolf = Născut la Versailles în 1766, mort la Geneva în 1831. Fiu de violonist, devine și el mare violonist și la vârsta de 13 ani scrise primul său concert de vioară, fără a avea idee de teorie. Tatăl său murind, el îl înlocui la Capela Regală. Ca violonist, apoi ca solist la orchestra teatrului italian, prima sa operă fu *Ioana d'Arc la Orleans* după care urmară aproape 40 de opere. Ca profesor a scris: 40 de studii p. vioară, 19 concerte, mai multe sonate, etc.

Kuhlau Friedrich = Născut la Welsen (Hanovra) în 1786, mort în 1832 la Lyngbye, lângă Copenhaga. In anul 1810 fu numit muzicant al Casei Regale și compozitorul Curții. In 1828 fu numit profesor. A scris: *Castelul Hoților, Eliza, Lulu, Harpa vrăjită, Hugo și Adelaida*, o scenă dramatică, *Euridice* și muzica lui *Erlenhügel* și a lui *Shakespeare*. *K.* este încă și astăzi gustat prin sonatinele pentru piano, nelipsite la începători.

Kyrie Eleison = 1.- Cuvânt grec invocând pe Domnul; e prima parte și cea mai importantă a unei messe. 2.- (Ortodox) „Doamne miluește!”. Rugăciune scurtă ce se cântă la începutul liturghiei. Se mai zice și în sens de „slavă Domnului!”.

L

La = Sunetul muzical după care se acordează instrumentele și se orientează cântăreții, pentru a găsi tonalitatea, folosindu-se în genere de diapazon sau camerton. Este treapta a șasea a gamei model *do major* și treapta întâi a gamei model *la minor*. In calcularea vibrațiunilor se ia ca punct de plecare *la* din octava a treia, care are 435 de vibrațiuni pe secundă. Numele vine dela începutul versului : *Labii reatum* (v. SISTEM ARIETIN).

Labiale = 1.- Consonantele pronunțate cu buzele: *b, p*. 2.- Tuburi sonore unde sunetul se provoacă prin deschizătura unuia din capete.

Labirint (melc) = Partea organului auditiv unde se reflectă vibrațiunile sonore ce au lovit timpanul.

Labisatio, v. **Bebisatio**.

Ladă de rezonanță = Cutia de lemn, necesară oricărui instrument de coarde, pentru a da putere sunetelor produse de vibrațiuni. Materialul, forma, distanțele și dimensiunile sunt orânduite după calcule precise, în vederea efectelor de timbru, înălțime și intensitate, ale fiecărui sunet în parte.

Lagrimoso = Duios, tânguitor, ca nuanță.

Lai = Lucrare poetică scurtă, uneori narativă, alteori lirică, întovărășită de o muzică duioasă și plângătoare. „Cuvântul *lai*, întrebuințat de Provențali spre a arăta cântecul pasărilor, a trecut pe urmă cu însemnarea de *plângere*”.

Laic (muzică, stil) = Ceea ce nu-i eclesiastic, bisericesc, adică lumesc.

Laitmotiv, v. **Leitmotiv**.

Lakmé = Operă comică celebră în trei acte de Délibes (1883). Libretul de Gondinet și Ph. Gille.

Lalo Eduard (1830—1892) = S'a născut la Lille și a murit la Paris. Este unul din reprezentanții cei mai de cinste ai școlii moderne franceze. A scris operele : *Fiesco* și *Regele Ysului*, (cu un foarte mare succes), o rapsodie norvegiană, celebra Simfonie spaniolă și câteva alte concerte pentru vioară și piano.

Lamă = Ușoară placă elastică, în genere metalică, care produce sunetul; la unele instrumente, prin lovirea cu ciocănașul, direct pe lamă sau prin claviatură, la altele prin curent de aer (v. HARMONIUM).

Lamento = 1.- Rugăciune de plângere, făcând parte din serviciul catolic, la anumite sărbători; 2.- „Compoziție în timp lento, evocând sentimente triste, melancolice ori funebre”.

Lampons = Cântec de petrecere, cu refrenuri ce se încheie cu „lampons”.

Lăncieri = Dans (ieșit din modă), ca un cadril dublu, cu muzica unică în cuprinsul a 5 figuri, grațioasă și elegantă.

Ländler sau **Länderer** = Dans vioi în 3 timpi, căruia Beethoven, Schubert, Weber, le-au dat un rang caracteristic în lucrările simfonice.

Langharp = Harpă norvegiană cu 7 coarde.

Langspiel = Specie de violină primitivă islandeză, cu 3 coarde: 2 la unison pentru melodie și una la octava de jos (ca un fel de hang).

Languette = 1.- Ancie (v. AC.). 2.- Mică placă de scândură, prinsă de tastă la capătul dinăuntru, de care se prindea pana la clavecin.

Lapa = Trompetă lungă, obișnuită la muzicile turcești.

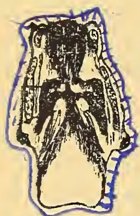
Largando, v. **Allargando**.

Larghetto = Termen de mișcare sau tempo, aproape așa de rar ca largo.

Largo = Termen de mișcare sau tempo, rar de tot, ca și *lento* (v. AC.).

L'arigot sau **Larigot** = 1.- Vechiu fluier francez. 2.- Astăzi, joc de orgă.

Laringe (gâtlej) = Porțiunea superioară (în formă de gură a unei pâlnii) a tubului respirator, destinată în special *fonațiunii* (v. AC.). Situat

în gât, înaintea faringelui, înapoia bazei limbii, comunică sus cu faringele, de care-l desparte epiglota, care în înghițire astupă *glota* (v. AC.); în jos se continuă cu traheea. Inălțimea la care se găsește *L.*, variază cu vârsta și sexul (la bărbat, mai coborît ca la femeie). Tot astfel variază și dimensiunile, mai mari la bărbat decât la femeie; cresc încet până la pubertate, când se desvoltă repede, pentru a continuă apoi încet până la 20—25 ani, când dimensiunile sunt definitive. Nu există până acum o explicație satisfăcătoare asupra relațiunii dintre *L.*, coarde vocale și organele genitale, atât de evidențiată prin ceea ce se numește „schimbarea vocii" la adolescenți (v. CASTRAT).

Lassus Orlando = Născut în 1520 la Mons și mort nebun, la Münich, în 1594. A fost unul din cei mai mari muzicanți ai secolului XVI. Ca copil a fost răpit de 3 ori, pentru vocea lui frumoasă. Pentru meritele sale de compozitor, împăratul l-a ridicat la rangul de nobil, conferindu-i insigna: diez, bemol, becar. A avut o activitate considerabilă (peste 2000 de lucrări), alcătuită din Psalmi, Motete, Messe, Cântece și Madrigale, de o expresivitate și simplitate unice în timpul său.

Lăturaș = Lăturalnic, derivat plagal, vorbind de mod sau *glas* (v. AC.).

Laudă = 1.- Imn, odă (v. AC.). 2.- grup de cântări, în rugăciunea de dimineață, cu texte din psalmi; 3.- O procesiune de amatori, cari la unele sărbători, în haine albe și lumânări aprinse, colindau cântând, din biserică în biserică.

Laureat = 1.- Cel care a terminat cu succes studiul complet al unui Conservator sau Academii de muzică. 2.- Cel care a obținut o distincțiune, un premiu pentru o lucrare artistică.

Lauri = 1.- Plantă de dafini. 2.- Frunzele de măslini din care se făceau coroanele pentru premii meritate de poeți sau artiști; 3.- Laudă către cei triumfători.

Lăută = Vechi instrument de coarde, cu lada de rezonanță bombată, cu gât și cuier răsucit. A fost cunoscut de Arabi sub numele de „al-aut" și se crede că a fost adus în Europa în timpul cruciatelor. Ea e premergătoarea mandolinei, cobzei, ghitarei, etc., dar în special a instrumentelor din familia violinei, căci, ca și aceasta, întrebuințarea lăutei era în special pentru a acompania vocile.

Lăutar (v. TARAF) = 1.- In genere, orice muzicant popular ambulant (de obicei țigan), purtând din loc în loc, cu vocea și cu instrumente, cântecele populare și dansurile la modă. La dânșii, folkloriștii pot găsi isvoare interesante de cercetat; 2.- Muzicantul profesionist care execută din memorie, după auz, mai întotdeauna schimonosind adevărata melodie: cântă lăutărește (v. BARBU LĂUTARUL).

Cetiți: *Lăutarii noștrii*, de C. Bobulescu.

Lazăr sau Invierea mare = Cantată pastorală, datorită lui Schubert (1820).

Lazăr Filip = Unul din compozitorii remarcați, din pleiada tinerei generații de muzicanți români de astăzi. S'a născut în București în 1893, unde a făcut conservatorul de piano (clasa d-nei Saegiu), armonia cu Kiriac, contrapunctul cu Castaldi și compoziția a studiat în străinătate. A scris, cu succes, lucrări simfonice, unele pe motive populare românești; a publicat: 2 suite p. pian, o bagatelă p. contrabas și pian (Universal-Edition, Viena), două cântece de dor și unul vesel (ed. Durand & C-ie, Paris); „Two Roumanian Folk-Dances" (ed. Oxford University Press, Londra); „Divertisments" p. orchestră (Universel-Edition, Viena), „Tziganes", scherzo p. orchestre (ed. Durand & C-ie, Paris).

Lăzească = Horă introdusă de Lazi (populațiune turcească de lângă Marea Neagră) în Moldova și trecută de aci și în Muntenia.

Leagăn (cântec de) = *Berceuse* (v. AC.).

Lebădă = *Fig*. Compozitorul care produce lucrări reușite, duioase, înduioșetoare. *Cântecul lebedei*, ultima lucrare, întrucât lebăda pasăre cântă numai la sfârșitul vieții.

Legato = 1.- Arcul ⁀ scris peste două sau mai multe note; dacă două note unite prin legato, reprezintă unul și acelaș sunet, sunetul al doilea se execută în continuare, fără întrerupere; la solfegii fără a se pronunța din nou numele notei. 2.- *Portament* (v. AC.). 3.- Executarea succesivă a notelor ca o perfectă continuitate, fără întrerupere de respirație sau degetație, tușeu. 4.- O frază întreagă executată în *L*. 5.- *L*. determină o *sincopă* (v. AC.), dacă arcul trece dela o măsură la alta. Tot așa la contrapunct în sincopă.

Legendă = 1.- (lit.) Povestire cu subiect liric, transmisă din gură în gură, cu privire la o persoană, o întâmplare, un edificiu, o plantă, etc. Ex.: Legenda Mânăstirii Argeș, Mama lui Ștefan-cel-Mare, Legenda rândunicii, etc. Povestea poate fi numai o imaginație sau să aibă chiar un fond de adevăr ce s'a alterat, trecut din gură în gură, după verva povestitorului sau nevoia localizării. 2.- (In muzică), „O compoziție instrumentală cu efecte onomatopeice, urmând în forma și expresia ei muzicală, mersul variat în ritmuri și nuanțe al istorisirii unei legende". 3.- Legendă *dramatică*, o compoziție pentru instrumente și voci, soliști și ansamblu, pusă pe textul unei povestiri dramatice. In românește: „Mama lui Ștefan-cel-Mare", de Gh. Dima, „Meșterul Manole" de I. Mureșanu, ambele executate de „Carmen", precum și de „Reuniunea corală din Sibiu", la Teatrul Național din București, cu prilejul sărbătorilor „Astra", Iunie, 1924, sub bagheta maestrului N. Oancea.

Leitmotiv = Fragment melodic (imaginând o situație anumită) luat ca bază într'o lucrare orchestrală; el e repetat mereu în cursul lucrării, trecând la diferite instrumente, sub diferite mișcări și tonalități, spre a aminti mereu situațiunea dela început. Wagner dă cele mai fecunde exemple cu leitmotiv. El este inițiatorul și maestrul acestui gen.

Leneș = La cei cu muzica mili-

tară sau orchestră, cari execută în genere după note scrise, semne de abreviaţie (v. AC.) căci economisesc scrisul; şi înlesnesc cetirea în fuga execuţiei.

Lentissimo = Foarte, foarte rar, termen de mişcare.

Lento = 1.- Rar de tot, termen de mişcare sau tempo, ca şi *largo*. 2.- Titlul unui capitol dintr'o compoziţie, spre a fi executat în acest tempo.

Leoncavallo Ruggiero (1858-1919) = Reputat compozitor italian din zilele noastre, elev al şcoalei veriste (v. AC.) devenit celebru prin opera sa *Pagliacci* (Paiaţe), libretul şi muzica de acelaş; precum şi prin *Boema*.

Lesto = Uneori, în loc de piano (uşurel ca nuanţă).

Levit = In vechime, cântăreţ din breasla slujitorilor muzicanţi ai strălucitului templu din Ierusalim, al regelui Solomon. Erau în total 3000 de cântăreţi, grupaţi după voci şi feluri de instrumente. Formau o castă specială, aveau şcoli de pregătire şi erau gata la toate ceremoniile religioase.

Libitum, v. **Ad libitum**.

Libret = Textul, cuvintele unei lucrări de teatru pe care e compusă muzica unei opere. *L.* singur constitue o lucrare dramatică.

Libretist = Poetul, literatul care crează subiectul şi desvoltă, în versuri sau proză, o acţiune dramatică după care compozitorul face muzica unui spectacol de operă. Ex.: opera „Africana" (v. AC.), libretul de Scribe, muzica de Meyerbeer. Sunt opere unde compozitorul e în acelaş timp şi libretist (v. LEONCAVALLO, WAGNER, etc.). In tot cazul, *L.* se subordonează cerinţelor compozitorului, acolo unde acesta din urmă socoteşte că e nevoe de o cavatină, de un duet, de efecte de ansamblu, etc.

Licenţă = 1.- *Poetică*, greşala permisă poeţilor, de a călca reguli de gramatică, pentru a înlesni, după cerinţele rimei şi ritmului, exprimarea unei imagini frumoase sau a unei idei noi. 2.- *L. muzicală*, călcarea voită a legilor de armonie sau contrapunct, în vederea unui anumit efect. Ex.: cvinte consecutive, întrebuinţate de maeştrii moderni, cu deplină ştiinţă.

Liceu muzical = Şcoală de muzică şi conservator.

Lichide (linguale, palatale) = Consunantele pronunţate aplicând limba pe cerul gurii: *l, r*.

Licinic = Trompetă.

Lid, v. **Lied**.

Lidian = 1.- Mod autentic în vechea muzică greco-orientală (v. MOD). 2.- In psaltichie, glasul al treilea (v. GLAS).

Lied = 1.- In genere, orice cântec cu vorbe. 2.- O compoziţie severă, pe cuvinte exprimând, într'o formă muzicală poetică, un anumit sentiment, expus în mod clar şi emoţionant. 3.- *L. fără cuvinte*, compoziţie numai instrumentală, cu acelaş caracter ca melodie şi frază. Ex.: *L. Mendelssohn-Bartholdy, Schubert* şi *Schuman*, sunt maeştrii reprezentanţi ai liedurilor clasice.

Liedertafel = Sală de exerciţiu şi producţiune a muzicanţilor amatori, constituiţi în societate amicală. Preşedintele grupării e numit „Liedervater", iar membrii „Liederbrüder". In alte părţi, aceste grupări se numesc „Liederkranz". (v. REUNIUNE CORALĂ).

Ligură = Vechiu instrument de coarde, ajuns până la preferinţă, la cântăreţii din evul-mediu, apoi decăzut prin întrebuinţarea lor de către muzicanţii ambulanţi cerşetori (v. LIRA MENDICORUM).

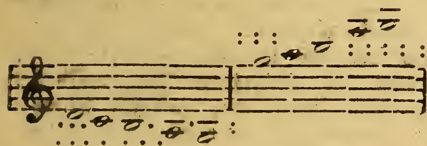
Limbă sau **punte** (la instrumente de coarde cu arcuş) = 1.- O placă cu faţa convexă, de obicei din abanos, întinsă dealungul şi deasupra gâtului, lăţindu-se din ce în ce, până aproape de căluş. *L.* serveşte ca punte de reazăm în apăsarea degetelor pe coarde.

2.- *L. poetică,* limbaj poetic (v. POEZIE).

Limbaj = 1.- In genere, un fel de a se da a înţelege prin gesturi şi semne după învoială. 2.- Un fel de a se exprima: urît, aspru, cuviincios. 3.- *L. muzical,* o melodie menită a exprima o anumită gândire; ex.: fiecare melodie a gornistului reprezintă un anume ordin, executat cu sfinţenie de soldaţi: adunarea, rugăciunea, atac, etc.

Linguale, v. **Lichide.**

Linii suplimentare sau **ajutătoare** = Cele de dedesubtul sau deasupra portativului, pe care se scriu notele mai joase sau mai înalte decât cele ce încap pe portativ. *L. S.* trec prin mijlocul notelor sau sunt deasupra ori dedesuptul lor, după cum ar fi o notă pe linie sau pe spaţiu, căci *L. S.* sunt imaginate ca linii întregi adaose peste cele ale portativului, dar desenate numai părticica din dreptul notei.

Liră = 1.- In literatură (fig.), inspiraţie poetică. 2.- In muzică, instrument legendar clasic şi religios, al antichităţii grece. La început avea numai 4 coarde, aplicate pe carapacele unei broaşte ţestoase, producând sunetele mi-fa-sol-la. Legi severe interziceau sporirea lor. Totuşi, prinţul Coreba din Lidia a adăugat a 5-a coardă; filosoful Pitagora, până la a 8-a şi în urmă, alţii, până la 18 coarde. Lira e considerată ca premergătoarea ghitarei şi a harpei (v. AC.). 3.- La Grecii moderni, un fel de vioară (rebab) cu 2, 3—4 coarde. 4.- In Italia, în secolul trecut, în formă de violă: a) *L. da braccio,* cu 7 coarde pe tastă şi două alături; b) *L. di gamba* (picior), cu 12 coarde pe tastă şi două alături. 5.- In orchestrele de azi, instrument cu lame bătute cu ciocane, cu efecte de carillon (v. AC.). 6.- *L. mendicorum,* (a cerşetorilor), *lirură* (v. AC.).

Lirenka = Instrument polonez cu 3 coarde şi ladă de rezonanţă, ca şi cobza, servind ca acompaniament.

Liric = 1.- *Gen L.,* gruparea felurilor lucrărilor literare sau muzicale, al căror conţinut arată sentimente de iubire, de bucurie, de tristeţă, de suferinţă, etc.: cântec, romanţă, elegie, idilă, odă, imn, etc. 2.- *Operă lirică,* un subiect sentimental, amoros. 3.- *Teatru L.,* special pentru spectacole artistice, de operă, comedie şi dramă. 4.- *Dicţionar L.* sau *de opere,* de Fél. Clément şi P. Larousse, Repertoriu preţios şi bine informat, conţinând în ordinea alfabetică, darea de seamă critică a principalelor opere muzicale (1869).

Liszt Franz = Născut în 1811 la Reding în Ungaria, mort în 1886 la

Bayreuth, celebru şi clasic pianist ungur, chiar cel mai virtuos din vremea sa. Duse o vieaţă foarte neregulată. Sub influenţa multor curente din acel timp, Liszt compuse celebrele sale 12 Rapsodii ungureşti, apoi poeme simfonice (Faust, Dante, Mazeppa), sonate, messe, etc. (v. Barbu Lăutarul).

Litanie = Cântec cu un conţinut de rugăciune sau implorare, în caz de nenorociri: epidemii, masacre, secetă, etc.

Literatură muzicală = 1.- Totalul compozițiunilor muzicale sau al cărților de critică, istorie, muzică și povestiri muzicale, cari formează obiectul de studiu necurmat al celor ce se ocupă cu muzica, profesioniști sau amatori. 2.- Cantitatea de *compoziții muzicale*, menite a îmbogăți studiul și a desvolta gustul pentru muzică. *L. M.* p. piano, vioară, violoncel, etc.

Liturghie = „In genere, ordinea ceremoniei cultului religios, așa cum e oficiat de către slujitorii bisericii". Fiecare credință își are liturghia deosebită, și toate sunt însoțite de muzică (V. LAZĂR). In serviciul religios al bisericii creștine ortodoxe, *L.* se compune din 3 părți: *vecernia* sau rugăciunile de seară, *utrenia* sau rugăciunile de dimineață și *liturghia* propriu zisă. Părțile principale ale liturghiei propriu zise, care corespund cu *messa* (v. AC.) din biserica catolică, sunt următoarele: „Sfinte Dumnezeule", „Apostolul și Evanghelia", „Cântarea heruvimilor", „Cu vrednicie", „Sfânt Domnul Savaot", „Pre tine te lăudăm", „Cuvine-se cu adevărat" (axionul) care corespunde lui „Ave Maria". Concertul sau chinonicul și partea finală cu scurte cântări de laudă. Au scris liturghii pentru biserica română ortodoxă, în vechiul regat: G. Muzicescu, Ed. Wachmann, Al. Podoleanu, D. G. Kiriac, I. Popescu-Pasărea, G. Ștefănescu, N. Bănulescu, G. Cucu, Ioana Ghica-Comănești. In provinciile alipite: D. Cunțan, T. Popovici, G. Dima, A. Bena, I. Vidu, Fr. Hubic. In 1926, din ordinul I. P. S. S. Patriarhul Miron Cristea, maestrul D. G. Kiriac a publicat o liturghie într'o singură voce, menită a fi cântată de școlărime și de popor, când asistă la slujba religioasă.

Lituus = 1.- Un fel de trompetă, la cavaleria romană. 2.- Baston în formă de trompetă, purtat de augurii romani. 3.- In evul mediu, un fel de trompetă cu tub conic. 4.- Corn de vânătoare.

Loco = 1.- Anularea semnului 8-va (v. OCTAVA, v. PRESCURTĂRI) prin executarea notelor așa cum sunt scrise, ca un fel de becar după un diez. 2.- La instrumentele de coarde, anularea unui semn anterior al vreunui execuțiuni speciale ca poziție.

Locrian = Mod puțin întrebuințat, în vechea greacă, în afară de cele 8 moduri model.

Lohengrin = Una din cele mai bogate și melodioase opere ale lui Richard Wagner. Este o operă romantică în 3 acte și 4 tablouri, compusă în 1850. Libretul tot de Wagner.

Longa = 1.- In evul mediu, valoarea corespunzătoare cu doimea de azi, care cuprindea două breve, cum ar fi azi două pătrimi. 2.- *L. duplex* dublă numită mai târziu *maxima;* ar corespunde azi cu nota întreagă.

Lu (sau **Liu**) = In muzica chineză, 1.- Șirul celor 12 sunete cromatice. 2.- Instrumentul care le produce. 3.- Carte de teorie muzicală (Lu-lu).

Lucia de Lamermoor = Operă în trei acte de Donizetti (1853), pe un libret de Salvatore Camarano. S'a menținut până azi, datorită frumoaselor melodii și sentimente dramatice ce le conține și mai ales prin ariile cu velocități ce nu se mai găsesc în operele moderne. „Aria nebuniei" mai ales, convine sopranelor lirice, ca arii de bravură.

Ludi = 1.- *L. moderator,* organist și maestru de ceremonii. 2.- *L. spirituali,* un fel de oratorium.

Ludus = Alegorie și spectacol cu costume și muzică, în evul mediu, considerat ca premergătorul oratoriilor și chiar al operii.

Lully (Jean-Baptist) = Compozitor florentin, născut în 1632 și mort la Paris în 1687. Stabilit aci jucă un rol însemnat în mișcarea muzicală, teatrală și coreografică, ce se desvoltară foarte mult sub domnia lui Ludovic al XIV-lea. El e considerat drept întemeietorul operei franceze. Pe niște librete făcute de poetul Quinault, Lully compuse 20 de

opere, cu o orchestrație corectă. Compuse de asemenea muzica la baletele piieselor lui Molière și multe lucrări religioase (V. UVERTURĂ, SIMFONIE).

Lumină = Gaură făcută lateral la instrumentele de suflare de lemn, pe unde se suflă pentru a provoca coloanele de vibrațiuni producătoare de sunete.

Luminătoare = Rugăciune zisă la utrenie, înaintea laudelor, invocând luminarea spiritului întru credință.

Luth = Lăută (V. AC.).

Luther Martin (1484—1546) = Marele reformator religios german, care socotia muzica atât de necesară în practicarea protestantismului, noii sale confesiuni, încât compuse el însuși o mulțime de corale, publicate în 1542 într'o „Cărticică de cântece spirituale"; și astăzi aceste cântece sunt intonate de întreaga asistență, acompaniate de orgă, la diferite ceremonii religioase.

Luthier = Fabricant de lăute și, în genere, de instrumente de coarde, și arcuș.

Luur = Un fel de bucium.

M

M = 1.- (Prescurtat din cuvântul *manual*). Semn obicinuit în compozițiile pentru orgă, spre a indica întrebuințarea claviaturii de mână, spre deosebire de pedală. 2.- Consonantă nazală.

Macabru (**Dans**) = Horă infernală, presupusă a fi jucată de morții de toate vârstele și din toate stările sociale.

Macarie = Fruntaș protagonist al muzicii bisericești române de astăzi (împreună cu Anton Pann, Stefan Popescu și Teodor Georgescu). *M.* s'a născut, după toate probabilitățile, în România, între 1780—1785. In anul 1820 a fost numit de mitropolitul Dionisie Lupu, ca director sau epistat al școalei de muzică bisericească și tot din ordinul acestuia a orânduit (din grecește) psaltichia, pe cuvintele românești și pe melodiile mai apropiate de sufletul poporului, de unde a și rămas pomenit între făuritorii psaltichiei moderne. A tipărit la Viena (unde a pus să se toarne special semnele psaltichiei) *Teoreticonul*, *Anastasimatarul* și *Irmologhionul*. In anul 1827, din ordinul domnitorului Grigore Ghica, a tipărit la București: *Utrenierul*. *M.* a fost și foarte bun orator, iar predicile sale, în manuscript, scrise chiar de mâna lui, au fost păstrate de o soră a sa, călugăriță la mânăstirea Viforîta, unde probabil că pe la 1845, murise și cucernicul cântăreț.

Macaronadă = O compoziție sau chiar o producțiune fără ordine, sistem, unitate sau disciplină, mai ales ca gust și valoare.

Macaronic = Gen de poezie burlească, pusă adesea pe muzică, în care s'amestecă vorbe luate din diferite limbi. Gen întrebuințat adesea cu succes de maeștrii consacrați ai operelor bufe (de ex.: Offenbach).

Madrigal = O veche formă de poezie lirică, cu conținut didactic sau satiric, pe vremea renașterii italiene, amintind pastoralele trubadurilor provențali. La origine, *M.* era un imn religios, închinat Sf. Maria. Poezia avea 7—13 versuri de câte 11 silabe cu conținut subtil și delicat. Ca și „chansonul" francez în sec. XVI, *M.* reprezenta pe atunci o lucrare savantă; de aci părerea că *M.* e originea muzicii de cameră.

Maestoso = Cu măreție, termen de mișcare și expresie, dat de obicei unui imn sau unei ode. Andante maestoso, rar și măreț.

Maeştri cântăreţi din Nürnberg (Meistersänger) = Magistrala comedie muzicală de Richard Wagner (1868), al cărei erou este cismarul poet Hans Sachs. [Zak]

Maestru (lat. magister) = 1.- Profesor de muzică. 2.- Compozitor. 3.-

Şef de cor sau de orchestră. 4.- *M.* concertator; a) cel care organizează o producţiune muzicală, alcătueşte programul, supraveghează execuţiile şi dirijează ansamblurile; b) cel care pregăteşte şi dirijează un spectacol de operă.

Magie = Arta (profesată în Orient) de a face descântece, incantaţiune, prin cântece şi ceremonii sugestive (v. AC.).

Magistral = Desăvârşit: *execuţie magistrală, lucrare magistrală,* ca compoziţie inspirată şi desvoltată cu competenţă.

Magnetism muzical = Puterea de atracţie ce are muzica, de a apropia sufletele, la anumite momente, de înălţare sau din contra: turburare, rătăcire, etc., cum ar fi strângerea turmei risipite, adunarea soldaţilor la sunetul goarnei. Un exemplu trăit: la Cobadin, în 1916, un detaşament de ostaşi de-ai noştri, risipit de panică, s'a reîntrunit ca prin farmec la auzul muzicii militare, care, chemându-i cu „Deşteaptă-te Române", le-a înălţat moralul şi i-a întărit la luptă!

Mahler Gustav = Născut în 1860 în Kalischt (Boemia), director al Operei Imperiale din Viena. Dintre lucrările sale se remarcă o operă, 5 simfonii, humoresque p. orchestră, muzică de cameră şi liéduri.

Major = 1.- Mod, ton sau tonalitate (v. FIECARE). 2.- *Interval:* secunda mare, terţa mare, sexta mare şi septima mare (v. FIECARE). 3.- *Acord perfect M.,* are o terţă mare, între fundamentala şi terţa acordului: do-mi-sol. (v. ACORDURI PERFECTE).

Makamă = 1.- Gen de compoziţie turcească sau arabă, în proză rimată, pe alocurea chiar în versuri. 2.- Tonul şi modul specific unor cântări orientale laice, în felul glasurilor bisericeşti.

Mandicevschi Eusebiu = Născut în 1857 în Cernăuţi. Pleacă în 1875 la Viena, unde studie istoria muzicii, contrapunctul şi compoziţia, cu Gustav Notebohm. Diriginte de orchestră al reuniunii „Gesellschaft der Musikfreunde", care îl numeşte în 1896, profesor la Conservatorul din Viena. Dintre compoziţiunile sale cităm: *Gavotte,* p. pian, *Cântec de leagăn* (cuvinte de St. O. Iosif), *Revedere* (cuvinte de Eminescu), *Sfântă muncă* (cuvinte de Vlahuţă), etc., etc.

Mandolină = Instrument din familia lăutei, cu tabla de rezonanţă boltită sub formă de pară. Are coarde duble de metal, iar vibraţiunile se produc cu o pană de celuloid ce se freacă între cele două coarde. Este instrument de amatori; se zice în special: *M.* de Neapole. Exista o varietate de *M.* numită milaneză, cu 5 sau 6 coarde duble.

Manea = Cântec turcesc ce exprimă melancolie şi amor.

Mânelnic = In graiul vechi, manual de şcoală: *M. de psaltichie.*

Manieră = 1.- Fel de ţinută, ca poziţie (v. AC.), urîtă ori din contra, corectă sau elegantă. 2.- Redarea îngrijită a semnelor de ornamente, de nuanţare şi frazare.

Manon = Operă comică în 5 acte şi 6 tablouri; libretul de Meilhac şi Gide, după romanul Manon Lescaut al lui Prévost, muzica de Massenet, (1884). Există alta, cu acelaş nume; de Puccini.

Manual = 1.- Carte didactică: *M. de muzică vocală.* 2.- Claviatură la orgă, cu tastele destinate pentru mâini, spre deosebire de *pedală* (v. AC.).

Marcato = Semn de nuanţă: apăsat, pronunţat.

Marciale = In mişcare de marş, termen arătând tempo. Se mai zice şi tempo di marcia.

Mărgăritescu Mihail = Compozitor şi critic muzical, colonel de cavalerie, născut în Bucureşti la 1862. A studiat muzica la Conservatorul din Genova. A scris critice la diferite ziare şi în special la revista „Flacăra". Are diferite lucrări p. piano; a fost inspector general al muzicilor militare

și în această calitate a compus și a dirijat *Imnul jubiliar al Regelui Carol*, executat de reuniunea a 7 muzici militare, în ziua inaugurării Expoziției Române din 1906, 40 de ani de domnie ai primului rege. In 1909 a dirijat revista „Muzica".

Marș = 1.- In genere, un merș ordonat în ritm și cadență, al unui grup, de obiçei trupe de soldați. 2.- Muzica destinată a însoți acest marș: a) cu cuvinte, cântată chiar de cei cari merg în *M.* sau b) numai cu instrumente, de cei cari însoțesc trupa. Aceasta este menirea marșurilor, muzicii militare, dela cea mai completă, (întreaga bandă) până la cea mai redusă (goarne, sau numai darabane). 3.- Muzică ritmată și cadențată, în doi timpi, pentru anumite dansuri; asemenea marșuri se practicau și la teatrele sau producțiile celor vechi. 4.- Intrada sau finalul la intrarea și la plecarea celor care se produc cu figuri de gimnastică sau dansuri. 5.- *M. triumfal* însoțește procesiunea unei ceremonii sau solemnități. 6.- *M. nupțial*, pentru cununii, la primirea sau la plecarea mirilor: Actul II din Lohengrin de Wagner. 7.- *M. religios*, pentru a însoți procesiuni sau ceremonii religioase. 8.- *M. funebru*, pentru ceremonii de înmormântare. 9.- *M. soldățesc* sau *războinic*, îndeamnă la vitejie. 10.- *M. armonic*, v. PROGRESIE. 11.- *M. ceremonial*, la solemnități și ceremonii.

Marseillaise = Celebrul imn revoluționar, compus numai într'o noapte, în 1792, de Rouget de Lisle, (v. AC.). A fost la început cântecul de îndemn al voluntarilor din Marsilia; mai târziu a devenit, și mai este încă și astăzi, imnul național al Republicii Franceze.

Marsyas = 1.- Tânăr frigian, personaj mitologic: meșterul executant al flautului, care îndrăznind în cântările lui să desconsidere pe Apolon, protectorul muzelor, și-a primit pedeapsa de a fi fost legat de un pom și jupuit de viu. 2.- Poem simfonic de Alfons Castaldi, cu acelaș subiect mitologic.

Martellato = Ca lovitura de ciocan, semn de nuanță (v. TABLOUL).

Mascagni Pietro = Născut în Livorno, în 1863. Reputat compozitor italian și dirijor de operă. A scris operele: *Cavaleria Rusticană*, *Prietenul Fritz*, *Die Rantzau*, *Ratschoff*, *Zanetto*, *Silvano*, *Iris*, *Maria Antoaneta*, precum și alte cântece.

Mascal = *Muscal*, *nai* (v. AC.).

Mascalzoni (it.) = Cabotin (v. AC.)

Măsură (tact) = 1.- Subdiviziune a unei bucăți de muzică, făcută prin accente periodice (v. AC.). O *M.* e formată din părți egale numite *timpi* (v. AC.) sau *bătăi* (v. AC.). In scris, o *M.* se separă de alta printr'o *bară* (v. AC.). 2.- *A bate M.* (v. BATE). 3.- *Forma M.* (v. FORMA). 4.- Măsurile sunt simple, compuse și mixte.

A) *M. simplă*, are sau 2 timpi, sau 3 timpi, dintre cari primul timp e accentuat și se numește forte sau tare; timpul al 2-lea și al 3-lea sunt slabi sau neaccentuați. *M.* simplă ar corespunde cu un metru din poezie: fiecare timp ar corespunde cu o silabă (v. METRU); a) *M.* de 2 timpi: 2/4, (2/2), mai rar: 2/1, 2/8.

Se bate: un timp în jos și unul în sus, un accent pe timpul întâi; b) *M.* de 3 timpi: 3/4, 3/8: mai rar 3/2, 3/1.

Se bate timpul întâi în jos, timpul al 2-lea la dreapta, timpul al 3-lea în sus.

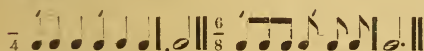
B) *M.* compusă, formată din mai multe *M.* simple omogene și are atâtea accente câte *M.* simple o for-

mează (v. ACCENT PRINCIPAL și SECUNDAR); a) *M.* de 4 timpi: 4/4 sau 4/8.

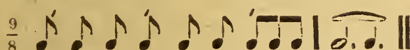

E considerată de unii că *simplă*, de alții *compusă*, fiind formată din două *M.* simple, de câte 2 timpi; are un accent principal pe timpul întâi și alt accent secundar pe timpul al 3-lea; așa dar timpii 1 și 3 sunt forte, tari sau accentuați, timpii 2 și 4 sunt neaccentuați.

Se bate timpul întâi în jos, timpul II la stânga, timpul III la dreapta, timpul IV în sus; b) *M.* de 6 timpi: 6/4, 6/8 .

E formată din 2 *M.* simple de 3 timpi, așa dar timpul 1 are accentul principal, iar timpul al 4-lea accentul secundar. Timpii 1 și 4 sunt forte sau tari; restul, timpi slabi sau neaccentuați. Se bate astfel: trei timpi în jos și trei timpi în sus. Pentru mișcări mai repezi se bate una în jos, care să cuprindă timpii 1, 2 și 3, și una în sus, care să cuprindă timpii 4, 5 și 6. O *M.* de 6 timpi e luată ca o *M.* de 2 timpi cu subdiviziuni *ternare* (v. AC.). c) *M.* de 9 timpi: 9/8.

Este formată din 3 *M.* simple de 3/8; așa dar, are 3 accente: pe timpul I accent principal, pe timpii 4 și 7 accente secundare. Se bate: 3 timpi în jos, 3 la dreapta și 3 în sus. Se mai zice că *M.* 9/8 e o *M.* de 3 timpi cu subdiviziuni ternare.

Se bate: trei timpi în jos, trei la dreapta și trei în sus, Pentru mișcările mai repezi: o bătaie în jos, care să cuprindă trei timpi, alta la dreapta, pentru alți trei timpi și alta în sus, pentru ultimii trei timpi; d) *M.* de 12 timpi: 12/8 formată din 4 *M.* simple de 3/8: așa dar are 4 accente: unul principal pe timpul 1 și 3 secundare pe timpii 4, 7 și 8.

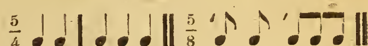

M. de 12/8 se zice că mai e de 4 timpi cu subdiviziuni ternare. Se bate: trei timpi în jos, trei la stânga, trei la dreapta și trei în sus. Pentru mișcările mai repezi, se bate: un timp în jos, altul la stânga, altul la dreapta și altul în sus, socotind pentru fiecare câte trei bătăi.

C) *M.* mixte, formate din *M.* simple eterogene:

$$5/4 = 3/4 + 2/4 ; 5/8 = 3/8 + 2/8 ;$$

$$7/4 = 4/4 + 3/4 ; 7/8 = 4/8 + 3/8 ;$$

Se bate tactul și accentul după *M.* simple în parte. *M.* mixte înlesnesc putința de a scrie în notațiunea muzicală modernă, cântecele populare din diferite țări, căci poporul nu ține seama de regularitatea *M.* model, simple sau compuse.

Matineu = Spectacol de operă, concert sau festival, care are loc în timpul zilei, dimineața sau după amiazi.

Maxima = La începutul notațiunii muzicale medievale, înainte a se fi introdus măsura și bara măsurii, figura de notă reprezentând cea mai lungă durată (8 bătăi). I se mai zicea și *longa duplex.*

Mazas Jacques Féréol (1782—1849) = Cunoscut în didactica viorii. A scris o operă comică, cvartete pentru coarde, concerte, o metodă pentru stu-

diul violinei și alta pentru contrabas.

Mazurca = Dans polonez, ieșit din modă, în 3 timpi cu tempo moderat. Clasic: *Mazurca de Chopin.*

Md. — Mg. = (Mâna dreaptă — mâna stângă) (fr., main droite — main gauche). Se scrie peste portativ la notele de piano, în cursul unei bucăți, când execuția cere încrucișarea mâinilor, adică mâna dreaptă execută în octavele de dedesuptul mâinii stângi (vezi R — H . L — H) (Rechte Hand — Linke Hand).

Mecanică = Partea din construcția unui piano, și'n special a unei pianine, care cuprinde șirul total al ciocanelor, menite a lovi coardele corespunzătoare, când aceste ciocane sunt puse 'n exercițiu prin câte o pârghie la fiecare lovitură a tastei corespunzătoare.

Mediantă = Treapta a 3-a din orice gamă, majoră sau minoră; e ceea ce se numește în armonie: treaptă slabă. Devine treaptă bună, în cazul unei modulațiuni în tonul minor relativ. Acordul pe *M.* tonului major e de specia 2-a; cel de pe *M.* tonului minor e de specia a 4-a.

Meditațiune = 1.- O cugetare serioasă asupra unei idei, întâmplări sau fapte; *am meditat,* am reflectat, m'am gândit bine. 2.- Titlul unei compozițiuni muzicale cu un conținut sever, sentimental, melancolic: *M. religioasă.*

Megafon = Aparat care mărește sunetul, multiplicând forța de recepțiune a undelor sonore. E întrebuințat pela marinari, ca anex la instrumentele mecanice, de telefonie si radiofonie.

Méhul Etienne Nicolas (1763 — 1817) = Renumit compozitor francez, născut la Givet, autorul operei *Iosef în Egipt* și al muzicii: *Cântecul despărțirii.* Muzica sa se deosebește prin avântul ei, deși e cam sombră. A mai compus operele: Horatius Cocles, Phrosérie et Mélidore, etc.

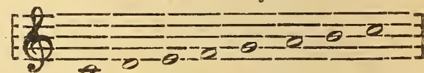
Mehterhanea = Muzică militară turcească, ce cânta odinioară la paradele domnești (constând din surle sau fluiere, trâmbiți, dairele, tobe și teasuri).

Melodic = 1.- Acord (v. AC.). 2.- Fragment (v. AC.). 3.- *M.* sau modificată, v. GAMA MODULUI MINOR.

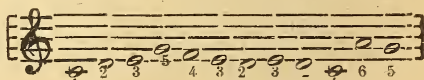
Melodie = 1.- „O gândire exprimată prin graiul sunetului muzical". 2.- „Singurul mijloc de exprimare în muzică, fără de care ideea muzicală nu poate fi concepută". (Wagner). 3.- Orice *M.* își are identitatea (v. AC.), după care se deosebește și se recunoaște între atâtea altele. Identitatea rezultă din colaborarea a patru elemente:

a) gama modului pe care e țesută;

Ex. : *Do major*

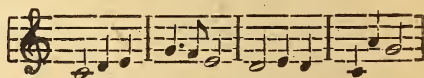
b) combinarea șirului melodic al sunetelor luate din treptele acelei game, la diferite intervale (secunda, terța, etc., în urcare sau coborîre);

c) brodarea acestui șir melodic pe o anumită formulă ritmică

Acest desen de note, combinat cu șirul treptelor de mai sus, ne dă:

Pe acest motiv melodic (gândit de Hübsch) poetul Alecsandri a așternut vorbele:

Trăiască Regele
In pace și onor

(v. AC.) și în fine;

d) mișcarea sau tempo determinat, căci mișcarea dă vieață melodiei.

(Acest subiect e desvoltat în „*Orpheus*" de *Ivela*, „Analiza unui cântec"), v. ARIE, FRAZĂ, CÂNTEC, MOTIV.

Melodii populare românești, p. solo, cor și piano, de C. I. Baciu, profesor la Conservatorul de muzică și la școala normală „Vasile Lupu" din Iași. Melodiile sunt extrase din colecția de cântări populare de învățătorul Vasiliu Tătăruș și Sofia Teodoreanu-Muzicescu, lucrare premiată și publicată de Academia Română.

Melodramă = 1.- Altă dată, dramă amestecată cu muzică, mai mult instrumentală, cum se obișnuește și azi, la declamarea unei balade, poezii epice, etc. 2.- O lucrare dramatică cu scene și situațiuni zguduitoare, împletite din când în când, cu nota comică și pe alocurea cu muzică. 3.- *Muzică melodramatică*, caracter sentimental, depărtat de rigoarea muzicii severe.

Meloman = Pasionat iubitor de muzică (v. AMATOR, DILETANT).

Melopee = 1.- „Vechea artă de a declama versuri. 2.- Cântec monoton, recitativ ca și o declamație. 3.- Arta de a combina cuvintele cu muzica. 4.- Arta de a reuni toate părțile armonice din care reiese melodia".

Melpomena (gr., melodioasa) = In

mitologie, muza tragediei și a cântecelor lugubre, reprezentată cu masca teatrului.

Mendelssohn Bartholdy Felix = Născut în 1809 în Hamburg, mort la Lipsca în 1847. Doctor în filosofie. Reprezentantul clasicismului romantic în muzică. El a compus uverturile: *Visul unei nopți de vară* (uvertura comediei cu acelaș nume, de Shakespeare), *Grota din Fingal, Feeria*, apoi opera *Nunta lui Gamache*, corurile din *Atalia, Antigona* și *Edip*, vestitul concert pentru vioară (cu acompaniament de piano), două concerte p. piano, celebrele *Lieduri fără cuvinte*, p. piano, simfonii, un octet p. instrumente cu coarde, uverturi de concert, oratoriul Elias și Paulus, etc.

Menestrel = Muzicant și poet din evul mediu, ca și trubadurul sau trovatore, care colinda din castel în castel, cântându-și compozițiile și acompaniindu-se din violă sau lăută. (In Europa de vest și mai ales în Germania); lat. *minister*, servitor; de aci: *M.*, în serviciul unui patron, angajat.

Meno (it.) = Mai puțin: *meno mosso*, mai puțin mișcat, ceva mai rar.

Mensura = 1.- Termen uzitat în notațiunea muzicală din evul mediu, pentru a arăta durata diferită a notelor în așa numitul cânt mensurat, spre deosebire de coral, unde toate notele erau de egală durată (v. MAXIMA, LONGA, BREVA, MINIMA, FUSĂ). 2.- Raportul numeric ce rezidă la construirea unui instrument. La tuburi, raportul dintre diametrul, înălțimea, grosimea și natura materialului; la coarde: raportul dintre grosime, lungime, tensiune și material (intestin, metal, mătase, etc.) (v. TUB, COARDĂ).

Menuet = La început, prin sec. XVIII, un dans francez de grație și eleganță, perfecționând manierele de politeță, cu mișcare rară, în 3 timpi,

In urmă, maeştri clasici, Luly, Haydn, Beethoven, au dat numele de *M.* ultimei părţi dintr'o sonată, simfonie, trio, quattor, însă cu mişcarea mai vioaie, cu efect plăcut, picant, ca şi *scherzo*.

Messă, missa sau **misa** = Compoziţie muzicală religioasă, cu coruri, orgă, orchestră şi soluri de voce, având drept cuvinte părţile unei messe (liturghii). *M.* e forma cea mai înaltă a cultului bisericii catolice. a) *M. solemnis* are următoarele părţi: Introitus, Kyrie, Gloria, Graduale, Credo, Offertorium, Sanctus, Benedictus, Agnus Dei, Communio (v. MISA); b) *brevis* (prescurtată) suprimă unele părţi.

Metodă = 1.- Carte didactică muzicală după care se învaţă arta cântatului sau cunoştinţele începătoare ale unui instrument muzical: *M. de piano*, (în româneşte, de Narice şi alta de Teodor Fuchs); *de vioară*, (în româneşte, Robert Klenck); *Marea metodă de canto*, pentru uzul tuturor vocilor, de Pietro Mezzetti. 2.- Felul pedagogic al unui profesor de a preda studiul muzical: *M. bună, M. slabă*, etc. 3.- Fel de execuţie ca expunere, mecanism, frazare, personale executantului. 4.- Fel de a studia o bucată de muzică pentru sine însuşi, dela descifrare, (minuţios, treptat) până la executarea desăvârşită; (se zice: se studiază metodic.

Metrică = Studiul care se ocupă cu elementele şi regulile privitoare la alcătuirea tehnică a versurilor şi a poeziilor. *M.* versurilor antice, deşi e deosebită de cea modernă, totuşi numirile şi termenii sunt aceeaşi, prin analogie (v. VERS, RIMĂ, CEZURĂ, METRU). Pe larg, se studiază în orice carte intitulată *Poetica*. Odinioară, de G. Dem. Teodorescu, de G. Ionnescu-Gion, 1888; alta de Florica Popescu (1894). Deasemenea, alta de M. Dragomirescu şi Gh. Adamescu, Buc. 1900—1901.

Metronom = Un aparat alcătuit dintr'o pendulă menită a bate măsura, indicând după anume gradaţiuni, mişcarea precisă ce trebue să aibă execuţia unei bucăţi muzicale. Se notează la început ♩, cu gradul arătat de *M.* pentru mişcarea voită de autor. Ex.: Sonata de Beethoven pentru piano op. 14 nr. 2. G dur, sol major, 2/4, ♩ = 84.

Metru (picior) = 1.- Grup de 2 sau 3 silabe, luând parte la alcătuirea unui vers din poezie. 2.- Un *M.* are o silabă lungă sau accentuată şi una sau două silabe neaccentuate sau scurte (v. TROHEU, IAMB, SPONDEU, AMFIBRAH, DACTIL, ANAPEST). 3.- Un *M.* e faţă de vers ceea ce e o măsură (v. AC.) faţă de un fragment melodic, precum, la rândul lui, un timp dintr'o măsură, corespunde cu o silabă dintr'un metru.

Meyerbeer Giacomo (Jacques) = Născut la 1791 într'o trăsură, în drum spre Berlin, mort la Paris în 1864. El este cap de şcoală al muzicii franceze din timpul său. Locui la Paris, unde dădu la iveală capodoperele sale: *Robert Dracul* (1831), *Hughenoţii* (1836), care avu un succes mult mai răsunător. Urmară apoi *Câmpul de luptă în Silezia*, scrisă p. Berlin, *Steaua de Nord, Profetul, Africana*, etc. A mai scris coruri, muzică religioasă, cantate, etc. *M.* este cel care a determinat caracterul operei dramatice franceze.

Mezza-voce = Jumătate voce. A cânta cu intensitatea redusă, cu mai puţin volum de voce; acest fel, ca şi falset (v. AC.) e uneori greu pentru vocile dramatice, din cauza volumului mare şi e posibil mai cu înlesnire pentru vocile lirice şi lejere. De-

pinde mult de constituția însăși a aparatului vocal, de școala de belcanto și, în genere, de dispoziția momentană a cântărețului.

Mezzetti = 1.- *Pietro* (1822 — 1893). Născut în comuna Medicina lângă Bolonia (Italia). Și-a făcut studiile la Liceul Muzical din Bolonia, iar în anul 1846 a fost proclamat maestru compozitor cu diplomă și membru al Academiei Filarmonice din Bolonia. In anul 1863, venind în țară, a fost numit profesor de canto la Conservatorul din Iași. In anul 1876, desființându-se Conservatorul, a fost numit maestru de teorie, solfegii și muzică vocală la Academia Mihăileană, până când, reînființându-se Conservatorul, și-a reluat catedra de canto, unde a servit timp de 30 de ani. Dintre elevii lui cei mai de seamă și care și-au făcut carieră frumoasă, menționăm pe marele tenor J. Dumitrescu, tenorul V. Vasiliu, contralta Odiseanca, etc. Are lucrări didactice și aprobate de ministerul Instrucțiunii Publice: *Marea metodă de canto*, pentru uzul tuturor vocilor și *Teoria elementară muzicală*. Ca compozitor a scris multe melodii și cântece în gen românesc, multe hore și doine. A fost decorat de regele Italiei pentru mărețul imn, scris pe cuvintele lui V. Alecsandri, *Latina gintă*. A mai scris multă muzică p. vodeviluri și antracte. 2.- *Enrico*, fiul precedentului, născut la 1870. Primele studii le-a făcut la Conservatorul din Iași. A urmat cursurile de canto, armonie și piano. Plecând în Italia a continuat studiile la Liceul Muzical și Academia Filarmonică din Bolonia, timp de 5 ani, absolvind cursurile de piano, înalta compoziție, contrapunct și istoria muzicii, obținând diplomele de pianist și compozitor. Reîntors în țară, a fost numit profesor de canto la Conservator și maestru de muzică vocală la Liceul Național din Iași, catedre ce ocupă și astăzi. In anii 1905-1907 și 1911-1913 a fost numit cu decret regal director al Conservatorului, în care timp a format orchestra, dând o serie de 24 de concerte simfonice. A fost dirijorul societății corale ieșene *Muzica*. Are o bogată activitate: p. canto, 40 de romanțe de diferite genuri și variate aranjamente, p. orchestră mare, un preludiu simfonic, o uvertură, două andante, o gavotă; o serie de cantate p. canto, coruri și orchestră, multe piese p. diferite instrumente, muzică de scenă p. piesele: Don Cezar de Bazan, Ceea ce nu moare, Prințesa Indepărtată, feeria Luceafărul, 4 colecții de coruri, diferite genuri pentru voci egale, bărbătești și mixte, o rugăciune: *Salutazione angelica*, pentru cor mixt și acompaniament de cvartet de coarde, 4 marșuri p. muzica militară, muzică de dans, etc.

Mezzo-forte = Potrivit cu tăria vocii; nuanță mijlocie între *p.* și *f.*

Mezzo-soprano = Cântăreață cu vocea mai puțin flexibilă decât cea de soprano, din cauza volumului mai mare, mai dramatic.

Mf. = Mezzo forte (v. AC.).

Mi = Numele treptei a treia din gama model do major (v. SISTEM LINEAR, v. MEDIANTA). Corespunde cu sunetul numit *E* din notațiunea germană. Cel din octava III are 326 vibrațiuni pe secundă.

Mignon = Operă comică de Ambroise Thomas (1886). Textul de Michel Carré și Jules Barbier, inspirat de romanul *Wilhelm Meister* al lui Goethe.

Militărească = Horă ostășească.

Mim = 1.- Comedie cu gesturi la Romani, după unii, originea dramei de astăzi. 2.- Actor care juca în aceste piese.

Mimică = Arta de a face ca, prin gesturi, prin contracțiunile mușchilor feței, prin expresiune, atitudine, privire, în timpul unei declamații, cântări sau joc de scenă, să se creadea o

anumită stare sufletească (v. PANTOMIMĂ, v. BALET). In româneşte: *Carte despre mimică*, de José Arati (v. MIM).

Minavet (fr., menuet) = Mold. flaşnetă (v. AC.).

Minnesänger = Cântăreţi li i.i germani din sec. XII şi XIII. Spre deosebire de cei epici de până atunci. Sunt primii care exprimă sentimente de iubire, de suferinţă, acompaniaţi de o muzică instrumentală, influenţaţi de avântul luat de secta cavalerilor ale căror maniere deveneau din ce în ce mai elegante.

Minerva = Atena (v. AC.).

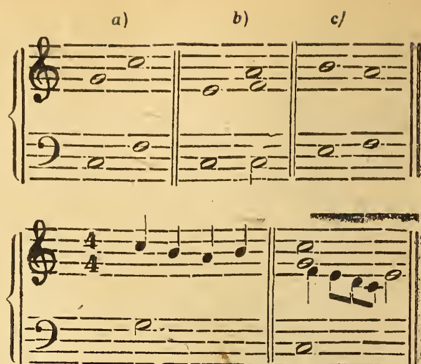
Miniatură = Compoziţie uşoară, scurtă, în felul *bagatelei* (v. AC.).

Minima = In vechea notaţiune, fără bară, corespunde cu doimea de astăzi. *Semiminima*, pătrimea de astăzi.

Minor = 1.- Mod, ton, tonalitate, v. MOD, v. GAMA MODULUI MINOR. 2.- Interval: secunda mică, terţa mică, sexta mică, septima mică; 3.- Acord (v. AC.).

Mişcare = 1.- *Tempo*, cuvânt italian pus la începutul unui cântec, deasupra şi la stânga primului portativ, spre a arătă gradul de iuţeală cu care trebuie executat acel cântec. Acest termen se poate găsi şi în mijlocul cântării, dacă e nevoie de schimbat pe alocuri gradul de iuţeală indicat la început: *f. rar:* adagio, largo, lento, lentissimo; *potrivit:* moderato, andante, andantino; *grăbit:* allegro, allegretto; *foarte grăbit:* presto, prestissimo. Termeni complementari: allegro (ma non tropo, dar nu prea mult) V. ASSAI, MENO, PIU, MOSSO, RALL., RIT. 2.- In armonie, mersul vocilor, una faţă de alta, dela un acord la cel următor; a) *directă* sau *paralelă*. Ambele voci merg paralel în urcare sau în coborîre; b) *oblică*, una stă pe loc şi cealaltă urcă sau coboară; c) *contrarie*, în sens invers.

3.- Desen de note (v. AC.) diferit la fiecare voce, în armonie şi contrapunct.

Miserere = Inceputul unui psalm: „miserere mei Domine!" (lat., aibi milă de mine, Doamne!), Psalm. 51.3, pe care compozitorii celebrii au făcut muzică devenită clasică (v. ALLEGRI).

Missă, v. **Messă**.

Mistere = Nume dat în evul mediu unor reprezentaţii în aer liber a scenelor biblice însoţite de coruri; în aceste reprezentaţii organizate de membrii clerului, apăreau: Dumnezeu, Sf. Fecioară, sfinţii, îngeri şi demoni. Asemenea *M.* se mai reprezintă şi astăzi la Oberammergau în Bavaria. După unii, *M.* sunt premergătoarele oratoriilor.

Mitropol e = 1.- La început, oraşul mamă, în jurul căruia se grupau coloniile de negustori navigatori. 2.- Biserica de frunte (patriarhie) a religiei creştine ortodoxe, care veghează la păstrarea datinilor şi cântărilor strămoşeşti.

Mixolidian = Mod antic (v. GLASURI AUTENTICE).

Mixt = 1.- Măsură (v. AC.). 2.- Contrapunct înflorit cu desenuri de note diferite la fiecare voce.

Mixtură = Joc de orgă care deschide toate registrele, ca şi *grand-jeue.*

M. M. = Presc. *Metronom* (v. AC.).

Mod = 1.- Felul de constituire a gamei, după succesiunea distanţelor dintre trepte. Fiecare *M.* dă gamei o

anumită impresiune, după locul unde sunt aşezate secundele mici, mari şi mărite. A) In muzica modernă (occidentală) sunt două moduri: *major* şi *minor*. Se zice: *M.* major în genere, dar nu întotdeauna, cel ce dă impresia de energic sau vesel. *M.* minor, cel ce dă impresia de trist (sau melancolic. Nu întotdeauna, fiindcă sunt adeseori cazuri când desenul ritmic al notelor, precum şi mişcarea face ca *M.* major să dea impresia de trist şi cel minor să dea, din contra, impresia de energic. In nici un caz, versiunea că gamele cu bemoli exprimă tristeţea, nu e exactă întotdeauna. 2.- Definiţiuni precise, vezi la gama modului major şi minor, precum şi tabloul gamelor relative, p. 92—93. B) In vechea muzică greco-orientală. a) La început erau 15 moduri: 4 principale, zise şi autentice şi anume: *frigian* (religios), *lidian* (melancolic), *dorian* (războinic, comic, vesel) şi unul secundar: *mixolidian* (simplu). Apoi derivatele acestora: transpuse cu o cvintă mai sus, se adaugă la început cuvântul: hiper; deci: hiperfrigian, hiperlidian, hiperdorian, hipermilesian sau hipermixolidian, etc. Transpuse cu o cvartă mai jos, se adaugă la început cuvântul hipo, deci: hipofrigian, hipolidian, hipodorian, hipomixolidian; b) In urmă s'au redus la 8; 4 numite şi *autentice* cu cadenţa pe treptele 1—5—8 şi alte patru, transpusele acestora la o cvartă inferioară, numite *plagale* sau *derivate:* hipodorian, hipofrigian, hipolidian, hipomixolidian.

MODURILE ANTICE GRECO-ORIENTALE

a) **Autentice**

După unii autori:

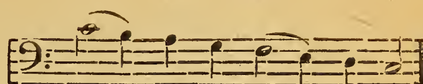
dorian

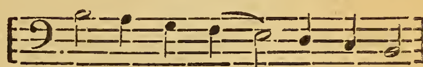
frigian

lidian

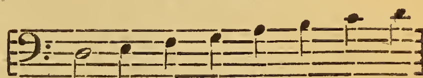

mixolidian

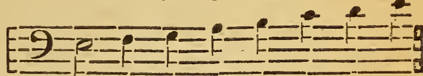

După alţi autori:

dorian

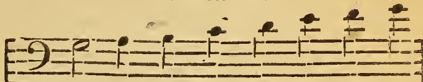
frigian

lidian

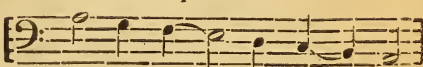
mixolidian

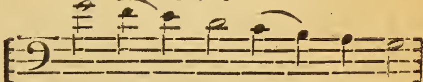
b) **Derivate**

După unii autori:

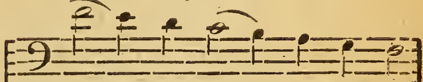
hipodorian

hipofrigian

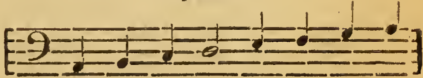
hipolidian

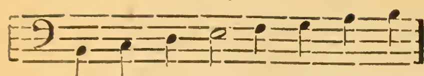
(*hipomixolidian* ca şi cel *dorian*)

După alţi autori:

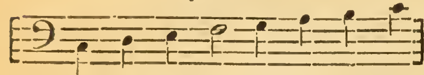
hipodorian

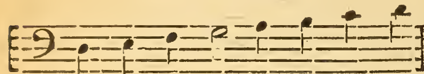
hipofrigian

hipolidian

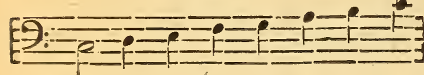

hipomixolidian

Moduri suplimentare

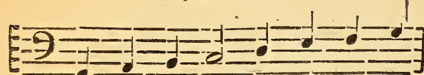
ionian

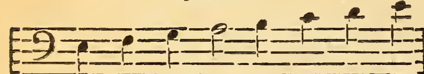
eolian

hipoionian

hipoeolian

N. B. 1.- Dela cele 8 moduri dintâi, autentice și derivate, s'au păstrat cele 8 glasuri din muzica bisericii ortodoxe de astăzi (v. GLAS). 2.- Să nu se confunde *mod* cu *gamă* sau *ton*. Modul este rezultat din combinarea distanțelor dintre trepte. (Muzica persană a ajuns până la 28 de moduri). Pe când gama sau tonul poate să aibă același model al unui mod la diferite înălțimi, după cum e și punctul de plecare. Modelul modului do major este perfect reprodus ca distanțe între trepte în re major, în mi major, fa diez major, etc. (v. TABLOUL GAMELOR RELATIVE, p. 92—93, v. TRANSPOZIȚIE).

Modal, v. **Interval**.

Moderato = Potrivit, termen de mișcare sau tempo.

Modificat, v. gama modului minor melodic sau *M*.

Modulație = 1.- Propriu zis, trecerea dela un mod la altul, de obicei dela modul major la modul minor relativ. Prin extensiune, trecerea unei melodii dela o tonalitate la alta, (fie chiar amândouă majore) în cursul unei cântări, cu ajutorul accidenților, făcând ca melodia să devină mai variată, mai interesantă. *M.* se face de obicei la jumătatea sau pe la sfârșitul unei fraze. A) *Apropiată* sau înrudită: a) în tonul care are un accident în plus sau în minus față de cel dela armură; b) în tonul relativ. B) *Depărtată*, într'un ton cu mult mai străin de cel dela început (v. CARACTERISTICA). 2.- In armonie *M.* se hotărăște prin acordul ce cuprinde nota sensibilă (treapta a 5-a din tonul modulat). 3.- *M.* sau *modularea vocii* (probabil că e mai corect *modelarea*), mlădierile sau schimbările de tărie sau expresiune, cerute de o frazare frumoasă în arta cântului (v. BELCANTO).

Moise în Egipt = Operă vestită, în 4 acte, de Rossini (1827). Conține o rugăciune rămasă celebră.

Moll = Minor (v. AC.); c. moll, do minor (v. CANTUS MOLLIS).

Moment muzical = Titlu dat unor scurte compozițiuni instrumentale serioase, cu caracter clasic, în felul improvizațiilor impromtu, capricii, etc. Cele mai răspândite sunt ale lui Schumann pentru piano, Schubert pentru vioară.

Monocord = 1.- Vechiu instrument (atribuit lui Pitagora) format dintr'o singură coardă întinsă pe o tablă de rezonanță, servind a calculă raporturile numerice ale sunetelor și intervalelor prin împărțirea după voie a coardei în oricât de multe părticele, cu ajutorul unui căluș: după el se acordau celelalte instrumente. 2.-

In contrazicere cu numele, un fel de clavecin, cu mai multe coarde, care, producând sunetele fundamentale ale armoniei, dau o realizare sonoră a unui şir de acorduri, cum ar fi după un bas dat.

Monodie=1.- Cântec la unison, cum era de obicei în antichitate şi evul mediu, fără nici un acompaniament, cum sunt şi astăzi cântările bisericeşti dela strană. 2.- Mai târziu, o melodie cântată la unison şi acompaniată de instrumente, ca pe timpul trubadurilor. 3.- Melodie servind ca temă pentru o lucrare polifonică.

Monofon = Instrument ce nu poate produce acorduri, ci numai melodia; ex.: flautul. Şi vioara e socotită ca atare (Riemann), căci deşi sunetele duble sunt produse pe două coarde, totuşi pe vioară nu se poate executa orice combinaţie de acorduri, cum ar fi, de exemplu, la piano.

Monorimă = Poezie unde dela început până la sfârşit nu se întrebuinţează decât o singură *rimă* (v. AC.), ex.: *Gazel* de Coşbuc.

Monosilabe (arietine) = Numirile de câte o silabă ale sunetelor din notaţiunea muzicală modernă: *do, re, mi, fa, sol, la, si, do* (v. SISTEM ARIETIN).

Monoton = Pe un singur ton, obositor, plicticos; ca rezultat al lipsei de varietate ca ritm, tonalitate, modulaţie, mişcare şi nuanţă.

Montare = Punerea în studiu, de ex.: a unei opere, dela simplele repetiţii parţiale, până la totalul ansamblurilor de orchestră şi cor, dela minuţioasele cerinţe ale costumelor, până la combinarea decorurilor. Intr'un cuvânt, tot ce e necesar unui spectacol de operă. *M.* se mai zice şi despre o bucată de cor sau de orchestră.

Monteverde Claudio (1567—1643) = Unul din geniile muzicale din timpul său. El a scris numeroase drame muzicale, muzică religioasă, o mulţime de madrigaluri, etc.

Moră = Silabă scurtă, în prozodia antică. O silabă lungă înlocuia două

Dactili spondeu

2/4 ♩ ♪♪ || 2/4 ♩ ♩ ||

more.

Mordendo = Semn de ornament:
~~ = *M.* simplu (o bătaie).
~~~ = *M.* dublu (două bătăi).
un tril scurt pe o notă de durată scurtă.

Morendo = Termen de nuanţă, indicând un descrescendo treptat spre pianissimo, până la dispariţie, de obicei la finele bucăţii (v. PERDENDOSI).

Morzando = Sforzando (v. AC.).

Moscheles Ignaz = Cunoscut compozitor şi pianist. Născut la Praga în 1794, mort la Lipsca în 1870. A scris un *Concert patetic*, *Omagiu lui Haendel* (duo), *Sonata melancolică*, *Sonata caracteristică*, etc. Studiile sale, op. 70, sunt un excelent material didactic.

Moskowski Moritz = Născut în 1854, în Breslau. Cunoscut compozitor şi pianist. A scris o operă, *Boabdil*, lucrări simfonice p. orchestră, un concert şi alte bucăţi de concert p. vioară, un concert p. piano, lucrări de concert p. violoncel şi piano, lieduri, valsuri, bucăţi p. piano, între cari şi o *Rapsodie ebraică*.

Mosor = Un fel de fluier, pomenit de T. T. Burada, între instrumentele ce le-a întâlnit la Românii din provincii

Mosso (it.) = Mişcat; *meno M.*, mai rar; *piu M.*, mai grăbit. Ambele se găsesc de obicei în cursul cântării, sau la un cap de frază nouă.

Motet = Compoziţie muzicală religioasă pentru voci, menită a fi cântată *a capella* (v. AC.), având ca text versete din Biblie sau din Psalmi. *M.* celebre sunt datorite lui Orlandus Lassus (v. AC.).

Motiv = 1.- In bele-arte, subiectul de coompoziţie şi stilul în care e tratat subiectul. Ex.: *M. românesc.* 2.- In muzică, după unii, „idea pe care se brodează o bucată muzicală,
~~~

frază care se reproduce cu modificări, dând caracter bucății muzicale". După alții, „fragmentul melodic caracteristic al unei bucăți muzicale". 3.- Sinonim cu *tema* (după Riemann). După dânsul, subdiviziunile unei melodii sunt: „Inciză, motiv, grup de măsuri, jumătăți de perioade, perioade, fraze" (v. CONTRAMOTIV, LEITMOTIV).

Mozart Wolfgang Amadeus = Unul dintre cele mai mari genii ale muzicii universale (1756 în Salzburg, 1791 în Viena). A arătat de copil,

un talent extraordinar de rar, (v. ALLEGRI). A scris o mulțime de opere, între care cele mai însemnate sunt: *La finta simplice, La finta giardiniera, Idomeneu, Răpi ea din Serai, Nunta lui Figaro* (1786), *Don Juan* (1787), *Cossi fan tutte* (1790). *Flautul fermecat*. Operele ocazionale: *Der Schauspieldirektor, La clemenza del Tito*, oratoriul *Davidde penitente*, 15 messe, 1 *Requiem* celebru și alte lucrări bisericești; 41 arii concertante, 34 lieduri, 20 canoane p. voce, 49 simfonii, lucrări p. orchestră, 6 concerte p. vioară, 1 concert dublu p. 2 viori, precum și p. vioară și violă; sonate, cvartete, triouri, 45 sonate p. vioară, 22 sonate p. piano, etc. A trăit sbuciumat și a murit sărac în vârstă numai de 36 ani și nici astăzi nu se știe care este mormântul său.

Mureșeancă = **Țuțuiancă** (v. AC.).

Mureșeanu Iacob (1857—1917) = Născut în Brașov; după strălucite studii făcute în Viena și Lipsca, a ocupat postul de profesor la Năsăud, Brașov și Blaj și ca dirigent al corului metropolitan din Cluj. A scris o mulțime de coruri și cântece, a compus o liturghie și șapte balade: *Mănăstirea Argeșului, Brumărelule*, cu acompaniament de piano și orchestră. A lăsat și multe compoziții de piano, valsuri, romanțe, ș. a. A redactat revista muzicală *Muza Română*.

Muscal = 1.- Fluier de trestie cu 7 găuri. 2.- Instrument compus din mai multe fluiere împreunate (v. NAI).

Muscalagiu = 1.- Cimpoi numit și *cornemuse*. 2.- Arie pastorală. 3.- Dans în măsură de 6/8.

Mussorgsky Modeșt (1839—1881) = Mare compozitor rus. Scrie 3 opere, între care, cea mai de frunte, *Boris Godunov*, diferite lucrări p. orchestră, bucăți de muzică p. piano și p. voce.

Muștar = Ftora cromatică ♀ din muzica bisericească, care se scrie pe treapta a cincea a gamei glasului al VIII-lea (do major al nostru) și produce următoarea alterare a gamei:

½ ½ ½
do-re ♯-mi-fa ♯-sol-la-si-do.
1 ½ 1 1 1

Din această alterare a gamei rezultă:

1.- o secundă mărită: do-re ♯

2.- trei semitonuri: re ♯-mi; fa sol; si-do.

3.- trei tonuri: mi-fa ♯; sol-la; la-si.

Muștuc (cuvânt degenerat din germ. Mundstück) = O pâlnioară de metal, lungă cât un deget, ce se introduce la capătul superior al unui instrument de suflare de alamă. Buzele, în rolul de ancie, aplicate pe *M.*, pun în mișcare coloana de aer.

Muta din Portici = Operă în 5 acte, textul de Scribe și Delavigne, muzica de Auber (1828).

Muză = Zeiță care, în mitologia greco-romană prezida câte o artă. Erau 9 muze, fiice ale lui Iupiter

și ale Mnemosinei, adică ale inteligenței și ale memoriei, care întovărășeau pe Apolon (v. AC.), protectorul lor. Iată numele lor: *Clio, Euterpe, Talia, Melpomena, Tepsihore, Erato, Polimnia, Caliope* și *Urania*. Muzele locuiau când Olimpul sau Pierus, (de aici și numele de *pieride*, sinonim cu muze), când Parnasul sau Eliconul. Ele sunt reprezentate cu însușirile artelor pe care le prezidă (v. fiecare în parte).

Muzică = 1.- „Arta de a combina sunetele, ca să miște sufletul și să vorbească sentimentului" (Ch. Soullier). „Arta de a combina sunetele într'un chip plăcut auzului" (J.-J. Rousseau). „Arta de a gândi prin sunete" (Combarieu). „Poezia universalmente înțeleasă" (Halevy). „Arta sentimentului" (Hegel). „O revelațiune mai înaltă decât înțelepciunea și filosofia" (Beethoven). „Lege morală, dă suflet universului, aripi gândirii, farmec tinereții, vieață și veselie tuturor lucrărilor. E esența ordinei, înălțând către tot ce e frumos, bun și drept" (Platon). O artă pentrucă se adresează sufletului și în acelaș timp o știință, pentrucă are legi și principii matematice. (Din cauza aceasta, Grecii antici considerau muzica drept o parte a filosofiei, precum era pe atunci și matematica). Aceste legi (v. ACUSTICĂ) trebuie să fie bine cunoscute fabricanților de instrumente, pentru o bună producere a sunetelor, calcularea coardelor, ca lungime, grosime, material, etc., a lamelor, a tuburilor, a lăzilor de rezonanță, etc. 2.- A) *M. vocală:* a) bisericească; b) de cameră sau de salon; c) corală; d) de operă; e) populară. B) *M. instrumentală* pură, în afară de aceea care acompanează vocile: a) particulară, solistă sau de studiu; b) de concert; c) de orchestră. C) *M. scenică,* „rezultată din colaborarea demnă a vocilor și instrumentelor" (Wagner). 3.- *M. militară:* a) semnalele diferite date de goarne (v. LIMBAJ), orchestră militară, fanfară militară (v. AC.). 4.- *M. proporționată,* v. PROPORȚIE. 5.- *M. orientală,* cea din Asia, cu game și structuri particulare, provenite sau practicate și astăzi. 6.- *M. cultă,* creată după reguli de ordine și studiu și *populară,* găsită pe la popoare, ca inspirații spontane, autori necunoscuți, specific și caracteristic fiecărei nații.

Muzical = 1.- Cel dotat cu auz (v. AC.), simț, talent *M.* (v. DILETANT, AMATOR, MELOMAN). 2.- Ceea ce e în legătură cu muzica: *literatură M.*, (v. AC.), *știință M.* (v. AC.), *serată M.*, *geniu M.*

Muzicalitate = Organizație muzicală: inteligența, simțul, pătrunderea ce trebuie să aibă, mai ales executantul, nu numai ca frazare și expresie, ci mai ales în relațiile de acompaniament și ansamblu (v. AC.). Se întâmplă ca un diletant să aibă mai multă *M.* ca un muzicant profesionist.

Muzicant = Profesor, compozitor sau executant, care profesează muzica, drept mijloc de trai, dela cel din urmă element, până la concertist sau maestru șef concertator de operă; fiecare ocupând o anumită treaptă, după talent, muzicalitate, studiu, capacitate. Spre deosebire de *diletant.*

Muzicescu Gavril = Farul muzicii din Moldova. Născut la Ismail în

1847. A făcut seminarul la Huși. A urmat apoi la Conservatorul din Iași cursurile de teorie, armonie, canto și violă. Terminând Conservatorul, a depus un concurs în 1860, după care e numit profesor de muzică la Se-

minarul din Ismail, unde a format corul episcopal, subvenţionat de episcopul Melchisedec. A fost primit la Capela imperială din Petersburg în anul 1870; acolo şi-a completat studiile muzicale cu o bursă acordată chiar de Impăratul Alexandru al II-lea. Reîntors în ţară fu numit profesor de armonie la Conservatorul din Iaşi. In 1876 ia direcţiunea corului mitropolitan, cu care execută răspândita sa liturghie, scrisă în motive ruse, pe opt voci, iar în 1902 devine directorul Conservatorului din Iaşi, unde a servit până la moarte (1903). Ziarul francez „Figaro" din 30 Mai 1896 şi revista „Albina", din Februarie 1898, vorbeşte cu elogii de măestria cu care *M.* conducea corul mitropolitan din Iaşi, rămas de pomină; în această calitate el a lăsat culegeri de piese corale, etc., adaptate, cântate, apreciate astăzi încă, în slujbele bisericeşti (v. LITURGHIE). Deasemenea a transcris în notaţiunea modernă, cântările vechi bisericeşti, într'o mare lucrare de 10 volume, în colaborare cu Gh. Dima şi Gr. Gheorghiu. Frumosul titlu universitar de licenţiat în drept, posedat de *M.*, a contribuit de sigur, ca cultură generală, la maturitatea lucrărilor sale muzicale. Pe ogorul didactic a publicat manuale de teorie şi solfegii, pe ogorul muzicii profane, a publicat coruri populare, culese şi originale, armonizate, dela 2—8 voci, iar pe ogorul muzicii bisericeşti, mult cântatele sale liturghii şi concerte. Pe larg, cetiţi: *Gavriil Muzicescu*, de *Mihail Posluşnicu,* în biblioteca „Din trecutul nostru muzical" (ed. Cartea Românească), de asemenea: *Corul lui Muzicescu,* publicaţie postumă de Grigoraş Gheorghiu, (subşeful acestui cor), ed. Cartea Românească, 1925.

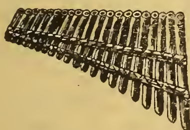
Muzichie = Muzica bisericească, *psaltichia* (v. AC.).

N

Nabel (Navel) = La vechii Evrei, o specie de harpă sau psalterion, de care se pomenește foarte des în psalmi.

Nacere = Un fel de tamburină.

Nai = 1.- Fluier de trestie cu 7 găuri, cu sunet dulce și plăcut. 2.- (v. MUSCAL) „Instrument compus din mai multe fluiere împreunate, cu sunete înalte și puternice, foarte adesea la tarafe de lăutari". La expoziția din Paris, 1889, când tarafele de lăutari români erau obiectul de interes pentru cronicari, naiul, în special, a fost mult discutat ca origine și fel de instrument.

Nardini Petre (1722—93) = Violonist din Toscana, elev al lui Tartini; a compus 6 concerte pentru vioară, 6 sonate pentru piano, 6 bucăți pentru violină solo, 6 duete pentru vioară, 6 cvartete pentru coarde, etc.

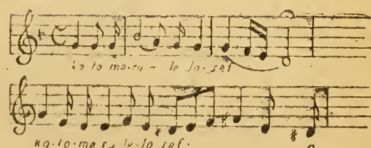
Nasture = Buton, bumb (v. AC.).

Național = 1.- Cântec (v. AC.). 2.- Imn (v. AC.). 3.- Muzica aceea care aparține istoricește unui popor, prin caracterul melodic particular, ca gamă, structură și ritm.

Natural = 1.- *Sunet*, sinonim cu *becar* (v. AC.). 2.- *Gama*, șirul firesc al sunetelor, păstrând din natură între ele, distanțele de tonuri și semitonuri, servind ca model: do major și la minor. 3.- *Acord*, cel perfect (v. AC.), major sau minor, căci satisface imediat cerințele acustice. 4.- *Intervalul* luat dintr'o gamă diatonică, majoră sau minoră, fără alterație. 5.- *Deslegare* (v. AC.).

Nazale 1.- Consonantele pronunțate prin nas: *m* și *n*. 2.- *Voce nazală*, defect de emisiune a sunetelor, cauzate sau de lipsă de școală sau de dispoziție organică anormală. Totuși, intonarea nazală e aproape o regulă în muzica orientală, (turcă, persană, etc.).

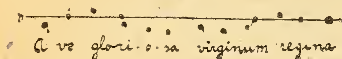
Neghinot taamim = Semne întrebuințate de Evrei, prin cărțile sfinte, dela sec. IV-lea încoace, după unii,

introduse de masoreți (măsurători), adică învățații cari au măsurat, numărând, versetele capitolelor din Biblie, de teamă să nu le denatureze urgia

zilelor de apoi. Aceste semne, servesc ca accente de frazare a cetirii; după alții (mai probabil), drept semne de notațiune muzicală. Ca și alte notațiuni orientale, un semn reprezintă un șir melodic, tip mai scurt sau mai lung; de observat că unul și acelaș semn corespunzător are șir melodic deosebit la Evreii din diferite părți ale globului; s'au notat, prin monografii, ca la vreo 15 variante.

Neumă = 1.- Finalul unui psalm ce se cântă (în cântul gregorian) fără silabă, ci numai cu vocala *a*. 2.- Semne muzicale cu care s'a notat în evul mediu cântecul liturgic gregorian, înainte de a se fi cunoscut sistemul linear (v. SISTEM ARIETIN).

Ni = 1.- Numele treptei a șaptea din gama indiană: sa, ri, ga, ma, pa, da, ni. 2.- Treapta a șaptea din gama psaltichiei: pa, vu, ga, de, che, zo, ni, pa.

Nisabur = Ftora enarmonică din muzica bisericească, care se scrie pe treapta a cincea a gamei glasului al VIII-lea—do major al nostru—și face diez pe *fa* (treapta IV). Ex.: *do-re-mi-fa* diez-*sol-la-si-do*.

Din această alterare rezultă o schimbare de semiton, care se face între treapta IV și V, în loc de III și IV.

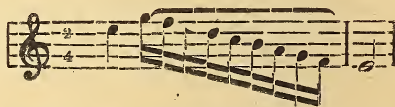
Nocturnă = Compoziție cu caracter gingaș, visător și melancolic, evocând sentimentele pure și profunde ce-ți cuprind și înfioară sufletul în liniștea nopții. Ea poate fi vocală ori instrumentală cu acompaniament de pian. Primele nocturne, care mai târziu serviră de model lui Chopin, au fost scrise de Field, pianist irlandez (1782—1837). *Laudes nocturnae* e numele unei părți din oficiul bisericesc, cântat de catolici după miezul nopții.

Noma = Poem antic cântat din flaute, în cinstea lui Apolon (v. MARSYAS).

Nonă = 1.- Intervalul cuprins între nouă trepte (o octavă plus o secundă). *N.* este de trei specii: perfectă, 14 smt.; micșorată, 13 smt.; mărită, 15 smt. 2.- Acord de *N. dominantă,* pe treapta V și *contradominantă* pe treapta II (v. CIFRARE).

Nonet = Compoziție clasică, adesea în formă de sonată, destinată unei grupări de nouă instrumente, combinate dintre cele de coarde și de suflare.

Nonolet (novemolă) = Grup de nouă note, ce trebuesc executate într'un singur timp; se notează, ca și toate grupările asemănătoare, cu un arc și cifra 9.

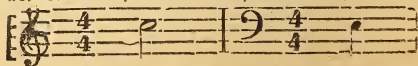

Norma = Celebra operă în două acte, poemă de Felice Romani, muzica de Bellini (1831). Melodiile sunt și astăzi în programul concertiștilor ai ariilor de bravură.
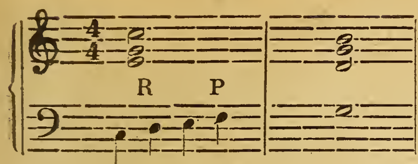
Normal = 1.- Diapazon (v. AC.). 2.- Acordat, după diapazonul normal, nu mai jos sau mai sus.

Notă = 1.- In genere, orice semn muzical. 2.- In speță, semnul special reprezentând sunetul (un oval gol sau plin). Orice notă arată în acelaș timp, trei lucruri importante: *a)* numele sunetului, după locul ce-l ocupă în portativ, în raport cu cheia; *b)* înălțimea sunetului în raport cu octava unde e scrisă nota și *c)* valoarea notei, adică durata intonării după forma notei (v. CHEIE, VALOARE, ÎNĂLȚIME)

do, octava IV, 2 bătăi *mi, octava III, o bătae*

3.- In armonie *N. reală,* cea care face parte din acord.

N. de pasaj, una sau mai multe note în şir, strânse de acord, la intervale de secundă, cuprinse între două note reale, pentru a împodobi sau uşura linia melodică, fără să strice armonia. 4.- *N. întreagă,* unime 𝅝 (un oval gol) care se zice în genere că ţine, adică valorează, patru bătăi. 5.- *N. sincopată,* (v. SINCOPĂ). 6.- *N. pătrată, quadrată* sau *quadrigată* ▫ ▪, notaţiunea mijlocie ca epocă, după neume şi înainte de notaţiunea proporţionată. Cu timpul a ajuns la ovalul gol sau boaba plină cu care se însemnă nota pe portativ, precizându-i-se înălţimea. 7.- *N. comună,* (v. COMUN). 8.- *N. şterse,* cele care sunt neegal, neclar sau slab executate în şirul unor grupe de velocităţi (cu instrumente, etc.).

Notaţiune muzicală = In genere, felul de a reprezenta în scris, sunetele muzicale, stabilind, după anumite norme, semne pentru durată, pauză, tonalitate, măsură, etc. *N.* variază după vremuri, ţări şi popoare, constituind la fiecare în parte ceea ce se numeşte un *sistem* (v. AC.).
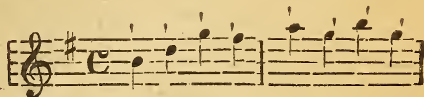
Novaceck Ottocar (1866—1900) = Violonist şi compozitor originar din Temişoara.

Novelette = Nume întrebuinţat pentru prima oară de către Schuman, pentru unele mici compoziţii ale sale,, cuprinzând un mare număr de teme.

Nuanţă sau **Expresiune** = Tot ce arată intensitate, tărie, culoare, efectul auditiv.

Iată cele mai obişnuite:

f (forte), *ff* (fortissimo), *fff* (fortissimo posibil), *mf* (mezzo forte), *mp* (mezzopiano = pe jumătate slab), *p* (piano), *sotto voce, pp* (pianissimo), *ppp* (pianissimo posibil), ＜ (crescendo), ＞ (descrescendo, diminuendo), *marcato, fz., sf., sfz., rf.,* (forzando, sforzando, sforzato, rinforzando), *calando, marcando* (scăzând), *morendo, smorzando, perdendosi, legato, staccato, patetico* (v. fiecare în parte); *martellato* (ciocănit, obişnuit mai mult la instrumentele de coardă cu arcuş sau cu percurţiune. E mai mult semn de tehnică decât de nuanţe). Ex.:

Nulă, v. 0.

O

O = 1.- Luat ca zero, se pune peste o notă, drept semn întrebuințat la instrumentele cu coarde și arcuș pentru ca nota să fie executată cu coardă liberă. 2.- (In armonie, la cifrare). Nota care trebuie să rămână fără acompaniament. 3.- (La note pentru vioară). Degetul cel gros în poziția mâinii. 4.- (In vechea notațiune muzicală, medievală, la cântul plan). O măsură completă de 3/2 (trei doimi). 5.- (In cultul catolic). Șapte sau nouă versete de psalm, care se cântă înainte de Crăciun, toate începând cu exclamația *O!*

Oancea Nicolae (Sibiu) = Născut în 1893 în R.-Vâlcea. A făcut liceul și conservatorul în București, unde, la 1913, a creat o societate corală numită „Melodia", care s'a produs câțiva ani prin concerte publice. Dela 1920 este profesor la Sibiu, dirigintele reuniunii corale „Gh. Dima" și autor al mai multor caiete de cântece populare românești, culese și originale, care constitue o prețioasă contribuție la folklor.

Obadă, v. Aubada.

Oblic = (v. **Mișcare**). In armonie, raportul dintre două voci, când în două acorduri consecutive, una mișcă urcând sau coborînd, iar cealaltă stă pe loc.

Obligat = Partea de voce sau de instrument, scrisă anume, cu anumite intențiuni ale autorului, că lipsa ei se resimte ca o lipsă: vioară obligată, acompaniament *O.*

Oboe (fr., *hautbois)* = Instrument de suflare de lemn, cu ancie dublă,

cu digitația ca la flaut, poziția ca la clarinet, timbrul ca la corn englez. De obicei, după *la* al oboiului, se acordează toate instrumentele din orchestră; se întrebuințează ca solo în scenele de duioșie sau melancolie, pentru efectu-i, impresionant, în mâna unui executant dibaciu.

Ocarină = Mic instrument de suflare, cam în formă de ou, cu șapte găuri, făcut de obicei din pământ sau

din metal, cu efect ca fluierul ciobănesc.

Octavă = 1.- Treapta a opta a oricărei game. 2.- Intervalul cuprins dela o treaptă până la a opta in sus sau în jos: a) *perfectă,* 12 semitonuri, prin răsturnare dă unison; b) *micșorată,* 11 semitonuri; c) *mărită,* 13 semitonuri. 3.- Şirul notelor cu care se măsoară întinderea unei voci sau a unui instrument; piano are cea mai mare întindere: şapte octave, vioara patru octave, etc. Un tenor până la

Oct.perf. Răstur. Oct.micş. Răstur. Oct.mărită
12 smt. un smt. 11 smt. 1 smt. 13 smt.
sec. mică

două octave. 4.- 8-va, o octavă mai sus, de obicei peste notele cu linii suplimentare de deasupra portativului în cheia de sol, ex.: flaut, piculina, flageolet, piano. 5.- 8-va *bassa,* o octavă mai jos decât notele cu liniuțe suplimentare, de dedesuptul portativului, în cheia de bas., ex.: piano, contrabas, tuba.

8-va

8-va basa

N. B. Deci, notarea cu 8-va înlocuește cerința imposibilă în practică de a mai adăuga, peste aceste liniuțe, încă vreo câteva liniuțe suplimentare, până la acea notă în acea octavă, acută sau profundă.

6.- *Contra octavă* (v. AC.). 7.- In armonie, *octave paralele,* nepermise, când două voci au mişcare paralelă la interval de octavă.

Octave paralele fără sol
greşit *remediat prin mişcare contrarie*

8.- *Octave dublate* sau dublat la octavă, la piano, cu aceeaşi mână, la orchestră când flautul, de exemplu, cântă aceeaşi melodie ca vioara, cu o octavă mai sus; un cor mixt la unison, este în realitate la octavă, sau dubla octavă prin natura sunetelor emise de fiecare fel de voci. Asemenea octave paralele nu se consideră ca greşite, după cum e vorba mai sus la nr. 7.

Octet = 1. Grup de opt instrumente care execută o bucată polifonică, de obicei muzică de cameră. 2.- Dublu cvartet de voci sau instrumente, unde se dublează la unison sau la octavă, fiecare din cele patru părți ale armoniei. 3.- Un cor armonizat în opt voci sau combinarea în contrapunct a două coruri mixte.

Octoih = 1.- Cele opt ehuri, glasuri bisericeşti (v. GLAS). 2.- O carte care tratează teoria psaltichiei sau a muzicii bisericeşti ortodoxe, datorită Sft. *Ioan din Damasc* (v. AC.) din sec. VII şi apoi desăvârşită de *Ioan Cucuzel* (v. AC.).

Odă = 1.- La cei vechi, poezie sau poem cu subiect eroic, ce se recită cu acompaniament de liră. 2.- Astăzi, o poezie lirică cu conținut de laudă către eroi, către cei sărbătoriți, în vieață sau după moarte. 3.- Muzica cu acelaşi conținut, cu caracter înălțător.

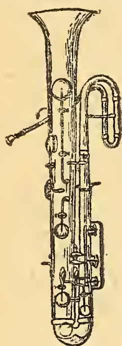
Odeon = 1.- Odinioară teatru de muzică în Atena, în care la sărbătoarea *Panatenea,* în cinstea Minervei se distribuiau premiile muzicanților meritoşi. 2.- Astăzi, sală sau loc deschis pentru producțiuni de declamații şi muzică. 3.- Edificiu la Paris, fon-

dat în acest scop și pentru operă în 1782.

Offenbach Jacques = Născut în Colonia în 1819, mort la Paris în 1880. Autor a 101 operete și opere, cu un gen particular al său, ca spirit și fel de orchestrație. Cele mai cunoscute sunt: opera *Povestirile lui Hoffmann* și operetele *Orfeu în Infern, Frumoasa Elena, Vieața parisiană, Marea ducesă de Gerolstein*, etc.

Offertorium = (In messa catolică) Rugăciunea sfințirii anaforii și vinului.

Oficleid = Instrument de alamă,

care are în orchestră rolul de bas profund. Din cauza sonorității aspre și a justeții nesigure, e înlocuit de tuba, care tinde să-i ia locul în orchestră.

Olifant = Un fel de corn (în evul mediu) construit, unele până la doi metrii, „dintr'un dinte" (?) mare de elefant, ornat cu sculpturi și incrustături.

Oligon ▬ = Semn în psaltichie, care face ca sunetul să urce cu un ton.

Olimp = Munte din Tesalia (Grecia), privit în mitologie, ca lăcașul zeilor și al muzelor.

Omalon ⸻ = In psaltichie, crescând și descrescând.

Omofonie = 1.- La Grecii antici, un fel de simfonie, cu voci și instrumente, executată la unison, spre deosebire de *antifonie*, executată de două grupuri ce-și răspundeau la octavă. 2.- *Monodie* (v. AC.).

Ondricek Frantz (Născut în 1859 în Praga) = Violonist ceh; are și lucrări muzicale, între care, cea mai cunoscută este *Rapsodia Boemă*.

Ondulație, v. **Vibratto**.

Onomatopee = 1.- (Armonie imitativă) Termen întrebuințat în poezie; a) cuvinte imitând sgomotul exprimat de acel cuvânt, ex. *murmur, muget, behăit*, etc. b) un vers imitând ideea conținutului, prin combinarea silabelor, ex.: Omer (vorbind de broaște) „verekekecs, koacs, koacs"

In românește:

„Un tropot de copite, potop rotopitor"
(Alecsandri)

2.- In muzică, efectul unui șir de sunete, produs de un instrument sau o grupare de instrumente, pentru a imita prin mișcare, ritm și nuanțe, un efect al naturii: furtuna (Weber, piano), scena pastorală, simfonia a 6-a Beethowen, mersul caravanelor în deșert, de Félicien David, mai toate compozițiunile muzicanților simboliști de astăzi: răsărit și apus de soare, iarna, vara, etc., etc.

Op, v. Opus.

Operă = 1.- Cea mai completă producțiune muzicală; un spectacol de teatru însoțit de muzică (v. libret). Opera întrunește laolaltă șapte arte: a) *arta dramatică*, prin dicțiunea și jocul de scenă al soliștilor; b) *belcanto*, la artiștii cari au rolurile principale; c) *coruri femeiești, bărbătești* sau *mixte*, acolo unde spectacolul reprezintă mulțime, popor; d) *duete, terțete, quartete* între soliști, după situația scenelor din cursul acțiunii; e) *orchestra* care lucrează tot timpul, dela începutul până la sfârșitul spectacolului; f) *balet* (v. AC.) arta coreografică; g) *decorul scenei*, arta picturii. 2.- Opera *lirică, dramatică, comică, bufă* (veselă), după natura subiectului și caracterul melodiilor. 3.- V. UVERTURĂ, ARIE, CAVATINĂ, RECITATIV,

nelipsite dela orice operă. 4.- Opera în România: Primele reprezentații au fost date de o trupă străină, la București, în 1847; tocmai la 1870, au început alte trupe să dea reprezentații, stagiune după stagiune, până la 1895 (v. FRANCHETTI). Companiile erau de obicei italiene, rar franceze sau germane. Ele aveau elemente celebre, ca: Castelo, Adelina Patti, Tetrazini, Batistini, Titarufo, (bariton) și conducătorii Mascagni și Leoncavallo. România a dat pe atunci scenelor străine mai mulți cântăreți celebrii: primadonele: Eufrosina Popescu, care a creat la Milano *L'Etoile du Nord* de Meyerbeer; Elena Teodorini, Nuovina și Darclee; tenorii: Gabrielescu și Ioan Dumitrescu. Patru încercări s'au făcut de a se crea o operă națională. Onoarea primelor trei sforțări (1886—93—96) aparține compozitorului Gheorghe Ștefănescu, dela Conservator, și directorului Ed. Wachmann. Altă încercare s'a făcut la 1913, tot de maestrul G. Ștefănescu. Subvențiile statului fiind insuficiente, ei au închis după maximum 18 reprezentații de stagiune. Tocmai în 1919, compozitorul Nona Otescu, dirijorul Massini și câțiva cântăreți: D-na Drăgulinescu Stinghe, basul G. Folescu, tenorul Vrăbiescu, baritonul Atanasiu, basul Istrati, au fondat Societatea „Opera", a cărei activitate patronată de Regina Maria și ajutată de Stat, a fost neîntreruptă până în ziua de azi. Acum (1927) Statul are protecțiunea instituției. Primul director general, până la 1920, a fost Scarlat Cocorăscu. De atunci este maestrul George Georgescu, secundat de maeștrii dirijori: Egizzio Massini, Nona Otescu, Alfred Alessandrescu și Umberto Pessioni. 5.- Compozitori români de operă: Henri Catargi: *Enoch Arden;* Caudella: *Petru Rareș, Olteanca;* Cohen Lânarul; *Mazepa, In ajunul nunții, Insula Florilor;* Iosif Paschill: *Marioara* (libret de Carmen Sylva). Acum în lucru, George Enescu: *Edip.* Castrișanu: *Inșiră-te mărgărite,* opera după libretul de V. Eftimiu.

Operetă = Spectacol de teatru, în genere cu subiect vesel, mai mult vorbit, numai un număr anumit de scene (soliști și ansamblu) este pus pe muzică, în genere ușoară (cântece cu acompaniament de orchestră). Compozitori români de operete: Ionel G. Brătianu: *Dragostea Corinei, Dora, Sfârșitul Pământului;* Cohen-Lânarul: *In ajunul nunții* și *Insula Florilor.* Mai demult: Flechtenmacher: Wiest, care a făcut muzica mai la toate piesele lui V. Alecsandri, păstrând caracterul melodic românesc. Porumbescu Ciprian: *Crai nou.*

Prima operetă românească a fost *Dragoș Vodă,* de Gh. Asaki, în anul 1837. La 1848 Millo reprezintă *Baba Hârca,* cu muzica de Flechtenmacher. La 1852, Costache Caragiale începe să dea la Teatrul Național din București și reprezentații de operetă, în cari se distinge Niny Valery. La 1866 Goldfaden, Burienescu și Segalescu formează o trupă de operetă la Jignitza. La 1 Martie 1875 începe să se dea reprezentații sub numele de „Prima trupă de operetă românească", în Iași, având ca șef de orchestră pe E. Lehr. In această trupă au jucat: Smaranda Marișeasca, Ana Dănescu, M. Popovici, P. Ionescu, Grigore Manolescu, etc. In stagiunea 1879—80 aceștia reprezintă, între altele, *Olteanca* de Caudella, corurile fiind dirijate de Gavril Muzicescu ; în stagiunea 1880—83 a debutat tenorul (devenit mai târziu celebru) Ioan Dumitrescu. In 1884, se dă la Teatrul Național din București *Boccacio,* iar la 1889 *Voevodul Țiganilor,* cu Irena Vlădaia, E. Gălușcă, Amelia Hasnaș, Marieta Ionașcu, I. Băjenaru, Ștefan Iulian, D. Teodorescu, A. Eliad, P. Ghimpețeanu, C. Grigoriu, Caerete și Constantinescu. Alte reprezentații de operetă se dau la Teatrul Național din Craiova, cu aceiași artiști și cu

Aurel Bobescu. La 1901 se formează la grădina Rașca o companie sub direcțiunea valorosului N. Poenaru; aci a debutat tenorul Leonard. La 1902 se formează societatea lirică sub direcțiunea Gh. Ștefănescu, unde se disting, pentru prima oară, Maximilian și Miciora. Până la 1906 se fac diverse companii pentru turneuri, între cari: compania A. Bobescu, compusă din elemente aproape numai din familia lui; compania Al. P. Marinescu unde joacă Nora Marinescu, N. Poenaru și Ahile Popescu și compania Poenaru. La 1906 se formează compania „Liric", sub direcțiunea Const. Grigoriu, cu următorul personal artistic: d-nii I. Băjenaru, N. L. Leonard, Stănescu-Cerna, I. Wasicki, Stelescu Spitzer, Macedonescu, Santalelerii, M. Nasta, D. Teodorescu, Ionescu-Buzău, Niculescu-Basu, V. Maximilian, Gr. Petrovicescu, Gh. Carussy, N. P. Ciucurette, M. Ștefănescu, Al. Gheorghiu, S. Demion, I. Bidescu, P. Ghimpețeanu, C. Tănase, P. Liciu, C. Toneanu, Catopol, Gr. Alexiu, C. Vermont, Ionescu-Darzeu, M. Graur și d-nele: Margareta Dan, V. Miciora, Movilla, El. Mavrodi, Jnny Metaxa, Florica Cristoforeanu, Florica Florescu, Marieta Ionașcu, E. Graur, Ana Grand, Lucr. Barsescu, Kațiki, N. Cotoman, El Jipa; Jolle Masa, L. Ioanid, Annie-Aurian Maximilian, El. Drăgulinescu, Natalia Oto, Margareta Rădulescu și Marioara Cristorian; maeștrii: C. Bianchi, O. Spirescu, I. Neuwirth, Furstbauer, Frank, Fleker și Ig. Blum; directori de scenă: P. Gusti, H. Leka și Duțescu-Duțu; iar regisor N. Eliescu. La 1913 se retrage Grigoriu, iar compania se reface sub direcțiunea V. Maximilian și N. Leonard. La 1920, Maximilian se retrage din direcție, iar opereta continuă să existe numai prin personalitatea talentatului cântăreț Leonard. Isvoare: *Istoria Teatrului în Moldova*, de Burada; un extract după acesta, de Emanoil Manoliu; *Istoria teatrului la Români* (din publicațiile Academiei Române) de Dimitrie C. Olănescu (Ascanio); *20 de ani de teatru*, de V. Maximilian; *30 de ani de teatru*, de I. Livescu, etc.

Optime = Valoarea de notă socotită în genere, ca o jumătate de pătrime. Durata ei este desigur în raport cu forma măsurii: în 2/4, jumătate bătae; în 2/2, un sfert de bătae; în 3/8, o bătae întreagă.

Opus (contrariu) = Mișcare opusă sau contrarie, când două voci trec dela un acord la altul în direcție inversă (v. MIȘCARE).

Opus (lat., *opus-operis*, lucrare) = Compoziție muzicală clasică. Ex.: Haydn, sonata opus 3, lucrarea nr. 3.

Orațiune = 1.- Rugăciune. 2.- Discurs solemn la o ceremonie. 3.- *O. dominicală*, Tatăl nostru (v. AC.).

Oratorium=Dramă religioasă, pusă pe muzică, al cărui libret este luat din Sf. Scriptură. Alcătuirea din soliști, coruri, orchestră, face ca *O.* să fie considerat ca premergătorul operei (v. HAENDEL, HAYDN, MENDELSSOHN, etc.).

Orchestră = 1.- La Grecii antici, locul rezervat, din scenă, pentru dans. 2.- Astăzi, reunirea diferitelor specii de instrumente, pentru a executa împreună o lucrare muzicală de ansamblu. Așezarea lor se face după *familia* instrumentelor (v. AC.); la un loc cele de suflare, din lemn, cele de alamă, etc. Până la sec. al XVIII-lea, orchestra avea numai rolul de acompaniament. Insă lucrările simfonice ale maeștrilor clasici, și în special ale lui Wagner cu opera dramatică au dat orchestrei rolul cel mai înalt în artă și știința muzicală. *O. mică* reunește instrumentele de coardă, plus flaut, clarinet și câteva de percuțiune (v. BATERIE). *O. mare*, e alcătuită din toate instrumentele până la 38—40 de specii, dintre care câte 10—12 instrumentiști, atingând în total cifra de 80-100 de persoane. *O.* de primul rang

au fost organizate de Ed. Wachmann, în şirul neîntrerupt de 30 de ani de concerte simfonice; apoi orchestra permanentă a Ministerului Instrucţiunii Publice, sub direcţia maestrului D. Dinicu; actualmente orchestra *Filarmonica* (v. AC.).

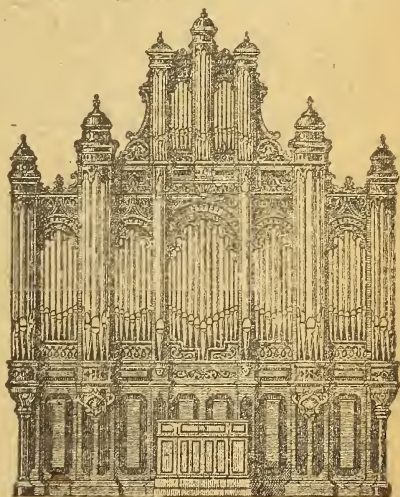
Orchestraţie = 1.- In înţelesul redus, e sinonim cu *instrumentaţie*, aranjarea unei bucăţi de piano, solist sau cor, spre a fi executat de un număr limitat de instrumente, mai întotdeauna ca simplu acompaniament. 2.- In înţelesul sever, ştiinţa (constituind partea cea mai înaltă a studiului teoretic muzical) care stabileşte legi şi raporturi pentru a face ca ansamblul instrumentelor lor să redea complet, artistic şi corect, măreţia şi înţelesul unei compoziţiuni muzicale serioase. *O.* cere: *a)* cunoaşterea desăvârşită a fiecărui instrumant aparte, ca mecanism, tehnică, întindere, intensitate şi timbru; *b)* rolul fiecăruia, adaptat la situaţii; *c)* efectele de sonoritate a diferitelor combinaţiuni: instrumente din două familii, din trei familii, etc.; *d)* efectele de montare ce rezultă nu numai din execuţia corectă, dar din participarea şi colaborarea anumitelor instrumente care să exprime fidel, gândirea muzicală a acelui pasaj. 3.- Ştiinţa armoniei, a contrapunctului şi a compoziţiei constituesc baza; orchestraţia dă mijloacele: imaginaţia, talentul şi experienţa fac pe meşterul desăvârşit. 4.- V. PARTIŢIUNE, ŞTIMĂ, SUITĂ, SIMFOAÎE, DIRIJOR, COMPOZIŢIE. 5.- La compoziţiile uşoare de salon, etc. din ştima de piano se scoate partea fiecărui instrument. La compoziţiuni în stil mare: simfonii, suite, uverturi, compozitorul face întâi partiţiunea pentru orchestră completă şi din aceasta se reduce, se extrage partea de piano, păstrându-se intenţiunile caracteristice fiecărei fraze.

Orchestron = Mare instrument automat, al cărui mecanism complicat execută diferite bucăţi cu efecte de orchestră.

Ore, v. **Ceasuri**.

Orfeu = 1.- Celebrul cântăreţ din mitologia elină, fiu al lui Apolon şi al muzei Caliope; când cânta acompaniindu-se de liră, se îmblânziau fiarele, se opreau râurile din mersul lor, etc. Iată-i pe scurt legenda: In ziua nunţii sale cu Euridice, fiica unei nimfe, mireasa fu muşcată de o viperă şi dusă în Infern. Prin vraja cântecului, Orfeu pătrunse acolo şi înduplecă pe Proserpina, zeiţa Infernului, să i-o redea. Orfeu nu a putut respecta condiţiunea de a nu o privi până la ieşirea de acolo şi astfel a pierdut-o pe veci. Rătăcind pe pământ, bacantele (v. DIONISOS) îl poftesc la joc. La refuzul lui, ele îl omoară cu pietre şi-i sdrobesc lira. De milă, muzele-l îngroapă. 2.- *Orpheus*, cartea iubitorilor de muzică, de A. L. Ivela, lucrare ce ia ca bază apropierea dintre literatură şi muzică (Ed. Leon Alcalay, Bucureşti).

Orgă = 1.-Cel mai măreţ, mai complet şi mai complicat instrument

muzical, instalat, şi chiar zidit, prin

temple și catedrale pentru a contribui printr'o sonoritate impunătoare la evlavia solemnităților, la respectul pentru credință, prin înălțarea ceremoniilor religioase, prin fiorul ce dă acel mediu cucernic, unde o lumină mult împuținată prin ferestre de sus, colorate, dă icoanelor și chipurilor pictate, un înțeles atât de mistic. Orga e alcătuită dintr'un număr considerabil de tuburi, grupate după timbru și dimensiuni cu multe jocuri (v. AC., v. TUB, v. PICIOR). Are una, două și chiar trei claviaturi, numite manuale; jos o altă claviatură pentru picioare, numită pedală. Aerul introdus de un burduf, printr'un mecanism electric sau acționat de un servitor. Acel colosal instrument, cu ajutorul *registrelor* (v. AC.) poate produce dela cele mai dulci și îngerești pianissime până la cea mai impozantă, complexă sonoritate a unei orchestre bogate. Minunatele-i efecte au inspirat pe marii maeștrii să dea omenirii atâtea capodopere: messe, requiemuri, preludii, fugă, concert, etc., datorite nemuritorilor: Bach, Händel, Mozart, Beethoven, apoi: Rossini, Verdi, Cézar Franck, etc. 2.- *O. mică*, harmonium (v. AC.). 3.- *O. cu percuțiune*, un harmonium ale cărui taste produc sunete scurte când sunt abia atinse cu degetul, fără pedală. 4.- *O. barbară*, cu cilindru, produce efecte de orgă, printr'un mecanism, ori automat, ori pusă'n mișcare de o manivelă. Ca și *flașneta* (v. AC.) se vede de obicei pela panorame, iar unele au rezonanța unei orchestre sau a unei puternice bande de muzică militară. 5.- *O. expresivă* sau *melodium*, harmonium cu jocuri ce imită vocile omenești. 6.- *O. hidraulică*, instrument foarte vechiu, unde sunetele se produceau comprimându-se aerul printr'un curent de apă.

Organist = Maestrul executant la orgă; pe lângă bucățile și acompaniamentele obligate, el trebuie să fie un bun improvizator de preludii și maia les, obișnuit cu transpunerile pentru toate eventualitățile, după cerințele de a acompania pe soliști, cântăreți, coruri, etc.

Organizație muzicală = 1.- v. MUZICALITATE. 2.- Grupare, formațiune, înjghebare de trupă de operă sau operetă, cu întregul complex de artiști, maeștrii, de coruri, costume, orchestră, repertoriu, etc. Mai totdeauna riscată din cauza dezechilibrului dintre cheltueli și venituri; 3 condițiuni o pot face să reziste: subvenție îndestulătoare, artiști de primul rang, administrație corectă.

Organografie = Descrierea amănunțită a părților ce alcătuesc un instrument muzical, precum și explicarea felului de funcționare al acelui instrument.

Organum = 1.- Orgă (v. AC.). 2.- Cel mai simplu și mai primitiv fel de armonizare în evul mediu, a unei melodii în două voci; se socotește ca premergătorul contrapunctului, fiind improvizarea unei alte voci pe melodia cântului plan.

Ornament = Un semn, una, două sau mai multe note legate, scrise mai mărunt, a căror execuție tinde a înfrumuseța, a împodobi efectul unei note. Iată tabloul complet al ornamentelor: *apogiatură, broderie, catenă, mordendo, tril, grupet, cadență, tiradă, ribatutta, ruladă* (v. fiecare în parte).

Ortodox (Adevărata credință) = 1.- Biserica creștină de răsărit, unde cântările religioase se fac numai cu vocea, fiind interzis de sfintele canoane întrebuințarea vreunui instrument muzical. Acest fapt, pedeoparte prezintă un avantaj, căci s'au păstrat melodiile străvechi, din generație în generație, din gură în gură, pe toate modurile (v. GLAS). Din contra, la occidentali, însoțirea instrumentelor a dat prilej să se creeze lucrări mari ca grad de compoziție; în schimb,

occidentul a păstrat numai două moduri (major și minor), căci numai acestea se pretează la compozițiuni bazate pe legile de armonie și contrapunct. 2.- Cântările religioase ortodoxe române sunt: a) unisonice, iar orânduiala actualelor cântări se datorește lui Macarie, Ștefan Popescu, Teodor Georgescu și Anton Pann, toți din secolul trecut (v. PSALTICHIE); b) cele corale, datorite maeștrilor: Ed. Wachmann, I. Bunescu, G. Muzicescu, Alexandru Podoleanu, D. G. Kiriac, G. Cucu, G. Ștefănescu (dela Conservator), etc. (v. LITURGHIE); c) ca studiu: Episcopul Nifon Ploeșteanu: *Istoria muzicii religioase a bisericii creștine ortodoxe* (1902) și multe lucrări teoretice rămase dela Anton Pann (v. AC.), I. Popescu-Pasărea.

Otescu I. Nona = Actualmente, director la Conservatorul din București, din 1918. Compozitor și conducător de orchestră, născut la 1888 în București. A făcut studiile cu: Kiriac și Castaldi, apoi la Paris (sub Widor), la Schola Cantorum (sub d'Indy). A fondat societatea lirică de Operă și a condus-o până în 1922, când a devenit societate de Stat. In 1922 a fost numit șef de orchestră la Operă. A luat premiul Enescu în 1912. A scris trei poeme simfonice: *Templul din Guide*, în 1907, *Narcisse*, în 1909, *Din Bătrâni*, făcute pe motive românești. A mai scris o poemă pentru vioară și orchestră: *Les Enchantements d'Armide*, apoi muzica pentru scenă la Ilderim, Baletul din Iliana Cosânzeana, etc.

Othello = 1.- Operă în patru acte, de Rossini (1816). 2.- Operă dramatică în patru acte de Verdi (1887). Ambele au subiectul extras din lucrarea lui Shakespeare, în care se arată gelozia lui Othello, maurul din Veneția, care și-a omorît soția, pe Desdemona, credincioasă și nevinovată, numai fiindcă a dat crezare intrigilor lui Iago.

P

P. = Presc. *piano* (v. ac.).

Pa = Treapta I și a VIII-a din gama psaltichiei (v. ac.).

Paderewski Ignatz = Născut în 1859 în Podolia. Celebru pianist polonez, profesor la Conservatorul din Varșovia. A scris o operă, *Manuru*, bucăți pentru piano și lieduri. Deși muzicant, totuși a fost ales președinte al republicii poloneze din zilele noastre.

Paganini Nicolo = Compozitor italian, născut în 1782, mort în 1840. Cel mai virtuos violonist al vremurilor. Printre compozițiile sale citām: Cele 24 capricii pentru violină solo, 12 sonate pentru violină și chitară, 3 cvartete pentru vioară, violă, chitară și violoncel, concertul în mi bemol major, variațiile asupra imnului național englez și Carnavalul de Veneția, etc.

Palalaică, v. **Balalaică.**

Palatale (lichide sau linguale) = Consonantele ce sunt pronunțate cu limba aplicată de cerul gurii: *l, r.*

Paleografie muzicală = 1.- Studii și cercetări de manuscripte, documente, monumente, de unde se pot aduce contribuțiuni serioase în istoria muzicii. 2.- O revistă italiană, sub direcțiunea d-lui Andrée M., publicație periodică anume în acest scop.

Palestră = Loc unde tinerii romani și greci învățau gimnastica și dansul.

Palestrina (Numit astfel după locul de naștere) *Giovanni Pierluigi* = Născut în 1524. Cea mai strălucită figură din epoca renașterii muzicale. Până la dânsul muzica bisericească occidentală a fost amestecată cu cântece vulgare sau foarte complicate de îngrămădirea efectelor de contrapunct. Conciliul dela Trident (1563) hotărăște reîntoarcerea la o muzică mai simplă, la purificarea stilului bisericesc catolic. *P.* realizează cu strălucire această nevoie și compune capodopere și astăzi cântate în bisericile catolice: *Misa Papae Marcelli, Stabat mater, Lamentațiile;* cele 34 caiete de cântece religioase au creat stilul palestrinean și i-au nemurit numele acestui genial compozitor al Capelei papale din Roma.

Paletă (lopățică) = Tastă neagră de abanos a clavecinului de altă dată, corespunzând cu cea albă (de os sau fildeș) a claviaturilor de astăzi; spre deosebire de *fentă* (închipuit), tástele, pe atunci albe, corespunzând cu cele negre de astăzi ale semitonurilor. Aceste numiri au rămas și astăzi în vocabularul fabricanților.

Pan (mit.) = Fiul lui Ermes și al nimfei Driope, șeful unor divinități pământești numite *satiri* (v. ac.). El e considerat ca inventatorul flautului cu 7 tuburi, numit *nai* (v. ac.) sau *siringe*. E reprezentat cu coarne și

cu picioare de țap, din această pricină era înspăimântătorul nimfelor. De aici cuvântul *panică* a rămas cu înțelesul de: o spaimă pe neașteptate.

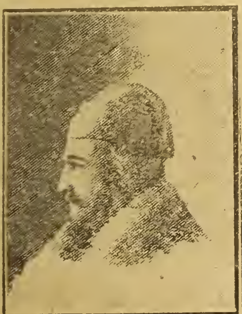
Pană = 1.- Accesoriu constând dintr'o mică și ușoară foaie de celuloid, metal, lemn sau chiar pană de pasăre, pentru a ciupi sau a pune în vibrare coardele unor instrumente care n'au arcuș; de ex.: citera, mandolina, chitara, etc. La unele instrumente, cum e clavecinul (v. AC.), *P.* face parte din însăși construcția tehnică a instrumentului. 2.- La instrumente de lemn, corespunzător cu *ancia* (v. AC.).

Panatenee = Sărbători festive periodice (aveau loc odată la patru ani) în onoarea zeiței Palas Atena; la început se compuneau numai din întreceri gimnastice și alergări; *Pizistrat* (v. AC.) a adăugat și întreceri muzicale: producții între rapsozi, muzicanți și dansatori, cărora li se dădeau premii.

Pandor (Pandur) = Vechi instrument, asemănător cu lăuta, dar mai mare, în care lama gâtului (de fildeș sau abanos) era așezată oblic, din care cauză coardele erau neegale, la început numai 8—10, în urmă, 16-18.

Pange lingua = Imn catolic, în special pentru sărbătoarea împărtășiriior.

Pann Anton (1794—1854) = Născut în Bulgaria, mare cântăreț și poet popular român, însemnat prin numeroasele sale compoziții muzicale,

atât bisericești, cât și populare. A fost paracliser, apoi cântăreț la o biserică, în urmă profesor de muzică bisericească la București. Printre compozițiile bisericești mai însemnate, publicate în propria sa tipografie, cităm : *Calofornicul* (1846), *Irmologhion* sau *Catavasier* (1846), *Epitaful* (1846), *Rânduiala sfintei leturghii* (1847), *Anastasimatar* (1847), *Paresimier* (1547), *Heruvico - chinonicar* (1847), *Privegher* (1848), *Antologia muzico-eclesiastică* (1853), *Mica gramatică muzicală* (1853), *Principii elementare ale muzicii* (1853), *Proschinitar* sau *Inchinătorul sfintelor locuri* (1852), etc., etc. Prin reforma pe care a făcut-o în muzica bisericească românească, *P.* e considerat ca unul dintre cei mai însemnați compozitori și reformatori de cântece bisericești ai Românilor. A murit în București, și este înmormântat la biserica Lucaci (v. MACARIE).

Pantomimă = 1.- Spectacol de teatru antic fără cuvinte, numai cu gesturi, costume și decoruri, din cauză că se jucau în locuri deschise, cu neputință ca vorbele să fi fost auzite de 20—30.000 de spectatori. 2.- Astăzi, nume de spectacole fără cuvinte, numai cu gesturi, însoțite de dansuri și muzică, constituind un *balet* (v. AC.).

Papadic = 1.- In psaltichie, *cântări papadice*, melodii care se cântă rar și liniștit; consistă mai mult în vocalizare, căci e înțeles cum sunt de exemplu heruvicile și mai ales chenonicile. 2.- *Tact P.*, foarte rar. Se arată cu semnul ⊥

Parafrazare = 1.- Desvoltarea unei teme în diferite variațiuni, făcându-se din aceasta o lucrare în stil serios, de obicei asupra cântecelor populare sau popularizate. 2.- Ingrămădirea de silabe în locul unei note lungi, la cantus planus ca și *prosequentia* (v. PROZĂ).

Paralele = 1.- (v. MIȘCARE) In armonie, două sau trei voci care trec dela un acord la altul în acelaș sens, urcător sau coborîtor; a) *cvinte para-*

lele, b) *octave paralele:* din ambele nepermise în armonia severă. 2.- To-
nepermise în armonia severă. 2.- *To-nuri paralele,* relative (v. GAME sau TONURI RELATIVE).

Parastas = Corespunzător cu *requiem* (v. AC.), ceremonie religioasă ortodoxă cu cântece, coruri, etc., în memoria unui defunct; după datină, slujba e urmată și de daruri, „spre pomenire".

Paresimier = Carte bisericească ce conține slujba paresimilor (postul Paștilor): *Paresimier de Anton Pann* (1847).

Parlando = Expresie a unui cântec, unde vorbele trebue spuse deslușit, ca la un *recitativ* (v. AC.), unde textul trebue pus mai în evidență decât muzica.

Parnas (mit.) = 1.- Un munte în Focida, consacrat lui Apolon și muzelor. 2.- *Zeul Parnasului,* Apolon (v. AC.). 3.- *Fiicele Parnasului,* muzele (v. AC.). 4.- *Oaspeții Parnasului,* poeții Parnasului.

Parsifal = Operă dramatică în 3 acte, ultima a marelui Richard Wagner. Libretul de acelaș, pe baza legendei acestui personaj mitic al Germanilor medievali. Această magistrală lucrare, soliști, cor și orchestră a fost executată la noi în 1915, la Teatrul Național din București, sub bagheta marelui maestru George Enescu.

Parte = Știmă (v. AC.).

Partidă (secțiune) = Grupul elementelor care execută aceeaș parte într'un ansamblu: *partida sau secțiunea sopranilor, a tenorilor, etc.*

Partita (it., grămadă) = La început, o formă muzicală ciclică, un șir de melodii de dans în acelaș ton, dar mișcări și măsuri deosebite. Mai târziu, șirul a trecut sub formă de muzică serioasă, pregătind ceea ce se numește astăzi *suită* (v. AC.), în muzica simfonică. Bach are partite la fiecare fragment numerotat cu litere: a, b, c, etc.

Partițiune (partitură) = Un grup de portative, legate prin acoladă și bare de măsuri, menite a fi executate în acelaș timp, de un ansamblu de voci sau instrumente. Fiecare portativ e destinat unei *partide* (v. AC.) sau, uneori ca economie de spațiu, chiar pentru două partide apropiate, dacă au acelaș desen de note; de ex.: sopran deasupra, alto dedesubt; tot așa flaut I, II, etc. (v. DIVISI). O partițiune este pentru văz ceea ce este efectul sonor de ansamblu pentru auz. Din partițiune se extrage separat *parteá* sau *știma* fiecărui executant (v. PASAJ, v. pag. 155).

Pas = Partea unui balet, jucată de un dansator solist. *Pas în doi sau în trei,* doi sau trei soliști; se mai zice *duo* sau *trio.*

Pasaj = O frază melodică, dintr'o bucată întreagă; într'o compoziție de orchestră, fiecare pasaj e notat cu câte o literă, după care se orientează executanții în comanda maestrului. 2.- *Modulație pasajeră,* trecătoare, de scurtă durată, pe nesimțite. 3.- *Accidenți pasajeri,* care nu determină o modulație. 4.- *Notă de pasaj,* v. NOTĂ.

Pasiune = 1.- Suferință. 2.- Iubire pentru artă. 3.- A executa cu multă simțire și căldură o bucată de muzică.

Passacale (pasacaille) = Vechi dans francez și spaniol, în felul *pavanei,* rar, și în măsură de trei timpi.

Pastel = 1.- (lit.) Poezie descriptivă a unui tablou sau scenă după natură. 2.- O lucrare muzicală lirică, amintind un pastel din poezie, sau pe cuvintele unui pastel.

Pasticiu (it., *pasticcio,* plăcintă de foi) = Compoziție alcătuită din arii serioase din opere pe al căror melodii s'au pus cuvinte noi, pentru a forma o lucrare nouă, spre deosebire de *potpuriu* (v. AC.), menit a fi executat numai instrumental, unde melodiile sunt de gen ușor.

Pastor = Șef spiritual, predicator al bisericii protestante, spre deosebire de *cantor,* preotul cântăreț.

PARTITURĂ DE ORCHESTRĂ

din F. Mendelssohn Bartholdy

Flauti.
Oboi.
Clarinetti in C.
Fagotti.
Corni in G.
3 Trombe in C.
Tromboni alto. Tenore.
Trombone Basso
Ophicleide.
Timpani in C. G.
Piatti.
Violino I.
Violino II.
Viola.
Violoncello
Basso.

Pastorală (pasturala) = 1.- Poezie lirică, amintind viața liniștită a ciobanului. 2.- Muzică cu motive câmpenești, de obicei în 6/8, unde flautul amintește fluierul ciobanului. 3.- Cântecul uzitat în deosebi pe vremea trubadurilor și a menestrelilor (v. AC.) 4.- *Scenă pastorală*, un șir de melodii câmpenești, cu soluri de flaut și melodii de dans țărănesc. In românește: „Scena pastorală" de Elinescu. 5.- *Simfonia VI-a, Pastorala,* a lui Beethoven. *Pastorala simfonică* de George Enescu.

Patetic (gr., *pathos*, simțire, suferință) = Ceea ce mișcă sufletul, emoționează prin pasiune, suferință, melancolie. *Sonata patetică*, Beethoven, op....), *Simfonia patetică* (VI), de Tchaikovsky.
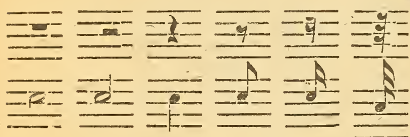
Patetico = Cu sentiment, apăsat: termen de nuanță.

Pătrat, v. **Notă quadrată**.

Patriarhie = Biserica conducătoare a credinței creștine ortodoxe dintr'o țară sau dintr'un grup de țări. Mitropolia din București s'a ridicat la rangul de *P.*, prin hotărîrea sfintei patriarhii centrale din Ierusalim, iar mitropolitul dr. Miron Cristea a fost uns și învestit ca primul patriarh, în ziua de 1 Noemvrie 1925, în zilele regelui Ferdinand. Cu acest prilej, toate școlile, înșirate în drumul dintre Palat și Patriarhie, au intonat un imn anume compus de maestrul G. Cucu, în timp ce trecea pe stradă impunătoarea și grandioasa procesiune.

Pătrime = Valoarea de notă numită și sfert, care, în genere, are durata de o bătae. In realitate, durata ei este în raport cu forma măsurii: în 2/4, 3/4, 4/4, pătrimea ține o bătaie; în 2/2 ține jumătate bătae; în 3/8 pătrimea ține două bătăi, etc.

Pauze = Semne indicând tăcere, sau întrerupere, în timpul execuției, pentru fiecare timp determinat. Pentru fiecare valoare de *notă* (v. AC.) corespunde câte un semn de pauză.

Pauzele pentru un număr mai mare de măsuri se notează cu o cifră corespunzătoare, scrisă între două *bare* (v. ABREVIAȚIUNE).

Pavana = Vechi dans italian, cu mișcare lentă și gravă, foarte răspândit pe vremuri, probabil originar din Padua (padovana, pavanà). A urcat rangul unui fragment dintr'o lucrare simfonică ca și atâtea alte dansuri dispărute din uz. *Pavana de Kreisler.*

Pavilion = 1.- Partea de jos a tubului, deschisă ca o pâlnie, ce au mai toate instrumentele de suflare de alamă. 2.- *P. chinezesc,* instrumente de percuțiune, cu clopoței; au aspect de căciulă. 3.- Partea exterioară a urechii, alcătuită din cartilagii ce servește să strângă laolaltă undele sonore, înainte de a intra în urechea mijlocie.

Pean = Cântec în cinstea lui Apolon.

Ped. = Pedală (v. AC.).

Pedală = Tastele claviaturii de jos, la orga mare, ce sunt atinse cu picioarele, spre deosebire de tastele claviaturii manual (v. TASTE). 2.- Jos la piano: două sau trei limbi de metal, ce sunt atinse cu piciorul în timpul execuției. Una provoacă un ecou, alta contrariu, stacato, și a treia (numai la unele pianuri) *surdina* (v. AC.). 3.- In armonie, *a)* tehnica ținută la bas, la un șir de acorduri; *b)* dublă pedală (v. AC.).

Pegas = Calul minunat, din mitologie, pe care încăleca muza ce inspira pe poeți a face versuri. Dintr'o lovitură de picior, Pegas făcu să țâșnească pe muntele Elicon, fântâna Ipocrena, cea consacrată muzelor.

Peisaj = Titlul dat unor compozițiuni muzicale descriptive, imaginând prin onomatopee, tablouri din natură (v. TABLOU).

Pentacontacord = Specie de harpă cu cincizeci de coarde, inventată de Fabio Colonna, nobil neapolitan.

Pentacord = Gamă diatonică, la Grecii antici, alcătuită din cinci trepte, după cele cinci coarde ale lirei.

Pentametru = Vers greco-latin de cinci picioare. El nu stă nici odată singur, ci combinat cu exametru: Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc Parthenope. Cecini pascua, rura duces.

Pentatonon = In muzica veche, intervalul numit astăzi *sextă* (v. AC.).

Percuțiune = Lovire; de aici: *instrumente de P.:* a) timpanul, trianglul, etc. (V. BATERIA); b) sunete produse prin percuțiune: piano, țambalul, etc; c) *orgă cu percuțiune* (v. AC.).

unde tastele, lovite, produc sunete scurte, fără a se face uz de aer (v. ORGĂ).

Perdendosi (it., pierzându-se) = Ca și *mordendo* (v. AC.), termen de nuanță.

Perfect = 1.- *Interval*, v. CVARTĂ, CVINTĂ, OCTAVĂ. 2.- *Acord consonant* (v. AC.). 3.- *Cadență* (v. AC.). 4.- Acordarea desăvârșită între ele a vocilor și instrumentelor unui ansamblu (v. ACORDARE, DETONARE).

Period (gr., *învârtire pe loc*) = 1.- Tot ce se repetă la un timp ordonat. 2.- In gramatică, o grupare de fraze ordonate ca logică și simetrie. 3.- In muzică (după Rieman), un grup de 8 măsuri în *careu* (v. AC.), de unde ar rezulta că e o parte mai mică decât o frază muzicală. După Soullier, din contra, o reunire de mai multe fraze muzicale, corect legate între ele, după legile teoretice ale ritmului și ale melodiei, printr'o unitate de gândire în careul frazelor.

Periodic, v. **accent**, v. **măsură**.

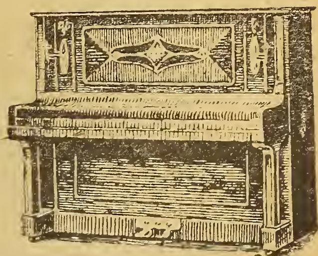
Perlat = Calitatea unei execuțiuni, unde fiecare sunet este clar și strălucitor; *a o perla*, deslușit, ca un bob de mărgăritar.

Perpetuum mobile (Intr'o veșnică mișcare) = O specie de compoziții clasice, unde acelaș desen de note cu valori mici nu încetează dela început până la sfârșit; execuția ei implică un înaintat grad de tehnică. La piano, desenul trece cu schimbul dela o mână la alta și apoi împreună (Weber): *Perpetuum mobile* (vioară) de *Novacek*.

Personaj = Persoana ce are un rol important într'un roman, într'o piesă de teatru sau într'un spectacol de operă.

Petasti = ⌣ In psaltichie, semnul care sue un ton mai accentuat decât oligon.

Pianină = Un *piano* (v. AC.) unde coardele sunt așezate vertical, spre deosebire de piano, care are coardele întinse orizontal.

Pianissimo (pp. sau ppp.) = Termen de expresiune, foarte ușor, abia să se audă.

Piano = Urmașul *clavecinului* (v. AC.). Astăzi, cel mai complet instrument de percuțiune, cu claviatura ce cuprinde 7 octave, iar coardele, lovite de ciocănele prin ajutorul tastelor, sunt întinse orizontal, într'o bogată

ladă de rezonanță. E nelipsit la acompaniamente, la studii de ansamblu, până la concerte de virtuozitate desăvârșită (v. PIANINĂ). Români virtuoși la piano: Aurelia Cionca, Cella Delavrancea, Clara Haskil, Madelaine Cocorăscu, Muza German Ciomac, George Enescu, Teodor Fuchs, Alessandrescu, Cavadia, etc.

Piano (p.) = Ușurel, termen de nuanță.

Pianoforte = Urmaș al *clavecinului* (v. AC.). *Piano* (v. AC.) cu coada lungă sau scurtă, în tot cazul, coardele așezate orizontal, spre deosebire de pianină, unde coardele sunt așezate vertical. Oricum ar fi coar-

-dele, execuția, efectul, și notele muzicale, sunt aceleași.

Pianola = Un piano cu mecanism automat (electric sau cu manivelă).

Piccini Nicolo (1728—1800)= Compozitor de opere. După succesele avute în Roma, cedând locul elevului său Anfossi, plecă la Paris, unde deveni rivalul lui Glück, mai târziu și al lui Sacchini. La 1784 fu numit profesor la „Ecole royale de chant" și apoi inspector la Conservator. A scris, afară de opere franțuzești și italienești, câteva oratorii și muzică religioasă.

Picior = 1.- *Metru* (v. AC.). 2.- Unitatea de măsură (cam 33 cm.) stabilind dimensiunile de înălțime și diametru la tuburile de orgă. Ex.: un tub lung de 8 picioare, produce sunete de 2 ori mai profunde decât un tub de 4 *P.*

Piculină = Flaut mic, producând sunete acute la octave superioare; foarte des întrebuințat la muzica militară și la orchestră, pentru anumite efecte.

Pien King = Instrument chinez, de percuțiune, alcătuit din 16 pietre, producând un șir de sunete cromatice.

Piepten = Surdină (v. AC.) special pentru instrumentele de coarde.

Pieride = Muze (v. AC.).

Piesă = 1.- O lucrare dramatică, reprezentată ca un spectacol de teatru. 2.- Părticele ce intră în alcătuirea unui instrument muzical: clapele, culisele, etc. (v. AC.). 3.- Piesă muzicală, o bucată de muzică pentru voce sau instrument.

Piesă corală = O bucată compusă sau aranjată pentru cor.

Pindar = Renumit scriitor grec, din Teba (născut la 522 în. de Hr.), totdeodată și muzicant vestit în antichitate. A excelat în poezie, în special în ode. Are ode și Imnuri acompaniate de cor, cu solo. Notațiunea pentru soliști era cea pentru voce, pentru cor era cea de instrumente, în modul frigian.

Piscoi = Fluier.

Piston = 1.- Instrument de suflare de alamă, numit și *trompetă* sau *cornet.* 2.- Un tub cilindric ce se introduce în tubul unui instrument de suflare, spre a schimba dimensiunile tubului, ca distanțe, diametru, etc., ceea ce dă posibilitatea de a produce sunete cromatice sau transpoziție (v. AC.) cu un semiton mai jos sau mai sus.

Pitagora = Renumit filosof grec (născut în 582 în. de Hr., la Samos, strămutat în 529 la Crotona, în Italia de Sud, mort pe la 507). Ca fizician a adus multe cunoștințe în muzică, despre cari ne vorbesc Aristotele și Platon. Lui i se datorește descoperirea *monocordului* (v. AC.). Tot lui i se acordă lărgirea heptacordului lui Terpandru (v. AC.) la *octocord* (chitară cu 8 coarde).

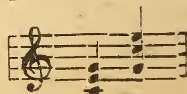
Piu (it.) = Mai: *piu mosso,* mai mișcat; *piu presto,* mai grăbit. Contrariul este *meno* (v. AC.).

Pizistrat = Tiran al Atenei (550—527 în. de Hr.). A înălțat serbările panatenee, ce se făceau la fiecare 4 ani, în cinstea zeiței Palas-Atena, la un rang mai mare, prin adăugirea de întreceri muzicale, pe lângă jocurile gimnastice și alergări ce erau de obicei în programul serbărilor.

Pizzicato (pișcat) = O execuție pe instrument de coarde cu arcuș, numai ciupind coarda cu degetul, fără a o atinge cu arcușul.

Placă = 1.- La gramofon, discul de ceară combinat cu sileziu sau de ebonit, pe care se imprimă vibrațiunile sonore. 2.- La piano, placa metalică așternută pe scândura tablei de rezonanță, pentru a da o mai mare rezistență cuielor de care se prind coardele.

Placat = Lovind deodată întregul acord, nu pe rând, notă după notă, ca la *arpegiat* (v. AC.).

Plagal (Derivat, subordonat, secundar) = 1.- Mod din muzica greacă antică, numit cu *hipo: hipodorian. hipofrigian, hipolidian, hipomixolidian;* sprijinul se face pe treapta I și a IV-a, spre deosebire de cele autentice, unde impresia tonală sau modală se face pe treapta I și a V-a (v. MOD). 2.- *Glas plagal,* (v. GLAS). 3.- *Cadență plagală* sau *bisericească:* basul dela treptele 4 la 1. Ambele acorduri majore (v. CADENȚĂ).

Plastic = 1.- Arta concretă (plastica, sculptura). 2.- Prin asemănare, redarea unor imagini prin anumite efecte și combinațiuni de sonoritate a diferitelor instrumente (în muzica simbolistă, mai ales).

Plectru = Baghetă, bastonaș de lemn sau fildeș, încovoiat la cele două capete, cu care se atingea coardele unor instrumente, ca: lira, psalterion, etc.

Pleximetru = Un fel de metronom.

Plisc = Cioc.

Po-Ciung = Vechi instrument chinezesc, care anunța începutul și sfârșitul unui cântec sau al unui dans.

Poco (it., *puțin)* = Aplicat și la termen de mișcare și la cel de nuanță, pentru a mai slăbi sau împuțina din efect: *poco adagio,* cam rar; *poco p.,* cam încet; *poco a poco cresc.,* puțin câte puțin crescând.

Podobie = Melodie după care se intonează unele cântări bisericești (de ex.: irmosul): *glasul întâi pe podobie* (Lit. ornament muzical).

Podoleanu Alexandru = Fost profesor de muzică la Liceul Sf. Sava din București, compozitor de cântări bisericești unisonice și corale. Timp de 12 ani a experimentat la seminarul pedagogic universitar din București, împreună cu C. Cordoneanu, un sistem de predare numit *scriptofonic.* Podoleanu este unul din organizatorii cântului coral în școală (1895, pe timpul ministrului Spiru C. Haret). A murit în București, în 1907, în vârstă de 60 de ani.

Poemă = 1.- Lucrare în versuri, cu un conținut liric, dramatic sau epic, împărțit în capitole numite *cânturi.* 2.- *P. simfonică,* o lucrare clasică pentru orchestră, având diferite părți, comparabile cu cânturile sau capitolele unui poem: *Poema română de Enescu,* țesută din motive populare românești. *Inșiră-te mărgărite,* poem simfonic pentru cor, solo și orchestră, de Dr. Leonida Domide (Dej) (text de Alecsandri).

Poet = 1.- Cel înzestrat de natură a face poezii. Un poet se naște cu darul poeziei. 2.- *Poet muzical,* compozitorul înzestrat cu imagini frumoase, vii, bogate, variate. 3.- Executant înzestrat cu un sentiment fin și delicat, cu o deosebită putere de comunicativitate (v. AC.); *Chopin,* de pildă, considerat ca poet muzical.

Poetică = Studiul ce se ocupă cu toate regulile privitoare la alcătuirea versurilor, la genurile de poezii și de lucrări literare în versuri.

Poezie = 1.- O lucrare artistică ce exprimă în versuri o gândire sau un sentiment, printr'o limbă aleasă și imagini frumoase; a) *poezie cultă,* a unui poet cunoscut; b) *poezie populară,* a poporului, autor necunoscut, păstrată de veacuri, din gură în gură, 2.- Muzica vocală e strâns legată de poezie, de aci numirile comune, date lucrărilor pentru voce, după natura poeziei (V. CÂNTEC, ROMANȚĂ, LIED, BARCAROLĂ, IMN, ODĂ). 3.- Muzica lirică, dramatică și epică, corespunzătoare cu aceste genuri poetice.

Polaca = *Poloneză* (v. AC.).

Polca = Dans boem (ieșit din modă), în 2/4; mișcări vioaie și scurte.

Polifonic = 1.- In înțelesul de *ecou,* repetarea de două-trei ori, a unor sunete: *o boltă, o stâncă polifonică.* 2.- *Muzică polifonică,* formă de compoziții după toate regulile superioare de contrapunct, de orchestrație, etc. (v. POLIFONIE). 3.- *Stil P.*

Polifonie = Intr'un ansamblu de voci sau instrumente, suprapunerea

mai multor desenuri de note lucrate în contrapunct (ca la o fugă), pe o temă dată. Această temă trece, rând pe rând, la diferite partide sau instrumente, făcând astfel ca fiecare să aibă un rol principal, contrariu *omofoniei* (v. AC.) sau *monodiei*, unde numai o voce are rol principal, iar celelalte, ca acompaniament sau armonie. *P.* este calea fertilă ce a dat muzicii, îmbelşugate lucrări de ansambluri, impunătoare ca efect şi sonoritate, determinând progresele muzicii moderne.

Polimnia = Muza imnelor religioase, reprezentată într'o atitudine serioasă, gânditoare; ţine într'o mână lira şi se sprijină pe un altar.

Poloneză = 1.- Dans polonez naţional, în măsura de 3/4; atribuit aristocraţiei poloneze, la modă după dispariţia pavanei. 2.- Piesă muzicală cu caracter clasic, fără dans, tot în măsură de trei timpi; ex.: celebrele poloneze de *Chopin*, la piano.

Pompă = Accesoriu (v. AC.) la instrumente de alamă şi la cele de suflare de lemn, pentru a face să se coboare sau să se urce tonalitatea.

Pop = Un beţişor pus înăuntrul oricărui instrument de coarde şi arcuş, în dreptul căluşului, ca să sprijinească peretele de deasupra, căci fără el, ar surpa împreună toate accesorile de pe faţa superioară.

Popă = Preot creştin ortodox.

Popescu = 1.- *Ştefan*, unul din făuritorii muzicii bisericeşti române de astăzi. S'a născut la Cazanlîc în 1824. La 1835, fiind orfan, a fost adus de unchiul său la şcoala grecească din Brăila. După cinci ani a fost adus la Bucureşti, unde pierde şi pe unchiul său. A fost şcolarul lui Anton Pann, dela care învăţă primele noţiuni de psaltichie. Cunoştinţele desăvârşite în arta muzicală le-a căpătat dela vestitul cântăreţ grec, Cristodor Gheorghiade. La anul 1846 a fost numit cântăreţ la paraclisul Domniţei Anastasia şi în urmă la biserica Bratu-Boteanu. A fost apoi profesor de muzică la şcolile înfiinţate de Mitropolitul Nifon în anul 1858. A slujit ca prim cântăreţ la bisericile: Colţea, Sfinţii Apostoli, Sf. Ionică Moldoveni. In 1864 a trecut ca profesor la Seminarul Central din Bucureşti. A predat apoi elevilor veniţi din Macedonia şi la Şcoala Normală a Societăţii pentru învăţătura poporului român. In 1880 a fost numit profesor la Seminarul Nifon Mitropolitul. A compus, a prelucrat şi tradus o mulţime de cântări bisericeşti. Operele sale tipărite sunt: *Culegeri de cântări bisericeşti, Prohodul Domnului, Manual de muzică bisericească, Anastasimatarul practico-teoretic, prescurtat*, o carte cu diferite imne ocazionale. A murit în 1907. 2.- *Ştefan*, născut în 1884 în Galata (Iaşi). Absolvent al Seminarului Veniamin Costache din Iaşi, licenţiat în teologie dela Bucureşti. A făcut armonia, contrapunctul, orchestraţia şi compoziţia cu maeştrii: D. G. Kiriac şi A. Castaldi. A fost şef al corului Capelei Române din Paris, 1912—1922. Diplomat al cursului de înaltă compoziţie muzicală dela Schola Cantorum din Paris (Vincent d'Indy). Actual profesor de compoziţie corală religioasă şi cor, la Conservatorul din Bucureşti. Are coruri religioase şi profane, două liturghii, un te-deum, lucrări simfonice, între care uvertura *Făt-Frumos*, dirijată în Octomvrie 1923 de Vincent d'Indy la Bucureşti, o suită de orchestră, etc., etc. 3.- *Pasăre*, născut la 1870; cunoscutul profesor de muzică bisericească dela Seminarul Central; a fost elev şi succesor la catedră al lui Ştefanache. A publicat o carte de psaltichie şi o colecţie de coruri şcolare şi bisericeşti.

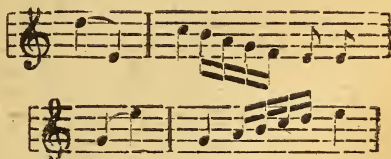
Popovici = 1.- *Bayreuth*, bariton cu renume, care a jucat la piesele wagneriene. A fost profesor de cânt şi director la Conservatorul din Bucureşti; actualmente director la o-

pera din Cluj. 2.- *Timotei,* născut la 1870 în Tincovo (Caraş-Severin), ca fiu de preot. După absolvirea şcoalei medii, a făcut şcoala normală şi teologia la seminarul din Caransebeş, iar studiile muzicale la conservatorul din Iaşi. In 1895—96 a fost învăţător în Lugoj; din Septembrie 1896, a fost trei ani profesor de muzică vocală la Liceul Român din Braşov şi dirigent al corului bisericii Sf. Nicolae din Braşov-Schei. In toamna anului 1899, a fost ales ca profesor pentru muzica vocală şi instrumentală, la Seminarul Andreian din Sibiu, în care calitate, a condus şi corul în biserica catedrală. In Sibiu a desfăşurat o activitate considerabilă, atât ca profesor la şcoala Andrei Şaguna, cât şi prin organizări de societăţi corale şi coruri permanent catedralei în localitate. A publicat mai multe colecţiuni de coruri şcolare şi un valoros *Dicţionar de muzică,* (1905), primul complet, în româneşte. Un repertor coral cu 37 piese pentru cor de bărbaţi, alese din diferiţi autori români şi streini clasici şi cu un adaus de 10 cântece naţionale. A mai compus *Marşul legionarilor români,* din zilele de desrobire a Ardealului, cântat la Adunarea Naţională dela Alba-Iulia (1918). Mai multe colecţiuni de cântece naţionale şi populare de 2-3 voci şi alte interesante compoziţii muzicale bisericeşti şi lumeşti. In afară de dirigent şi compozitor, Timotei Popovici este şi un fecund scriitor, publicând prin diverse reviste o serie de articole muzicale pedagogice şi instructive. In 1924 a publicat *Regele Munţilor,* poem în 5 cânturi, alcătuit din cântări populare, referitoare la Avram Iancu, aranjate p. soli şi cor cu prilejul centenarului dela naşterea marelui erou al Ardealului.

Popular = 1.- Ceea ce aparţine poporului, de veacuri, autor necunoscut, cu trăsături caracteristice: a) *poezie populară;* b) *muzică populară;* c) *dansuri populare* (v. JOC); 2.- *Cântec P.,* auzit din gura poporului. 3.- *Legende, datini, tradiţii populare;* Floriile, Vicleimul, etc. (v. GAMĂ, v. FOLKLOR). Printre culegătorii de muzică populară, pe lângă cei pomeniţi la *Folklor* şi la *Colindă,* trebue menţionaţi: *Necodiu Gane* din ţara Moţilor, *Aurel Popovici* din Banat, *C. Baciu* (Iaşi), *G. Galinescu* (Moldova), *Quillem Şorban* (Ardeal), precum şi *Sabin V. Drăgoi,* actualul director al conservatorului din Timişoara (1000 colinde). Toţi aceştia tind a da muzicii populare româneşti importanţa unui serios obiect de cultivare.

Popularizat = Un cântec de autor cunoscut, de cele mai multe ori devenit banal, fără importanţă caracteristică, care s'a popularizat, adică s'a răspândit pentru că s'a cântat şi s'a auzit mult, spre deosebire de *popular* (v. AC.).

Portament = 1.- La voce, un legato între două note cu interval mai mare, care se execută alunecând pe sunetele treptelor intermediare. 2.- La instrumente, un şir de note sau de măsuri, pus sub un singur arc de legato, spre a fi executat strict în felul numit *legato* (v. AC., v. GLISSANDO).

Portativ = 1.- Un grup de 5 linii orizontale şi paralele (lăsând între ele 4 spaţii), pe care se scriu notele muzicale. Liniile şi spaţiile se numără de jos în sus. Una şi aceeaşi notă este cetită în mod diferit, faţă de cheie (v. AC.). După Guido d'Arezzo (v. AC.), acest fel de notaţiune se numeşte *sistem arietin* sau *linear.* (v. SISTEM). Portativul avea la început 4 linii şi în urmă s'a adăugat a cincea linie de sus.

Porte-voix = Instrument în formă de trompetă, care face să se audă din depărtare sunetele. *P.* serveşte ofiţerilor de marină ca să fie auzită dela distanţă, vorba sau semnalul.

Porumbescu C. Ciprian (1854 —

1883) = Născut la Şipot, în Bucovina; de mic copil a dovedit o mare atracţie spre muzică. Urmă la seminarul din Cernăuţi, unde, ajuns profesor de vioară, piano şi violoncel, a compus o liturghie. După ce a urmat Conservatorul, a ocupat pe la anul 1881 postul de profesor la „Liceul Şaguna" din Braşov şi de dirigent al corului bisericii Sf. Nicolae. Aici compune opera *Crai nou*, jucată cu mult succes de societatea braşoveană, precum şi *Ciola* şi frumoasa sa *Serenadă*. Lasă în urma să 100 coruri mixte şi bărbăteşti, şi alte cântări pentru voce şi piano, vioară şi piano, ca: *Balada*, cunoscutele cântece: *Trei culori, Pe-al nostru steag*, etc. Fiind bolnav de piept, cu ocazia şederii sale în Italia, a cunoscut pe marele Verdi, pe care l-a făcut să guste doinele şi cântecele populare româneşti. Monografii speciale făcute de preotul Const. Morariu, cu prilejul împlinirii a 25 de ani dela moartea lui *P.* şi una recentă (1926) de M. Posluşnicu, *Din trecutul nostru muzical*, ed. Cartea Românească.

Posaune = **Trombon** (v. AC.).

Poşetă (fr., *pochette*, buzunar) = O vioară mică ce încape 'n buzunar, de care se servesc profesorii de dans în timpul lecţiei, ca să obişnuiască pe elevi cu paşii după muzică.

Posluşnicu Mihail Gr. = Originar din Suceava lui Ştefan cel Mare. Născut la 1872. Şcoala secundară a făcut-o în Suceava, apoi la Liceul Naţional din Iaşi. Studiile muzicale cu Gavriil Muzicescu, Pietro Mezzetti, Gr. Gabrielescu şi Enrico Mezzetti. Actualmente profesor la Liceul Laurian, din Botoşani. A scris: *Crestomaţia muzicală*, în opt volume, *Călăuza şefului de cor*, două *Colecţii de coruri*, voci mixte şi egale. Sub titlul: *Din trecutul nostru muzical* a publicat o serie de interesante lucrări istoriografice, ed. Cartea Românească, între care: *Opera şi vieaţa lui G. Muzicescu* şi *Opera şi vieaţa lui Ciprian Porumbescu*, *Istoria muzicii la Români*, în 3 volume, cuprinzând: vol. I, a) Muzica diletantă, b) invazia muzicii occidentale şi influenţa ei asupra culturii româneşti, c) începuturile operei române, d) primele şcoli de muzică, e) primele coruri şi societăţi muzicale, f) biografiile tuturor muzicanţilor români; vol. II, a) Monografia etnografică şi filologică a instrumentelor muzicale la Români, b) istoria muzicii ostăşeşti, c) muzica lăutărească şi lăutarii celebrii ai Românilor; vol. III, Muzica religioasă, biografia psalţilor celebri. Editează deasemenea, dela anul 1924 încoace, *Revista profesorilor de muzică*, care, pe lângă interese de breaslă, mai are şi frumoase articole şi cercetări de folklor.

Postludium = O lucrare pentru orgă, ce se execută la încheierea unui serviciu sau ceremonii religioase, contrariu *preludiului* (v. AC.).

Postum = O compoziţie sau o lucrare tipărită, adică dată publicităţii, după moartea autorului.

Potpuriu (fr., *potpourri*, buchet de flori câmpeneşti) = O lucrare muzicală alcătuită din fragmente din diferite bucăţi şi melodii cunoscute şi răspândite, executate de obicei de muzica militară sau orchestră, prin grădini şi localuri publice. Fragmen-

tele unui *P.* se leagă prin pasaje scurte, datorite autorului acelui *P.* (v. PASTICIU).

Pp., ppp. = Pianissimo, pianissimo possibile.

Poziţie = 1.- Ţinuta corectă ce trebuie să aibă un executant faţă de instrument; ex. o *P.* frumoasă la piano: cum trebuie să se aşeze executantul, cum să ţină pieptul, capul, braţele, mâinile, etc., fără ticuri sau strâmbături din obraz. 2.- *A unei note* (v. AC.), locul ce ocupă pe portativ (linie sau spaţiu), indicând înălţimea sunetului, în raport cu cheia. 3.- La instrumente de coardă, locul ce ocupă mâna pe gâtul instrumentului, de unde poate produce pe coardă o anumită întindere de sunete, de ex.: la vioară sunt de regulă 7 poziţii dela gât spre căluş; unele sunete pot fi produse în mai multe poziţii. 4.- A) *P. acordului*, a terţei, a cvintei, a octavei, după nota care este deasupra, la sopran (v. ACORD). B) *P. strânsă* sau *pianistică* şi *spaţioasă*, *corală* sau *desfăcută*, după cum notele ce compun acordul se suprapun imediat sau la distanţă. Pentru vioară, termeni nemţeşti. I, II, III, poziţii. H. L. (½ L.), jumătate *l.*; *restez*, a se rămânea în aceeaşi poziţie.

Prag = Făşiuţă de fildeş sau lemn de abanos, aplicată la capătul de sus al limbii unui instrument din familia viorii. Pe *P.* sunt patru crestături care susţin coardele, ca să nu atingă puntea.

Precauţiune = Accident de siguranţă (v. AC.).

Preciziune = 1.- Calitatea bună a unei execuţiuni, care rezultă din atacarea sigură, păstrarea ritmului, a măsurii, a nuanţelor, etc. 2.- Producerea unui sunet clar, exact şi corect, contrariu este o *detonare* (v. AC.).

Precursor = Cel care a dus în artă o concepţie nouă, constituind cu timpul, un curent sau chiar o epocă. In genere, un precursor se presupune a fi fost pregătit de un întreg şir de premergători. Ex.: *Wagner*, pregătit de diferite curente romantice. Există însuşiri comune între precursor şi geniu. Un precursor poate să nu fie genial. Ex.: *Cimarosa*, care e socotit de unii ca pregătitorul lui Mozart. La rândul lui un geniu poate fi considerat ca precursorul altui geniu. Ex.: *Mozart* a fost printre precursorii lui Beethoven. In fine un geniu poate fi el însuşi precursorul epocei create de el. Ex. Wagner.

Pregătire = 1.- *Preparaţie* (v. AC.) 2.- Studiul treptat şi sistematic, ca instrucţiune şi educaţie muzicală, care face ca o bucată clasică să fie mai bine pricepută, ca idee, ca desvoltare, ca fel de compoziţie. Se zice: pentru a pricepe o sonată sau o bucată de quator de coarde, trebue să ai o pregătire.

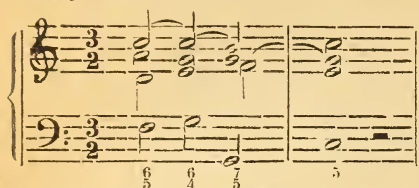
Preludiu = 1.- *P. de orgă: a)* improvizarea unui şir de acorduri, servind ca introducere sau fixarea tonalităţii unei bucăţi ce urmează imediat; *b)* o compoziţie fixată, adică scrisă anume, pentru a servi ca începutul unui serviciu divin, ceremonie sau concert religios. 2.- *P. de orchestră*, o lucrare cu caracter grav, fără reguli precise, mişcare rară, mai mult în acorduri: *uvertura Lohengrin*. 3.- *P. pentru piano*, titlul unui gen de scurte lucrări clasice; ex.: Bach, Scarlati, Chopin, etc.

Premieră = Cea dintâi reprezentare a unei opere sau drame, într'o stagiune sau pe o anumită scenă. *P.* se referă la spectacolul întreg, spre deosebire de *debut*, care se referă la persoane.

Preot (lat., vulg. *prebiter*, clasic *presbyter*) = 1. Cel ce prezidă ceremoniile cultului. 2.- In biserica creştină e consacrat serviciului divin.

Preparaţie (pregătire) = In armonia severă, nota disonantă a unui acord consonant precedent; se mai zice: prepararea cvartei, când cvarta

dintr'o răsturnare a doua a mai fost auzită la aceeaşi voce într'un alt acord precedent în stare directă.

Prescurtări = Iniţiale sau părticele de cuvinte prescurtate, ce completează notaţiunea muzicală, pentru a indica *nuanţele* (v. AC.) sau *mişcarea* (v. AC.).

Prestissimo = 1.- Foarte, foarte grăbit, termen de mişcare sau tempo (v. ABREGAŢIUNI). 2.- Titlul unui capitol dintr'o sonată sau simfonie ce trebuie executat cu această mişcare.

Presto = Foarte grăbit, mai puţin ca prestissimo, ca mişcare.

Prima = 1.- Intervalul dintre două note pe aceeaşi treaptă. (Termen întrebuinţat numai de unii, căci propriu zis, interval trebue considerat dela secundă în sus). a) *P. perfectă*, sinonim cu *unison* (v. AC.); b) *P. mărită*, sinonim cu *semiton cromatic* (v. AC.). 2.- *P. Volta*, v. REPETIŢIE. 3.- Vocea sau instrumentul care are, în genere, melodia principală. 4.- *P. vista*, executarea după note, la prima vedere (v. DESCIFRARE, V. VISTA). 5.- *Primadonă*, prima cântăreaţă de operă, ce joacă totdeauna roluri principale: soprană dramatică, lejeră, lirică, mezzosoprană şi contraltă.

Principal = 1.- Partida ce trebue pusă în evidenţă în execuţia unei partiţiuni. Se notează sus; ex.: *P. flaut, cello*, etc. 2.- Joc de orgă, amintind timbrul instrumentelor de suflare de metal, de obicei, cel mai puternic registru dela acea orgă.

Pristoleancă = Horă din timpul fanarioţilor şi melodia corespunzătoare.

Principesa Ioana Ghica-Comăneşti = O pasionată iubitoare de muzică, care pune acest dar în serviciul cultural al poporului: întreţine pe propria-i socoteală o organizaţie corală mixtă, care slujeşte la biserică pe lângă sediul Comăneşti (Bacău) şi mai la toate satele din judeţ, la slujbe şi la şezători, cu scop eminamente instructiv, educativ, naţional şi religios. Ea însăşi compozitoare a compus *Imnul Crucii Roşii*, cu prilejul serbărilor de 50 de ani ale societăţii (Oct. 1926), o liturghie, coruri pe voci egale şi mixte originale şi culese chiar de dânsa. A dirijat în persoană la Ateneul din Bucureşti *Imnul*, compus de dânsa şi dedicat maestrului Kiriac, cu prilejul jubileului soc. corale *Carmen* (v. KIRIAC).

Privegher = Carte bisericească ce conţine orânduiala *priveghierii* (v. AC.): *Privegher de Anton Pann (1848*.

Priveghere = A doua slujbă a nopţii: *călugării sunt datori a lua parte la privegherile de noapte*.

Producţiune = Prezentarea în public a rezultatelor de studii ale unei şcoli de muzică; producţiile trimestriale ale conservatorului, producţia de fine de an a academiei de muzică, unde execută toţi sau câte unii din cei mai buni elevi (v. AUDIŢIE, V. EXIBIŢIE).

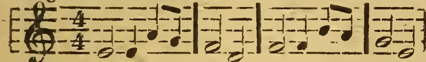
Profan = 1.- Laic; *muzică profană*, nebisericească. 2.- Nepriceput, necunoscător în muzică. 3.- A profana, a pângări, a-şi bate joc de ceva sfânt. De aici, în înţelesul de execuţie proastă a unei bucăţi serioase.

Program = 1.- Expunerea felului de activitate a unei şcoli, societăţi sau instituţiuni de cultură, în special muzicală. 2.- Foaia ce cuprinde înşirarea bucăţilor ce vor fi executate la un concert sau festival: autorul, numele bucăţii, iar la producţiunile simfonice sau festive, foarte adesea biografiile autorilor şi explicaţiuni sau comentarii asupra continutului, ca subiect şi desvoltare. 3.- *Programă analitică* (cerută de minister),

înşirarea amănunţită a caietelor de studiu şi a bucăţilor clasice, grupate pe clasă, constituind astfel obiectul de studiu al unei clase de Conservator de Stat.

Progresie (marş) = 1.- a) *P. melodică*, un şir de una sau două măsuri repetate de câteva ori, la intervale anumite. De obicei, la secunda şi la terţa; b) *marş armonic* sau *P. armonică*.

Progresie melodică la interval de secundă

2.- Repetarea unui bas dat, la anumite intervale, pe o întindere de o măsură sau cel mult două, cu aceeaşi cifraţie şi cu aceleaşi realizări; se înţelege că fiecare început al progresiei nu mai ţine legătura de notă comună (v. IMITAŢIE). In fugă, un desen de note la una sau două măsuri, repetate treptat în urcare sau în coborîre, de două-trei ori, spre a se opri la un punct culminant, iar celelalte părţi păstrând acelaşi raport de intervale.

Prohod = 1.- Slujba îngropăciunii, rugăciunea morţilor. 2.- Prohodul Domnului Isus Hristos se cântă Vinerea mare la priveghere (v. AC.).

Prolog = 1.- Un tablou cu muzică de solo şi orchestră, povestind un fapt care precede şi deci pregăteşte acţiunea propriu zisă a spectacolului de operă. Contrariul este *epilog* (v. AC.) la încheierea spectacolului. 2.- *P. simfonic*, v. UVERTURĂ.

Promenadă (plimbare) = 1.- *Muzică de P.*, repertoriul executat de o orchestră, de obicei pe înserate, în grădini sau localuri publice. 2.- Plimbarea în marş, a perechilor dănţuitoare, la un cotilion, de obicei la sfârşitul unui quadrille.

Proponiment (muzical) = O metodă, un sistem, un fel de a preda muzica, prezentat ca propunere ce ar putea fi experimentată şi de alţii ca sistem pedagogic; ex. 1) Proponiment pentru solfegii în cursul secundar, de *Ioan Costescu*, profesor la Liceul Sf. Sava şi la Liceul Lazăr din Bucureşti, între 1894—1926. 2) Altul, sub titlul de: sistem *scriptofonic* sau *scriptosonic*, a fost un proponiment de *Alexandru Podoleanu* şi *Constantin Cordoneanu*, experimentat de acesta din urmă la „Seminarul pedagogic universitar" din Bucureşti, între anii 1898—1906, pe rând, dela clasa I, până la a VIII-a secundară. 3) Alt preponiment pentru predarea orei muzicale în cursul primar, de *Juarez Movilă* (1902).

Proporţie = 1.- Condiţiunea cerută de estetică, (v. AC.), ca lucrarea de artă să aibă o măsură egală ca lungime şi desvoltare între părţile şi elementele ei. 2.- Condiţiunea cerută de un ansamblu de voci sau instrumente, ca forţa sau cantitatea elementelor la una din partide, să fie în echilibru cu celelalte partide, pentru ca totalul să producă un efect proporţionat. Dacă la un cor, de pildă, o partidă este mult mai numeroasă cantitativ, proporţia se păstrează făcând ca acea parte numeroasă să se execute mult mai uşor, mai piano, ca să nu acopere celelalte partide. 3.- Potrivirea, ca rezonanţă, între voci soliste şi instrumentele acompaniatoare. 4.- *Muzică proporţionată*, oricare se serveşte de o notaţiune, determinând raportul dintre durata sunetelor unei melodii. In evul mediu, la început, se arăta prin semne de legătură şi dela secolul al XVI-lea încoace, prin bara măsurii şi forma măsurii.

Proschinitar = 1.- Mic paraclis. 2.- Carte de închinăciuni: *Proschinitar sau Inchinătorul sfintelor locuri, de Anton Pann.*

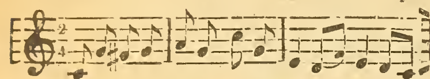
Prosomie = Cântare bisericească, numită obişnuit *podobie* (v. AC.): *posomia sfântului Gheorghe.*

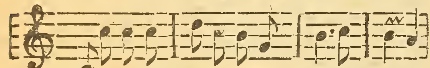
Protagonist = La operă, artistul de primul rang, care are totdeauna rolurile principale.

Proteză = In muzica veche, o pauză care valora cât două *more* (v. AC.).

Protopsalt = Fruntaş între *psalți* (v. AC.).

Proverb (muzical) = Părticică din-tr'un cuplet, cântec popular sau popularizat, care cuprinde o idee de spirit, instructiv sau muşcător şi a rămas în popor cu melodia respectivă. De cele mai multe ori resturi de melodii.

Proză (lat., *prosequentia*)=1.- Numărul de silabe ce completa durata unei note lungi, la fiecare oprire, în vechiul cantus planus. 2.- Vorbirea obişnuită, fără rimă, fără ritm, „organul raţiunii şi al ştiinţei, capabil de a convinge, a instrui, a interesa", nu ca poezia, „menită să mişte, să emoţioneze". 3.- *P.* trebuie să aibă o limbă poetică, un limbaj poetic, o haină poetică, figurile de cuvânt şi de cugetare ce dau poeziei imagini frumoase; aceasta face deosebire între *P.* şi simple versuri (v. AC.) nepoetice (poezie prozaică). 4.- Se mai zice şi *proză poetică*, limbaj ales şi imagini frumoase, contrariul *poeziei prozaice*, versuri cu conţinut lipsit de calitate.

Prozodie = 1.- Cetirea corectă a versurilor, ţinând seama de accentele metrice ce formează baza de alcătuire a versurilor. 2.- Studiul ce cuprinde toate regulile de alcătuire a diferitelor feluri de versuri antice; prin analogie şi a versurilor de astăzi (v. METRICĂ).

Psalm = 1.- Poezie religioasă cu conţinut de laudă lui Dumnezeu, în număr de 150, atribuite Regelui David (v. EOLIAN). 2.- Muzica ce însoţeşte textul unui *P.*

Psalmodie = 1.- Vechea recitare specială a psalmilor, pe întinderea notelor: *mi, fa, sol, la,* cele patru coarde ale vechii lire. 2.- *A psalmodia,* a îngâna o melodie în tonul unei psalmodii, aşa cum se fac în genere rugăciunile, la orientali.

Psalt = „Cântăreţ de strană".

Psalterion = Vechi instrument de coarde, care sună prin ciupirea sau lovirea cu plectrul (v. AC.).

Psaltichie = Muzica religioasă greco-orientală a bisericii creştine ortodoxe. S'a păstrat prin biserici şi mănăstiri, din generaţie în generaţie, dar forţamente suferind oarecari schimbări, după circumstanţele istorice. Ea se ocupă cu cântarea melodică sau unisonă, având pentru sunete următoarele numiri: *pa, vu, ga, di, le, zo, ni, pa,* care reprezintă scara în urcare, sau, invers cetite, în coborîre. O scară cuprinde 7 tonuri, care se împart în: *mari,* având câte 4 secţii (subîmpărţiri ale tonului); *mici,* cu câte 3 secţii, şi mai mici, cuprinzând câte două secţii, în total 22 secţiuni:

Semnele psaltichiei, (după unele păreri, egiptene, după altele, în legătură cu neumele (v. AC.) sunt de 4 feluri: 1) *Vocale,* indicând combinarea diferitelor intervale; sunt în număr de zece, şi anume: ison, oligon, petasti, chendima, două chendime, ipsili, epistrof, iporoi, elafron, hamili (v. fiecare) şi diferitele combinaţiuni între ele. 2) *Consunante,* corespunzând nuanţelor, sunt 5 la număr şi anume: varia, omalon, antichenoma, psifiston şi eteron (v. fiecare). 3)

Timporale, corespunzând valorilor de note, sunt în număr de 4: clasma, apli, gorgon și argon. 4) *Ftorale,* 20 la număr, dintre care două ajutătoare, și anume: diez și ifes (v. AC.) corespund accidenților muzicali, iar celelalte, principale, producând modulațiunile, sunt de 3 feluri: a) *diatonice,* care sânt 8 la număr: ni, pa, vu, ga, di, ke, zo, și ni de sus; b) *cromatice,* în număr de 5, și anume: di, ke, pa, di și muștar și, în sfârșit: c) *enarmonice,* tot 5 și anume: nisabur, hisar, agem, general-diez și general-ifes. In psaltichie sunt 3 feluri de *mișcări:* irmologice, stihirarice și papadice (v. fiecare). *Tonalitățile* din muzica occidentală sunt reprezentate prin cele 8 ehuri sau glasuri, având în scris câte un semn special, indicând fiecare glas (v. CHEIE, v. GLAS). *Cadențele* sau *pauzele* sunt de 3 feluri: perfecte, imperfecte și finale, iar, după forma lor, sunt de două feluri: diatonice și cromatice. (V. CADENȚĂ).

TATĂL NOSTRU.

Glas al V-lea Pa.

Ta tăl no stru ca re le ești în ce e e rurĭ

sfin țea a scăse nu u me le Tĕŭ, vi e Îm pĕ

ră ți a Ta, fa că se vo ĭa Ta pre

cum în ce e e er și i pre pămînt pâĭ nea

noa a as tră cea spre fi i in ță dă-ne-o

no o o o á a stă-dĭ și ne iar tă no uă gre

șé le le noa stre precum și noĭ ier tă ăm gre și

i ți lor no o o ștrii și nu ne du ce pre noĭ în

tru is pi i tă ci ne iz bă ve e e e ște

de cel vi clean.

Iată un scurt istoric al psaltichiei: Până în secolul al IV-lea după Hristos, muzica bisericească creştină nu se deosebia în: occidentală şi orientală. In acest veac compuse călugărul *Arie* mai multe cântece profane. Atunci *Sf. Ioan Gură-de-aur*, a introdus şi el imnuri religioase antifonice. Muzica bisericească devenind apoi complicată, ajunge cu neputinţă de răspândit. Prin secolul al VII-lea apare *Sf. Ioan din Damasc* (v. AC.), care orânduește psaltichia, simplificând-o. In secolul al XII-lea, *Ioan Cucuzel*, desăvârşeşte aceste principii, în cartea sa, *Arta psaltică*. In secolul al XV-lea, se introduc în psaltichie melodii după tonurile turceşti. Abia în veacul al XVIII-lea, *P.* se desvoltă din nou, mulţumită lui *Agapie Palermul*, Mitropolitului *Hrisant* (v. AC.) şi lui *Grigore Protopsaltul* (v. AC.). La Români, se introduce, pe vremea lui Vasile Lupu şi Matei Basarab, cântarea în greceşte, în locul celei slavone. Mitropolitul Dionisie Lupu (1823) înfiinţează mai târziu o şcoală de muzică bisericească, unde era dascăl *Macarie* (v. AC.). Trei distinşi profesori şi compozitori îi urmară apoi: *Anton Pann*, *Ştefan Popescu* şi *Teodor Georgescu* (v. AC.), care curăţară cântările bisericeşti de tot ce aveau străin şi le acomodară cu gustul de cântare al poporului român.

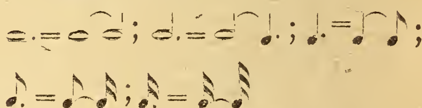
Psaltire = Colecţiunea psalmilor, ce se cetesc la slujba religioasă. Traducătorul primei *Psaltiri* tipărite a fost Diaconul Coresi (1525—1600). O altă traducere: *Psaltirea în versuri* (1673) se datoreşte Mitropolitului Moldovei, Dosoftei, părintele poeziei noastre bisericeşti (1630 — 1711).

Puccini Giacomo (1859—1925) = Mare reprezentant al operei moderne italiene. A luat premiul întâi la absolvirea conservatorului din Paris. Autorul celor 4 opere celebre din zilele noastre: *Manon Lescaut, Boema, Tosca, Madame Butterfly*. A mai scris messe şi bucăţi pentru muzica de cameră.

Pugnani Gaetano (1731—1798) = Violonist din Turin; a scris opere, un balet, o cantată, 9 concerte pentru violină, 14 sonate solo pentru vioară, şi multe lucrări pentru muzică de cameră, 12 simfonii pentru quartete de coarde, etc.

Pulpitru, v. **pupitru**.

Punct = 1.- Pus la dreapta unei note, măreşte valoarea notei cu încă jumătate, adică prelungeşte întonarea cu încă jumătate din valoarea notei (v. DUBLU PUNCT); ex.:

2.- Deasupra sau dedesuptul unei note, *staccatto* (v. AC.). 3.- *P. de suspensiune* (sau de orgă), *coroană* (v. AC.).

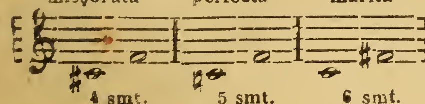
Pupitru = 1.- Tribuna de unde dirijează maestrul întregul ansamblu; se zice: *La pupitru a fost maestrul X*, ansamblul total dirijat de acel maestru (v. BAGHETĂ). 2.- Un accesoriu necesar oricărui executant, pe cari se ţin întinse şi deschise notele de muzică. Pupitrul poate fi fixat: o scândură sau o tablă de metal, sprijinită de un suport sau purtător dintr'un şir de vergele de metal, ce se îmbină cu anumite şuruburi sau încheetori.

Q
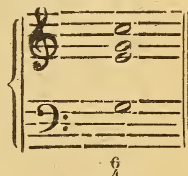
Quadrata, quadricata, v. **notă**.

Quadrille = 1.- Un grup de patru cavaleri francezi care luau parte la jocurile numite *carrousel*, în secolul al XVII-lea. 2.- Astăzi, dans liniştit şi elegant, cu 6 figuri, câte două perechi de dansatori. 3.- Grup de 4 dansatori la un balet. 4.- Compoziţie instrumentală; piano sau orchestră corespunzătoare dansului (v. COTILION).

Quartă = 1.- Interval (v. TABLOU), distanţa dela o treaptă până la a patra a ei, în sus sau în jos; a) *superioară:* do-fa (do-re-mi-fa); b) *inferioară:* sol-re (sol-fa-mi-re), *Q.* este de trei specii: a) *micşorată* (diminuată), 4 semitonuri sau falsă: do diez-fa. Quartă e un interval disonant. Prin răsturnare dă o quintă mărită; b) *perfectă* (justă), 5 semitonuri (2 tonuri şi un semiton): toate quartele din natură, afară de fa-si, (v. TRITON): do-fa, re-sol, etc. (prin construcţie) do diez-fa diez. *Q.* e un interval consonant (v. ACORD). Prin răsturnare se dă o quintă perfectă (7 semitonuri); c) *Q. mărită* (augmentată) are 6 semitonuri, şi anume: 3 tonuri în şir, din care cauză acest

interval se mai numeşte şi *triton* (v. AC.). Din natură e singurul: *fa-si;* celelalte sunt prin construcţie: re-sol diez, etc. *Q.* mărită e un interval disonant. Tritonul se găseşte numai între treptele 4 şi 7 a gamei majore sau minore (v. INTERVAL ATRACTIV), prin răsturnare dă o quintă micşorată (6 semitonuri). 2.- *Q. consecutive,* permise în contrapunct numai 2—3 în şir, cu condiţie ca să fie însoţite de sextă. 3.- *Q. pregătită* sau *preparată* (v. PREPARAŢIE). 4.- *Q.-sextă*-răsturnarea.

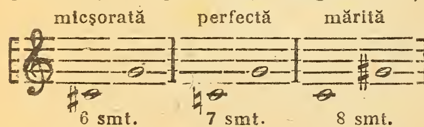

Quartet (quattor) = O grupare de 4 executanţi. 1.- *Q. de voci,* a) mixt: soprano, alto, tenor şi bas; b) voci egale: soprano I şi II, alto I şi II sau c) bărbăteşti: tenor I şi II, bariton şi bas. Execută bucăţi anume scrise, în genere fără, dar adesea cu acompaniament de piano sau alte instrumente; în tot cazul, câte o persoană la fiecare voce. Dacă sunt câte două, se chiamă *dublu quartet* sau *octet* (v. AC.). Dacă sunt mai multe persoane la fiecare voce, gruparea se numeşte *cor* (v. AC.). 2.- *Q. de instrumente* în muzică de cameră:

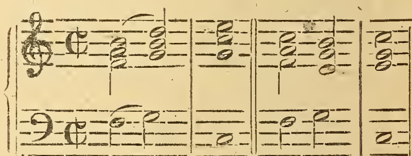
a) de coardă: vioară I, II, viola, violoncel; asemenea quartete execută compoziţiuni clasice în formă de *sonată* (v. AC.), datorită celor mai mari maeştri, clasici şi moderni: Haydn, Mozart, Beethoven, Brahms, Dvorak, etc.; b) instrumente de alamă: trompeta, corn I şi II, trimbol; c) instrument de suflare de lemn: flaut, oboe, clarinet, fagot. 3.- Q. *de solişti*, la operă (ex.: actul IV din Rigoletto) sau orice bucăţi de concert scrisă pentru 4 voci, în diferite combinaţiuni.

Quator, v. quartet (v. AC.).

Quintă = 1.- Interval (v. TABLOU), distanţa dela o treaptă până la a cincea în sus sau în jos. a) *superioară:* do-sol (do-re-mi-fa-sol); b) *inferioară:* la-re (la-sol-fa-mi-re). 2.- Q. e de trei specii: a) Q. *micşorată* (diminuată), 6 semitonuri (nu 3 tonuri în şir). Din natură e numai si-fa (si-do-re-mi-fa). Orcare altul, este construit, cu ajutorul accidenţilor do diez-sol. In armonie, Q. micşorată are rezoluţie forţată, ca şi tritonul (v. INTERVAL ATRACTIV). Q. micşorată e un interval disonant. Prin răsturnare dă o quartă mărită; b) Q. *perfectă* (justă) are 7 semitonuri (trei tonuri şi un semiton), ex. (din natură) toate quintele afară de si-fa; do-sol; re-la, etc.; (prin construcţie) mi bemol—si bemol, etc., e un interval consonant (v. ACORD). Prin răsturnare dă o quartă perfectă; c) Q. *mărită* (augmentată)

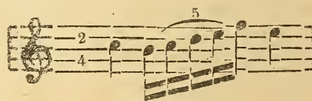
are 8 semitonuri, numai prin construcţie: do-sol diez; re bemol-la. Se găsesc pe la acorduri cu *alteraţie* (v. AC.) superioară şi inferioară. E un interval disonant. Prin răsturnare dă o quartă micşorată. 3.- In armonie, a) Q. *acord*, cel construit din 3 note: fundamentală, terţă şi quintă (v. ACORD); b) Q. *paralele*, înlănţuire greşită de acorduri, când două voci merg în quinte paralele. Aceasta se întâmplă mai ales când basul în stare directă, merge în interval de secundă. Pentru a le evita, celelalte voci să facă mişcare contrarie cu basul; c)

Q. *ascunse*, q. paralele, între vocile mijlocii.

Quintete = 1.- Un grup de 5 voci soliste diferite sau 5 instrumente soliste diferite. 2.- Compoziţie clasică armonizată sau ţesută pentru 5 voci sau instrumente; în genere, cu acompaniament de piano (obişnuit cu muzica de cameră).

Quintolet = Grup de 5 note, notate cu un arc şi cifra 5, care se execută într'o singură bătaie, într'o măsură binară.

Quinton = Instrument de suflare de alamă cu o quintă mai jos decât cornetul cu piston.

R

Rabana, v. Ravana.

Rachmaninov Sergiu Vasilievici = Născut în 1873. Pianist, unul din reprezentanții de seamă ai muzicii moderne rusești. A scris o operă, *Aleko*, într'un act, o fantezie simfonică, *Le Rocher*, un *Capriciu boem*, 2 concerte p. piano, numeroase bucăți p. violoncel și vioară, etc.

Radiofonie = Transmiterea sunetelor, fără fir, numai prin undele atmosferice. Pornesc sunetele dela un centru de „înaltă frecvență" (un milion volte), se radiază și exercitând asupra electricității din atmosferă, transformă undele eterice în energii. La locul receptat, un sistem de lame (detector electrolitic, detector de cristal, lampă cu 3 electrozi) preface din nou undele radio-electrice în unde sonore. Distanța dela punctul de emisie până la punctul de recepție depinde de puterea aparatelor dintr'o parte și dintr'alta.

Raff Iosef Ioachim (1822—1882) = Compozitor cunoscut, autorul simfoniilor: *Leonora* și *In pădure* și al celebrei *Cavatine* p. vioară. A mai scris quartete p. coarde, bucăți p. vioară, etc.

Rall. = **Rallentando** (v. AC.).

Rallentando = Ca și *ritardando* sau *ritenuto*, rărind mișcarea pe un cuprins limitat, de 2—3 măsuri, sau la sfârșitul unei bucăți. Când e în cursul cântării, rall. e valabil numai până unde e notat *a tempo*, adică: să se reia mișcarea dela început.

Rameau Jean Philippe (1683 — 1764) = Fruntaș al muzicii franceze din sec. al XVIII-lea, fost organist. A scris o mulțime de opere, între care multe foarte popularizate: *Samson*, *Ipolit și Aricia* (1733), *Castor și Polux* (1737), *Indiile galante* (1735), *Pigmalion*, *Zoroastru* (1749), *Anacreon*, etc. Ca teoretician, el lasă un *Tractat de armonie* (1722) și alte studii.

Rampă = 1.- Șir de lumini la marginea de jos din fața scenei. 2.- *Chemat la rampă*, artist sau maestru aplaudat. 3.- Titlul unei foi zilnice, v. REVISTĂ.

Rapsod = 1.- Artist și cântăreț ambulant, la cei vechi, care recita, din sat în sat, poeme și cântări epice, de obicei din Iliada sau Odisea, fragmente după alegerea auditorului. 2.- Azi, poet care preferă subiecte populare. 3.- *Fig.* lăutari cari duc din loc în loc și păstrează din tată în fiu, cântecele populare.

Rapsodie (gr., *raptein*, a coase și *ode*, cântec) = 1.- La cei vechi, o înșirare de părți din poeme, recitate și cântate de cântăreții populari. 2.- Azi, culegerea de motive populare (cântece sau dansuri) și prezentarea lor sub o formă muzicală serioasă.
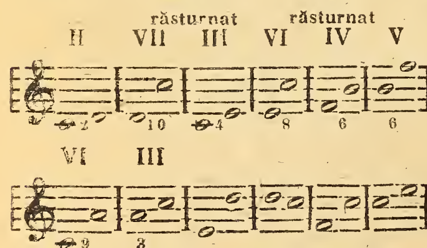
Ex.: *12 Rapsodii ungureşti* p. piano, de Liszt. *R. română* p. orchestră, de Enescu, *4 Rapsodii române* p. piano, de T. Fuchs, altele de G. A. Dinicu, etc.

Rascadă = 1.- *Intradă* (v. AC.) ce serveşte şi de *ritornello* (v. AC.) la unele dansuri spaniole.

Răspuns = 1.- Părţi din liturghie, spuse de preoţi sau cor, ca *R.* celui ce oficiază. Se zice: *Răspunsurile au fost date de corul bisericii X.* 2.- *Contramotiv* (v. AC.). 3.- La fugă, motivul cu care intră vocile, pe rând, succedându-se în expunerea fugii.

Rastral = Instrument de scris, cu care se pot trage dintr'odată cele cinci linii ale portativului.

Răsturnare = 1.- *A unui interval,* găsirea intervalului complementar până la octava uneia din cele două note. a) Prin *R.*, un interval de secundă devine septimă şi invers; intervalul de terţă devine sextă şi invers, intervalul de cvartă devine cvintă şi invers; b) prin *R.*, intervalele mici devin mari şi invers, cele micşorate devin mărite, cele perfecte rămân perfecte; c) orice interval, împreună cu *R.* lui, trebuie să dea un total de 12 semitonuri. Aşadar, la speciile de sexte şi septime se calculează semitonurile, referindu-se la intervalul de secundă sau terţă obţinut prin *R.* Ex.: secunda mare are 2 smt.; *R.* ei, septima mică, va avea 10 smt. Terţa mărită are 5; prin *R.* sexta micşorată va avea 7.

2.- *R. unui acord,* a) *R.* I, când e terţa acordului la bas; b) *R.* II, când e cvinta acordului la bas; c) *R.* III, când e septima acordului la bas; d) *R.* IV, când e nona acordului la bas (v. CIFRARE).

Răsunet = 1.- *Ecou* (v. AC.). 2.- Efectul unui ansamblu. 3.- Efectul sufletesc sau moral al unui cântec, asupra mulţimii: de soldaţi, de popor (v. MAGNETISM MUZICAL).

Ravana = Un fel de ţimbal, cu care femeile indiene se acompaniază când cântă din gură.

Ravanostron = Instrument indian cu trei coarde şi arcuş, înrudit cu vioara, socotit de unii ca strămoş al acesteia.

Re = Treapta a doua din gama model do major; cel din octava a treia are 293 vibraţiuni pe secundă (v. SISTEM LINEAR, v. D).

Real = *Notă reală,* care face parte dintr'un acord, spre deosebire de *notă de pasaj* (v. NOTĂ).

Realizare (a unui bas dat sau a unui cânt dat) = Găsirea celorlalte trei voci, după regulile stabilite de armonie, prin înlănţuirea acordurilor, când basul e cifrat, *R.* urmăreşte intenţia autorului acelui bas; când basul e necifrat, *R.* e liberă, după voia şi dibăcia muzicantului.

Rebec = Vechiu instrument cu 3

coarde, în formă de lăută. Strămo-

șul viorii de astăzi; introdus de Arabi în Europa, cam prin secolul al VIII-lea.

Recenzie = Scurtă dare de seamă asupra unei lucrări literare sau muzicale (v. ANALIZĂ, CRITIC, CRITICĂ).

Recital = Concert dat numai de un singur executant virtuos, pentru a se face auzit, cum interpretează pe anumiți autori clasici. Se zice: *R. pentru piano*. Se mai zice și *R. coral*, dacă întregul program e ținut numai de cor.

Recitare = Versuri spuse sau declamate. Sunt recitări însoțite de muzică, uneori improvizată, alteori scrisă anume.

Recitativ = 1.- Muzică vorbită, care nu ține seama de măsuri sau melodie, ci intonația pune în evidență expresiunea textului, ca înțeles, cadența cuvintelor și accentele frazei. Servește la operă ca legătură de trecere între o romanță și alta, în genere între două bucăți cântate, scrise în măsură. 2.- La un serviciu religios, partea oficiantului cântată *parlando* (v. AC.). Orice *R.* se scrie fără măsură, cu note de valori mici și chiar cu caractere mici.

Recreație (muzicală) = *Divertisment* (v. AC.).

Reducere = 1.- Aranjarea (v. AC.) unei bucăți de orchestră, pentru un număr redus de instrumente sau numai pentru piano, pe cât posibil, păstrându-se intențiunile caracteristice ale partițiunii, adică părțile principale, ale melodiei și armoniei. 2.- Executarea direct la piano, după o partițiune de orchestră. Acest fel de reducere implică o mare dificultate, căci parte din instrumente sunt scrise în chei și transpozițiuni diferite și totuș trebuie redată intențiunea părților din ansamblu. Maestrul Enescu are obișnuința de a învinge cu dibăcie aceste mari dificultăți, de a executa la piano, direct după partițiunea de orchestră.

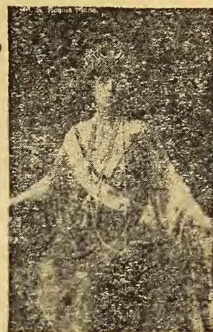
Reflexiune = Fenomen acustic constând din repetarea sau repercutarea unui sunet (v. ECOU, TABLĂ, LADĂ DE REZONANȚĂ).

Refren = Fraza muzicală, uneori în măsură și mișcare deosebită, ce se repetă regulat, cu acelaș text, de către însuși cântărețul sau de un cor, după fiecare frază principală a unui cântec sau cuplet.

Regal = 1.- Un vechi sistem de orgă portativă, cu ancii libere, metalice. 2.- Nume obișnuit în Germania, pentru instrumente cu ancie. 3.- Un instrument de percuțiune alcătuit din o scăriță de scăunele, sprijinită vertical pe un tripied, ca la timpanon; sunetele se produc prin lovirea cu o baghetă ce are la vârf o mică bilă.

Regele Ysului = Operă în patru acte, cuvinte de Eduard Blau, muzica de Lalo, o dramatică legendă bretonă.

Regina Maria = 1.- Prima suverană a României întregite, încoronată la Alba-Iulia la 15 Octomvrie 1922, protectoarea artelor la noi, ea

însăși fiind scriitoare cunoscută și dincolo de graniță. A publicat, între alte multe: *Ilderim*, roman, pus pe scenă de profesorul Peretz; *Povești, Icoane din războiul nostru*, emoționante scene, în special privitoare la pierderea micului principe Mircea. Organizarea actualei Filarmonice și mai ales a primei trupe statornice de

operă română, se datorește în mare parte Inaltei Sale stăruinți. 2.- Teatru cu acest nume, în București, actualmente compania Bulandra-Manolescu-Maximilian-Storin. 3.- Cvartet cu acest nume. Actuala formațiune (1926): C. Nottara, I. Barbu, T. Popovici, Waterstraat.
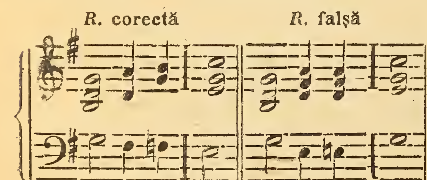
Registru = 1.- La orgă sau la harmonium, un buton ce deschide un anume joc de orgă sau mai multe combinate. Sunt registre pentru manuale, pentru pedale, ce se deschid cu mâna, altele cu genunchiul și altele cu piciorul. 2.- Pentru voce, o întindere limitată, cu o anume emisiune: *R. de jos, central* (din piept), *din cap, falset, mezza-voce*, etc. Arta de belcanto recomandă anumite condiții pentru trecerea dela un *R.* la altul, pentru a obține egalitate (v. AC., V. IMPOSTARE).

Reineche = 1.- *Leopold Carl* (1774—1820). A scris opere, lucrări p. orchestră și muzică de cameră. 2.- *Carol* (1824—1910), pianist, compozitor și dirijor. Compozițiile sale aparțin genului lui Mendelssohn și Schumann. A scris tot felul de compoziții, între care și opere.

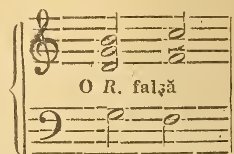
Reinhold Hugo = Născut în 1854 în Viena. Compozitor. A scris lucrări pentru orchestră, muzică de cameră, lieduri și bucăți pentru piano.

Relâche = Intreruperea pentru o seară, a unui spectacol de teatru sau de operă, dintr'un șir obișnuit al unei stagiuni.

Relație falsă = 1.- In armonie, trecerea dela o voce la alta, a unui șir melodic, mai ales cromatic, acolo unde ar fi fost firesc ca șirul să se fi auzit la aceeaș voce.

2.- Efectul rezultat din realizarea unui bas succesiv dela treapta V la IV, stare directă, ton major.

Relativ = 1.- *Game* sau *tonuri*, una majoră și alta minoră (v. GAMĂ). Se mai zic și *derivate*. 2.- *Modulațiuni în tonuri relative*, cele în tonuri apropiate, cari au un accident în plus sau în minus. 3.- *Valoare relativă*, v. VALOARE.

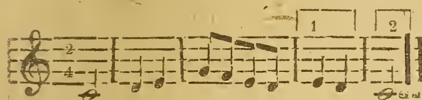
Religioso = 1.- Cu evlavie, cu sfințenie. Termen de expresiune. 2.- v. *Muzică* religioasă.

Reminiscență = O idee, o melodie ascunsă prin creier, auzită cândva și dată de compozitor, fără știrea lui, ca o inspirație nouă, proprie. Reminiscențele sunt cauzele melodiilor banale, spre deosebire de cele *originale* (v. AC.). Și cele dintâi și cele din urmă, oglindesc puterea de talent și gradul de cultură ale compozitorului.

Renaștere = Epoca din istoria muzicii (corespunzătoare cu cea din istoria omenirii) în care înflorirea cunoștințelor contrapunctului și a mijloacelor de notațiune, pregătesc propășirea muzicii moderne. Dela această epocă datează nașterea studiului de armonie și contrapunct, precum și fuga; deasemenea, bara măsurii și aplicarea notațiunii sistemului arietin (V. ORGANUM, ARMONIE, CONTRAPUNCT)

Repertoriu = 1.- Lista bucăților muzicale studiate de un executant, potrivit cu mijloacele sale tehnice. *R. unui pianist, al unui cântăreț*, etc. 2.- Lista operelor studiate de organizația unei trupe de dramă sau operă, pentru spectacolele unei stagiuni. 3.- Totalul compozițiilor de care dispune o organizație orchestrală, corală sau religioasă.

Repetiție = 1.- *Probă,* o ședință de muzică în care se pregătește un ansamblu de voci sau instrumente. a) *R. parțială,* numai cu un grup de voci sau un grup de instrumente, ori numai cu soliști; b) *R. totală,* cu toate elementele; c) *R. generală,* ultima înainte de concert sau de spectacol, cu întregul *ansamblu* (v. AC.). 2.- *R.* (semn de), semn numit *ritornello,* care arată că trebuie repetat, adică executat din nou, una sau mai multe părți din bucata de muzică.

a) cifra *1* se chiamă în italienește *prima volta,* adică întâia oară, și însemnează că la prima executare a frazei se cântă cu măsura notată cu 1, iar la repetarea frazei, se sare peste măsura cu 1 și se execută încheind fraza cu măsura notată cu *2,* numită *secunda volta,* adică a doua oară; există și a 3-a oară, în cazul de repetare da capo al fine. 3.- *Da capo,* se repetă dela începutul bucății. a) *Da capo al fine,* se repetă dela început și până unde e notat *fine. Dal.* 𝄋 sau ⊕ (v. DAL.).

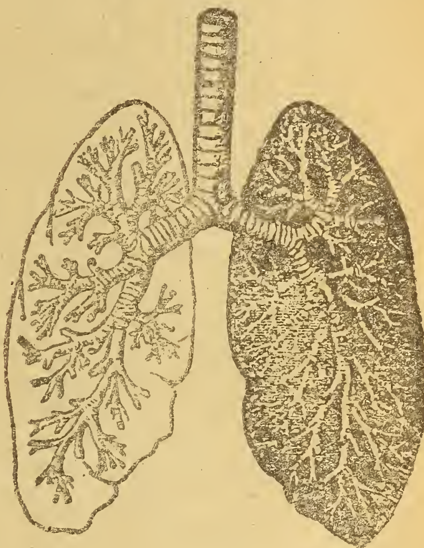
Replică = 1.- Repetarea unei fraze, după indicațiile semnelor speciale 2.- Răspunsul dat de cealaltă voce sau instrument, într'un duet, terțet, etc. 3.- La un spectacol de operă, *R.* se face câteodată și între ansamblul de voci și soliști.

Repriză = Reluarea frazei, conform indicațiunilor semnelor de repetiție.

Repriză = Reluarea melodiei, dela început, pentru diferitele strofe ale unui cântec și în special ale unui cuplet.

Requiem (parastas) = 1.- Serviciul în memoria decedaților: *„Requiem aeternum dona eis, domine"* (odihnă vecinică, dărueşte lor, Doamne). 2.- *Requiem de Mozart* (executat prima dată chiar în memoria lui). 3.- *R. de Cherubini, Verdi,* etc. sunt liturghii p. voci, soliști, coruri, orgă și orchestră, numite *„missa pro defunctis"*.

Respirație = 1.- Actul fiziologic de a primenì aerul în plămâni, prin aparatul respirator (v. AC.). 2.- *R.*

are două momente: a) *inspirația,* introducerea aerului proaspăt în plămâni și b) *expirația,* gonirea aerului uzat. Mecanismul respirației e o chestiune foarte importantă pentru executanții instrumentelor de alamă, spre a lega sunetele, precum și pentru cântăreți, spre o bună emisiune, dicțiune și frazare. 3.- *R.* e de mai multe feluri și anume: a) *claviculară* sau *superioară,* obositoare și parte sufocantă, totuși cântărețul e nevoit s'o aibă, când jocul de scenă cere să fie aplecat, în genunchi, etc.; b) *costală* sau *laterală,* caracteristică sexului feminin, căci nu angajează pântecele; c) *diafragmatică* sau *abdominală,* cea mai naturală, de aceea practicată de cântăreții deprinși, mai ales că e convenabilă pozițiunii verticale; d) *mixtă,* combinată din felu-

rile precedente. 4.- Un cântăreț trebuie să respire unde indică înțelesul cuvintelor (v. FRAZARE). In nici un caz un cuvânt nu trebuie tăiat prin *R.* și nici un cuvânt despărțit de adjectivul său. Se înțelege că aceasta nu e posibil în cântecele vechi bisericești, unde vocalizele ocupă cu un singur cuvânt un lung șir de măsuri. 5.- Semnul ' (virgulă, apostrof) în dreptul unei note, arată *R.* obligatorie.

Restricțiune (restrângere) = 1.- In fugă, intrarea mai grăbită a unei voci, înainte de a aștepta expunerea completă a temei de vocea precedentă. 2.- Stret.

Reuniune = 1.- Grupare de amatori, cari, cu vocea și cu instrumente, studiază, cu un maestru competent, diferite bucăți corale și instrumentale, producându-se cu concerte și audițiuni, fie pentru propria lor cultivare, fie pentru răspândirea în popor a gustului pentru muzică (v. LIEDERTAFEL). 2.- Strângerea laolaltă a diferitelor elemente ce compun un ansamblu: *R. corală.* Mai toate orașele din Banat, Ardeal, Maramureș, au vechi reuniuni corale, ai căror maeștrii au cultivat în special cântecul popular românesc; Banat: maestrul *Vidu;* Sibiu, maeștrii: *Dima, Popovici, Oancea;* Cluj: *Dima, Mureșeanu;* Cernăuți: *Porumbescu.* In vechiul regat: soc. *Carmen* (fondată în 1900, maestrul *Kiriac), Cântarea României* (1920, maestrul *Marcel Botez).* Mai de mult, *Hora* (Juarez Movilă); Turnu-Severin: *Doina* (St. Paulian), etc. La Expoziția Română din 1906, au cântat reunite toate societățile corale românești, sub bagheta maestrului Kiriac (v. SOCIETATE).

Revelație = Desvăluire, un chip minunat de executare și de interpretare a unei compoziții, încât efectele nebănuit de frumoase, produc emoțiune, înălțare, entuziasm. Se zice: *execuția simfonică cutare, sub bagheta maestrului X a fost o revelație.*

Reverie (fr., *rêve,* vis) = „O compoziție poetică pentru voce ori instrumente, evocând o stare sufletească de visări și închipuiri trecătoare „Intre vis și vieață". *R.* este înrudită ca gen cu *nocturna* (v. AC.).

Revistă = 1.- Ușor spectacol de teatru, cu cântece alcătuite dintr'o înșirare de scene cari biciuesc evenimentele politice ale zilei, fără nici un subiect definitiv; nu are pretenția unei lucrări dramatice, ci numai ca simplu prilej de petrecere. 2.- *R. muzicală,* publicație periodică instructivă, educativă prin menirea ei de a răspândi cunoștințe despre muzică, de a analiza producțiuni, execuțiuni artistice, etc. Câteva reviste românești muzicale: *R.* mai de mult; *Arta,* a apărut la Iași în două rânduri: între 1883—1885 și din Ianuarie 1924 până în Iunie 1896. Sub direcțiunea lui Titus Cerne; *România Muzicală,* C. Cordoneanu, București, Martie, 1890 — 15 Decembrie 1904. *Muza Română,* Mureșanu, Brașov (1900); *Arta Muzicală,* T. Fuchs (1906); *Artiștii noștri,* Movilă (1895); *Muzica* (1918 — 1925), București-Temișoara, directori: Georgescu-Breazul și Maximilian Costin; o altă *R. Muzica,* 1906, sub direcția colonelului Mărgăritescu; *Doina,* director C. Bărcănescu, apoi C. Gebauer și G. Ionnescu-Gion. *R.* muzicală și literară apărută în toamna anului 1886; *Gazeta Artelor,* diriguită de Juarez Movilă, 27 Octomvrie 1902 — 15 Mai 1904. Avea subtitlul: „Teatru, muzică, pictură, sculptură, arhitectură, gimnastică, dans, etc.". A apărut în București; *Gazeta Teatrului Național,* București, din Noemvrie 1835, până în Decemvrie 1836. Era redactată de Ioan Eliade Rădulescu; *Scena,* Iași 1903; *Scena,* București, 1917—1918; *Rampa* a apărut întâi sub titlul de *Rampa ilustrată;* reportaj muzical, artistic și sportiv, apărând actualmente în București, sub direcțiunea d-lui Faust Moor; *La soirée*

théâtrale, Bucureşti, 4 Octomvrie — 20 Decemvrie 1893.

Rezoluţie = *Deslegare* (v. AC.).

Rezolvire, v. **rezoluţie. deslegare.**

Rezonanţă = 1.- Efectul produs de sunet, ca rezultat al celor trei calităţi: *intensitate, înălţime* şi *timp.* 2.- Efectul produs de un ansamblu numeros de voci şi instrumente. 3.- Imbogăţirea efectului de sonoritate, produs de cutia sau lada de *R.* (v. AC.) pe instrumentele de coardă. 4.- Vuetul produs de un sunet, ca un efect al acusticii sau al ecoului.

Rfz. = **Rinsforzando** (v. AC.).

R. — H. L. — H. (germ., *rechte Hand,* mâna dreaptă; *linke Hand,* mâna stângă), M.-D., M.-G. (v. AC.).

Riemann Hugo = Născut în 1849. Ilustru profesor de muzică din Lipsca. Pe lângă compoziţii de piano, are numeroase cărţi de studii, precum şi cercetări în istoria muzicii, mai ales un magistral *Dicţionar muzical,* originalul în nemţeşte şi tradus în franţuzeşte şi'n alte limbi occidentale.

Rigoletto = Operă în patru acte, libret italian de Piave, muzică de Verdi, al cărei subiect e scos din *Regele petrece,* de Victor Hugo (1851).

Rimă = 1.- Potrivire de sunete la sfârşitul versurilor. *R.* e de una, două sau trei silabe, începând a fi socotită dela ultima silabă accentuată a versului. 2.- a) *R. feminină,* de o silabă:

Cu plăvanii dela jug,
Port în ţarini mândrul plug.
(Niger).

b) *R. masculină,* de două silabe:

Şi să vadă mândrul soare
Intr'o zi de sărbătoare
(Alecsandri)

3.- a) *R. imperechiată,* versul I cu 2, 3 cu 4, etc.:

Unde-i unul, nu-i putere
La nevoi şi la durere
(Alecsandri)

b) *R. alternativă,* versul 1 cu 3 şi 2 cu 4:

Plecat-am nouă din Vaslui
Şi cu sergentul zece
Şi nu-i era, zău, nimănui,
In piept inima rece.
(Alecsandri)

c) *R. îmbrăţişată,* versul 1 cu 4 şi 2 cu 3:

Dar colea de după munte,
Iese luna din brădet:
Se ridică, 'ncet, încet,
Gânditoare ca o frunte
De poet.
(Coşbuc)

(v. EMISTIH).

4.- a) *R. perfectă:* când e aceeaşi consonanta ce precede silaba accentuată a rimei:

Bate dela răsărit
Dor de lung călătorit.
(Depărăţeanu)

b) *R. slabă;* când o vocală simplă rimează cu un diftong ori triftong sau singular cu plural:

Şi dacă ramuri
Bat în geam,
E ca în minte
Să te am.
(Eminescu)

Luna strălucia,
Oştile dormia.
(Bolintineanu)

5.- *R. nouă, R.* rezultată din grupări de cuvinte:

Dela Nistru pân' la Tisa
Tot Românul plânsu-mi-s'a.
(Eminescu)

Adâncu-i luminându-l,
Inseninându-mi gândul
(Eminescu)

Un grup de trei silabe: (după unii *R. dactilică)*

Şi se duc ca clipele,
Scuturând aripele.
(Eminescu)

6.- *Monorimă,* o singură *R.* în toată poezia, de ex.: gazelul de Coşbuc. (v. VERSURI ALBE).

Rimsky Korsakow Nicolaus (1844—1908) = Compozitor și profesor la Conservatorul din Petrograd. A scris multe opere, simfonii și poeme simfonice (*Antar, Șeherazada, 1001 de nopți*), cvartete p. coarde, bucăți p. vioară, piano, lieduri, etc.

Rinsforzando = Sforzando (v. ac.).

Rit. = *Ritardando* sau *ritenuto*, ca și *rallentando* (v. ac.).

Ritardando, v. **Rallentando.**

Ritenuto, v. **Rallentando.**

Ritm = 1.- „Regularitatea cu care se succed accentele, în muzică, poezie și dans". 2.- „Cel mai bun exemplu de *R.* îl dă regularitatea cu care bate pulsul sau cordul sănătos, deasemenea cadența regulată a unui marș, păfăitul unei locomotive în plin mers". 3.- „Senzația de ordine, rezultată din simetria și revenirea periodică a timpilor accentuați și slabi într'o bucată de muzică". 4.- „Rezultatul combinării diferitelor valori de note, în exprimarea unei gândiri muzicale" (v. DESEN). 5.- *Formulă ritmică*, schema desenului de note pe care se țese fragmentul melodic (v. FORMULĂ, FIGURĂ, FRAGMENT).

Ritmometru = Metronom (v. AC.).

Ritornello = Semn de repetiție (v. AC.).

Roata = Joc popular românesc, după melodia învârtitei, unde jucătorii sunt la comanda unui conducător numit *vătaf*.

Rode Pierre (1774—1830) = Compozitor, celebru violonist din Bordeaux, solist la vioară la Opera Mare din Paris și profesor de vioară la Conservatorul de acolo. A scris 13 concerte p. vioară, 12 cvartete p. coarde, 24 capricii, 12 studii, duete, etc. Toate fac parte din studiile clasice ale viorii.

Rolland (Romain) = Născut în 1866, la Clamecy. Deși cunoscut îndeosebi ca literat și ca luptător neobosit pentru luminarea și înfrățirea noroadelor, *R.* este și un ilustru istoric muzical. Fost profesor de istoria muzicii la Școala Normală și Sorbona din Paris. In acest domeniu a publicat studii despre: *Istoria operei în Europa, înainte de Lully și Scarlatti* (1895), *Richard Strauss*, Opera *Orfeu* a lui Rossi, *Saint-Saëns, Muzica și istoria generală, Vincent d'Indy, Glück, Mozart, Berlioz, Hugo Wolf, Muzica în Italia și Germania, în secolul XVIII-lea, Lully, Grétry, Vieața muzicală în Anglia, în timpul restaurațiunii Stuarților, Frederic II, muzician, Originile operii germane*, etc., etc. El a arătat importanța istoriei muzicii în ansamblul spiritului omenesc; muzica se adaptează la toate condițiunile societății și e în strânsă legătură cu vieața intelectuală și morală a fiecărui popor. *R.* a scris și *Vieața lui Beethoven* (1903), o lucrare desăvârșită, model tipic al unei biografii exacte, vii și pasionate, asupra „forței celei mai eroice a artei moderne", asupra „celui mai mare muzician și mai bun prieten al celor ce suferă și luptă" și *Jean Christophe* (1904—1912), operă în zece volume, în care descrie vieața multiplă, capricioasă, diversă, a unui muzicant genial, personaj imaginar care este totodată: Beethoven și Wagner, Mozart și Glück.

Romana = Dans românesc, un fel de cadril (v. AC.); are șase figuri, a căror muzică și mișcări sunt combinate din diferite alte jocuri populare.

Romanță = 1.- „Nume dat cântecelor simple și gingașe, scrise pe cuvintele unor poezii lirice, exprimând sentimente curate și gingașe". 2.- *R. fără cuvinte*, v. LIED.

Romantism=Corespunzător ca gen și epocă cu cel din literatură, epoca din istoria muzicii, în care compozițiile în gen liric, au un caracter sentimental, cu imaginație liberă, fantezie proprie fiecărui autor, totul tinzând să impresioneze. Pe când *clasicismul* (v. AC.), urmând reguli severe de artă, lua ca exemplu de perfec-

țiune morală, tipurile eroilor antici sau caractere sufletești pururea adevărate; din contră, *romantismul* e inspirat din vieața aventuroasă a cavàlerilor, din atmosfera sbuciumată a evului mediu, — nu mai ține seamă de regulile clasicismului, ca o coborîre a nivelului de logică și disciplină a gândirii, doritor de impresii noi, ținând spiritul mereu încordat și captivat, ca în povestirea unui roman de senzație. Se înțelege că în literatură, diferența între clasicism și romantism este mai ușoară de perceput din cauza vocabularului clar și definit al cuvintelor, pe când în muzică, e mai dificil, căci graiul fiind abstract, ideile ca și exprimarea lor, adesea se confundă dela un gen la altul. Cunoscătorii le diferențiază, mai mult după factura de armonie și orientarea după regulile severe. Reprezentanții romantismului muzical sunt: *Schubert, Schumann, Weber, Mendelssohn;* ai *neo-romantismului,* în orchestră, prin căutarea de noi instrumente, cu noi efecte de timbru: *Berlioz, Wagner, Liszt, R. Strauss.*

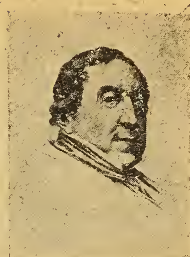
Romanul = Joc popular românesc, executat în genere de călușari. Are două-trei motive în măsură de 2/4, pe cari se desfășoară 12 figuri. Figura 6-a e numită *pipărușa,* a 8-a, *adunata,* a 9-a, *fuga lungă,* a 10-a, *crucea,* a 11-a, *călcâiul* și a 12-a, *berbecele.*

Romeo și Julietta = Operă în cinci acte, livret de Jules Barbier și Michel Carré, muzica de Gounod (1867).

Rondino = 1.- *Rondo* (v. AC.), cu proporții reduse. 2.- Titlul unei bucăți sau fragment dintr'o sonatină.

Rondo = 1.- Dans corespunzător cu *hora* (v. AC.). 2.- Titlul unei părți finale, cu caracter vioi, dintr'o sonatină sau sonată. 3.- O lucrare întreagă păstrând acest caracter *(Heller,* op. 13). *Rondo capriccioso* de Saint-Saëns; *Rondo briliante* de Weber.

Rossini Ioachim (1792—1868) =

Ilustru compozitor, reprezentant al muzicii franceze din prima jumătate a veacului trecut. E pomenit prin celebrele sale opere: *Demetrio e Polibio* (1811), *Aro in Babilonia, Tancred, Aureliano in Palmira* (scrisă p. Milano, 1814), *Sigismondo, Elisabeta, Bărbierul de Sevilla* (1816), *Othello, Armida, Adelaida di Burgogna, Moise în Egipt, Mahomed II, Wilhelm Tell* (1829) și un *Stabat Mater.* La toate excelează melodia și velocități de belcanto.

Rouget de l'Isle (1760—1836) = Autorul *Marseillaise*-ei (v. AC.). A scris multe romanțe p. voce, vioară și piano, 50 cântece vitejești, etc.

Rubato (it., *furat)* = Mișcare când grăbită, când rărită, după cum este și înțelesul cuvintelor din text; convine mai ales în interpretarea cântecelor populare. Se mai zice și *tempo R.* sau *ad libidum* (v. AC.) *Stringendo, Calando* (v. AC.).

Rubinstein Anton (1829—1894) = Fost profesor de piano al Prințesei de Neuwied, mai târziu Regina Elisabeta a României. Pianist și compozitor. A scris o mulțime de opere,
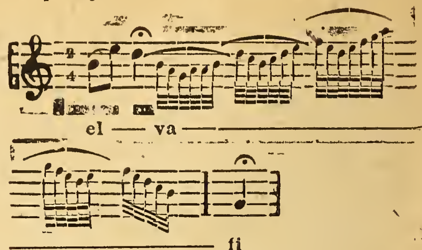

între care: *Teramors, Demornel, Ma-*

cabeii (1875), *Nero* (1879), *Turnul din Babel, Paradisul pierdut, Moise, Crist,* apoi: oratorii, 6 simfonii, 5 concerte p. piano, unul p. vioară, două p. violoncel, lieduri, bucăți p. piano, etc.

Rugăciune = 1.- O poezie sau un cântec adresat divinității, pentru a cere milă, îndurare, protecțiune. 2.- Cânt pentru o voce, pentru coruri în 2—3—4 voci, sau numai cu instrumente, cu efect tot atât de impresionant, cum e rugăciunea soldaților, sunată de goarne, pe la cazărmile noastre (v. LIMBAJ).

Ruladă = Șir de sunete diatonice sau cromatice alcătuind o coloratură (v. AC.) sau o cadență melodică între două note cu coroane. Adesea *R.* se scrie cu caractere mărunte, făcând parte din ornamente sau din note de pasaj.

Rustico = Ca la țară, dans, idilă, tablou.

S

S. = 1.- Presc., *solo*. 2.- *Soprano*. 3.- *Segno* (v. AC.).

Sacăz = *Colofon* (v. AC.).

Safo sau **Sapfo** = 1.- Celebră poetă greacă (al VII-lea — VI-lea veac în. de Hr.), elevă a școlii lui Terpandru (v. AC.). A compus cântece și dansuri în cinstea zeiței Afrodita. 2.- Operă în trei acte de Gounod (1851).

Saint-Saëns Camille (1835 în Paris — 1923) = Distinsă personalitate a muzicii franceze moderne. Pianist, organist și compozitor. A scris o mulțime de opere, între care, cea mai cunoscută este *Samson și Dalila*, apoi cantate, 2 oratorii, 2 messe, un requiem, 3 simfonii și mai multe poeme simfonice, 2 suite, multe lucrări pentru orchestră, 5 concerte p. piano, 3 p. vioară, unul p. violoncel, etc.

Șaisprezecime 𝅘𝅥𝅯 = Figură de notă având ca valoare jumătate dintr'o optime; a șaisprezecea parte dintr'o notă întreagă.

Salamani = Un fel de fluier turcesc, făcut dintr'o nuia de trestie.

Salicional = Joc de orgă, cu efect de pianissimo, cu timbru dulce, ca un ecou; e format din tuburi subțiri de cositor.

Saltarelo = Dans italian în 6/8, cu mișcare vioaie.

Salto (săritură) = Suprimarea unui pasaj sau a unui șir de fraze, până la semnul de învoială. 2.- Interval mai mare decât secunda; ex.: de terță, de cvartă, etc.

Samson și Dalila = Operă biblică în trei acte. Cuvinte de Ferdinand Lemaire, muzica de Saint-Saëns.

Șansonetă = Canțonetă (v. AC.).

Sarabanda = 1.- Vechi dans spaniol, cu caracter grav, cu muzică în 3 timpi, însoțit de castaniete. 2.- Titlul unei părți dintr'o lucrare simfonică.

Sarasate Pablo de (1844 în Pamplona) = Violonist celebru, elevul lui Alard, la Paris; scrise o mulțime de lucrări pentru vioară, de virtuozitate: *Zigeunerwaisen*.

Sârba = Dans țărănesc, adus la noi din Serbia.

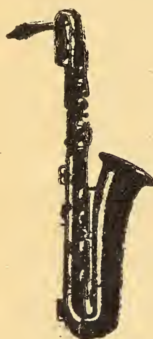
Sarungie = Instrument indian cu 3—4 coarde, unele, chiar până la 8 coarde de intestin sau de mătase. I se zice: *vioara Indiei*.

Sarusofon (dela *Sarus*, numele inventatorului) = Instrument de alamă cu ancie dublă, ce joacă în orchestră rolul de bas profund. E comparabil cu oficleidul, numai că a-

cesta din urmă are muştuc în loc de ancie.

Saver Emil (1862 în Hamburg) = Pianist, elevul lui Rubinstein şi al lui F. Liszt; a scris două concerte şi alte lucrări pentru piano.

Saxofon = Instrument de alamă cu o mare sonoritate. Are până la 19 chei, pavilion recurbat, întinderea de 3 octave, cu începere dela si bemol grav. Poartă numele fabricantului *A. Sax.*

Saxohorn = Un fel de trompetă cu piston, cu dimensiuni deosebite, cu rol de bariton, dela cele mai grave sunete, până la cele mai acute, posibile unui instrument de alamă.

Sax-tuba = Unul dintre cele mai mari instrumente moderne de alamă, cu aspect impunător şi cu o sonoritate covârşitoare, cu rol de bas profund în orchestre mari (v. TUBA).

Scandare = Cetirea versurilor antice, punând în evidenţă alcătuirea picioarelor, după accentele metrice, cezurile, silabele lungi, scurte, etc. (v. METRICĂ).

Scară (muzicală) = *Gamă* (v. AC.). Se zice *S.*, pentru că şirul sunetelor urcă şi coboară într'o ordine regulată, ca şi treptele unei scări; de aci şi numirea de *treaptă* (v. AC.), ce se dă oricărui sunet care face parte din *S.* muzicală.

Scărlătescu Ioan = Talentat pianist şi compozitor român. A studiat la Viena. A publicat lieduri, lucrări p. vioară şi piano, *Bagatele* pe motive româneşti, *Nocturna* şi *Vals capriciu*, tipărite în editura „Jäckel" din Bucureşti. Are şi lucrări dramatice, reprezentate pe scena din Praga. A trăit sbuciumat şi'n mizerie; a murit tânăr, la un spital din Bucureşti, în anul 1922.

Scarlatti Alessandro (1659—1725) = Fecund compozitor. A scris foarte multe opere, între care: *Teodora, La Rosaura, Tigrine* şi altele. A mai scris lucrări pentru orchestră, cvartet pentru coarde, un requiem, cantate, etc.

Scârţâit (la vioară) = O execuţie slabă, nedeprinsă, greu de ascultat; se zice, de obicei, despre începători.

Scăunaş (cavalleto) = *Căluş* (v. AC.).

Scenă = **1.**- Spaţiul din localul unui teatru, unde se execută acţiunea dramatică; e separat de spectator prin cortină. **2.**- O parte dintr'un act, cât timp este executată de acelaş număr de artişti; acţiunea trece la o altă *S.*, dacă pleacă unul din ei sau dacă vin alţii. **3.**- Acţiunea însăşi: *S. se petrece la ţară.* **4.**- Cadrul, locul: *ca aspect, S. reprezintă o cameră de lucru.* **5.**- *S. pastorală* (v. PASTORALĂ). **6.**- Numele unei societăţi de artişti şi muzicanţi.

Scenariu = **1.**- Dispoziţiunea decorurilor şi a mobilierului unui spectacol. **2.**- Planul de mişcări şi de aşezare a persoanelor şi al grupurilor de persoane în diferitele puncte importante dintr'un spectacol.

Schemă = **1.** Desenul de note (v. AC.) la o formulă ritmică (v. AC.). **2.**- Croiala de bază a unei compoziţiuni, pe care se brodează desvoltările şi efectele polifonice.

Scherzando (glumind) = Pasajul trebuie interpretat cu vioiciune, ca expresie.

Scherzo = Un capitol (de obicei ultimul) dintr'o compoziție de muzică de cameră sau lucrare simfonică, unde caracterul însuși al ideilor muzicale, precum și interpretarea vioaie și mișcată, produc o bună dispoziție.

Schimmy= Dans, acum la modă, adus din America; mișcare vioaie, în general după ritmul indicat de jazz-band.

Schubert Franz Peter (1797 în Lichtenthal din Viena—1828 la Viena). Maestru al liedurilor și genial compozitor, reprezentant al romantismului. A scris operele: *Alfonso și Estrella* (1824), *Rosamunde* (1823), *Harpa fermecată, Fierabras și Sacrintale,* apoi 8 simfonii, între care, una neterminată, în si minor, 8 cvartete p. coarde, 1 cvintet p. coarde, 2 triouri p. piano, 1 octet p. instrumente de suflat și instrumente de coardă, lucrări p. vioară și piano, 8 impromptu-uri, 2—3 sonate, etc.

Schumann Robert = Fruntaș reprezentant al romantismului în muzică. S'a născut la Zwikau, în 1810

și a murit în 1856. La început a fost un virtuos pianist, însă o paralizie a brațului l-a făcut să se mărginească numai pe ogorul compoziției. A compus foarte mult: operele: *Herman și Dorotea, Iuliu Cezar,* etc., 4 simfonii, 4 uverturi de concert, concert p. violoncel, p. piano, foarte multe lieduri și bucăți pentru cor, între care cunoscutul lied: *Cei doi grenadieri.* A scris multe articole apreciate de critică muzicală.

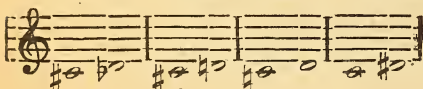
Școală (de muzică) = 1.- „Altarul civilizației". Conservator, academie, schola cantorum, capela, etc. 2.- Școli vechi bisericești, dela începutul secolului al XIX-lea, la bisericile: Măgureanu, Sf. Gheorghe, Colțea, Udricani. Actualmente: Școală superioară de muzică „Egizzio Massini", direcțiunea Alberto della Pergola și Octav Cristescu. Are toate clasele de teorie, belcanto, instrumente și ansamblu. Școală de muzică întemeiată și diriguită de profesorul G. Buiuc, București, între anii 1902—1921. 3.- Crearea cu succes a unui gen muzical, care găsind imitatori și urmași, devine ceea ce se numește o școală (un curent). La începutul secolului al XIX-lea, muzica era diferențiată calitativ în 3 grupe: a) Ș. *germană,* la început clasică, apoi romantică, în urmă wagneriană. (v. ROMANTISM); b) *Ș. italiană,* preocupându-se mai mult de melodie și în special opera cu ariile de bravură; c) *Ș. franceză,* formă severă, melodie clară și opera cu caracter dramatic. 4.- v. FILARMONICA.

Scripcă = Vioară (moldovenește).

Scripcar = 1.- Lăutar. 2.- Insectă numită *plopar,* ironizat după numele de scripcar.

Secundă (interval) = Distanța între două trepte vecine sau alăturate: do-re; re-mi, etc. Este de patru specii: a) *micșorată (diminuată),* nu are nici un semiton: *do diez-re bemol.* Amândouă reprezintă acelaș sunet (v. ENARMONIC) și totuși se zice interval, pentru că s'a întrebuințat numirea a două trepte vecine, cu nume deosebite. Prin răsturnare dă o septimă mărită (12 semitonuri); b) *mică (minoră),* un semiton; din

natură, numai *mi-fa* și *si-do;* oricare alta nu poate fi decât construită: *do diez-re* (v. SEMITON). Prin răsturnare devine o septimă mare (11 semitonuri); c) *mare (majoră),* are un ton întreg. In șir natural ex.: *do-re,* etc.; prin construcție; *do diez-re diez.* E un interval disonant; prin răsturnare devine o septimă mică (10 semitonuri); d) *mărită (augumentată),* 3 semitonuri; *fa sol-diez;* se găsește în special la gama minoră armonică, între treptele 6 și 7 (v. GAMĂ MINORĂ). *S.* mărită e interval disonant. Prin răsturnare devine o septimă micșorată (9 semitonuri). Cu ajutorul accidenților, orice interval de *S.* poate trece prin toate aceste 4 specii.

Secundul, Secunda = Vocea a doua și pentru un cântec și pentru instrumente; cei cu simțul muzical, combină singuri, după ureche, vocea a doua, intonând terța și sexta vocii întâi, mai ales când convine melodiei. *S.* după carte, se face însă în anumite condițiuni de armonie sau contrapunct.

Secvență = 1. Comparație religioasă asemănătoare cu imnul, țesută prin cântul gregorian, prin parafrazarea cuvintelor pe vechile vocalize (v. TROP, v. PROZĂ). In cultul catolic au rămas *S.* consacrate, *S. pentru sărbători:* de Paște, Rusalii, etc. 2.- Impropriu, în înțelesul de *marș armonic* (v. PROGRESIE).

Segno = Semn (v. REPETIȚIE).

Seguidila = Cântec poporal din Spania.

Semicadență = Cadența pe treapta a cincea, de obicei cu sensibila la sopran, la mijlocul frazei muzicale (v. CADENȚĂ).

Semilună = Instrument de percuțiune, întrebuințat în muzica gărzii ienicerilor turci.

Semiton (jumătate ton) = 1.- Cea mai mică distanță posibilă de executat. Din natură există un *S.,* numai între *mi-fa, si-do.* Cu ajutorul accidenților, orice ton se poate desface în două semitonuri. 2.- *S. diatonic,* cel cuprins între două trepte vecine, deci, format din două sunete cu numiri deosebite: din natură: *mi-fa, si-do;* cu ajutorul accidenților, ex.: *do diez-re, sol la-bemol.* In fizică, semitonul diatonic are 4 comate (v. AC.). 3.- *S. cromatic,* cuprins pe aceeași treaptă, adică același nume urmat de o alterație: *do- do diez, mi-mi bemol;* în fizică; un *S.* cromatic are 5 comate.

Semivocală = Vocală care intră în diftong sau triftong (v. AC.), precedând sau urmând vocala întreagă, accentuată: *ia, ea, ou, oi, iau, iai;* etc.

Semn = 1.- V. abreviațiuni, ornamente, repetiție, accidenți, nuanțe. 2.- V. notațiune, portativ, note, valori; cheie, accidenți, măsuri, pauze.

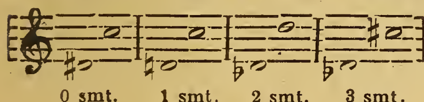
Sensibilă = Treapta a șasea a gamei majore sau minore, care trebue să fie auzită în cadență perfectă, în semicadență, în modulații. In armonie, are mers forțat spre tonica (v. BICORD).

Sentiment (muzical) = 1.- Darul de a simți, de a gusta, de a pătrunde efectul unei bucăți muzicale. 2.- Darul executantului de talent, de a transmite auditorului ceea ce simte; *cântă cu sentiment.* 3.- Darul de a reda în compoziție un anumit simțământ al autorului: de veselie, de tristețe, de melancolie, de speranță.

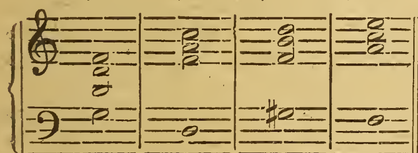
Septet = Grup de 7 instrumente, executând o lucrare de obicei clasică: *Septet de Beethoven.*

Septimă (interval) = 1. Distanța dela o treaptă până la a 7-a a ei, în sus sau în jos: *do* (re, mi, fa,
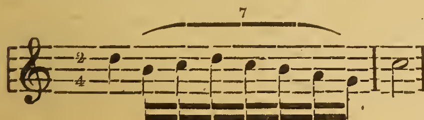
sol, la)-*si; do* (si, la sol, fa, mi)-*re*. Prin răsturnare, dă o secundă, de aceea și intervalul de *S*, este tot de 4 specii, ca și cel de secundă (v. RĂSTURNAREA INTERVALELOR, v. SECUNDĂ). a) *S. micșorată:* 9 semitonuri, interval disonant; b) *S. mică,* 10 semitonuri, interval disonant; c) *S. mare,* 11 semitonuri, interval disonant; d) *S. mărită,* 12 semitonuri.

2.- *Acord,* 4 note suprapuse la interval de terță (v. ACORDURI). *S. dominantă,* acordul așezat pe treapta 5-a a oricărei game. E un acord disonant, cu deslegarea și în tonul major și în tonul minor (v. CIFRARE); b) *S. contra dominantă,* pe treapta a 2-a majoră, cu deslegarea pe treapta a 5-a, în răsturnarea a 2-a; c) *S. micșorată,* acordul așezat pe sensibila tonului minor; d) *S. sub dominantă majoră,* cu urmarea pe treapta a 5-a în răsturnarea 2-a.

Septolet (septolă) = Grup de 7 note ce se execută într'o bătaie, în măsurile binare; se cuprind toate cu un arc și cifra 7.

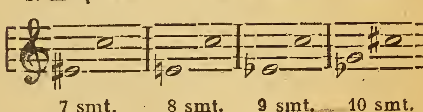

Serenadă (span., *pe o seară senină)* = Un cântec sau un scurt concert cu melodii sentimentale, ce se obicinuia pe vremurile romantice, ținut sub cerul liber, sub fereastra persoanei căreia i se aducea astfel un omagiu. S. era câteodată numai cu vocea, alte ori cu acompaniament de instrument, sau numai instrument.

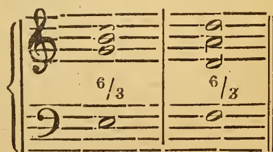
Serviciu (divin) = Slujbă religioasă, diferită la fiecare cult, întotdeauna însă cu muzică; la ortodoxi (v. AC.), numai vocală, la celelalte confesiuni, cu orgă și alte instrumente.

Sextă = 1.- Treapta a 6-a a oricărei game majore sau minore. Se mai numește *supra dominantă* sau *subsensibilă*. 2.- Interval, distanța dela o treaptă până la a 6-a (a ei, în sus sau în jos: *do* (re, mi, fa, sol)-la; *si* (la, sol, fa, mi)-re.

Prin răsturnare dă un interval de terță, deaceea și *S.* este tot de 4 feluri, ca și terța (v. RĂSTURNAREA INTERVALELOR, v. TERȚĂ); a) *S. micșorată),* 7 semitonuri, interval disonant; b) *S. mică,* 8 semitonuri, interval consonant; c) *S. mare,* 9 semitonuri, interval disonant; d) *S. mărită,* 10 semitonuri, interval disonant.
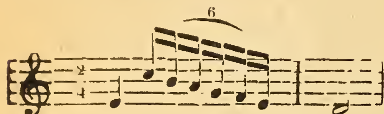

3.- *S. acord,* răsturnarea I a unui acord perfect (major sau minor); terța acordului este la bas și este cifrată cu 6 sau 6/3 (v. RĂSTURNARE).

Sextet = 1.- Compoziție muzicală pentru 6 voci sau instrumente dife-

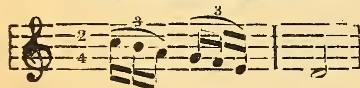
rite. 2.- Grupul acestor 6 voci sau instrumente.

Sextolă sau Sextolet = Grup de 6 note, ce se execută la o singură bătaie în măsurile binare; se notează cu un arc cu cifra 6.

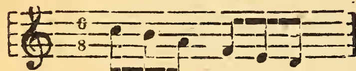

Nu trebuie confundată *S.* care are numai un accent pe prima notă, cu două triolete consecutive, fiecare accentuat deosebit, cu atât mai puţin 6 note legate în şaisprezecimi sau optimi, în măsurile 3/8 sau 3/4.

Două triolete consecutive

Nici triolet, nici sextolet

Şezătoare = 1.- La ţară: a) un fel de şcoală „de muncă", unde vin, unii ca să înveţe a lucra, mai ales fetele, lucrul de mână sau războiul; alţii, ca să lucreze, producând aşa numita *industrie casnică* (pânză, covoare, ii, marame, etc.); în fine, copiii, ca să asculte basmele haiduceşti, precum şi să înveţe cântările bătrâneşti, cu care îşi trec vremea lucrând, cei mai mari; b) *Şezătoare numai pentru flăcăi*, de obicei adulţi, se adună în fiecare seară la o anumită gazdă, începând dela postul Crăciunului, ca să înveţe corect toate cântările tradiţionale, în special colindele. De sărbătorile Crăciunului, ei se grupează, conduşi de vătafi, aleşi dintre ei, ca să colinde, din casă în casă, la tot satul, bogat şi sărac. Reuşita cântărilor, ca şi purtarea lor cuviincioasă, este o cinste pentru gazdă, pentru sat, pentru seria de flăcăi şi pentru respectul de credinţă. Asemenea grupări pot servi ca model de organizaţie socială-cetăţenească, a cărei ţintă educativă şi instructivă are ca bază disciplina riguroasă; cei meritoşi, ca şi cei nevrednici, sunt lăudaţi sau huliţi de camarazi, de preot, de satul întreg. 2.- La oraş, astăzi, în înţelesul de *festival* (v. AC.), dar cu caracter mai puţin pretenţios ca artă şi mai mult ca rol instructiv. (După G. Maia, profesor, Sibiu).

Sfert = Pătrime (v. AC.).

Sforzando = Apăsat, accentuat, forţat, termen de expresie: notat cu *sf., sfz., rfz.*

Sfz. = Sforzando (v. AC.).

Sgomot = Sunet nedesluşit, cauzat de vibraţiuni neregulate ale aerului.

Si = 1.- Treapta a 7-a din gama model do major; la octava a III-a, are 489 vibraţiuni pe secundă. Are mers forţat spre octavă, în bicordul tritonului fa-si (v. INTERVAL ATRACTIV). In notaţiunea germană, *si natural* corespunde cu *H; si bemol* corespunde cu *B.* Introducerea mai târzie a lui *si*, peste exacordul arietin, a mijlocit drumul la do de sus, constituind astfel gama majoră completă de astăzi, pe cuprinsul unei octave, dela *do* de jos, până la *do* de sus.

Sibilantă = *Siflantă* (v. AC.).

Siciliană = 1.- Dans local din Sicilia, mişcare potrivită. 2.- Muzica acestui dans, de obicei în măsura de şase timpi. 3.- Arie cu caracter special, din partea locului (cavaleria rusticană).

Siflantă = Consonantă şuerătoare: *s, ş, j, z.*

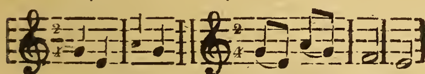
Signatură = 1.- Armură (V. AC.). 2.- Arătarea prin cifre a acordurilor cerute de fiecare notă a unui bas dat spre realizare.

Siguranță = Precauțiune (v. ACCIDENT MUZICAL).

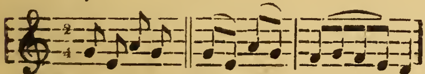
Silabă = 1.- Sunetul sau grupul de sunete, pronunțate într'o singură deschizătură de gură, fie că formează un cuvânt sau numai o parte a unui cuvânt sau chiar două cuvinte la un loc. Ex.:

I | s'a | spus | o | po | ves | te

2.- Una din silabele unui cuvânt trebuie să primească un *accent* (v. AC.). 3.- In muzica vocală, nu e voie să se respire după orice silabă, mai ales să se despartă prin respirație, silabele unui cuvânt. 4.- In notațiunea muzicală a unui cântec a) în genere o silabă corespunde cu o notă și se scrie dedesubtul ei; Silabele unui cuvânt, se despart între ele prin trăsură de unire. Dela un cuvânt la altul, nu se pune trăsură de unire;

b) dacă o silabă este intonată cu două sau trei sunete, se scrie silaba numai sub primul sunet, iar sub celelalte note se trage o liniuță, iar peste toate un arc;
c) dacă valorile sunetelor sunt dela optimi în jos, e o regulă: se scriu optimi despărțite, dacă fiecare optime are câte o silabă corespunzătoare; se scriu optimile legate, toate la un loc, dacă corespund cu o singură silabă.

5.- *Silabe arietine*, v. MONOSILABE.

Silcher Friederick = Născut la Schnaith, în 1789, mort la Tubingne în 1860. A fost directorul muzical al Universității, post pe care-l ocupă până cu puțin timp înainte de moarte. S'a distins prin culegerea sa de cântece populare, dintre cari unele devenite foarte cunoscute; de ex.: *Lorelei*, etc.

Simbol = 1.- Semn (V. AC.). 2.- Ideea reprezentată de o melodie, cum sunt semnalele dela cazarmă (V. LIMBAJ). 3.- Traducerea în efecte muzicale a unei legende, povestiri, etc., în special în muzica instrumentală modernă (V. SIMBOLISM). 4.- Imnul național al unei țări, simbolul respectului pentru patrie și tron.

Simbolism (muzical) = 1.- Corespunzător cu cel literar, un anumit fel de a gândi în graiul sunetelor; „apropierea dintre firea și sufletul nostru folosindu-ne de efectele de sonoritate ce se pot imagina în compozițiile de orchestră". 2.- Școala modernă ce caută să exprime prin instrumente sau orchestră, prin onomatopee, etc., peisaje, situațiuni sufletești ce ar conveni în special artelor văzului (V. TABLOU).

Simetrie = 1.- Așezarea ordonată a părților asemănătoare, din care reiese armonia în înfățișarea unui tot estetic; ex.: configurația brațelor și a mâinilor într'o statuă, imitând cum e lăsat de natură: brațul drept simetric cu brațul stâng. 2.- Orânduirea măsurată ca proporție și ca număr de măsuri, între părțile unei fraze, frazele între ele, pntru a face un tot bine simțit si clar exprimat.

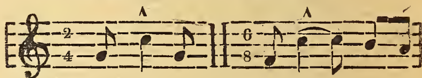
Simfonie (gr. *syn*, împreună, *phone*, sunet) = 1.- Altădată, orice reunire de voci sau de instrumente. 2.- Mai în urmă, o bucată pentru instrumente care execută o suită (V. AC.), o partită (V. AC.). 3.- Lully, creatorul operei moderne, numia *S.* „bucata instrumentală ce servia de uvertură unei opere". 4.- Azi, cea mai înaltă formă de compoziție muzicală, concepută și scrisă pentru or-

chestra mare, unde fiecare instrument colaborează la desvoltarea melodică a „ideilor muzicale în cadrul însuşirilor fiecăruia". Ca şi sonata, pentru piano, *S.* este un ciclu de 4—5 capitole tematice, desvoltate, ce exprimă o gândire superioară, după cele mai consacrate legi de compoziţie, redând un total de efecte, o concepţie matură, o formă muzicală completă şi clasică. *S.* are de obicei capitolele: a) *allegro,* b) *adagio, largo* sau *andante,* c) un *menuet* sau *scherzo,* d) *final, rondo, allegro vivace* sau *presto.* Haydn, Mozart şi Beethoven, sunt maeştrii care au consacrat forma clasică, model de *S.* şi orice evoluări ale maeştrilor ulteriori: Schubert, Schumann, Brahms, Brukner, Tschaikowscki, C. Frank, Saint-Saëns, nu au schimbat forma clasică, ci au dat mai multă amploare conţinutului. 5.- Simfonia este pentru orchestră, ceea ce este sonata pentru piano; ambele respectă ceea ce se zice: *lucrate în formă de sonată* (v. AC.). 6.- *Poem simfonic, suită simfonică, preludiu simfonic,* fiind lucrări superioare, libere, fără reguli precise, nu sunt în legătură cu forma de compoziţie a simfoniei, ci numai cu execuţia unui ansamblu orchestral. Compozitorii, dirijorii şi executanţii de simfonii, nu pot fi decât de primul rang. La noi, compozitori de simfonii şi lucrări simfonice sunt maeştrii: *G. Enescu, A. Castaldi, Nona-Otescu, Alf. Alessandrescu, Brediceanu, St. Popescu, Borgovan, Jora, Zira, Bârsan, Filip Lazăr, C. Brăiloi, Mihalovici, Enacovici, Gheorghiu, Mezzetti* (Iaşi), etc.

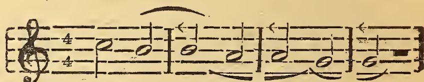
Simţibilă = Sensibilă (v. AC.).

Sinagogă = Biserică evreiască, unde muzica tradiţională (v. AC.) prezintă deosebit interes, ca obiect de studiu în istoria muzicii, din punctul de vedere al modului, al ritmului, mai ales ca varietăţi la diferitele rituri religioase: *occidental, polonez, oriental,* etc. (v. NEGHINOT-TAAMIM).

Sincopă = 1.- Prelungirea unui sunet, de pe un timp slab pe unul tare, imediat următor. *S.* se arată cu semnul *legato* (v. AC.), dela o măsură la alta, în măsurile simple sau chiar în aceeaşi măsură, în măsurile compuse (anume, cele ternare). In genere, *S* în aceeaşi măsură (binară), primind accentul pe timpul slab, cauzează o şchiopătare a ritmului, ceeace face ca melodia să fie mai energică sau originală.

2.- In armonie, *S.* la o voce, produce o *întârziere* (v. AC.) faţă de celelalte voci sau din contra, o *anticipaţie* (v. AC.). 3.- In contrapunct înflorit, *S.* este indicată la una din voci, ca desen diferit de note.

Sirenă = 1.- Aparat care, prin aer comprimat, produce sunete aspre, grave sau şuerătoare, servind ca semnale de alarmă pe la vapoare, locomotive şi chiar vehicule în oraş. 2.- Instrument de acustică (inventat în 1819 de Cagnard Latour), servind a număra vibraţiunile aerului, producătoare de sunete. 3.- Nume dat primului exemplar de piano cu coardele verticale (pianină). 4.- *Mit.,* fiinţe monstruoase: jumătate femeie cu aripi, jumătate peşte cu solzi, care vrăjeau prin cântece pe cei cari călătoriau pe mare; îi atrăgeau printre stânci şi acolo îi omorau. Singur Ulise, nelăsându-se prada lor, de ciudă, ele s'au aruncat în mare. Sirenele cu totul erau 3 şi anume: Leucosia, Ligea şi Partenopa. 5.- *Cântec de sirenă,* încântător, fermecă-

tor de frumos, în special pentru voce.

Sistem = 1.- *S. linear* sau *arietin* (portativ), felul notațiunii muzicale de astăzi, datorite lui *Guido d'Arezzo* (v. AC.). Constă din: a) scrierea notelor pe *portativ* (v. AC.); b) numirea sunetelor din gamă: *ut, re, mi, fa, sol, la.* Aceste numiri, zise și *silabe arietine,* sunt silabele dela început ale versurilor unui vechi imn liturgic, în onoarea sfântului Ioan Botezătorul:

Ut queant laxis,
Resonare fibris,
Mira gestorum,
Famuli tuorum,
Solve polluti,
Labii reatum,
Sanctae Johannes.

Preoții, cântând acest imn, urcau cu o treaptă intonația primei silabe a fiecărui vers, punând în evidență prima silabă, de unde a rămas și numirea treptelor din gamă. Până aici (sunetul *la)* era vechiul exacord. Mai târziu, *ut* s'a schimbat în *do* (v. AC.), iar la șirul celor 6 trepte, s'a adăugat a 7-a, numită *si* (v. AC.). Bara măsurii și felurile de măsură se introduseră abia pe la 1690. 2.- *S. antifonic* (v. AC). 3.- Felul notațiunii muzicale la Grecii antici și a formării modurilor prin *tetracorduri* (v. AC.).

Sistru = 1.- Vechi instrument de percuțiune, foarte uzitat la vechii Egipteni și Evrei (astăzi încă în Abisinia). Consta din o lamă curbată ca un magnet (ținută de un mâner); avea în lături câteva lame vibrante, cari produceau sunetul prin lovire. 2.- In urmă, un fel de lăută cu patru coarde, ce se loviau cu ciocănele. 3.- Astăzi, un fel de chitară germană, de formă ovală, cu mâner, 6-8 coarde de intestin sau de fir (v. KEMKEM).

Sixtină (capela) = La Roma, celebră capelă a Vaticanului, construită din ordinul lui Sixt IV (papă între 1471—1484) și decorată cu fresce, dintre care cele mai remarcabile se datoresc lui Michel Angelo (v. ALLEGRI).

Slentando, Slentante, v. PERDENDOSI.

Slujbă (religioasă) = Serviciu divin, cântece de preoți, cu sau fără acompaniament de cor, orgă sau instrumente. „Nici nu se poate concepe slujbă religioasă fără muzică". (Combarieu).

Smorz. = Smorzando, sforzando (v. AC.).

Smorzando = *Moriendo* (v. AC.).

Societate (muzicală) = Asociație sau reuniune (v. AC.). In afară de cele notate la reuniune, se cunosc următoarele: *Societatea compozitorilor români, Muzica, Muzicanții instrumentiști, Instituția muzicilor militare, Giuseppe Verdi, Eintracht* (București); *Cântarea Dunării* (Giurgiu); *Zefirul* (Iași); *Freamătul* (Călărași); *Armonia* (Craiova); *Melodia* (Călărași); *Lira* (Lugoj); *Hilaria* (Oradea-Mare); *Sedeanca* (Silistra).

Șofar = La Evreii antici, trompetă făcută din corn de berbec; prin sunetul lui, considerat ca un simbol sacru, șofarul era nelipsit dela slujbele religioase, precum și în semnalele de chemare, a poporului, la sărbători.

Sol = 1.- Treapta a cincea a gamei model do major (v. SISTEM LINEAR) Cel din octava a treia are 391 de vibrațiuni pe secundă. Inainte, șirul sunetelor se începea de aici, notându-se cu litera grecească Γ (gama), de unde și numele de *gamă* sau scară muzicală. 2.- Cheia de sol numită astfel pentru că prima învârtitură a acestei chei înconjură linia a doua, pe care se așează nota *sol.*

Solemnitate (religioasă) = Ceremonie cu pompă, ce se oficiază întotdeauna cu cântece, imnuri. etc.

Solfegiare = A descifra un cântec, întâi ca un solfegiu, înainte de a-l

fi cântat cu vorbe. 2.- La *prima vista* (nu *prima vizită*), la prima vedere, condițiune ce se cere negreșit oricărui cunoscător de muzică.

Solfegiu = Melodie ce se intonează, pronunțându-se în acelaș timp și numirea fiecărui sunet.

Solfiare = Solfegiare (v. AC.); în psaltichie, *paralaghie*.

Solmizare = Nume vechi, sinonim cu cel de astăzi, *solfegiare* (v. AC.). Probabil rămas dela extremele vechiului exacord: *sol* (la, si, do, re)-*mi*.

Solo = O frază în mijlocul unei bucăți, sau o bucată întreagă menită a fi cântată de o singură voce sau instrument, rar fără, mai totdeauna însă cu acompaniament de piano sau instrumente. Solistul trebue să fie înzestrat dela natură cu daruri deosebite de muzicalitate, voce frumoasă, tehnică multă, ținută corectă, școală îngrijită, pentru ca să poată satisface condițiile cerute de un *S.*, ca rost, efect și interpretare artistică.

Someșana = Dans românesc din ținutul Someșului.

Son = Sunet (v. AC.).

Sonată = 1.- La început, orice compoziție pentru instrumente, spre deosebire de *cantată*, pentru voce. 2.- Compoziție muzicală ciclică, eminamente clasică, alcătuită din 4 capitole: a) *allegro* (câte odată precedat de *grave*); b) *adagio* sau *andante;* c) *scherzo, menuet, trio;* d) *rondo* sau *finale*, dintre care prima și ultima, în tonalitatea principală, iar cele mijlocii, în tonalitatea imediat apropiată sau în cea relativă. Fraza întâia și ultima sunt țesute după toate regulile stricte ale compoziției: *tema, răspunsul, desvoltările, revenirea, concluziunea;* cele din mijloc, mai mult în formă de temă cu variațiuni. De aici termenul: *formă de sonată.* 3.- In special pentru instrumentele cu claviatură: sonate neîntrecute pentru piano, datorite lui Haydn, Mozart, Beethoven. 6.- Sonate pentru piano și o vioară sau două viori, păstrând riguros aceeași formă. 5.- Compozițiile de duo, trio, quater, etc. ale muzicii de cameră, păstrând deasemenea forma sonatei. 6.- In fine, o simfonie este pentru orchestră, ceeace este o sonată pentru piano.

Sonatină = „O sonată mică”, adică ușoară ca execuție, scurtă ca desvoltare și redusă în genere la trei capitole. Ea este de un mare folos educativ pentru începători, căci formează gustul pentru muzica clasică. *S.* de Clementi și Kuhlau sunt cele mai cunoscute.

Sonet = Formă de poezie, având un total de 14 versuri, de câte 11 silabe fiecare vers. Sunt grupate în patru strofe cu rime îmbrățișate : primele două a patru versuri, ultimele două a trei versuri. Au fost nenumărate pe la poeții Renașterii. La noi, Eminescu are sonete celebre; Academia Română a premiat un volum de sonete al lui Mihail Codreanu.

Sonometru = Instrument întrebuințat în fizică pentru a măsura intensitatea unui sunet și raportul dintre intervale.

Sònor = 1.- Obiect producător de sunete. 2.- Ceea ce sună intens, plin, puternic; un instrument, o voce, un cor, o fanfară, o orchestră. 3.- O bucată armonizată, cu efecte pline, bogate. 6.- Timbru de voce (de obicei bărbătească) sau instrument care pătrunde sau se aude dela distanță (cele de alamă). 5.- Consonantele: *lichide, siflante, nazale, guturale* și *labiale* (v. AC.).

Sonoritate = 1.- A unei voci, a unui instrument, particularitatea (datorită timbrului) de a se face mai mult sau mai puțin auzit. 2.- A unui acord, a unui ansamblu, efectul impunător și înălțător ca expresiune și tărie.

Soprano = 1.- Voce obișnuită, subțire și înaltă, de copii sau de femeie. 2.- Voce studiată, formată și desvoltată, capabilă de a executa arii mari și grele, ca factură. 3.- a) *S. lejeră,* voce mlădioasă, volum mic, dar dulce, cu întindere lesnicioasă în registrele de sus, până la *do* și chiar *re,* deasupra portativului. Convine în special pentru agilități, stacato, triluri, etc.; b) *S. lirică,* de asemeni plăcută, mlădioasă, dar volum mai măricel, mai viguros în registrul central și nu așa de sus ca cea lejeră; este vocea preferată pentru arii și romanțe; c) *S. dramatică,* volum mare, viguros în registrul central, mai totdeauna lipsit de acute superioare; d) *Mezzo-soprano* (v. AC.) convine în special pentru lieduri.

Sorcovì (a) = Datina prin care copiii zic străvechea urare de Anul Nou, cu poezia și melodia tradițională, însoțite de ușoare loviri cu sorcova, rămurică împletită cu flori de hârtie, în culori diferite.

Sotto voce = Pe șoptite (ca nuanță).

Spațios = Fel de a așeza notele ce compun un acord, lăsând distanță între ele (v. POZIȚIE SPAȚIOASĂ, contrariu poziției strânse, v. ACORD).

Spațiu = 1.- Locul de pe portativ, cuprins între două linii; prin asemănare, cele de desubtul și deasupra portativului, pe care se scriu note netăiate de liniuța suplimentară (v. PORTATIV). 2.- In armonie, distanța dintre notele ce compun un acord.

Spectacol = Reprezentarea unei piese de teatru sau a unei opere.

Spondeu = Forma unui metru alcătuit din două silabe, întrebuințat în metrica veche (greco-latină). Intr'un metru dactilic, cele două silabe scurte pot fi înlocuite prin una lungă; ex.:

Innova fert animus | mutata dicere formas

(Ovidiu. Metamorfozele, I, 1).

Se zic și *versuri spondeice,* din cauza multelor spondee. In muzică:

S. T. = Presc., *senza tempo,* mișcare nedeterminată și la voia executantului, *ad libitum* (v. AC.).

Stabat mater = Cântec religios către Sfânta Fecioară, compus pe cuvinte latinești dintr'un imn despre patimile lui Isus. Au rămas ca model, cele compuse de Palestrina, Pergolesi, Rossini și astăzi executate prin bisericile catolice.

Staccato (it., *deslipit*) = 1.- Scurt, semn (un punct peste sau sub notă, nu la dreapta) indicând o execuție scurtă, izolată de celelalte, contrariul execuției numită *legato.* 2.- Pasaj întreg, unde fiecare notă trebue executată cu această indicație.

Stanță = 1.- Strofă, deobicei de 8 versuri, dintr'o elegie. 2.- Strofa dintr'un cuplet. 3.- Strofa reprezentând un înțeles complet și permițând un repaus, ca trecere dela o idee la alta.

Stare = 1.- Felul cum trebue considerat basul dat spre realizare. a) *S. directă,* dacă nota dela bas este fundamentală acordului; b) *Răsturnarea* I, a II-a, a III-a (v. AC.). Se mai zice și *acord în stare directă,* în răsturnarea I, a II-a, a III-a, etc. (v. CIFRARE).

Statist = Figurant la operă.

Ștefănescu George = 1.- Născut

în 1843, la București. In 1878 intră ca profesor de cânt la Conservatorul de muzică din București, unde sluji

timp de 40 ani; fu printre primii elevi de armonie și piano ai lui Eduard Wachman și apoi coleg cu acesta. A jertfit mulți bani pentru a înjgheba organizări de operă română în București (v. OPERĂ). Directorul orchestrei la Teatrul Național, unde montează, pe lângă opere franceze, italiene, germane, traduse de dânsul, și originale românești, ca: *Olteanca, Fata Răzeșului, Hatmanul Baltag, Chira Nastasia,* etc. A mai compus o liturghie pentru cor bărbătesc (1894), precum și muzică dramatică pentru piesele: *Sentinela, Peste Dunăre, Hamlet, Fecioara din Orleans, Strigoiul, Pigmalion, Căpitan Negru,* etc., câteva operete: *Cometa, Scaiul, Pepelea,* etc. A creat împreună cu Ed. Wachman „Cercul artistic muzical" (1905 — 1912) cor bărbătesc dirijat de Mihail Tănăsescu, unde ținta de seamă a fost cultivarea cântecului popular românesc. A publicat *Mecanismul vocal* (1897), colecțiuni cu cântece și coruri școlare, a organizat orchestra Expoziției române din 1906, a compus lucrări instrumentale în stil clasic (cvintete, sextete, octete, etc. Mort în 1924. 2.- Cu acelaș nume, altul, profesor la azilul „Elena Doamna", care a publicat de asemenea 4 caiete de cântece pentru curs primar (1894, Editura Socec), și alte culegeri pentru cursul secundar (editura J. Feder, 1908).

Stentor = Cel cu voce grozav de puternică, amintind pe eroul grec cu acest nume, despre care Omer, în Iliada, spune că Stentor singur avea o voce cât cincizeci la un loc.

Șters = 1.- *Autor,* cel care nu a isbutit să se afirme sau să reziste vremurilor, prin calitatea și valoarea compozițiilor. 2.- *Note șterse,* v. NOTĂ. 3.- *Sunete șterse,* cele ce se aud slab; de ex.: la un tenor dela fa-mi-re-do (din octava IV) în jos. Sunetele cari, la anumit registru, acut, nu au puterea și dulceața timbrului, ca la registrele.

Stih = 1.- Vechi nume dat versului (v. VERS, v. EMISTIH). 2.- Verset din psalmi (v. AC.).

Stihiră = Cântare bisericească precedată de un vers (stih) din Sfânta Scriptură.

Stihiraric = In psaltichie, semnul ┬ care arată o mișcare moderată, cum se cântă rugăciunile obicinuite.

Stihoavnă = Cântare bisericească, precedată de un stih mai lung: cele 8 glasuri cu stihoavnela.

Stihuire = Versificație (v. AC.).

Stil = 1.- Un ac cu care cei vechi sgâriau o placă de ceară, pentru a scrie, pe când nu exista nici condei, nici hârtie. 2.- Fel de a scrie, cugetarea, gândirea, oglindind însușirile intelectuale și sufletești ale scriitorului. De aici dictonul: *le style c'est l'homme même* (Buffon). 3.- Felul cum e tratată o bucată de muzică: *S. clasic, romantic, simbolist, modernist,* etc. 4.- Fel caracteristic marilor maeștrii, după care totdeauna reiese distinctă personalitatea fiecăruia: *Stilul lui Bach, al lui Haydn, al lui Mozart, al lui Beethoven, al lui Chopin,* etc. 5.- In felul anumit al unei specii de compozițiuni: *S. de romanță, de elegie, de sonată, etc.* 6.- In felul unui anumit fond de cugetare muzicală: *S. bisericesc, profan, vocal, instrumental,* etc. 7.- *S. format, copt,* sigur, de maestru, în opoziție cu *stilul naiv,* stângaciu, de începător.

Știmă (parte) = Notele muzicale extrase separat, pentru unul din instrumentele unei partițiuni. Se copiază numai rândul ce privește acel instrument sau acea voce dealungul partițiunii întregi (v. DIVISI).

Stradivarius = 1.- Vioară de primul rang, modelul de astăzi, fabricată de Stradivarius. 2.- Numele unei întregi familii de fabricanți de

vioară din Italia. Cel mai de frunte se numia *Anton*, născut la Cremona (1644—1737) (v. AMATI).

Strană = „Locul destinat pentru cântăreți și așezat pe ambele laturi ale corului".

Stret (it., *strâns)* = 1.- Partea de concluzie dintr'o fugă, care rezumă în desen de note cu valori pe jumătate mai mici, subiectul și contra-subiectul fugii. 2.- Partea finală a unei compoziții mari, cu mișcarea mai grăbită și cu velocități, ca un fel de perorație sau concluziune a capitolelor precedente.

Strigăt = Chiot (v. AC.).

Stringendo = Din ce în ce mai grăbit, când cuvintele în special, cer o expresie mai mișcată.

Strofă = 1.- Un grup de 4-8 versuri dintr'o poezie, conținând o idee completă. 2.- Frază muzicală având 16—32 măsuri în *careu* (v. AC.).

Structură = 1.- Felul cum sunt orânduite părțile unui instrument. 2.- Felul cum sunt dispuse din natură, coardele vocale. 3.- Felul cum e croit un cântec, ca intervale, și mai ales registrele de voci (v. ȚESĂTURĂ). 4.- *S. melodică, S. armonică,* felul cum sunt combinate intervalele și acordurile, ca tehnică de compoziție și execuție: *S. grea, ușoară, ingenioasă,* etc.: *„Cutare cântec are structură grea pentru vocea de tenor".*

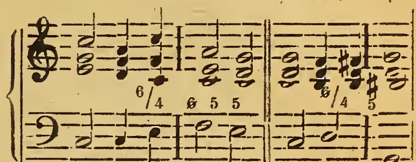
Subbas = Joc de orgă pentru claviatura pedalelor.

Subdominantă = 1.- Treapta a patra a unei game majore sau minore; face parte din șirul 1—4—5—1 al treptelor tonale și modale (v. AC.). 2.- Baza cadenței plagale (v. AC.).

Subgrav = Octava I, notată în cheia de bas cu *8-va bassa*, însoțind notele de sub portativ (v. OCTAVĂ).

Subiect = 1.- Tema sau povestirea esențială a unui spectacol de teatru sau operă. 2.- Scurtul șir melodic (2—4 măsuri) dela început, ce servește ca temă în expunerea unei fugi.

Submediantă = Treapta a doua a gamei majore sau minore. In armonie, este treaptă slabă, însă devine forte în caz de modulație.

Subretă = Artistă care joacă rolul de servitoare sau de intrigantă, într'o comedie sau operă.

Substituire = 1.- Inlocuirea unei voci, cu o alta, comparabilă ca rol, într'un anume aranjament. 2.- Inlocuirea unui deget printr'un altul, pe claviatura sau pe tastura unui instrument cu coarde, pentru înlesnire tehnică, cerută de un legato sau staccato.

Șuerătoare = *Siflantă* (v. AC.).

Sufletă = Foală, burduf, cu care se face vânt la diferite instrumente cu ancie sau cu tuburi.

Sufler (fr. *souffleur)* = Cel ce șoptește actorilor, cuvintele, în timpul spectacolelor. *S.*, frecat și el de repetiții, are un rol însemnat și implică cunoașterea nevoilor scenei, a întregei lucrări dramatice, până la cel mai mic detaliu, a slăbiciunilor și a părților bune ale fiecărui artist. El trebuie numai să ajute, la cap de frază sau de dialog. Artistul care bazează pe *S.* și nu-și memorizează rolul deajuns, nu poate juca un rol cu desăvârșire. La operă adesea *S.* începe melodia, în special la dialoguri. Adesea, soarta unui artist și reușita întregului spectacol este salvată de prezența de spirit a suflerului, care îndreptează la timp o scenă, prevenind învălmășala sau enorme greșeli ce ar fi să urmeze. Nemuritori autori de piese, de ex.: *Molière, Shakespeare,* la noi, *Caragiale,*

și-au început viața de teatru, servind ca sufleri.

Sugestie = 1.- In muzică, puterea ce o are artistul, cântăreț sau instrumentist, de a cuceri sufletul auditoriului, îmblânzindu-l sau îmbărbătându-l (v. DESCÂNTEC, v. MAGNETISM MUZICAL). Asemenea roluri au gorniștii și muzica militară, ca îndemn la vitejie, la atac, etc. 2.- Inrâurirea ce are o cântare religioasă asupra celor credincioși, mai ales unde se slujește cu cor, soliste, orgă și orchestră; efectul produce îmbărbătare, recreație, reculegere. 3.- Imaginea creată în minte, la auzul unei muzici cu onomatopee (v. TABLOU, SIMBOL). Mai ales în muzica descriptivă, unde subiectul e urmărit după explicația din program. La o legendă, peisaje, etc.

Sugestivă = O melodie care inspiră anumite sentimente, anumite dispozițiuni de melancolie, de veselie, de avânt, etc.

Suită = 1.- Un șir de acorduri perfecte. 2.- Altădată, o compoziție p. clavecin, în felul *partitei* (v. AC.), înșirând dansuri diferite, în aceeași tonalitate. 3.- Astăzi, o compoziție muzicală ciclică: *constă dintr'un șir de capitole ce n'au legătură între ele;* a) pentru muzica de cameră (duo, trio, cvator); b) pentru orchestră simfonică. Se deosebește de simfonia propriu zisă, pentru că n'are formă de sonată

Sul = Indicația pusă la începutul unei bucăți sau a unei fraze, pentru ca să se execute numai pe coarda specificată a unui instrument cu arcuș.

Sunet = 1.- Rezultatul vibrațiilor aerului, prin unde ordonate, spre deosebire de *sgomot,* efectul vibrațiunilor neregulate (v. VIBRAȚIUNE). 2.- *S. muzical,* produs de voce (v. AC.) sau instrument muzical, prin atingerea unei coarde, prin lovirea unui ciocănel peste o coardă, prin introducerea undelor de aer printr'un tub, prin vibrarea unei lame sau ancii libere (v. AC.). Orice sunet izolat dă impresia de tonică. 3.- *S. vorbit,* articulat, darul naturii, lăsat numai omului; poate fi sau *consonantă* sau *vocală* (v. fiecare). 4.- *S. muzicale naturale* sunt în total în număr de 7 (v. GAMĂ). 5.- Orice sunet muzical are trei însușiri, numite *calități,* care se prezintă auzului în acelaș timp: a) *intensitatea,* b) *înălțimea* și c) *timbrul* (v. fiecare).

Supradominantă = Treapta a șasea a gamei majore sau minore (v. CADENȚĂ INTRERUPTĂ).

Surd = 1.- Cel ce suferă de infirmitatea auzului. 2.- *S. muzical,* cel care are auzul normal, dar nu deosebește sunetele, ca înălțime, ca timbru și mai ales părțile ce constituesc un ansamblu (Lavignac). 3.- Rezonanță înfundată, închisă, înnăbușită a unui instrument, sau acustică slabă a unei săli de concert, a unei camere cu multe mobile și tapete. 4.- Voce umană, stinsă, slabă, netimbrată.

Surdină = 1.- Un mic accesoriu de brad, în formă de pieptene, care se aplică pe coardele unei viori sau a altui instrument din această familie, pentru a micșora simțitor intensitatea sunetelor. 2.- La piano, pedala din stânga sau un buton în dreptul claviaturii, care așterne un obstacol între ciocane și coarde, micșorând de asemeni intensitatea lovirii. 3.- La unele instrumente de alamă, un acoperiș peste paviljonul instrumentului, în acelaș scop.

Surlă = Fluier cu sunet ascuțit, sgomotos. (v. MEHTERHANEA).

Suspensiune = 1.- Două sau trei note din acord, care provoacă *întârzierea* (v. AC.). 2.- *Punct de suspensiune,* coroană (v. AC.).

Sustenuto = Sprijinit, pronunțat, apăsat, ca termen de mișcare și nuanță

S. V. = Sotto voce (v. AC.).

T

Tablă = 1.- Scândură de care se prind coardele, la diferite instrumente. 2.- *T. de rezonanță,* ladă de rezonanță (v. AC.).

Tablatură = 1.- Lista cuvintelor ce țineau locul notelor muzicale, în vechile notațiuni. 2.- Vechea încercare de a se fi notat un bas de realizat, cu literele alfabetului, înainte de a se fi introdus sistemul cifrării unui bas dat (în armonie). 3.- La începutul unei metode pentru învățarea unui instrument, înșirarea părților din care e format acel instrument.

Tablou = 1.- Peisajul sau imaginația ce trebue să ni le închipuim în mintea noastră, când o muzică, descriptivă sau onomatopeică, tinde a zugrăvi o scenă în mijlocul naturii: în pădure, la izvor, miez de iarnă, etc. 2.- Inșirarea laolaltă: *tablou de game relative, de intervale, de ornamente.*

Tabor = Un instrument războinic, ca o tamburină sau ca un țimbal, la Bretoni și vechii Englezi.

Tacet = Pauza pentru un număr oarecare de măsuri, numai pentru o partidă, pe când celelalte au de executat.

Tact = 1.- *Măsură* (v. AC.). 2.- Tact necomplet (v. FORTACT). 3.- *A bate tactul,* (v. BATE). In psaltichie, cuvântul *T.* sau *măsură,* are înțelesul de *mișcare* sau *tempo.* Se zice: *T. irmologic, stihiraric* și *papadic* (v. fiecare).

Talancă (talangă) = Clopot de tinichea sau metal, atârnat de gâtul vacii (onomatopee).

Talent = Dar dumnezeesc de a simți și de a reda cu farmec și cu înțeles deosebit. E necesar și compozitorului și executantului. Talentul împreună cu studiul și apoi experiența, fac pe maestru; una fără alta nu pot atinge desăvârșirea. „Un talent necultivat se pierde" (v. INTELIGENȚĂ, MUZICALITATE, APTITUDINI, ORGANIZAȚIE).

Talgere = Cimbale (v. AC.).

Talia (gr., *cea care sărbătorește*)= Muza comediei, reprezentată când în costum de bacantă (căci comedia a luat naștere la sărbătoririle lui Bachus (v. DIONISOS), când ținând într'o mână un sul, în cealaltă masca teatrului.

Țambal = Țimbal (v. AC.).

Țambalagiu = Cel ce execută pe țambal (v. AC.).

Tambur = 1.- Instrument de percuțiune, întrebuințat foarte des, atât la muzica militară, cât și la orchestre; folosește în special pentru a apăsa accentele ritmice (v. DARABÂNĂ). 2.- *Tambur-major,* șeful unei muzici militare (mai ales de gardă). care, în fruntea muzicanților, cu un ciomag respectabil, conduce muzica

la mers. 3.- Timpanul din urechea mijlocie.

Tamburină = 1.- O mică tobă, pe care se loveşte cu mâna, pentru a marca ritmul unui dans (v. DAIREA). 2.- Numele unui dans însoţit de acest instrument.

Tampon, v. TAPON.

Tam-tam = Gong (v. AC.).

Tango = Dans modern, aproape în decădere, importat din America de Sud; mişcări vioaie.

Tannhäuser = Magnifică operă în două acte şi patru tablouri, textul şi muzica de Richard Wagner (1845). Tema libretului este o vestită legendă germanică, de prin sec. al XIII-lea.

Tao-ku = Un fel de tobă chineză: una mare, care anunţă începutul unei bucăţi de muzică; alta mai mică, anunţă sfârşitul fiecărei strofe sau cuplet. Ea mai servă şi la parade, ceremonii, înmormântări. etc.

Tapeur = 1.- Pianist care execută, în special, bucăţi de dans, pe la baluri şi petreceri: trebue să aibă forţă, simţul măsurii, în curent cu toate dansurile la modă. 2.- In ironie: pianist lipsit de expresie şi frazare, mai ales cu tuşeu aspru.

Tapon (Tampon) = Un fel de tobă persană, cam în forma unui butoi, pe fundul căruia se bate cu dosul mânii sau cu băţul.

Taraf = Bandă de cel puţin trei lăutari, având în cap un staroste (şef) şi compusă din trei executanţi:

Unul ţine dibla şi execută melodia, al doilea îl acompaniază cu cobza şi marchează ritmul pe coardele instrumentului. cântând vorbele, iar al treilea, cu naiul sau muscalul, adaugă ariei diferite înflorituri.

Tarantella = 1.- Arie de dans neapolitan, în măsură repede de 6/8, însoţită, obişnuit, de tambur. Cel pişcat de un păiajen numit *tarantulă* (ce se găseşte mai ales prin Tarent) cade în toropeală şi melancolie. Dacă i se cântă o *T.*. bolnavul joacă acest dans grăbit, se 'nfierbântă, oboseşte, doarme ; când se trezeşte, se simte vindecat. 2.- Compoziţie muzicală pe această temă. 3.- Un fragment într'o lucrare simfonică cu acelaş caracter: *Tarantella* (violoncel) de Papper şi p. orchestră de Castaldi.

Ţarînă = Vechi dans în 3/4, tempo di mazurca, cu muzica specială.

Ţărînă = Dans popular românesc, obişnuit la Moţi, cu mai multe figuri, mişcare vioaie, în măsura de doi timpi.

Tartini Giuseppe = Născut în Italia, la Pirano (1692—1770). Fu un celebru violonist compozitor (are o mulţime de sonate pentru vioară, dintre care, cea mai vestită e *Sonata diavolului* şi concerte) precum şi un mare teoretician al muzicii, căci el fu cel dintâi care descoperi sunetele rezultante diferenţiale.

Tastă (clapă) = Numai pentru instrumente cu claviatură, placă uşoară de os, pe care se loveşte cu degetele, pentru ca ciocanul corespunzător să producă sunetul, lovind coarda. Astăzi, tastele albe dearândul produc şirul natural al sunetelor; tastele negre produc sunetele intermediare cu diezi sau bemoli. La orga mare, tastele claviaturii de jos (v. PEDALĂ) sunt atinse cu picioarele, au aceleaşi dispozitive ca şi la manual, producând sunete profunde, pe un cuprins de două octave cromatice.

Tastieră = 1.- După unii, sinonim cu *claviatură* (v. AC.). 2.- Sinonim cu *punte* (v. AC.).

Tasuri (teasuri)=Un fel de ţimbale.

Tatăl nostru = 1.- Rugăciune zilnică; pe cuvintele acestea, Românii au o melodie bisericească foarte răspândită, compusă de Anton Pann, pe glasul V. 2.- *T. N.*, la catolici, se mai numeşte şi *Oraţiune dominicală.*

Tchaikovsky Petre (1840-1893) = Reprezentant de frunte al muzicii moderne ruseşti. A scris şase opere, printre care: *Eugen Oneghin* şi *Mazeppa;* lucrări simfonice celebre sunt: *Simfonia III* (Patetica) şi uvertura *1812;* mai are şi lucrări religioase, muzică de cameră, cvartete, concerte, etc.

Teatru = Clădire anume pentru spectacole dramatice sau de operă (v. SCENĂ, CULISĂ, RAMPA). E numit: *templul artei; altar pentru şcoala vieţii.* Clădirea, nu numai că trebue să reprezinte gust şi pricepere arhitectonică, dar, în afară de calitatea de a fi comod şi încăpător, trebue în special să îndeplinească condiţia de acustică şi rezonanţă, pentru ca cea mai mică şoaptă să fie auzită de întregul auditor, din galerie sau stal. Cetiţi: *Istoria Teatrului la Români,* de D. Ollănescu şi *Istoria Teatrului din Moldova,* de T. T. Burada.

Te-deum = 1.- Cântec religios întru lauda lui Dumnezeu. (Te Deum laudamus). Melodie veche, din cantus planus, datorită Sfântului Ambroziu (v. AC.). 2.- Astăzi, imn de slavă, executat de un număr cât mai mare de voci şi instrumente, la ceremonii şi sărbători. 3.- Un serviciu religios solemn, cu muzică, predică, etc., ţinut prin biserici, temple, catedrale, în onoarea suveranilor, a eroilor, sau în zilele de sărbători naţionale.

Tehnică = 1.- *T. unui instrument,* mecanismul de funcţionare. 2.- *T. vocală,* ştiinţa emisiunii sunetelor, după regulile de belcanto. 3.- In compoziţie, priceperea specială de a desvolta ideile: a) la structura lucrării; b) în îmbinarea şi combinarea instrumentelor, după efecte, în orchestraţie. 4.- In executaţie, meşteşugul, dibăcia, ca rezultat, pe deoparte al celor 3 condiţii: *abilitate* (v. AGILITATE) şi *velocitate* (v. AC.), iar pe dealta al exerciţiului stăruitor, într'un lung şir de ani (v. MECANISM, EXERCIŢIU). Cât de mare să fie talentul, nu e destul; execuţia artistică are condiţia de bază, o tehnică desăvârşită.

Telincă = Tilincă (v. AC.).

Temă = 1.- Subiect de fugă. 2.- Motivul principal al unei compoziţii, după care se desvoltă celelalte fraze. 3.- Exerciţii teoretice muzicale, din cursul studiului de armonie, contrapunct, etc.

Tematic = Fel de a lucra o compoziţie muzicală, după toate regulile: alegerea unei teme (v. AC.), contrateme, desvoltarea frazelor, etc.; din toate să rezulte o unitate de gândire muzicală. De ex.: *o sonată, o simfonie, sunt lucrări tematice* (v. TEZĂ).

Temperament = 1.- *Fizic* şi *psihic,* caracter, adică fel de a fi al cuiva din natură: sanguin, nervos, energic, melancolic, flegmatic, indiferent, molatic. 2.- *Artistic,* darul de a simţi arta şi de a o transmite: *actorul X. are temperament,* simte, pătrunde şi redă bine rolul. 3.- Sinonim cu *temperatură* (v. AC.).

Temperatură (temperament) = 1.- Fixarea la distanţe perfect egale a semitonurilor, când se acordează un instrument cu claviatură, jertfindu-se deci diferenţele de semiton cromatic şi diatonic. 2.- Porţiunea octavei din mijlocul claviaturii, fixată mai întâi de acordor, pentru ca, după această octavă să acordeze restul pianului.

Templu = Edificiu zidit anume pentru rugăciuni şi servicii religioase. Azi, mai la toate templele se găseşte instalată câte o orgă mare.

Tempo = Mişcare (v. AC.).

Tenor = 1.- Voce bărbătească care duce cu înlesnire notele de sus: a) *lejer*, volum mic, timbru plăcut, șters în registrul de jos; are velocități și coloraturi, deși foarte plăcut, atinge *do* și chiar *re* de deasupra portativului. Fiziologicește, este considerat ca anormal unei voci bărbătești; b) *liric*, volum mai mare, timbru baritonal; are emisiuni înalte, cu înlesniri, registrul de jos slăbuț sau chiar șters, notele centrale pline; c) *de forță* sau *dramatic*, volum mare, timbru sănătos, registrul central și cel de sus puternice, acutele lipsesc sau sunt emise greoi; d) *baritonal*, volum, culoare și întindere de bariton și totuși *T.*, prin felul de emisiune. Timbrul și calitatea sunt din cele mai bune. 2.- Vocea a III-a din tr'un quartet mixt; corespunzător cu rolul de violă, în muzica de cameră, cu violoncelul într'o orchestră, cu eufoniul într'o muzică militară.

Teorbă sau **Tiorbă** (după numele inventatorului) = Instrument din familia lăutei, servind ca acompaniament (la modă pe vremea lui Lully), care pe lângă coardele obișnuite, avea pentru sunetele grave, alte coarde, prinse de o altă încolăcitură în partea opusă a gâtului.

Teoretic = Ceea ce privește partea de studiu: gramatica muzicală, istoria, filozofia, legile de acustică, etc.

Teoreticon = Carte de psaltichie (v. AC.). Cel mai răspândit, de Anton Pann, tipărit în 1843, în propria sa tipografie din chilia bisericii Olteni, unde se întretăia calea Dudești cu strada Olteni.

Teorie = 1.- Partea din studiul muzicii, care cuprinde explicarea semnelor, regulile, cunoștințele și toate îndrumările, ce necesită executarea muzicii cu vocea sau cu instrumentul. 2.- *Principii muzicale*, cunoștințele neapărat necesare, elementele de bază ale studiului (v. SOLFEGIU). *Carte de principii și teorie*, de Faust Niculescu (2 volume); *Teoria muzicii*, de Traian Vulpescu, profesor la Conservatorul din Cluj.

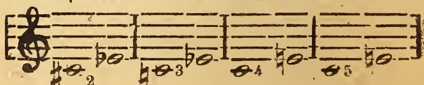
Termen = Cuvânt întrebuințat în muzică, cu anumită aplicațiune: *termeni de mișcare, de nuanță* (v. AC.).

Ternar = Un grup de 3 timpi, în măsurile compuse: 6/8; 9/8; 12/8 (v. MĂSURĂ) cu subdiviziuni ternare. Prima din aceste trei, primește un accent, fiind al măsurii simple ce intră în formarea măsurii compuse.

Terpandru = Elev și urmaș al lui Orfeu. A trăit pela 670 în. de Hr., la Lesbos; a lărgit lira cu patru coarde, la un instrument cu șapte coarde (eptacord). E socotit drept întemeietorul muzicii grecești. fiind și compozitor însemnat.

Terpsihore (gr., *cea care farmecă corurile de dans*) = Muza dansului, reprezentată ținând în mână lira.

Terță = 1.- Intervale, distanța dela o treaptă până la a treia, în sus sau în jos: *do (re)-mi; fa (mi)-re;* este de 4 specii; a) *T. micșorată (diminuată)* are 2 semitonuri; *do diez-mi bemol* este interval disonant (v. ACORD). Prin răsturnare dă o sextă mărită (10 semitonuri); b) *T. mică (minoră)* are 3 semitonuri (un ton și jumătate); din natură: *re-fa; mi-sol;* prin construcție: *do-mi bemol* sau *do diez-mi becar*. *T.* mică e un interval consonant (v. ACORD). Prin răsturnare dă o sextă mare (9 semitonuri); c) *T. mare (majoră)* are 4 semitonuri (2 tonuri întregi); din natură: *do-mi; fa-la; sol-si;* prin construcție: *re-fa diez; mi bemol-sol*, etc. *T.* mare e un interval consonant (v. ACORD). Prin răsturnare dă o sextă mică (8 semitonuri); d) *T. mărită (augmentată)* are 5 semitonuri: *re bemol-fa diez;* e un interval disonant. Prin răsturnare dă o sextă micșorată (7 semitonuri). Orice interval de terță poate trece prin toate aceste 4 specii, cu ajutorul accidenților.

2.- Game în terță, exerciții de

velocitate ; exemplu: la piano, unde mâna dreaptă face terță superioară, notelor dela mâna stângă. 3.- *T. duble;* tot la piano, exerciții, unde ambele mâni fac aceleași șiruri de terțe duble. *T.* în armonie, după ureche, cel care face din practică, din obișnuință, vocea secundă.

Terțet = 1.- Grupare de 3 voci sau instrumente, executând o lucrare anume scrisă în 3 partide. 2.- Lucrare armonizată sau contrapunctată în 3 voci; se consideră ca completă și pură, fără umpluturi de armonie. 3.- *T. de soliști,* pentru voci, foarte adesea într'o operă sau anume de concert: are acompaniament de piano sau instrumente (v. TRIO, v. TRICINIUM).

Țesătură = 1.- Felul cum e alcătuit șirul intervalelor unei melodii, în raport cu registrele vocale. *T.* unei melodii e condiția principală pentru ca un cântec să convină unui anumit fel de voci. Se zice: *T. pentru voce de bariton, mezzo-sopran, tenor,* etc. (v. STRUCTURĂ). 2.- Contrapunct țesut pe o melodie dată.

Tesis = In metrica latină, timpul tare sau accentuat dintr'o măsură; spre deosebire de *arsis*, timpul slab. In metrica greacă, înțelesul fiecăruia este tocmai contrariul.

Tetracord = 1.- La cei vechi, o liră cu 4 coarde. 2.- Un șir de 4 note, care altădată forma gama pe baza felului cum s'au orânduit cele 3 intervale de secundă consecutivă. De sus în jos: a) *dorian,* două tonuri și un semiton: *mi-re-do-si;* b) *frigian,* ton-semiton-ton; *re-do-si-la;* c) *lidian,* semiton-ton-ton: *do-si-la-sol.* Succesiunea descendentă a două *T.* de acelaș fel, alcătuiau modurile tip: *dorian, frigian, lidian* (v. MOD).

3.- Astăzi, a) *T. major,* de jos în sus: ton-ton-semiton: *do-re-mi-fa;* b) *T. minor,* ton-semiton-ton: *la-si-do-re.* Succesiunea ascendentă a două *T.* majore, de acelaș fel, dau corespunzător gamele majore moderne, tip do major. Ex. I: *do-re-mi-fa/ sol-la-si-do.* Ex. II: *sol, la, si, do/ re, mi, fa, sol.* 4.- *T.* unite sau dezunite.

Tetrafonie = O bucată armonizată în 4 voci.

Tetralogie = Un șir de 4 spectacole de operă diferite, care, la un loc, au legături, ca subiect, formând o singură lucrare; ex.: faimoasa tetralogie a lui Wagner, compusă din: *Rheingold* (Aurul Rinului), *Walküre, Siegfried* și *Götterdämmerung* (Crepusculul zeilor). Aceste patru se reprezintă la teatrul din Bayreuth, în patru seri, consecutive, fiecare constituind un spectacol.

Text = 1.- Cuvintele unui cântec. 2.- Libret (v. AC.).

Teză = 1.- Lucrare, ca exercițiu teoretic de armonie, de contrapunct, etc. 2.- Desvoltarea după reguli a unei teme sau subiect de fugă. 3.- Lucrare dramatică al cărei desnodământ este voit: după *T.*, adică după cele ce susține autorul (artă pentru tendință). Adesea, acelaș autor dă ultimului act, conținut diferit ca soluție de teză.

Thibaud Jacques = Născut la Bordeaux în 1880, unul din cei mai de samă virtuoși ai viorii. Debută în public la Angers, la vârsta de 13 ani. Impreună cu Cortat (piano) și Cazals (violoncel) a alcătuit acel trio cunoscut în toată lumea.

Thomas Ambroise (1811—1896) = Compozitor francez, la început aparținând vechii școli a lui Auber; însă prin *Mignon,* cea mai populară operă a sa, făcu un pas energic înspre opera propriu zisă, desbărându-se de caracterul operei comice.

Tihu = Instrument de percuțiune, la Chinezi, un fel de ladă de lemn în formă pătrată, așezată pe un pie-

destul pe care se lovește cu un ciocan.

Țiitură = Horă țigănească, așa numita *ca la ușa cortului.*

Tilincă = Fluier ciobănesc, fără găuri, făcut din scoarță de paltin, răchită sau tei.

Țimbal, *țambal* sau *cimbal* = Instrument mare, de percuțiune, alcătuit dintr'o bogată ladă de rezonanță, pe care sunt întinse multe coarde duble, ce sunt lovite de executant cu două ciocănele: e nelipsit dela un taraf de lăutari și înlocuește efectul acompaniamentului de piano. Unii executanți (țambalagii) ajung la virtuozități rare, producându-se ca soliști în audițiuni și concerte (v. TARAF).

Timbru = 1.- Calitatea sunetului după care se recunoaște felul vocii sau al instrumentului ce a produs acest sunet. Timbrul face să cunoaștem pe o persoană după voce, să deosebim un sunet cântat de un bas sau de un sopran, de o vioară sau de un flaut. 2.- Se zice: *T. plăcut, dulce, aspru, metalic, conzistent.* O voce frumoasă sau urîtă, e datorită timbrului. 3.- In fizică e dovedit că *T.* este rezultatul armonicelor (v. AC.) ce însoțesc un sunet.

Timp sau **bătaie** = Una din părțile egale ce alcătuesc o măsură: a) *T. forte, tare* sau *accentuat,* cel care primește un accent (v. MĂSURI SIMPLE, COMPUSE); b) *T. slab,* fără accent. La plural: doi *timpi,* nu două *timpuri.*

Timpan = 1.- Membrană din organul auzului, de care se isbesc vibrațiunile sonore. 2.- Instrument de percuțiune întrebuințat în orchestră, constând dintr'o tingire de aramă, cu un capac de piele, pe care se lovește cu unul sau două bețișoare îmbrăcate. Cu un dispozitiv de șuruburi, se poate acorda într'o anumită tonalitate, producând numai tonica și cvinta.

Tipofon = Instrument asemănător cu *celesta* (v. AC.).

Tipsie = Cimbal (v. AC.).

Țiteră = Instrument cu coarde de metal, întinse pe o lădiță de rezonanță orizontală, unde sunetele se produc prin atingerea coardelor cu o mică lamă metalică, prinsă de un inel ce se îmbracă pe degetul cel mare al executantului. Fiind ușor, transportabil, e foarte răspândit, mai ales în Austria și Germania.

Tobă (dobă). v. DARABANĂ, TAMBUR.

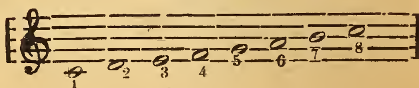
Toboșar = Cel ce execută din tobă.
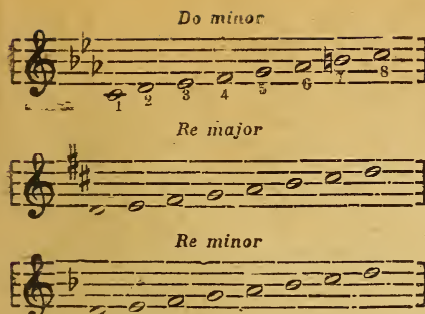
Toccată = Altădată, precum în înțelesul de *sonată,* era orice bucată scrisă pentru instrumente de coardă, tot astfel, acum, tocata e o compoziție scrisă anume pentru instrumente cu claviatură: piano sau orgă, cu caracter clasic. Valori scurte, mișcare grăbită, desvoltare fără reguli precise.

Toccato = Partea care constitue basul (ca armonie), într'o reunire de mai multe trompete.

Tof = La Evreii vechi, instrument de percuțiune, între timpan și țimbal. Astăzi, în înțelesul generic de tobă.

Ton = 1.- Gradul de înălțime sau de profunziune al unui sunet muzical. 2.- *A da tonul* (de către dirijor), a stabili tonalitatea unei cântări vocale, orientându-se după diapazon prin stabilirea acordului tonicei. 3.- *T.,* așa numitul *ton întreg,* interval de două semitonuri dintre care două trepte apropiate ale *gamei: do-re, re-mi, fa-sol, sol-la, la-si.* 4.- *T. major,* v. gama modului major; *T. minor,* v. gama modului minor. 5.- *Tonuri relative* sau *paralele,* v. game relative. 6.- *Tonuri directe* (unul major și unul mi-

nor) au aceleaşi trepte, numai că intervalele modale (v. AC.) sunt deosebite (tonica şi sensibila sunt comune). 7.- *Tonul face muzica,* o expresiune populară, care arată că un cuvânt poate avea un înţeles sau altul, după felul cum este rostit (tonalitate).

Tonal (acord) = una din cele trei trepte, care precizează tonalitatea pe treapta I, IV, V (v. ACORD).

Tonalitate = 1.- Sinonim cu *mod* (v. AC.). 2.- Sinonim cu *ton.* 3.- Sinonim cu *gamă* (v. AC.). 4.- Scară construită pe oricare din cele douăsprezece sunete cromatice, purtând numele acelui sunet dela care porneşte, luat drept tonică (v. AC.). La aceasta se adaugă modul major sau minor, după distanţele construite între trepte, respectând distanţele corespunzătoare, din modelele do major şi la minor. Din această cauză, fiecare tonalitate îşi are identitatea ei definită, căci numai una singură este care poate lua fiinţă pornind dela acelaşi sunet. Ex.: I: *T.* lui *re major* are identitatea ei, căci este singura care are tonica *re:* singura majoră ajutată de cei doi diezi dela cheie având şirul astfel construit, ca să dea impresia egală cu a lui do major. Ex. II: Deşi *mi bemol minor* are aceeaşi impresie, aceeaşi înălţime şi acelaşi şir de taste sau de locuri pentru executarea lor, cu *re diez minor,* totuşi, fiecare din aceste două tonalităţi îşi are identitatea determinată de armura proprie, şi anume, aceeaşi întotdeauna, cu toată coinciderea de înălţime a enarmonicelor. Mai mult: când un compozitor gândeşte o bucată, de ex.: în sol major, concepţia este atât de strânsă de tonalitatea aceasta, încât transpoziţia ei, deşi dă aceeaşi impresie melodică, nu tâlmăceşte perfect gândirea şi expresia voită de autor (v. tabloul gamelor relative).

Tonică = 1.- Treapta întâi a oricărei game: dela *T.* porneşte şirul treptelor; ea dă numele gamei sau a tonalităţii. Ex.: în *sol major, sol* e tonica. 2.- Oricare sunet poate fi luat ca tonică, dacă, pornind dela el, se construeşte o gamă, majoră sau minoră (v. GAMĂ, ARMURĂ, MOD, TONALITATE).

Tontoroi (ţontoroi) = Joc, dans într'un picior.

Tosca = Operă în trei acte, muzica de Giacomo Puccini (1903), libretul de Giacosa şi Ilica, după drama cu acelaşi nume, de V. Sardou.

Tp. = *Presc.,* timpani (v. AC.).

Trac = Starea de nervozitate în care se găseşte un artist, dirijor, cântăreţ, orator, etc., înainte de a apărea în public. *T.* se manifestă diferit (prin tremurare, nelinişte, etc.); mai mult la începători, mai rar la cei cu experienţă.

Tradiţie (lat., *trans-do,* dau dincolo) = Moştenirea din tată în fiu, dealungul veacurilor, a unor obiceiuri, sau datini religioase, legate de anumite povestiri. Mai toate sunt însoţite de cântece populare: *colindele* (v. VICLEIM, STEA, PLUGUŞOR, SORCOVĂ, etc., v. FOLKLOR).

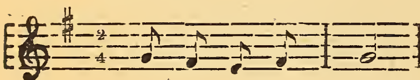
Tradiţional (cântec) = Cel moştenit din veacuri, strâns legat de o anumită tradiţie sau datină religioasă. Melodiile tradiţionale caracteristice prin simplicitatea lor, prezintă interes pentru folklor (v. AC.), prin felul de adaptare la text, structură, gamă, ritm, etc. a) *T. religios,* spuse la anumite sărbători (v. AXION) sau

în legătură cu datinele unei sărbători (colindă); b) *T. popular;* ex.: jocul *călușarilor* (v. AC.).

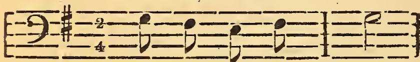
Tragedie = 1.- „Cântarea religioasă, executată de corul satirilor (v. AC.), cu prilejul înjunghierii unui țap (gr., *tragos*) în onoarea lui Bachus". 2.- Lucrare dramatică cu personaje eroice sau legendare, cu situațiuni care inspiră groază sau milă, cu sfârșit totdeauna funest. 3.- In muzică, *T.* corespunde cu *opera dramatică,* după modelele create de Richard Wagner, în care muzica orchestrală polifonică, personajele de pe scenă și decorurile, toate trei la acelaș nivel de importanță, colaborează deopotrivă la unificarea de acțiune și de impresiune (v. ȘCOALĂ GERMANĂ).

Trâmbiță (slav. *tronbița,* fluier) = Numele popular al trompetei. Cu *T.* comenduirea cheamă mulțimea, spre a face cunoscută o poruncă. De aci înțelesul, în ironie, vulgar: *a trâmbița,* a spune tuturor un lucru ce trebuia să fi rămas secret.

Transcriere = 1.- Mutarea în scris a unui cântec, dela o cheie la alta, păstrând exact tonalitatea, măsura și deci valorile; ex.: din cheia de sol în cheia de bas.
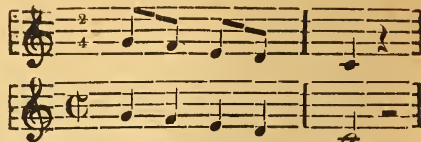

Transcris :
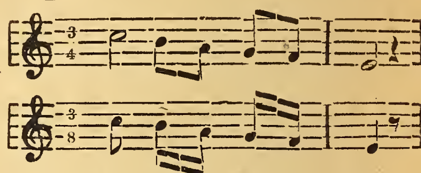

2.- Transcripție (v. AC.). 3.- Aranjament (v. AC.).

Transcripție = Prelucrarea unei compozițiuni scrisă anume pentru o voce sau un instrument, spre a fi executat, de astădată, fie pentru același, fie pentru alt instrument, însă într'o formă mai ușoară sau mai complicată. *T.* face ca o bucată să urce rangul unui număr de concert sau să înlesnească, prin simplificare, răspândirea unei bucăți, fiind la nivelul executanților comuni.

Ex. 1

Ex. 2

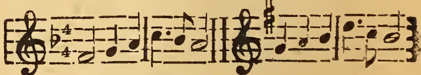
Transformare = 1.- Prefacerea unui cântec, a unui solfegiu, dintr'o măsură în alta corespunzătoare, prin dublarea sau înjumătățirea din 2/4 în 2/2; din 3/4 în 3/8 sau viceversa.

Prin *T.,* diferența este numai în scris, melodia, tonalitatea, bătaia tactului, rămân. 2.- Prefacerea unui cântec, schimbându-i măsura; ex.: doi timpi în trei timpi, mișcarea, modul, păstrând numai ideea caracteristică melodiei. Ex.: melodia unei arii de operă transformată în marș, a unei romanțe transformate în vals, etc. 3.- Prefacerile cerute de un aranjament (v. AC.), ca o melodie să poată fii adaptată la o nouă întrebuințare.

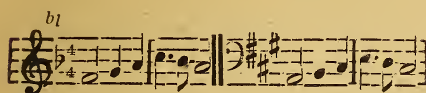
Transport = Transpoziție (v. AC.).

Transpoziție = 1.- Mutarea, în scris sau în minte, a unei melodii, dela o tonalitate la alta, după cum convine mai bine execuției: pentru un cântăreț, transpoziția cu un semiton, cu un ton, cu două mai sus sau mai jos, după mijloacele vocale; pentru un instrument, după cum convine mai bine mecanismului de tehnică. *T.* se face în 3 feluri: a) în aceeași cheie, de ex.:

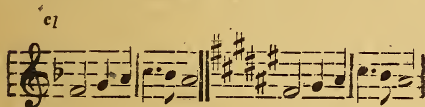
a)

cu o secundă terță mai sus sau mai jos; se mută notă cu notă la aceeaș distanță, având-se grijă ca să se noteze la fiecare început de portativ, armătura noii tonalități; b) schimbându-se cheia; notele rămân pe loc, numai că sunt cetite după noua cheie și se schimbă armătura după noua tonalitate arătată de cetirea notei după schimbarea cheii;

c) în fine, rămân pe loc și cheia și notele ; se schimbă numai armătura cerută de cealaltă tonalitate, care ocupă aceleași locuri pe portativ. Ex.: *fa major*, cu un bemol la cheie, ocupă pe portativ acelaşi loc ca și *fa diez major*, cu 6 dieźi.

2.- Prin transpoziție: a) caracterul melodiei rămâne acelaşi, nu se schimbă modul, ci numai înălțimea și nici mişcarea sau nuanțele; b) pentru voci, *T.*, de cele mai multe ori, nu se simte; pentru instrumente însă, orice *T.* schimbă tastele sau locul de execuție, și deci tehnica; c) cei obișnuiți, transpun direct, din practică, fără a mai avea în scris notele transpuse; d) nu există *T.* fără schimbare de armură, fiindcă fiecare tonalitate (v. AC.) își are identitatea ei, prin anumită armură.

Transpunere = Transpoziție (v. AC.).

Traviata = Operă în patru acte, de Verdi (1853). Libretul, de Piave, este o adaptare după *Doamna cu camelii* de Alexandru Dumas fiul.

Treaptă = 1.- Orice sunet care face parte din scara muzicală; fiecare treaptă își are numele ei; *T. I*, tonica, orice sunet dela care pornește construirea gamei; *T. II*, submedianta; *T. III*, medianta; *T. IV*, subdominanta; *T. V*, dominanta; *T. VI*, supra-dominanta; *T. VII*, sensibila sau simțibila; *T. VIII*, octavă (v. fiecare). 2.- In armonie, a) *T. bună*, pe care se construesc acorduri puternice, indicate pe părțile accentuate ale măsurii: *T. I, IV, V, VI*; b) *T. slabă*, II, I, VII; se recomandă pe părțile slabe ale măsurii, afară de cazul intenționat al unei modulațiuni; în acest caz, treapta slabă devine bună.

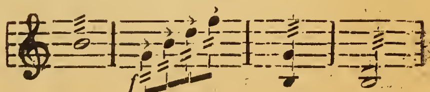
Trei (3) = 1.- In armonie, scris peste basul dat, arată răsturnarea întâi, adică basul e terța acordului. 2.- Triolet, când e notat peste un grup de trei note cuprinse într'un arc. 3.- Degetul mijlociu, la digitație.

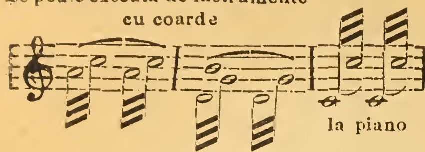
Trem. = Presc. *tremolo* (v. AC.).

Tremolare = A executa în felul numit *tremolo*.

Tremolo = 1.- La instrumentele cu coardă cu arcuș, un plăcut efect tremurător al sunetului, printr'o dibace tremurare a degetului ce apasă pe coardă, în timpul execuției acelui sunet. 2.- La instrumente cu claviatură, alternarea, foarte grăbită, a valorii foarte mici, a două note la octavă sau a notelor ce constitue un acord. 3.- La instrumente de suflare, o tremurare ce poate fi neplăcută, dacă executantul nu are obișnuința respirației. 4.- La instrumente cu coardă, fără arcuș (ex.: *mandolina)*, tremurarea e rezultată din atingerea alternativă și grăbită a celor două coarde duble, când pana se agită între ele. 5.- La voce, vibratto (v. AC.).

Tremolo vibrato

Trianglu = Instrument de percuțiune, întrebuințat în orchestră, pentru anumite efecte. Constă dintr'un triunghiu suspendat, de metal, ținut de executant cu mâna stângă, cu ajutorul unui cordon. Sunetele se produc lovind cu mâna dreaptă interiorul triunghiului, cu o baghetă din acelaș metal, după ritmul indicat de nevoile ansamblului. Face parte din baterie

Tricinium = Un fel de fanfară, redusă numai la 3 trompete sau 3 cornuri, executând bucăți scrise în armonie.

Triftong = Trei vocale grupate într'o silabă: *iau, iei.* Separarea lor nu este permisă în arta cântului și nici deplasarea accentului vocalei întregi, care trebue să fie întotdeauna cea din mijloc.

Trigonon = Instrument cu coardă, în formă triunghiulară, întrebuințat în antichitate.

Tril = Ornament (v. ac.) arătat altă dată printr'o cruce peste notă; azi, prin *tr.* sau tr. ~~ sau numai ~ întotdeauna deasupra notei. Execuția constă în tremolarea cât mai grăbită, clară, fină și posibilă a notei scrise alternativ cu nota imediat deasupra ei (respectând armătura) și începând cu aceasta foarte rar, ca cea dedesubt; în acest caz, se indică cu o apogiatură. Notele trilului intră în calculul valorilor ce alcătuesc măsura. Dacă trilul e pe o notă de scurtă durată, ia numele de *mordendo* (v. ac.). Dacă e pe o notă de durată mare, *T.* poate începe după voia executantului; la început rărit și din ce în ce mai grăbit. *T.* începe adesea cu o broderie (v. ac.); altă dată se mărginește la un grupet (v. ac.), dar mai ales când e pe o notă cu coroană, are nevoie de o concluziune (v. ac.).

2.- *T. dublu,* paralel pe două note în terță. 3.- *Trilul dracului,* creat în vioară de neîntrecutul Giuseppe Paganini, numit astfel, din cauza enormei dificultăți de tehnică. 4.- Catenă (v. ac.). 5.- *Tril de privighetoare,* se zice de obicei, de o cântăreață (primadonă) lejeră, care are agilități și triluri vocale fermecătoare.

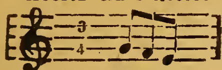
Trilogie = O grupare de trei lucrări dramatice sau de operă; poate fi reprezentată ca spectacol aparte și toate trei în șir se completează una pe alta, formând un tot. La Grecii clasici, *Orestia lui Eschyl,* constând din: *Agamemnon, Coeforii* și *Eumenidele.* In repertoriul dramatic românesc, se consideră ca atare *trilogia lui Delavrancea: Apus de soare, Luceafărul, Viforul,* toate trei arătând perioada istorică a voevozilor: Ștefan cel Mare, Petru Rareș și Ștefăniță-Vodă.

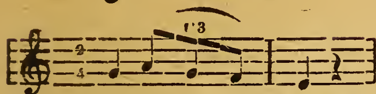
Trio = 1.- Terțet (v. ac.). 2.- O compoziție pentru muzica de cameră, scrisă în genere pentru vioară, violoncel și piano sau două viori și piano, în care acesta din urmă nu are numai simplul rol de acompaniament, ci de instrument concertant, de aceeași importanță cu celelalte două. 3.- Titlul unui capitol dintr'o bucată clasică pentru piano. 4.- Titlul părții a doua dintr'un marș sau alt dans, având întotdeauna o frază cantabilă, în tonul cvartei superioare, față de tonul părții dela început.

Triolă sau **Triolet** = Grup de trei note ce trebue executate într'o singură bătaie, într'o măsură 2/4 binară sau o parte egală din bătaie.

T. se notează cu cifra 3 și un arc deasupra.

Acesta nu e triolet

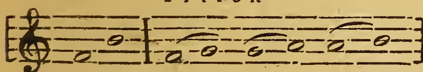

Să nu se confunde *T.* cu grupul celor trei note într'o măsură ternară. (v. AC.). Deasemenea să nu se confunde două triolete consecutive (cu accentul din 3 în 3) cu un sextolet (accent din două în două (v. SEXTOLET).

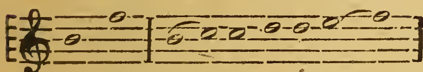
Trişcă = Fluieraş de trestie (astupat la capătul prin care se suflă) cu sunetul tare şi ascuţit.

Triton = Intervalul de cvartă mărită: are şase semitonuri şi e cuprins întotdeauna între treptele 4 şi 7 ale modurilor majore şi minore. Se zice *T.*, pentru că are 3 tonuri în şir; spre deosebire de cvintă micşorată, care are tot 6 semitonuri, dar sunt înşirate amestecat: semiton-tot-ton şi apoi semiton. In armonie, tritonul ia numele de *bicord atractiv* (v. AC.).

Triton

6 smt. ton ton ton

Tot 6 s nt, dar nu e triton

Troheu = Formă de metru, de poezie, constând din două silabe : prima accentuată, iar a doua slabă La bimetrele trohaice puse pe o muzică, primul *T.* se cere să fie un fortact (v. BIMETRU).

Ba-te | vân-tul | ba - te | ta-re

Observare: Acesta e numai un model; se pot face încă foarte multe combinaţiuni ritmice şi în diferite măsuri, după dibăcia compozitorului; principiul însă rămâne acelaşi.

Trombă = Trompetă (v. AC.).

Trombon = Posaune: instrument de suflare de alamă, în forma trompetei şi ceva mai mare, timbru mai aspru şi mai viguros. Produce sunete cromatice, cu ajutorul a două culise vârîte una într'alta. Există *T. alto,* cu notele scrise în cheia de *do,* pe linia a III-a; *trombo- tenor,* cu note scrise în cheia de *do,* şi *trombo-bas,* cu notele în cheia de *fa.* Pentru toate trei felurile, notele se scriu în tonul adevărat şi înnălţimea exactă, spre deosebire de alte instrumente din această familie, unde tonul şi înălţimea exactă se obţine prin transpoziţie. Aşa numitul *sax-trombon,* după numele fabricantului, aduce importante îmbunătăţiri, având 6 culise independente.

Trompetă (trombă) = 1.- Instrument de suflare, cunoscut în antichitate, de care se vorbeşte în Biblie (v. HAȚOTEROT). Se găseşte gravat în monumente egiptene (2900 în. de Hr.) şi se pomeneşte de el în istoria Romanilor, de unde Italienii o numesc şi azi: *tromba romana.* 2.- Astăzi, instrument de suflare de alamă, foarte întrebuinţat în orchestră, nelipsit în muzicile militare, având întotdeauna melodie principală. Consta dintr'un tub mai lung decât doi metri şi jumătate, e îndoit de două ori cu o îmbucătură bombată şi pavilionul larg; a) *T. do major,* se notează în tonul adevărat; b) *T. cu culise,* se notează în transpoziţii.

Trop = 1.- In literatură, figură de cugetare. Ex.: *o mână de oameni; lume puţină.* 2.- In evul mediu: a) modul ecleziastic; b) îngrămădirile de silabe ce completau secvinta (v. PROZĂ); c) formele melodice pentru anumite răspunsuri liturgice catolice.

Tropar = Cântare bisericească după un anumit model de melodie (v. IRMOS).

Trovatore (trubadur) = 1.- Poet și cântăreț din secta cavalerilor din evul mediu, care cânta din loc în loc poeziile și poemele epice sau lirice (Menestrel și Minnesänger). 2.- Operă în patru acte, livret italian de Salvator Cammarano, muzica de Verdi (1853).

Trubadur = Trovatore (v. AC.). Cetiți: *Trubaduri muzicali ai Românilor,* de Mih. Gr. Poslușnicu, biblioteca „Din trecutul nostru muzical”, ed. Cartea Românească.

Tub = 1.- Țeavă de metal sau din lemn, din care se fac instrumentele de suflare, dela cel mai simplu fluieraș, până la cel mai complicat instrument. Natura metalului sau a lemnului contribue la timbrul sunetului fiecărui instrument; diametrul ca și lungimea tubului, contribue la înălțimea sunetului; cantitatea de aer ca presiune, și slaba sau energica lui agitare, hotărăsc intensitatea. La fluiere, clarinete, etc., lungimea tubului și-o face chiar executantul; tubul e mai lung, deci sunetul mai profund, dacă degetele sau clapele acoperă toate găurile; din contra, tubul e mai scurt, deci sunetul mai înalt, dacă se descoperă, prin ridicarea degetelor, găurile cât mai apropiate de îmbucătură. La orgă e același principiu, numai pentru timbru și intensitate; ca înălțime însă, fiecare tub produce numai un singur sunet anumit, a cărei înălțime a sunetului este precizată prin măsurătoarea numită *picior* (v. AC.). 2.- *Tubul vocal,* felul cum sunt articulați mușchii gurii, formând un tub mai scurt sau mai lung, dând astfel gradația vocalelor (dela deschis până la închis): *i-e-a-o-u* (sau contrariu, dela închis la deschis). In arta cântului, acest tub vocal își are importanța anumită pentru emisiunea frumoasă a vocalelor. O experiență asemănătoare se face observându-se răsunetul dela gros la subțire, ce se produce pe măsură ce se umple o doniță cu apă sub gura unei cișmele.

Tuba = 1.- Altădată, trompeta Romanilor, format dintr’un singur tub. 2.- Astăzi, un viguros instrument de suflare de alamă, întrebuințat în orchestrele mari și muzică militară, având baza armoniei, prin profunzimea sunetelor, iar notațiunea scrisă ca pentru contrabas.

Tubulhana = Un soi de bandă de muzică turcească, ce aveau numai vizirii și beii, printr’o anumită autorizație din partea Sultanului. *T.* se compunea din: nouă tobe, nouă zurnezeni care sunau din zurnader, surle; șapte borazeni sau trompetași, patru zilezani care ciocniau teasuri de alamă.

Tu-ku = Un fel de tobă, la Chinezi.

Tulnic = Specie de bucium, tot dintr’un tub lung, mai mult de un metru, din două doage de lemn ușor, încercuite de crengi. Se găsește mai mult prin Munții Apuseni, servind fie pentru semnalele ciobanilor, fie pentru unele melodii ciobănești, restrânse ca întindere. Se aude la distanțe mari, chiar de câțiva kilometri. Cu un asemenea instrument, chema la revoluție (1848) pe popor,

marele erou al Ardealului, Avram Iancu; tot cu *T.* își jelia amarul același, când, înnebunit, rătăcia în neștire prin codrii îndesați ai Munților Apuseni.

Tușeu (fr., *toucher*, a atinge) = Felul cum un executant lovește tastele unui instrument cu claviatură; *tușeu elegant, delicat, aspru, tare-urît.* In special la orgă, tușeul trebue să fie moale, pentru a realiza condiția specială de *legato,* între acorduri.

Tutti = Toți; după un pasaj de solo, reluarea frazei, a refrenului sau continuarea bucății de către întregul ansamblu vocal sau instrumental. Câte odată, *T.* acompaniază chiar pe soliști, în acest caz, ușor, discret, ca să nu-l acopere.

U

U. c. = Presc., una corda (v. AC.).

Ugav = In genere, instrument de suflare, la vechii Evrei; unii o socotesc ca *orgă*, ca pe acea vreme.

Ugolimo Vicenzo (1615) = Compozitor italian, reprezentant de seamă al școlii palestriniene. A publicat o carte de madrigaluri, patru volume de motete, apoi psalmi și messe. A fost maestru de cor la capele de frunte din Roma.

Ugolino d'Orvieto = Teoretician al muzicii, a cărui lucrare *Despre muzica mensurată* (v. AC.) e păstrată într'o bibliotecă din Roma. A trăit în secolul al XVI-lea.

Una corda = 1.- La instrumentele de coarde cu arcuș, toate notele pe aceeași coardă. 2.- La piano, aplicarea pedalei din stânga.

Unca = Vechi nume italian, dat valorii de notă ce numim noi azi *optime*.

Undă sonoră = Val de aer, pus în mișcare, făcând parte dintr'o vibrație (v. AC.).

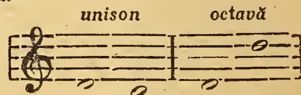
Undecimă = Intervalul dintre 10 trepte diatonice; e întrebuințat în așa numitul acord de undecimă, pe treapta întâi a tonului major, în cazurile de suspensiune (v. AC.) do_4 - fa_5.

Undulațiune, v. **Ondulațiune.**

Ungurească = Ceardaș jucat de soldați, bătând din pinteni.

Unime (notă întreagă) = Figura de notă, scrisă ca un oval gol, fără nici o linie *o*, care valorează, în genere, cât se țin patru bătăi, în măsura de 4/4 sau două bătăi în măsura de alla breve (v. AC., v. VALOARE RELATIVĂ).

Unison = 1.- La același sunet, adică două sau mai multe instrumente sau voci, cântând la fel (aceeași treaptă, la aceeași înălțime), sau chiar la diferență de o octavă sau două, când vocile sunt mixte; ex.: sopran cu tenor sau bas. (v. ISON). Este forma primitivă a ansamblurilor vocale și instrumentale, până la evul mediu, când a început a se cunoaște armonia și contrapunctul (v. MONODIE, OMOFONIE, ORGANISM). 2.- Două note la unison, consecutive, (v. PRIMA), prin răsturnare, dau o octavă.

Unitate = 1.- Totalitatea ce rezultă din îndeplinirea chibzuită a celor trei condițiuni cerute de *estetică* (v. AC.): *proporția, simetria și varietatea* (v. fiecare). 2.- *U. vocală*, o îndemânatecă trecere a vocii, dela un registru la altul (v. EGALITATE). 3.- *U. de acțiune*, când toate episoadele și personajele secundare din

desfășurarea piesei converg către tema principală; *U. numai de timp,* când întreaga acțiune se petrece într'o singură zi; însă, fiecare act, în loc deosebit; *U. numai de spațiu* sau *de loc,* când toată piesa se petrece în același cadru, însă fiecare act, la distanță de vreme. *U. și de timp și de spațiu,* condițiunea unei lucrări dramatice, când întreaga acțiune se petrece *în aceeași zi și în același loc.* Ex.: *Avarul* de Molière și mai toate lucrările clasice din acea epocă. 4.- *U. de stil,* caracterul unei compozițiuni de a păstra același fel de tratare și desvoltare a temelor în tot cuprinsul lucrării. *U. ca ansamblu,* toate elementele formează un suflu, un simț (v. DIRIJOR, BAGHETĂ).

Unu (1) =.- La digitație, degetul întâi. 2.- Prima volta (v. REPETIȚIE).

Ureche = 1.- Organul aparatului auditiv (v. AC.). 2.- *Fig. U. muzicală,* v. AUZ MUZICAL: *U. bună, slabă, fină, astupată.*

U. S. = Presc., ut supra (v. AC.).

Ut = Vechiul nume dat treptei întâi a gamei majore, după sistemul arietin (v. AC.). Mai târziu, ut s'a schimbat în *do.* Se zice: *Simfonia în ut major.*

Utrenie = Rugăciunea de dimineață în biserica creștină ortodoxă.

Utrenier = Cartea bisericească a rugăciunilor de dimineață.

Ut supra (lat.) = Come sopra (v. AC.).

Uvertură = 1.- Pe vremea lui Lully, sinonim cu *simfonie.* 2.- Astăzi, compoziție muzicală pentru orchestră simfonică, fie pentru a servi ca introducere la o operă, fie ca o lucrare independentă. a) In formă de sonată, fără ca tema să aibă vreo legătură cu vreo melodie din cuprinsul operei; b) când motivele din uvertură sunt alese dintre motivele cele mai melodice din cursul operei, dar prezentate și țesute după toate regulile superioare ale compoziției; c) deși cu motive din cuprinsul operei, totuși constitue o lucrare aparte, ca un prolog simfonic, ce rezumă în scurt ideile principale din toată opera sau numai cele dela începutul ei. Beethoven a scris 4 uverturi, numite *Eleonora* (v. AC.), pentru opera *Fidelio.* Wagner a scris două, pentru opera *Tannhäuser.* Weber, la fel, pentru operele sale: *Oberon,* etc.; alții au scris uverturi fără operă, ex.: Tchaicovsky, uvertura numită *1812,* măreață lucrare, arătând gloria genialului împărat Napoleon; *Carnaval* de Dvorak.

V

Valkiria = Dramă muzicală în trei acte, cuvinte și muzică de Richard Wagner (1870). E prima parte din magnifica tetralogie numită *Inelul Nibelungilor* (v. AC.), inspirată din mitologia vechilor Germani.

Valkiria, v. Valkiria.

Valoare = **1.**- Timpul sau durata cât ține intonarea sau executarea unei note muzicale (v. AC.). In scris, fiecare durată e arătată printr'o anumită formă sau figură de notă. Iată aspectul și numele lor: *unimea* sau nota întreagă (4 bătăi); *doimea* sau jumătate de notă (2 bătăi); *pătrimea* sau sfertul (o bătae); *optimea* (2 la o bătae); *șaisprezecimea* (4 la o bătae); *treizecidoimea* (8 la o bătae); *șaizecipătrimea* (16 la o bătae). **2.**- Aceste valori se zic *relative* și durata lor, așa cum sunt expuse mai sus, au ca punct de orientare măsura 4/4. Insă durata fiecărei valori se calculează diferit, în raport cu *forma măsurii* (v. AC.). **3.**- Ultimele două feluri de valori se întrebuințează foarte rar, aproape numai la triluri sau tremole. **4.**- Nu se schimbă valoarea notei, dacă nota e scrisă cu coada în jos sau în sus; tot astfel dela optime în jos, scrierea notelor, unite sau despărțite, nu-și schimbă valoarea dacă cozile sunt unite sau despărțite.

Vals = Dans german în măsură de 3/4, în unele țări într'o măsură mai lentă, într'altele mai vioaie, dansat de perechi-perechi. A fost atât de la modă și atât de pasionant, încât s'a zis: „Dacă ar fi să ne 'nchipuim că Zeii dansează, atunci desigur că numai valsul e dansul lor de preferință. *Iohann Strauss*, ***Waldteufel***, *Komzac*, etc., sunt considerați ca regi ai valsurilor de dans. La noi a fost *I. Ivanovici*. **2.**- *V. clasic:* compoziții în acest fel, iar numai ca o lucrare clasică de audiat și nu de dansat: *valsurile lui Schumann, Chopin, Brahms*. **3.**- Suita de o compoziție de salon, alcătuită dintr'un șir de fraze în tempo. **4.**- Un sul de lemn, mobil în jurul axei, servind ca una din părțile mecanismului unor instrumente automate; la pianine cu mecanism electric.

Varia = In Psaltichie, semnul \ numit consonantic; se scrie înaintea notei și îi dă putere, adică o nuanță de forte.

Variantă = **1.**- Fel deosebit de a exprima aceeași gândire. **2.**- Intorsăturile deosebite ce ia o melodie populară sau popularizată. Ex.: Aceeași doină se cântă diferit, în regiuni deosebite.

Variaţiune = Transformarea unei teme sau a unei fraze întregi, trecându-le prin diferite forme, prin schimbări de ritm, de ornamente, de armonie, de tonalităţi, în fine, tot felul de transformari imaginate de autor, fără să le îndepărteze dela recunoaşterea frazei principale. O arie cu variaţiuni poate singură constitui o lucrare aparte de concert, de ex., la vioară, *V.* de Paganini, după *Rugăciunea* din „Moise”, de Rossini sau un capitol dintr'o compoziţie ciclică. Ex.: *Trio de Haydn,* „Gott erhalte”, fostul imn austriac. 2.- Variaţiuni, formele deosebite ale aceleeaşi teme.

Varietate (v. UNITATE) = Insuşirea unei compoziţiuni muzicale, făcând ca părţile ce o constitue să fie diferite ca măsură, tonalitate, modulaţie, ritm, nuanţare. Fără *V.* bucata devine monotonă. Să nu se confunde *V.* cu *variaţiune* (v. AC.).

Vasseur Leon = Compozitor francez, născut în 1844 şi mort în 1917. Autor de operete celebre, ca: *Urciorul spart, Călătoria Suzetei,* etc.

Vasul Fantomă sau **Olandezul sburător** (Der fliegende Holländer) = Operă în 3 acte, text şi muzică de Richard Wagner (1813), având ca temă o legendă olandeză.

Vatican = Palat al Papilor, la Roma, nume rămas după colinele din Roma cu acelaşi nume; e un imens palat, cu 11.000 de camere, clădire începută prin veacul al VI-lea, înfrumuseţată şi mărită din ce în ce, dealungul veacurilor, de diferiţi Papi. Aci e celebra *Capelă Sixtină* (v. AC.), vaste biblioteci cu manuscripte istorice din toate vremurile, săli rezervate pentru muzee, în special de ale pictorilor: Michel Angelo, Rafael, etc. Aci s'au luat cele mai importante hotărîri dogmatice ale catolicismului, prin celebre consilii de înalţi prelaţi de pretutindeni, cum e, de pildă, cel din 1869, sub preşedinţia Papii Pius al IX-lea.

Vecernie = Slujbă religioasă de seară, în religia creştină ortodoxă.

Vecernii Siciliene = Operă de Verdi (1855), textul de Scribe.

Vechii Orazio = Compozitor italian al sec. al 16-lea. A scris o sumedenie de opere (în forma de atunci) cu arii, madrigaluri, fantezii, serenade, cantonete, etc.

Vecinica Pomenire = Cuvinte sacramentale, a căror muzică se cântă totdeauna la înmormântări sau parastasuri. E o melodie tradiţională sau alta pentru cor.

Velocitate = Iuţeală. Una din condiţiunile cerute de o bună tehnică (v. AC.).

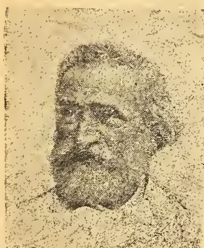
Ventil = 1.- Sinonim cu *piston* (v. AC., sensul 2). 2.- La orgă, firul care, tras de un registru, prin apăsarea unei taste, deschide supapa tubului încărcat de aer, pentru a produce sunetul corespunzător acelei taste.

Ventura Grigore (1840—1907?) = Ilustru autor dramatic, literat şi muzicant. A studiat dreptul la Berlin; s'a ocupat cu agricultura şi la 1871 a fost deputat, apoi a colaborat cu multe piese dramatice (comedia *Cămătarul,* 1882, *Copila din flori,* 1885, tragedia *Marcela* şi *Traian şi Andrade,* etc.). Ca muzicant, a compus mai multe melodii, între care unele foarte răspândite pe atunci: romanţa *Doi ochi, Hora Griviţei,* etc. A servit ca critic muzical la multe ziare şi reviste; a ţinut interesante cursuri de *Istoria muzicii,* la Academia de muzică şi artă dramatică (1900). A publicat o traducere: *Istoria muzicii* în Italia, Germania şi Franţa. (Buc. 1900, ed. Casa Şcoalelor).

Veracini Francisc (1685—1750)= Virtuos italian al viorii şi compozitor de seamă.

Verdi Giuseppe = Născut în 1813 Rocole (Parma), mort în 1901 Milan. Cel mai mare compozitor ita-

lian, alături de Rossini. La vârsta de 17 ani fu respins dela conservator, sub motiv că n'avea talent. In 1839 scrise *Oberton*, după care *Nebucadonosor*, etc., etc. După aceea scrise: în 1851, *Rigoletto* şi în 1853, *Trovatore* şi *Traviata*, cari au succes şi până în zilele noastre. Cu opera *Don Carlos*, Verdi încheie prima perioadă a activităţii sale, adică prevalarea melodiei, ca şi toţi compozitorii de operă italiană de până atunci. Verdi pleacă la Bayreuth unde urmăreşte cu atenţiune timp de 2 ani, marea reformă muzicală a lui Wagner.

Sub influenţa şi admiraţia către acest mare gânditor şi reformator al muzicii, Giuseppe Verdi începe o epocă nouă, unde compoziţiunile sale sub noua formă polifonică se afirmă ca un mare compozitor de *operă dramatică*.

In 1871 a compus opera *Aida*, după cerinţele Chedivului din Egipt, pentru inaugurarea teatrului din Cairo; subiectul operei *Aida* l-a ales Verdi însuşi din legendele culese la faţa locului din piramidele şi monumentele egiptene. A mai compus opera dramatică *Othello*, după lucrarea lui Shakespeare, mult superioară operei *Othello* de Rossini. In fine, *Messa de Requiem*, *Falstaff*, *Forza del Destino*, a arătat mare vigoare a talentului său încă robust chiar în vârstă înaintată.

Verdi, sărac la început şi fiu de ţăran, îmbogăţit pe urma meritului său, s'a gândit spre sfârşitul vieţii sale şi la muzicanţi bătrâni, fără mijloace şi în 1797 fondă în Milano un azil pentru profesioniştii obosiţi. Italia se va mândri întotdeauna cu faima marelui Giuseppe Verdi.

(Din „Orpheus", de A. L. Ivela).

Vergel = In Ardeal, petrecere de Crăciun, cu jocuri, mai ales pentru tineri.

Verism (it., *verismo*, dela *vero*, adevăr) = Nume dat în Italia unui curent artistic şi în special muzical, creat de Verdi, având ca principiu: „adevărul în artă"; comparabil cu şcoala realistă din Franţa, ca o evoluţie ce urmează după clasicism şi romantism.

Verrillon (Vermillon) = Un instrument format din 8—10 bucăţi de sticlă, în felul numit în genere armonică, producând şirul diatonic al sunetelor, când sunt lovite cu o baghetă îmbrăcată în plută. Cu un asemenea instrument s'a produs marele Glück, în anul 1749, la Copenhaga, ca să se descarce de o jenă financiară.

Vers = 1.- Un rând dintr'o poezie, alcătuit dintr'un număr hotărît de picioare sau metri. 2.- Un *V.* se mai zice şi un *stih;* de aici termenul *emistih* (V. AC.). 3.- *Versuri antice:* pentametrul şi exametrul (v. fiecare). 4.- *V. albe,* cari nu au rimă; se găsesc la toate poeziile clasicilor vechi şi la traducerile lor de către autorii moderni. 5.- *V. scurte,* dela 5—8 silabe, grupate în 2 până la 4 picioare. 6.- *V. lungi,* dela 11 picioare în sus, având negreşit *cezură* (V. AC.). 7.- *V. alexandrine,* de 16 silabe, în metru de troheu, după vechiul oraş Alexandria din Egipt:

«Ale turnurilor umbre peste unde stau [culcate»

— (Gr. Alexandrescu).

V. RIMĂ, METRU, BIMETRU, STROFĂ, STANŢĂ, DISTIH.

Verset = O frază din Biblie sau

din psalmi, reprezentând o cugetare completă, adesea devenită o maximă, ce poate fi luată independent, ca pildă sau învățătură. Ex.: „Dinaintea părului cărunt, scoală-te și cinstește fața bătrânului”. (Levitic, XIX, 32).

Versificare = Orânduirea în versuri a unei gândiri. *V.* se referă numai la partea tehnică a metricii și *nu* asupra conținutului. Se poate ca o *V.* să fie corectă și totuși să nu constitue o poezie, dacă îi lipsește: calitatea simțământului, figurile sau imaginile poetice. Așa sunt scrise mai toate imnurile ocazionale, versurile satirice de prin reviste, etc.

Versificație = Felul cum sunt construite versurile, într'o poezie. Se zice: *V. frumoasă* (Vlahuță), *corectă* (Coșbuc). *clară, dar cu greșeli,* întrucât poetul a dat mai multă atențiune conținutului, nevrând a ține seama, sau poate nedându-și seama, de legile riguroase, cerute de metrică, privitoare la accent, ritm, rimă, etc. Asemenea greșeli sunt dese la poeții noștri clasici: Alecsandri și Eminescu și foarte dese la marele fabulist Gr. Alexandrescu. Până la un punct, poate că aceste greșeli de versificație să fie cauzate de lipsă de *auz* și *simț* muzical.

Versificator = Cel care face versuri, adică are înlesnirea de a versifica. Un *V. nu* însemnează că este și *poet* (v. AC., V. VERSIFICAȚIE, V. VERSIFICARE).

Versiune = 1.- Text ce urmează a fi tradus dintr'o limbă într'alta. 2.- Un fel de a se povesti o întâmplare: *„După unele versiuni a fost așa, după unele altfel”*. 3.- In muzică, una din variantele unei melodii populare sau popularizate, adesea interesante ca studiu folkloric.

Vervă = Bună dispoziție sufletească, prin care un orator sau un artist de talent cucerește prin căldura și imaginația ce pune în darul său. 2.- *Un cântăreț în vervă,* bine dispus, cald în expresii, însuflețind întregul auditor.

Vibrațiune = Mișcare foarte grăbită, cu care o lamă lovită sau o coardă atinsă, produce sunete prin provocarea undelor de aer. Orice *V.* cuprinde două mișcări; mișcarea lamei din loc și revenirea la locul ei; aceste mișcări se măsoară cu aparate speciale de acustică (v. SONOMETRU). Numai vibrațiunile cari produc unde (valuri) ordonate, sunt producătoare de sunete, cele neordonate produc sgomot. Pot fi percepute numai sunetele dintre 33 (profund) și 20000 (acut) de vibrațiuni pe secundă. La rândul lui, corpul ce vibrează își datorește această mișcare alternativă moleculelor sale, cari la rândul lor o datoresc atomilor și fiecare atom la rândul lui are un sâmbure central numit nucleu, în jurul căruia roiesc nenumărate elemente, numite electroni. Există *vibrațiuni simple,* cari produc sunete muzicale și *vibrațiuni armonice,* cari produc în acelaș timp cvinta, însoțită uneori și de terța majoră a acordului (V. ARMONICA, V. AMPLITUDINE).

Vibrato = Nuanță apropiată de tremolo. Cât timp e făcută cu fineță, ea e o expresie plăcută ca accent. Când e exagerată, în special pentru voce, devine o tremurătură nesuferită, ca un behăit de capră.

Vicleim. (Dela numele orașului Betlehem) = Dramă populară religioasă, cu cântece, jucată din tradiție, la Crăciun, având ca subiect istoria nașterii lui Isus Hristos.

Vidu Ioan (1860) = Unul din fruntașii muzicii românești de dincolo de Carpați. A făcut studiile la Conservatorul din Iași, ca elev al lui Muzicescu; în prezent, profesor de muzică la liceul din Lugoj și președintele tuturor reuniunilor corale și instrumentale din Banat. Este un eminent organizator al melodiilor românești, compunând într'un stil

ușor, piese muzicale mult gustate de poporul nostru. Intre acestea sunt: *Ana Lugojana, Ruinita, Negruță, La șezătoare, Răsunetul Ardealului* și alte multe lucrări.

Vieuxtemps (1820—1881) = Celebru violonist francez și autor de multe lucrări pentru acest instrument, rămase clasice.

Vioară = **Violină** (v. AC.).

Violă = 1.- Instrument de coarde cu arcuș, ocupând locul, ca mărime, între violină și violoncel. In cvartetul de coarde are locul de tenor, deși notațiunea e scrisă în cheia de alto. 2.- E foarte veche; pare să fi fost mânuită de împăratul Nerone (60 d. Hr.) după descrierea autorilor din acele vremuri. 3.- Aproape de zilele noastre, era mare cât un violoncel și avea cinci coarde: *do, sol, re, la, mi;* în urmă i s'a mai adăugat încă 2—3 coarde și chiar până la un total de 11, deși i s'a mai redus volumul. 4.- Astăzi e redusă la 4 coarde; se mai numește *alto*, i se mai zice *braci;* e acordată cu o cvintă mai jos decât vioara, o octavă mai sus decât violoncelul. 5.- Joc de orgă, cu efectul acestui instrument. 6.- *V. bastardă,* instrument vechi, cu 6—7 coarde. 7.- *V. d'amore,*

veche formă cu 7 coarde, aproape ca violoncelul de azi. 8.- *V. da gamba,* cu 6 coarde, ținută între genunchi, de mult ieșită din uz.

Violetta = 1.- Violă în format mai mic; 3 până la 4 coarde, uzitată acum 3 veacuri. 2.- Numele violi-

nei, pe la începutul ei, înainte de a fi avut acest nume special.

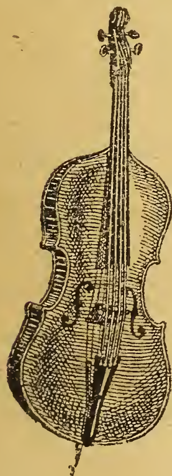
Violină = 1.- „Regina instrumentelor", cel mai răspândit instrument muzical, la îndemâna celui bogat ca

și celui sărac; cel mai subtil, elegant, duios, cuceritor ca timbru și ca efect, în mâna unui meșter executant. Monofon. E instrument de coarde cu arcuș; a) baza e o cutie de rezonanță cu două fețe (v. POP), are gât la partea superioară; b) accesoriile: limba, cuiele, coardele, călușul, cordarul, arcușul (v. fiecare); cel mai important în orchestră, în muzica de cameră. 2.- V. e foarte veche ca origine (v. RAVANOSTRON). La Greci sub numele de *fidula* (v. AC., V. REBEC). Francezii au pore-

clit-o *Gigue* (v. AC.) (poate după numele dansului ce acompania); de aci în nemțește *Geige* și în italienește *Giga*. 3.- Forma perfecționată de astăzi se datorește lui *Stradivarius* (v. AC.). 4.- *V.* a dat cei mai mari virtuoși ai vremurilor și are o literatură muzicală neîntrecută. In românește, monografie interesantă: *Vioara*, de Maximilian Costin, edit. Viața Românească, 1920. Deasemenea, v. *Lăuta*, în Istoria Instrumentelor Românești, de Mih. Gr. Poslușnicu (ed. Cartea Românească).

Violoncel = 1.- Instrument de coarde cu arcuș, în forma și construcția violinei, însă mult mai mare.

2.- In cvartetul de muzică de cameră, are rol de bas; în orchestră, rolul de tenor. 3.- Este foarte gustat ca solo și nelipsit în formațiune de ansamblu instrumental.

Viorist = Violonist (v. AC.).

Viotti Jean Baptiste (1753-1821) = Maestru italian al viorii, autor a o mulțime de concerte, sonate, cvatouri, înscrise în programele studiilor muzicale serioase.

Virgulă = Semnul , întrebuințat ca semn de respirație. Unii îl numesc *apostrof*, din cauza locului unde e scris (deasupra notei).

Virtual = Reușită fără urmări solide.

Virtuos = Artist executant, desăvârșit ca tehnică, interpret al celor mai deficile lucrări clasice de specialitate.

Vista (it., *vedere*) = *Prima V.*, descifrare, cetire la prima vedere. E greșit spus *prima vizita*.

Vitage (it., *cu vioiciune*) = Termen de expresie.

Vivacissimo = Foarte vioi.

Vivaldi Antonio (1680) = Preot, continuatorul operei lui Torelli, virtuoz al viorii și fecund compozitor de concerte, opere, sonate și multe altele, compoziții instrumentale în toate genurile și în special pentru orchestră.

Vocală = 1.- Sunet ce poate fi rostit de vocea omenească oricât de mult. Emisiunea vocalelor imită un tub mai scurt sau mai lung. 2.- Iată vocalele în ordinea lor naturală dela deschis spre închis: *i-e-o-u-a* și invers (v. TUB). 3.- In limba română vocalele sunt: a) *închise;* i, u, î (â); b) *deschise:* e, o- ă. Altă grupare; a) *labiale;* o, u; b) *palatale;* e, i; c) *guturale:* ă, î. Altă grupare: i, o, u, pot fi: a) *semisone*- de ex. în: *bea, mori, poartă, bou;* b) *plenisone:* a, ă, î, sunt totdeauna plenisone. In belcanto, emisiunea acestor vocale cere o îngrijire deosebită. 4.- In limba latină sunt aceleași, și lungi și scurte, după poziția lor: diftongii sunt totdeauna considerați ca lungi: *coelum, proelium*. 5.- Vocale, în număr de 10, în psaltichie (v. AC.). 6.- *Muzică vocală*, cântată de voci omenești. E cea mai naturală, cea mai înduioșetoare, cea mai generală, fiind la dispoziția tuturor. a) *Unisonică*, prin cântecul cel mai simplu, știut și cântat de oricine, până la treapta de artă superioară, cerută de belcanto:

b) *corală* (v. COR). 7.- *Aparat vocal*, v. APARAT.

Vocalism = Studiul vocalelor și al transformărilor lor: a) din deschis în închis: *parte, părți;* contrariu: *văd, să vadă;* din vocală simplă în diftong: *eu pont, el poartă, om, oameni.* Aceste transformări au multă importanță într'o intonație corectă și mai ales la belcanto.

Vocalizare = 1.- A face exerciții de cant, numai cu vocale închise, deschise, etc. 2.- A solfegia numai cu o vocală. 3.- A intona o melodie cu gura închisă.

Vocalize = 1.- Exerciții de cânt numai cu vocale. 2.- Un lung șir de sunete ținute pe o singură vocală; foarte obișnuit în cântările bisericești și mai ales necesare în exercițiii de belcanto.

Voce = 1.- Darul natural lăsat omului de a rosti sunete, constituind graiul vorbit sau cântat (v. FONAȚIUNE). 2.- *V. de cântat:* soprano, alto, tenor, bas, bariton (v. fiecare). 3.- *V. umană,* Joc de orgă. 4.- a) *V. mică, V. mare,* volum redus ca intensitate sau din contră, viguros și pătrunzător; *V. deschisă, de piept, de cap, egală, timbrată, colorată, albă, metalică, gravă, înaltă.*

Vodevil = Comedie ușoară, scurtă, nu de finețe, cu cântece deasemenea ușoare, cu cuplete și refrenuri, fie compusă anume, fie adoptată din melodii răspândite. Se juca acum două veacuri în văile din Vire. *(Fr. vau de Vire:* de aceea și numele de *vodevil).*

Volta = Dată; *prima V.*; întâia dată, *secunda V.*, a doua oară (v. semne de REPETIȚIE).

Volti subito = Intoarce iute foaia.

Volum = Intensitate (v. AC.); *V. mare,* o voce sau un instrument care produce sunete puternice; tenor dramatic, trombon.

Volum = Cantitatea de aer pusă în exercițiu de o voce sau instrument, pentru a produce sunetele. *V.* depinde de constituția persoanei sau felul de alcătuire al instrumentului. *V.* cauzează intensitatea.

Vox (voce) = 1.- *V. humana* (omenească). 2.- *V. celeste* (cerească).

Vozglas = Sinonim cu antifon (v. AC.).

V. S. = Volti subito (v. ambele jocuri de orgă).

Vu = A doua treaptă din gama Psaltichiei.

Vuet (onomatopee) = Sgomot de tub sau de vânt.

Vulgar (lat. *vulgus,* gloată) = 1.- Popular, răspândit. 2.- De o calitate sau un gust necioplit. 3.- La îndemâna oricui.

W

Wachmann = 1.- **Eduard** (1836-1909) Născut în Bucureşti, a făcut primele studii muzicale cu tatăl său şi cu ilustrul artist L. Wiest. In 1853

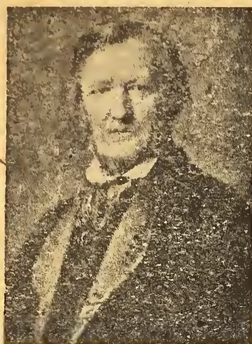

în angajat, fiind numai de 17 ani, ca şef de orchestră la teatrul din Craiova, până la 1856, când venind în Bucureşti, dirijă diferite orchestre, iar în 1858 plecă la Viena, unde urmă cursul de piano. In 1860 studiază la Paris, unde a obţinut premiul I la armonie şi medalie de aur pentru contrapunct şi fugă. Reîntors în ţară, ocupă postul de şef de orchestră la Teatrul Naţional şi mai târziu devine director al Conservatorului, demnităţi în care a fost până la moarte. Excelent compozitor, el a scris muzică pentru multe piese, ca: *Spoielile Bucureştilor, Duelurile, Contesa Butoi, Dansul Sălbatecilor;* muzică pentru cuplete şi şansonete, ca: *Paracliserul, Paraponisitul, Gură-Cască,* etc., muzică bisericească, precum şi un curs teoretic de muzică. *W.* este mare organizator şi fondator al concertelor simfonice pe care le-a dirijat 30 de ani dearândul, în Bucureşti.

2.- **Ioan**, născut la Pesta la 1807, mort în Bucureşti la 1863. A făcut studiile liceale la Viena. Fu profesor de piano al principeselor fiice ale Domnitorului G. Bibescu şi profesor de muzică la internatul colegiului Sf. Sava, director al Teatrului Naţional şi şef de orchestră. A scris 67 de opere, dintre care: *Braconierul, Zamfira,* opere dramatice; *Mihai Viteazul la Călugăreni,* cuvinte de Eliade, apoi muzica la *Meşterul Manole*. 15 operete, 32 vodeviluri, 20 melodrame, 5 leturghii complete, *Principuri generale de muzică europenească modernă,* primul tratat de muzică în limba română. A publicat 4 caiete de melodii populare româneşti.

Wagner Richard (1813—1883) = Născut la Lipsca, mort la Venchia (înmormântat apoi la Bayreuth) e marele reformator al muzicii şi creatorul dramei muzicale moderne. In primele sale opere: *Rienzi, Vasul Fantomă, Tannhäuser* şi *Lohengrin,* deşi aduse o notă personală, totuşi nu s'a putut încă complet descătuşa de influenţa înaintaşilor săi: Glück, Beethoven, Weber. Temperamentul său revoluţionar şi novator se va vădi în întregime în *Tristan şi Isolda, Maeştrii cântăreţi, Tetralo-*

gia Niebelungilor și *Parsifal* (v. fiecare), ultima sa operă. Libretele operelor erau compuse de el însuși,

având ca temă legendele și operele poporului german. Figurile uriașe ale acestor eroi, găsia *W.* că trebuesc reprezentate într'un chip mistic superior, în care imaginația noastră să fie rezultată din impresiunile unei egale colaborări a acestor trei arte: pictura, poezia și muzica. Mulțumită sprijinului prietenesc dat de către regele Bavariei, el își zidi teatrul din Bayreuth (v. AC.), unic în felul său.

Walkiria, v. **Valkiria**.

Weber. Carol Maria von (1786—1862). Compozitor german romantic.

Născut la Eutin (Holstein). A compus patru opere, rămase celebre: *Freischütz*, *Oberon*, *Euriante* și *Preciosa*. Compoziții pentru pian, cântece patriotice, liturghii, sonate, etc.

Wieniawski Henric (1835—1888) =Violonist polonez, autorul vestitelor *Po'oneza* și *Legenda*. **Iosif**, fratele celui precedent, virtuos pianist și compozitor.

Wilhelm Tell = Operă în patru acte, cuvinte de Hippolyte Bis și de Jony, muzica de Rossini, capodoperă lirică, opera cea mai completă și cea mai dramatică a ilustrului compozitor. Și astăzi uvertura este gustată pe la concertele de orchestră (1829).

Euriante
Freischütz
Oberon
Preciosa

X

Xacara = Nume de cântec și dans spaniol.

Xenorfica = Un fel de clavecin vienez.

Xilarmonicon = Vechi instrument, care produce sunete, prin lovirea unor lame vibrante, în felul xilofonului.

Xilofon = Instrument de percuțiune, pe întindere de 2—3 octave cromatice, unde melodiile se produc prin lovirea unor ciocănele de sticlă sau metal, sprijinite pe suporturi de

lemn. E adesea întrebuințat pela muzica de promenadă sau de localuri publice, unde se cer efecte ce se prind ușor și plăcut.

Y

Ysaye Eugeniu = Violonist celebru al vremurilor noastre. A fost profesor la Conservatorul din Bruxelles (1897), unde a dirijat și concerte simfonice. El însuși a compus concerte p. vioară și orchestră. A avut un frate, **Ysaye Theophile**, pianist reputat și compozitor de concerte pentru piano, bucăți de orchestră, melodii, liedturi, etc.

Z

Zângănit = Cuvânt onomatopeic, reprezentând sgomotul făcut de două bucăţi de fier cari se lovesc: *Z. de arme, de săbii, etc.*

Zicălaş = Scripcar, lăutar (V. AC.).

Zingarelli (1752—1837) = Născut la Neapole. Are multe opere, dintre care: *Romeo şi Julietta,* precum şi compoziţiuni de biserică.

Zirra Alexandru = Născut în 1884, la Roman. Studiile liceale le-a făcut la „Liceul Laurian", din Botoşani. Absolvent al Conservatorului din Iaşi, clasele: *armonie* (Muzicescu), *canto* (Mezzetti), *piano* (Varlam). Absolvent *magister* al claselor de orchestraţie şi compoziţie dela Conservatorul „*Giuseppe Verdi*" din Milano. A fost profesor de armonie şi director la Conservatorul din Iaşi. Profesor şi director la Conservatorul din Cernăuţi. Partizan convins al muzicii simfonice româneşti, bazată pe folklor. A scris: patru cvartete, două uverturi, trei simfonii, două suite de orchestră, trei poeme simfonice, lieduri, coruri, sonate pentru piano, violoncel şi violină.

Zo = Treapta a şasea din gama psaltichiei.

Zoralie (turc., *zorly*, violent) = 1.- Horă cu sărituri. 2.- Horă prinsă după masa de cununie.

Zumzet = Bâzăit de albine (cuvânt onomatopeic).

Zurgălăi = Clopoţei înşiraţi pe gâtul cailor mai ales când sunt înhămaţi pentru drumuri afară din oraş:

„Caii scutură prin aer *sunătoarele lor salbe*".

(V. Alecsandri „*Sania*").

Zurnà sau *Zurnalà* = Instrument de suflare din lemn, arab sau persan, cu timbru de oboe sau clarinet, simplu (fără chei), ce se întrebuinţa odată în bandele de meterhanea (V. AC.). Se impunea prin sunetul ascuţit şi pătrunzător, având prin găuri direct, gama diatonică şi numai abilitatea executantului, producea şi semitonuri cromatice, astupând jumătăţi de găuri. „Sunt două varietăţi principale: *Z. el kebir*, cel mare, cam 60 cm. lungime şi *Z. el sogair*, cel mic, 36 cm. lungime".

APENDICE

VIRTUOŞI, CONCERTIŞTI ŞI CRITICI ROMÂNI CONTEMPORANI

Alessandrescu Alfred, piano-dirijor-critic-compozitor.
Alexiu Grigore, bas-dirijor.
Barozzi Adine, celo.
Barozzi Margareta, piano.
Barozzi Socrate, vioară.
Bârsan Mircea, violonist-dirijor.
Băicoianu M., sopran.
Bernfeld Beniamin, vioară.
Bernfeld Emanoil, piano.
Bernard Loulou, cello.
Betez Calipso, piano.
Boskof George, piano-compozitor.
Brăiloiu Constantin, critic-compozitor.
Caravia Nicolae, piano.
Cerbu Eman., critic.
Ciomac Muza, piano.
Ciomac Em., critic.
Cionca-Aurelia-Pipoş, piano.
Coandă Elodia-Casseli, harpă.
Coandă Florica-Lupaş, harpă.
Cocorescu Madeleine, piano.
Cocorăscu Scarlat, critic.
Cohen-Linaru, critic-compozitor.
Crainic M., cello.
Delavrancea Cella, pianista palatului.
Demetrescu de Sylva, tenor.
Dimitrescu I., tenor.
Dinicu Dumitru, cello.
Enacovici G., vioară.
Enescu George, vioară-piano, dirijor şi compozitor.
Fagure D. Emil, critic şi publicist.
Fuchs Theodor, piano.
Gabrielescu Gr., tenor.
Georgescu-Breazu, critic istoriograf.
Haschil Clara, piano.
Jora Mihail, critic.
Lazăr Filip, piano.
Mendelsohn Leon, vioară.
Niculescu Ş., harpă.
Nottara Constantin, vioară.
Ochi-Albi I. N., cello.
Paschil Iosef, pianist-compozitor.
Pergola Albert, tenor.
Pessione Maria, harpă.
Schwartz Hugo, vioară-dirijor.
Sym (Simionescu-Râmniceanu), critic muzical.
Teodorescu N., violoncel.
Teodorescu I., vioară.
Teodorescu Dumitru, bas de operă.
Teodorescu Grigore, bariton (decedat în America, 1926).
Voileanu A., piano.

N. B. — Pe lângă aceştia trebue consideraţi ca virtuoşi şi concertişti şi cântăreţii de operă cari sunt trecuţi în tabloul respectiv.

OPERA ROMÂNĂ DIN BUCUREŞTI

(*Stagiunea* 1926—1927)

Tenori: Apostolescu N., Algazi E., Georgewsky A., Lazăr M., Gualtieri Ar.

Baritoni: Athanasiu Jean, Costescu Duca, Dumitrescu N., Magiari Gr., Lupescu A., Petrovicescu Gr.

Başi: Folescu G., Niculescu-Basu, Steiner Rudi, Sterian Mandy.

Bas comic: Oprişan G.

Soprane: Athanasiu-Rodrigo, Basarab El., Dobrescu Tanţi, Cojocăreanu M., Babici Lydia, Botti Nina.

Mezzo-Soprane: Badat El., V. Miciora, T. Nanescu, Em. Guţianu, Elefterescu A.

Maeştri: Alfred Alessandrescu, Eg. Massini, U. Pessione, I. Rosensteck, I. Bein, C. Brunetti, Filionescu, C. Vermont.

Directori de scenă: C. Pavel, José Aratti.

Inspector: Petre Ghimpeţeanu.

Directorii generali ai Operei: Maestrul G. Georgescu şi Scarlat Cocorescu.

OPERA ROMÂNĂ DIN CLUJ

(Aceeaşi stagiune)

Tenori: Andreescu I., Indrieş A., Niculescu Marius.

Baritoni: Bretan N., Gavrilescu I., Săveanu M., Szabo E.

Başi: Georgescu M., Ujeicu.

Soprane: Drăgulinescu El., Aka de Barbu, Nestorescu M.

Mezzo Soprane: Lia Pop.

Maeştri: Jean Bobescu, Dobrowsky.

Director general al operei: D. Popovici-Bayreuth.

CONSERVATORUL DIN BUCUREŞTI

Director:

Ion Nonna Otescu (1919), armonie şi compoziţie.

Profesori:

Anghel Elena, canto.

Assan Maria, canto.

Brăiloiu Const., Istoria muzicii (v. biografia).

Castaldi Alfons armonie, orchestraţie (v. biografia).

Cucu Gh., teorie.

Ciomac G. Muza, piano.

Cionca-Pipoş, piano.

Coandă Elodie, harpă.

Cutrupi Ion, orchestră militară.

Cristescu S., orchestră militară.

Dănescu C., oboe.

Dimitriu D., piano.

Dumitrescu C. M., piano.

Dinicu D., violoncel.

Eliade Aurel, canto.

Enacovici George, vioară. (Compozitor: Sonată p. pian, „Cântul nopţii", quartete, un poem p. vioară şi orchestră, etc.).

Elinescu D., flaut (compozitor: Scena pastorală).

Erbiceanu C., piano.

Gheorghiu Victor, armonie elementară; autorul unui tratat de armonie, bibliotecarul Conservatorului.

Hoerath Hans, clarinet (comp.: lucrări inedite).

Kiriac G., teorie (vezi biografia).

Lupu Cecilia, vioară.

Massini Egizio, operă.

Muzicescu Fl., piano.

Nicolescu Faust, teorie (autorul unui tratat de teorie).

Niţulescu Petre, corn.

Nottara Const., vioară (comp. Siciliana).

Otescu I. Nonna (v. biografia).

Pessione U., corepetitor operă.

Popescu Ştefan, cor; compoziţii bisericeşti.

Prunner Iosef, contrabas.

Saegiu Em., piano.

Simionescu Dan, fagot.

Tecuceanu Vasile, trompetă.

Fotino Ion, trombon.

Folescu Gh., canto.

Georgescu-Breazul, teorie, enciclopedia şi pedagogia muzicală.

Zenide Maria, piano.

Silvio Florescu, vioară.

Filip Vasile, vioară.

ŞCOALA DE MUZICĂ ŞI ARTĂ DRAMATICĂ „CORNETTI" DIN CRAIOVA

Directoare, D-na Mioara Dr. Giuriade, profesoară de piano.

Principii: Ion Solovin.

Armonia: Gh. Fotino, compozitor şi dirijor.

Canto: D-na Jenny Ciolac.

Piano: D-na Mioara Dr. Giuriade.

Violina: D-na Ida Stancovici.

Violoncel şi contrabas: Anghel Rădulescu.

Flaut: Eugeniu Ciolac.

Date Due
